

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 15.07.1997
KOM(97) 2003 lopull.

Komission lausunto
Romanian hakemuksesta
Euroopan unionin jäseneksi

Sisältö

A. JOHDANTO

a) Esipuhe

Jäsenyyshakemus

Lausunnon taustaa

Lausunnon sisältö

b) Euroopan unionin ja Romanian suhteet

Historialliset ja geopoliittiset yhteydet

Romanian kanta Euroopan unioniin

Sopimussuhteet

Liittymistä valmisteleva strategia

Kauppasuhteet

Yleisarvio

B. JÄSENYYPDEN ARVIOINTIPERUSTEET

1. Poliittiset arviointiperusteet

1.1 Demokratia ja laillisuusperiaate

Parlamentin ja lainsäädäntövallan rakenne

Parlamentin toiminta

Toimeenpanovallan rakenne

Toimeenpanovallan toiminta

Tuomiovallan rakenne

Tuomiovallan toiminta

1.2 Ihmisoikeudet ja vähemmistöjen suojele

Poliittiset oikeudet ja kansalaisoikeudet

Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Vähemmistöjen oikeudet ja suojele

1.3 Yleisarvio

2. Taloudelliset arviointiperusteet

2.1 Taloudellinen tilanne

Tausta

Vapauttaminen

Vakauttaminen

Rakennemuutos

Rahoitusala

Taloudellinen ja sosiaalinen kehitys

2.2 Talous jäsenyyden näkökulmasta

Johdanto

Toimiva markkinatalous

Edellytykset selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista

Näkymät ja tärkeimmät tavoitteet

2.3 Yleisarvio

3. Edellytykset täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet

3.1 Rajattomat sisämarkkinat

Neljä vapautta

Yleinen toimintaympäristö

Tavaroiden vapaa liikkuvuus

Pääomien vapaa liikkuvuus

Palveluiden vapaa liikkuvuus

Henkilöiden vapaa liikkuvuus

Yleisarvio

Kilpailu

3.2 Innovaatiot

Tietoyhteiskunta

Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus sekä nuoriso

Tutkimus ja teknologinen kehittäminen

Televiestintä

Audiovisuaalinen ala

3.3 Taloutta ja verotusta koskevat kysymykset

Talous- ja rahaliitto

Verotus

Tilastot

3.4 Poliitikat eri aloilla

Teollisuus

Maatalous

Kalastus

Energia

Liikenne

Pienet ja keskisuuret yritykset

3.5 Taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus

Työllisyys ja sosiaaliset kysymykset

Aluepolitiikka ja koheesio

3.6 Elämänlaatu ja ympäristö

Ympäristö

Kuluttajansuoja

3.7 Oikeus- ja sisäasiat

3.8 Ulkosuhteisiin liittyvä politiikka

Kauppa ja kansainväliset taloussuhteet

Kehitysyhteistyö

Tulli

Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

3.9 Varainhoitoa koskevat kysymykset

Varainhoidon valvonta

Vaikutukset yhteisön talousarvioon

4. Hallintojärjestelmän kyky soveltaa yhteisön säännöstöä

4.1 Hallinnon rakenteet

4.2 Hallinnon ja oikeuslaitoksen toimintakyky

4.3 Yleisarvio

C. TIIVISTELMÄ JA PÄÄTELMÄT

Liitteet

Parlamentin kokoonpano

Yhtenäismarkkinat: Valkoisessa kirjassa vahvistetut toimenpiteet

Tilastotiedot

A. JOHDANTO

a) Esipuhe

Jäsenyyshakemus

Romania jätti hakemuksensa Euroopan unionin jäsenyydestä 22 päivänä kesäkuuta 1995, ja ministerineuvosto päätti vastaavasti 17 päivänä heinäkuuta 1995 Euroopan unionista tehdyn sopimuksen O artiklan, jossa määrätään komission kuulemisesta, mukaisen menettelyn täytäntöönpanemisesta.

Edellä sanottu huomioon ottaen komissio antaa tämän lausunnon vastauksena Madridissa vuoden 1995 joulukuussa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston esittämään pyyntöön antaa lausunto mahdollisimman nopeasti vuoden 1996 maaliskuussa alkaneen hallitusten välisen konferenssin päättyttyä vuoden 1997 kesäkuussa.

Lausunnon taustaa

Romanian jättämää jäsenyyshakemusta käsitellään samanaikaisesti yhdeksän muun assosioituneen maan hakemuksen kanssa. Romanian liittyminen Euroopan unioniin on nähtävä osana historiallista kehitystä, jossa Keski- ja Itä-Euroopan maat pääsevät yli 40 vuotta kestäneestä maanosan kahtia jakautumisesta ja liittyvät unionin luomaan rauhan, vakauden ja hyvinvoinnin alueeseen.

Kööpenhaminassa vuoden 1993 kesäkuussa kokoontunut Eurooppa-neuvosto teki seuraavat päätelmät:

“Jäseniksi haluavista Keski- ja Itä-Euroopan assosioituneista maista tulee unionin jäseniä. Liittyminen tapahtuu heti, kun maa kykenee täyttämään jäsenyydestä koituvat velvoitteet täyttämällä taloudelliset ja poliittiset edellytykset. Jäsenyys edellyttää seuraavaa:

- hakijamaassa on vakaat toimielimet, jotka takaavat kansanvallan, oikeusvaltion, ihmisoikeudet sekä vähemmistöjen kunnioittamisen ja suojelun,
- toimivan markkinatalouden olemassaolo ja kyky selviytyä kilpailupaineesta ja markkinavoimista unionissa,
- kyky vastata jäsenyyden mukanaan tuomiin velvoitteisiin, mukaan lukien poliittisen, talous- ja rahaliiton tavoitteiden noudattaminen.

Unionin kyky ottaa vastaan uusia jäseniä Euroopan yhdentymisen vauhdin pysyessä ennallaan on myös tärkeä seikka sekä unionin että hakijamaiden yhteisen edun kannalta.”

Tässä julistuksessa esitettiin poliittiset ja taloudelliset arviointiperusteet Keski- ja Itä-Euroopan assosioituneiden maiden unioniin liittymistä koskevien hakemusten käsittelemiseksi.

Madridissa vuoden 1995 joulukuussa kokoontunut Eurooppa-neuvosto viittasi liittymistä valmistelevan strategian yhteydessä tarpeeseen “luoda sellaiset edellytykset, jotka mahdollistavat hakijamaiden asteittaisen ja sopusointuisen integroitumisen erityisesti

- markkinatalouden kehittämisen,
- hakijamaiden hallinnollisten rakenteiden mukauttamisen, ja
- vakaan taloudellisen ja rahapoliittisen ympäristön luomisen avulla.”

Lausunnossaan komissio käsittelee Romanian jättämää hakemusta erikseen, mutta samojen arviointiperusteiden mukaisesti kuin muitakin hakemuksia, joista se antaa lausunnon samanaikaisesti. Kyseinen menettelytapa noudattaa Madridissa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston ilmaisemaa toivomusta hakijamaiden tasa-arvoisesta kohtelusta.

Yksittäisten lausuntojen lisäksi komissio antaa neuvostolle erikseen “Agenda 2000”-tiedonantonsa yhteydessä yleisarvioinnin liittymistä koskevista hakemuksista ja suositukset unionin onnistunutta laajentumista koskevaksi strategiaksi. Samanaikaisesti komissio antaa arvioinnin laajentumisen vaikutuksista unionin politiikkaan.

Lausunnon sisältö

Lausunnon rakenteessa otetaan huomioon Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston tekemät päätelmät. Siinä:

- kuvataan Romanian ja unionin tähänastisia suhteita erityisesti assosiaatiosopimuksen puitteissa,
- eritellään tilanne Eurooppa-neuvoston esittämien poliittisten edellytysten osalta (kansanvalta, oikeusvaltio, ihmisoikeudet, vähemmistöjen suojeleminen),
- arvioidaan Romanian tilannetta ja tulevaisuuden näkymiä Eurooppa-neuvoston esittämien taloudellisten edellytysten osalta (markkinatalous, kyky selviytyä kilpailupaineesta),
- käsitellään kysymystä Romanian kyvystä omaksua jäsenyyden mukanaan tuomat velvoitteet, toisin sanoen unionin säännöstö sellaisena kuin se on ilmaistu Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa sekä johdettu oikeus ja unionin politiikat, ja
- arvioidaan lopuksi yleisesti Romanian tilannetta ja tulevaisuuden näkymiä unionin jäsenyyttä koskevien edellytysten osalta ja annetaan liittymisneuvotteluja koskeva suositus.

Arvioidessaan Romaniaa taloudellisilla perusteilla ja sen kykyä omaksua yhteisön säännöstö komissio teki myös tulevaisuutta koskevan arvioinnin; komissio on pyrkinyt arvioimaan Romanian kohtuudella odotettavissa olevan kehityksen tulevien vuosien aikana ennen sen liittymistä unioniin ottaen huomioon sen, että myös yhteisön säännöstö kehittyy jatkuvasti. Tämän vuoksi ja ennakoimatta liittymisen varsinaista ajankohtaa lausunto käsittää noin viiden vuoden keskipitkän aikavälin.

Lausuntoa valmistellessaan komissio on saanut runsaasti tietoa Romanian tilanteesta Romanian viranomaisilta sekä hyödyntänyt monia muita tietolähteitä, mukaan lukien jäsenvaltiot ja useat kansainväliset järjestöt.

b) Euroopan unionin ja Romanian suhteet

Historialliset ja geopoliittiset yhteydet

Romania rajoittuu kaakossa Mustaan mereen ja Tonavan suistoalueeseen sekä luoteessa Karpaattien vuoristoon, joka muodostaa suuressa osassa maata maantieteellisen esteen pohjois–etelä-suunnassa. Romanian pinta-ala on 237 500 km² ja asukasluku 22,6 miljoonaa.

Romania perustettiin itsenäiseksi valtioksi 1859 Valakian ja Moldavian muodostaessa liiton. Ensimmäisessä maailmansodassa Romania oli liittoutuneiden puolella, ja itävalta-unkarilaiset, turkkilaiset ja bulgarialaiset miehittivät maan. Sodan jälkeisessä ratkaisussa Romania sai takaisin Bukovinan ja Transsylvanian. Toisessa maailmansodassa Neuvostoliitto miehitti Bessarabian ja Bukovinan, ja Romanian oli myös palautettava Transsylvania Unkarille ja Dobrogea Bulgarialle. Vuoden 1947 Pariisin rauhansopimuksessa Romania sai jälleen takaisin Transsylvanian ja osia Bukovinasta.

Vuoteen 1947 mennessä kommunistipuolue oli päässyt valtaan Romaniassa. Vuonna 1965 Nicolae Ceausescusta tuli puolueen ensimmäinen sihteeri ja sittemmin maan presidentti. Romania säilytti 60-luvulta lähtien tietyn etäisyyden Neuvostoliittoon ulkopoliittikassaan. Tämä mahdollisti sen jäsenyyden paitsi SEV:issä myös Maailmanpankissa. Ceausescun sisäpolitiikka, joka perustui pelkoon ja manipulointiin, merkitsi sortovaltaa. Vuoden 1989 loppupuolella puolueessa syntyi sisäinen kapina sekä kansannousu, mikä johti Ceausescun vallasta syöksemiseen ja teloitukseen saman vuoden joulukuussa.

Vapaat vaalit toukokuussa 1990 johtivat uuden perustuslain hyväksymiseen joulukuussa 1991, jonka perusteella vuonna 1992 pidettiin parlamenttivaalit ja presidentinvaalit (joissa entiset kommunistit palasivat valtaan). Valta vaihtui ensimmäisen kerran vuoden 1996 vaaleissa. Tänä aikana Romania on myös pyrkinyt luomaan hyvät ja toimivat suhteet naapurimaihinsa. Se on myös tehnyt sopimukset Unkarin ja Ukrainan kanssa rajojen tunnustamisesta ja vähemmistöjen oikeuksista.

Romanian kanta Euroopan unioniin

Romania jätti hakemuksensa Euroopan unioniin liittymisestä 22. kesäkuuta 1995. Sen liitteinä olivat kansallinen liittymistä valmisteleva strategia sekä julistus, jonka olivat allekirjoittaneet Romanian tasavallan presidentti, senaatin ja edustajainhuoneen puhemiehet sekä pääministeri ja kaikkien parlamenttiin valittujen poliittisten ryhmittymien puheenjohtajat. Julistuksessa ilmaistaan Romanian poliittinen tahto ottaa määrätietoisesti suunta, jolla lujitetaan ja kehitetään oikeusvaltiota, poliittista moniarvoisuutta, toimivallan jakoa, vapaita vaaleja, ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä markkinatalouden luomista sopusoinnussa Euroopan unionin periaatteiden kanssa.

Hallituksen vaihtuminen marraskuussa 1996 ja uuden hallituksen sitoutuminen uudistuksiin tekivät "euroatlanttisen yhdentymisen" valmisteluista Romanian ulkopoliittikan ydintavoitteen. Tämän näkymän toi esille presidentti Emil Constantinescu julistuksessa, jonka hän esitti Euroopan komission puheenjohtajan Jacques Santerin vieraillessa Bukarestissa 10. huhtikuuta vuonna 1997: "Romanian politiikassa eurooppalainen ja euroatlanttinen yhdentymisen on tärkein asia, ainoa kehityksen tie,

joka vastaa kansallista etua sekä maan perinnettä ja pyrkimyksiä. Romanian on löydettävä paikkansa Euroopan mantereiden demokraattisten maiden joukosta, ja tämä on maan tärkein ja kiireellinen tavoite. Tosin Euroopan yhdyntymisen edellyttää suuria ponnisteluja talouden, lainsäädännön ja toimielinten rakennemuutosten toteuttamiseksi, mutta Romania on jo ryhtynyt toteuttamaan tätä uudistusta ja vie sen päätökseen. Näiden pyrkimysten oleellisin kysymys, yhteisön säännösten omaksumisen tärkein merkitys on kuitenkin omaksua demokraattiset arvot ja ihmis- ja kansalaisoikeuksien kunnioitus. Näiden arvojen kunnioittaminen ja niiden lujittaminen merkitsevät Romanialle Euroopan yhdyntymisen lopullista päämäärää. Sillä Romanialle Euroopan unioni on ennen kaikkea portti tähän tasapainon ja sopusoinnun rakennelmaan, jolla mantereiden mikro- ja makrokosmoset järjestetään eurooppalaisen kulttuurin lipun alle yhteiseen kotiin, jossa kaikki ovat tasa-arvoisia ja säilyttävät silti omat piirteensä.”

Sopimussuhteet

Romania on ensimmäinen Euroopan yhteisön kanssa sopimussuhteet luonut KIE-maa: yleistä tullietuusjärjestelmää koskeva sopimus tehtiin 1974 ja teollisuustuotteita koskeva sopimus 1980. Romanian ja EY:n diplomaattisuhteet luotiin 1990. Romanian palattua demokraattisten maiden joukkoon tehtiin vuonna 1991 kauppaa ja yhteistyötä koskeva sopimus. Sen jälkeen tuli voimaan Eurooppa-sopimus vuoden 1995 helmikuussa. Sen kauppaa koskevat määräykset olivat jo tulleet voimaan toukokuussa 1993 väliaikaisella sopimuksella. Viinikaupasta on tehty sopimus, joka päättyy vuoden 1997 lopussa.

Eurooppa-sopimus on tällä hetkellä Romanian ja EU:n suhteiden oikeusperusta. Sen pyrkimyksenä on luoda poliittisen vuoropuhelun kehys, laajentaa kauppaa ja taloussuhteita sopimuspuolten kesken, luoda perusta yhteisön tekniselle ja rahoitusavulle sekä sopiva kehys Romanian tukemiseksi sen yhdyntymässä vähitellen Euroopan unioniin. Sopimuksen institutionaalinen rakenne antaa tarvittavan järjestelmän kaikkien alojen täytäntöönpanoa, hallinnointia ja valvontaa varten kaikilla sopimuksen aloilla. Alakomiteat tutkivat teknisen tason kysymyksiä. Assosiaatiokomitea ylempien virkamiesten tasolla käy perusteellisia keskusteluja ongelmista ja löytää usein ratkaisut sopimuksen tulkintaongelmiin. Assosiaationeuvosto tutkii suhteiden yleistä tilaa ja näkymiä ja antaa mahdollisuuden tarkastella Romanian edistymistä sen valmistautuessa liittymään unionin jäseneksi.

Vahvistaakseen hallituksen politiikkaa ja päätöksentekoa Euroopan yhdyntymiseen liittyvissä asioissa hallitus on perustanut pääministerin alaiseksi Euroopan yhdyntymisasiosta vastaavan osaston, joka muuttui ministeriöksi tammikuussa 1997. Pääministerin johdolla toimiva ministeriöiden välinen komitea antaa neuvoja Euroopan yhdyntymiseen liittyvistä asioista, ja sen apuna on Euroopan yhdyntymisasiosta vastaava osasto. Ministeriöt vastaavat Eurooppa-sopimuksen toteuttamisesta omalla hallinnonalallaan ja liittymistä edeltävästä valmistelusta mukaan luettuna lainsäädännön lähentäminen. Euroopan yhdyntymisasiosta vastaava osasto on vastannut komission sisämarkkinoita koskevan valkoisen kirjan täytäntöönpanon kansallisen strategian valmistelusta yhteistyössä 23:n EU:n yhdyntymistä käsittelevän työryhmän kanssa.

Liittymistä valmisteleva strategia

Eurooppa-sopimuksen ja valkoisen kirjan täytäntöönpano

Eurooppa-sopimus edistyy enimmäkseen sopimuksessa vahvistetun aikataulun mukaisesti. Ministeritason assosiaationeuvosto on kokoontunut kerran vuodessa ja ylempien virkamiestason assosiaatiokomitea kahdesti. Parlamentaarinen sekakomitea, johon kuuluu sekä Romanian että Euroopan parlamentin edustajia, on kokoontunut neljä kertaa. Järjestelmä, johon kuuluu yhdeksän alojen välistä alakomiteaa, on perustettu ja se on toiminnassa.

Sopimuksen eräiden määräysten voimaantulo on viivästynyt. Yritysten kilpailua koskevat täytäntöönpanomääräykset, joiden olisi pitänyt tulla voimaan vuonna 1996, ovat tulleet voimaan vasta vuonna 1997, ja valtionapua koskeva säännös on vielä määrittämättä. Sopimuksen kauppaa koskevia määräyksiä toteutetaan aikataulun mukaisesti, ja siinä esiintyy ainoastaan vähäisiä ongelmia. Romanian viranomaiset eivät ole vedonneet mihinkään sopimuksen kaupan suojaamista koskevaan määräykseen. Euroopan komissio aloitti vuonna 1996 saumattomia putkia koskevan polkumyynnin vastaisen menettelyn, ja väliaikaisia tulreja on sovellettu kesäkuusta 1997.

Tällä hetkellä Eurooppa-sopimuksen yhteydessä käsiteltävät tärkeimmät kysymykset ovat lainsäädännön lähentäminen ja liittymistä valmisteleva strategia, makrotalouden edistyminen, kauppaan liittyvät kysymykset, yhteisön ohjelmien avaaminen, sertifiointia ja standardointia koskevat kysymykset sekä yhteistyö kolmannen pilarin kysymyksissä.

Komission vuonna 1995 julkaisemassa sisämarkkinoita koskevassa valkoisessa kirjassa esitetään säädökset, jotka unionin jäsenyyttä hakeneiden maiden on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöään ja pantava täytäntöön voidakseen soveltaa yhteisön säännöstöä, sekä yksilöidään sisämarkkinoiden toteuttamiseksi välttämättömät edellytykset (ensimmäisen vaiheen toimenpiteet), joihin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Romania pitää tätä työtä tärkeänä. Hallitus hyväksyi joulukuussa 1995 yksityiskohtaisen strategian yhteisön säännöstön hyväksymiseksi. Samanaikaisesti hallitus esitti yhteiskunnan laajojen osien kuten ammattiyhdistysten, liike-elämän järjestöjen ja ammattialojen edustajien saamista mukaan tähän tapahtumasarjaan.

Yleisesti ottaen Eurooppa-sopimuksen täytäntöönpano etenee ongelmitta, vaikkakin eräin viivästyksin. Talouden hidas vapauttaminen ja todellisen hallinnollisen uudistuksen puute ovat vaikeuttaneet sopimuksen hyödyntämistä kaikilta osiltaan, mutta uusi hallitus on ryhtynyt korjaamaan tätä epäkohtaa.

Suunnitelmallinen vuoropuhelu

Romania on osallistunut suunnitelmalliseen vuoropuheluun, jota se pitää tärkeänä maan valmistautuessa liittymään Euroopan unionin jäseneksi. Romania on tässä yhteydessä selostanut tekemiään uudistuksia ja toivonut vuoropuhelun tehostamista. Vuoropuhelun yhteydessä Romaniassa on ollut merkittävä tehtävä vakaiden olojen palauttamiseksi entiseen Jugoslaviaan.

Phare

Vuonna 1996 Romanialle osoitettiin Phare-ohjelman määrärahoista 118,4 miljoonaa ecua. Vuosiksi 1990-1996 osoitetut varat olivat 731 miljoonaa ecua. Phare-ohjelmaa on

käytetty seuraavilla pääaloilla: maatalous, koulutus, työharjoittelu ja tutkimus, perusrakenteet, yksityissektori, rakennemuutos ja yksityistäminen.

Romaniassa ei ole yhteistä maa- eikä merirajaa Euroopan unionin minkään jäsenvaltion kanssa. Näin ollen mikään Romanian alue ei voi osallistua Phare-ohjelman raja-alueyhteistyön ohjelmiin (CBC) Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja KIE-maiden välillä. Vuonna 1996 sovittiin kuitenkin CBC-ohjelmasta Unkarin kanssa, ja siihen kuuluu talouden kehittämis-, liikenne-, ympäristö- sekä kolmannen pilarin asioihin liittyviä hankkeita.

Ohjelman täytäntöönpanossa on ollut vaikeuksia, koska uudistuspolitiikkaan ei sitouduttu selvästi erityisesti maataloudessa ja teollisuudessa. Sitoumuksia on kuitenkin tehty kohtuullisesti.

Osallistuminen yhteisön ohjelmiin

Vuodesta 1997 Romania osallistuu Socrates-, Leonardo- ja Nuorten Eurooppa -ohjelmiin. Se on aloittanut valmistelut osallistuakseen myös LIFE- ja SAVE- ohjelmiin sekä erilaisiin sosiaalialan ohjelmiin.

Kauppasuhteet

Euroopan unionin vienti Romaniaan vuonna 1995 oli 3,8 miljardia ecua, kun se vuonna 1990 oli ollut 1,2 miljardia ecua. Euroopan unionin tuonti oli 3,4 miljardia ecua vuonna 1995, vastaavasti 1,6 miljardia ecua vuonna 1990. Romanian kauppaa muiden KIE-maiden kanssa ei kehity yhtä nopeasti kuin Euroopan unionin kanssa. Tekstiilituotteet ovat tärkein vientituote Euroopan unioniin ja kevyen teollisuuden tuotteet pääasiallinen tuontiartikkeli.

Vaikeudet kahdenvälisen kaupan kehittämisessä liittyvät pääosin sääntelyä koskeviin ja hallinnollisiin ongelmiin kuten vientilisenssien antamiseen ja sertifiointivaatimuksiin. Hiljattain voimaan tullut Romanian lainsäädäntö auttaa kuitenkin poistamaan viimeksimainittuja vaikeuksia, ja jäljellä olevat Romanian vientiä koskevat rajoitukset on tarkoitus poistaa tammikuuhun 1998 mennessä.

Yleisarvio

Vuodesta 1989 lähtien Euroopan unionin ja Romanian suhteet ovat kehittyneet myönteisesti. Vain muutamia huomattavia politiikkoihin liittyviä esteitä on ollut poistettavana. Romanian on kuitenkin tiukennettava tarkastuksia rajoillaan. Romanian taloudelliset ja poliittiset uudistukset ovat vaikuttaneet siihen, kuinka nopeasti se on edistynyt yhdentymisessä. Edistymistä on hidastanut maan hallinnollisten rakenteiden heikkous.

B. JÄSENYYYDEN ARVIOINTIPERUSTEET

1. Poliittiset arviointiperusteet

Kööpenhaminassa kokoontunut Eurooppa-neuvosto antoi joukon Keski- ja Itä-Euroopan hakijamaiden liittymistä koskevia niin sanottuja poliittisia arviointiperusteita. Näiden mukaan hakijamaissa olisi oltava "vakaat toimielimet, joilla turvataan demokratia, laillisuusperiaate, ihmisoikeudet ja vähemmistöjen kunnioittaminen ja niiden suojeleminen".

Euroopan yhteisöjen komissio on käyttänyt useita tietolähteitä tehdäkseen siltä pyydetyn poliittisia oloja koskevan arvioinnin. Näitä tietolähteitä ovat muun muassa Romanian viranomaisten vastaukset komission huhtikuussa 1996 lähettämään kyselyyn, kahdenvälisen kokouksen seuranta, jäsenvaltioiden suurlähetystöjen ja komission edustuston tekemät analyysit, kansainvälisten järjestöjen (erityisesti Euroopan neuvoston ja ETYJ:n) tekemät arvioinnit ja valtiosta riippumattomien järjestöjen kertomukset.

Tässä analyysissä paneudutaan julkisen vallan rakenteen ja toiminnan pääasiallisiin piirteisiin sekä perusoikeuksien suojelujärjestelmiin. Siinä ei tyydytä viralliseen kuvaukseen, vaan pyritään demokratian ja oikeusvaltion todellisen toiminnan kuvaamiseen.

Tämä arviointi koskee tilannetta vuoden 1997 kesäkuussa. Siinä ei tarkastella yksityiskohtaisesti muutoksia, jotka ovat voineet tapahtua menneisyydessä tai joita suunnitellaan tulevaisuutta varten, vaikka aikomus uudistaa jokin ala on useimmiten otettu huomioon. Hallinnon tilanteeseen, jota käsitellään tarkemmin 4 osastossa, viitataan ainoastaan lyhyesti.

1.1 Demokratia ja laillisuusperiaate

Romania hyväksyi vuoden 1991 joulukuussa pidetyllä kansanäänestyksellä uuden perustuslain, jolla Romania siirtyi parlamentaariseen demokratiaan. Romanian toimielimet toimivat säännönmukaisesti; lainsäädäntövallan, toimeenpanovallan ja tuomiovallan käyttäjät ovat varoneet toimivaltansa ylittämistä ja toimineet yhteistyössä.

Parlamentin ja lainsäädäntövallan rakenne

Parlamentti koostuu kahdesta kamarista - edustajien kokous ja senaatti - jotka muodostuvat vastaavasti 343 ja 143 jäsenestä. Nämä valitaan neljäksi vuodeksi suhteellisella vaalilla, jossa puolueiden on ylitettävä 3 prosentin äänikynnys tullakseen edustetuiksi. Vähemmistöille on varattu 15 paikkaa edustajien kokouksesta.

Perustuslain 89 artiklan mukaisesti tasavallan presidentti voi hajottaa parlamentin, jos hallitusta ei muodosteta 60 päivän kuluessa ja sen jälkeen, kun vähintään kaksi yritystä siihen on epäonnistunut. Parlamentti voidaan hajottaa korkeintaan kerran vuodessa. Sitä

ei voida myöskään hajottaa tasavallan presidentin toimikauden kuuden viimeisen kuukauden aikana taikka poikkeus- tai hätätilan aikana.

Parlamentin jäsenet nauttivat perinteistä koskemattomuutta. Kumpikin kamari voi perustaa tutkintavaliokuntia, jos kolmasosa sen jäsenistä niin päättää. Jokainen poliittinen ryhmä on edustettuna tutkintavaliokunnissa suhteessa paikkoihin, jotka sillä on asianomaisessa kamarissa.

Romaniassa on monipuoluejärjestelmä, kuten käy ilmi siitä, että 57 puoluetta osallistui vuoden 1996 marraskuussa pidettyihin parlamenttivaaleihin. Puolueet, jotka ylittävät 2 prosentin äänikynnyksen saavat rahoitusta valtion talousarviosta, ja parlamentissa edustetut puolueet saavat enemmän rahoitusta.

Lainsäädäntövalta on tasapuolisesti parlamentin molemmilla kamareilla, joista kumpikin voi keskeyttää lakien laatimismenettelyn. Aloiteoikeus kuuluu parlamentin lisäksi myös hallitukselle. Lisäksi 250 000 kansalaisen ryhmä voi esittää parlamentille lakiehdotuksen, joka ei saa kuitenkaan koskea verotusta, kansainvälisiä asioita tai armahdusta.

Perustuslain 114 artiklan nojalla hallitus voi parlamentin sijaan antaa kiireellisissä tapauksissa asetuksia tämän valtuutuksen perusteella. Hallitus näyttää käyttäneen tätä järjestelmää erittäin usein (yli kolmannes edellisen hallituksen antamista säädöksistä annettiin tämän menettelyn mukaisesti), myös valtiosääntöä täydentävien lakien alalla, vaikka nämä lait eivät periaatteessa kuulu tämän menettelyn soveltamisalaan.

Perustuslain 90 artiklan nojalla tasavallan presidentti voi järjestää kansanäänestyksen "kansallista etua koskevista kysymyksistä" kuultuaan parlamenttia asiasta. Perustuslain tarkistukset on hyväksyttävä kansanäänestyksessä, jotta ne tulisivat voimaan (perustuslain 147 artiklan 3 kohta). Romaniassa ei ole vielä käytetty kansanäänestysmenettelyä perustuslain voimaantulon jälkeen.

Parlamentin toiminta

Vuoden 1996 marraskuussa pidetyt vaalit olivat vapaat ja rehelliset lukuun ottamatta tiettyjä vaikeuksia vaalien järjestämisessä; niiden tuloksena valta vaihtui tosiasiallisesti ensimmäisen kerran vuoden 1947 jälkeen.

Parlamentti toimii tyydyttävissä olosuhteissa: sen toimivaltaa kunnioitetaan ja oppositio osallistuu säännönmukaisesti sen toimintaan.

Toimeenpanovallan rakenne

Tasavallan presidentti valitaan suoralla kaksivaiheisella enemmistövaalilla neljän vuoden toimikaudeksi, jonka voi uusia kerran. Ehdokkailla on oltava ainakin 100 000 äänioikeutetun tuki ja heidän on oltava vähintään 35 vuotta täyttäneitä. Tasavallan presidentille kuuluu valtionpäämiehen perinteinen toimivalta, minkä lisäksi hänellä on tärkeä rooli toimielinten toiminnassa sekä maan poliittisessa elämässä.

Hallitus vastaa toiminnastaan parlamentille, joka voi kaataa sen molempien kamareiden jäsenten yksinkertaisella enemmistöllä. Hallitus muodostuu pääministeristä ja

ministereistä, jotka tasavallan presidentti nimittää heidän saatuaan parlamentilta luottamuslauseen.

Yksittäiset ministerit vastaavat toiminnastaan ainoastaan rikosoikeudellisissa asioissa. Perustuslain 108 artiklassa säädetään menettelystä, jonka mukaisesti heitä vastaan voi nostaa syytteitä (kamarien tai tasavallan presidentin aloite, korkeimman oikeuden päätös). Hallitus valmistelee parhaillaan lakiluonnosta, joka koskee ministereiden vastuuta viranhoidossa.

Maan hallinnollinen järjestelmä perustuu keskushallinnon hajautettuihin tasoihin eli "judeteihin" (41 Bukarestin lisäksi, jolla on vastaava asema), joiden maaherrat vastaavat valtion viranomaisten toiminnan yhteensovittamisesta sekä paikallishallintojen toimien valvonnasta, jonka he voivat siirtää tuomioistuimille. Paikallishallinnoilla on vaaleilla valittuja valtuustoja sekä judetien että kuntien, kaupunkien ja maalaiskuntien tasolla (2 686 valtuustoa). Judetien presidentit, kuten myös kunnanjohtajat, valitaan yleisillä vaaleilla.

Judetien valtuustot vastaavat paikallisten valtuustojen toiminnan yhteensovittamisesta. Kunnanjohtajalla on toimeenpanovalta paikallisella tasolla. Hän vastaa toiminnastaan paikalliselle valtuustolle ja judetin valtuustolle. Maaherralla on oikeus erottaa paikallisesti valitut edustajat viroistaan laiminlyönnin tai korruption tapauksissa; vuonna 1996 annetulla ja vuonna 1997 muutetulla lailla luotiin tehokkaammat kehykset tähän toimivaltaan, jota oli aiemmin käytetty väärin (vuosina 1992 - 1995 erotettiin 133 kunnanjohtajaa ja 98 kunnanvaltuuston jäsentä).

Romaniassa ei ole julkishallinnon henkilöstöä koskevia sääntöjä, joissa toimihenkilöiden oikeudet ja velvollisuudet määriteltäisiin. Hallitus aikoo antaa säädöksiä hallinnon avoimuudesta, koska niitä ei ole tällä hetkellä olemassa.

Siviilihallinto valvoo armeijaa, salaista palvelua ja poliisivoimia. Romanian poliiseilla on sotilasasema, ja he kuuluvat sotilastuomioistuimien tuomiovaltaan. Nämä tuomioistuimet soveltavat kuitenkin tiettyjä menettelyihin liittyviä takeita ja lopullinen tuomiovalta on korkeimman oikeuden sotilasasiain jaostolla. Kansallisen puolustuksen korkein neuvosto esittää asevoimia koskevia tiettyjä päätöksiä parlamentin hyväksyttäväksi lain N:o 39/90 mukaisesti. Näiden päätösten soveltamista ei kuitenkaan valvota.

Toimeenpanovallan toiminta

Keskeiset julkiset toimielimet toimivat tavanomaiseen tapaan ja tasavallan presidentillä on tärkeä asema niiden toiminnassa.

Paikallisen itsehallinnon toteuttamista vaikeuttavat paikallista henkilöstöä koskevan säännösten puuttuminen ja paikallishallintojen rahoitusvarojen rajallisuus. Lisäksi kuntien omaisuutta koskevaa järjestelmää ei ole vielä määritetty. Uusi hallitus on jo antanut lain, jolla paikallishallintojen valtaa lujitetaan ja selkeytetään. Hallitus valmistelee parhaillaan paikallisviranomaisten varainhoitoa koskevaa lakiluonnosta, jonka pitäisi tulla voimaan vuoden 1998 alussa, sekä kuntien omaisuutta koskevaa lakia.

Julkishallinnon tilanne on edelleen vaikea. Julkishallinnon henkilöstöä koskevien sääntöjen puuttuminen ja hyvin matala palkkataso ovat huolestuttavia seikkoja. Toisaalta

hallinnon tiettyjen portaiden politisointi on myötävaikuttanut korruption kehittymiseen. Uusi hallitus on esittänyt parlamentille julkishallinnon henkilöstöä koskevan säännösten, joka sisältää ankaria rangaistuksia korruptiosta.

Romanian poliisivoimissa on esiintynyt pahoinpitelytapauksia, joista ei ole aina nostettu syytteitä. Poliisivoimissa on esiintynyt myös korruptiota. Salaisella palvelulla on vielä hyvin laaja toimivalta erityisesti hallinnollisten asiakirjojen luokittelun, puhelinkuuntelun ja kotietsintöjen osalta. Tämä tilanne johtuu ensisijaisesti siitä, että salaisen palvelun toimivalta tässä asiassa on määritelty hyvin väljästi lainsäädännössä. Uusi hallitus aikoo uudistaa kyseistä lainsäädäntöä lujittaakseen parlamentin valvontaa salaisen palvelun toiminnasta, erityisesti perustamalla valiokunnan, jonka tehtäviin kuuluu ulkomaan tiedustelupalvelujen toiminnan seuranta.

Tuomiovallan rakenne

Romanian oikeuslaitoksen riippumattomuus muista elimistä on vahvistunut asteittain. Tasavallan presidentin nimittämiä tuomareita ei voida erottaa; nämä muodostavat 80 prosenttia kaikista tuomareista, ja loput 20 prosenttia ovat vielä koeajalla. Tuomarit ovat tuomarikunnan korkeimman neuvoston alaisuudessa; neuvostoa johtaa oikeusministeri ja se muodostuu tuomareista ja syyttäjästä (viimeksi mainituilla on viisi neuvoston viidestätoista paikasta), jotka parlamentti valitsee neljäksi vuodeksi.

Toimeenpanovallan käyttäjä valvoo tuomareiden toimintaa oikeusministerin alaisuudessa olevan tarkastusyksikön välityksellä. Vaikka tuomarit ovat parhaiten palkattuja valtion virkamiehiä heidän palkkatasonsa on edelleen hyvin alhainen, minkä johdosta useat heistä siirtyvät paremmin palkattuihin juridisiin tehtäviin yksityissektorilla.

Syyttäjälaitosta johtaa tasavallan presidentin nimittämä virallinen syyttäjä ja se on oikeusministerin alainen. Syyttäjillä on laaja toimivalta, ja erityisesti virallinen syyttäjä voi omasta aloitteestaan tai oikeusministerin pyynnöstä pyytää lopullisen oikeuden päätöksen uudelleenkäsittelyä sekä siviili- että rikosasioissa. Lisäksi osa syyttäjien toiminnasta on oikeuslaitoksen valvonnan ulkopuolella.

Hallinnollisista toimista voi valittaa yleisiin tuomioistuimiin, joilla on asiaan erikoistuneita jaostoja.

Romanian perustuslaissa perustettiin oikeusasiamiehen perinteisiä tehtäviä hoitavan ns. kansalaisasiamiehen virka. Hänen toimivaltaansa ja keinoja, joilla hän voi harjoittaa sitä ei ole kuitenkaan tarkoin määritelty.

Vuonna 1992 perustetulla perustuslakituomioistuimella on yhdeksän jäsentä, joiden yhdeksänvuotista toimikautta ei voida uusia. Tasavallan presidentti, edustajien kokous ja senaatti nimittävät kukin kolme jäsentä. Perustuslakituomioistuin tarkistaa lakien perustuslain mukaisuuden etukäteen eri julkisten tahojen pyynnöstä (tasavallan presidentti, edustajien kokous tai senaatin puhemies, hallitus, korkein oikeus ja 50 edustajien kokouksen jäsenten tai 25 senaatin jäsenten ryhmä) sekä jälkikäteen kenen tahansa aloitteesta, jos asiasta on aloitettu oikeudellinen menettely. Perustuslain mukaisuutta koskeva kielteinen päätös ei kuitenkaan tule voimaan, jos parlamentti

pidättäytyy alkuperäisessä päätöksessään kahden kolmasosan enemmistöllä (perustuslain 145 artikla), mikä heikentää tämän valvonnan tehokkuutta.

Tuomiovallan toiminta

Romanian oikeuslaitos ei toimi tyydyttävästi. Tuomioistuimet ovat ylityöllistettyjä ja tuomioiden antaminen kestää liian pitkään. Pätevien tuomareiden puute (23 prosenttia tuomarin viroista on tällä hetkellä täyttämättä), välineiden puute, menettelyjen monimutkaisuus ja sovellettavien uusien sääntöjen suuri määrä selittävät osittain tätä tilannetta. Näin ollen uusi hallitus on antanut lakiesityksen toimeenpanovallan ja oikeuslaitoksen suhteiden uudistamisesta viimeksi mainitun riippumattomuuden tehostamiseksi erityisesti kanteiden tai syytteiden nostamisen osalta. Suunnitelmiin kuuluu myös palkkatason nostaminen (viimeinen tuntuva korotus tapahtui vuoden 1996 lopussa) sekä inhimillisten voimavarojen lisääminen.

Se, että parlamentti voi kumota kahden kolmasosan enemmistöllä kaikki perustuslakituomioistuimen päätökset, muodostaa suuren esteen lainsäädännön perustuslain mukaisuuden valvonnalle Romaniassa.

1.2 Ihmisoikeudet ja vähemmistöjen suojelu

Romaniassa on otettu käyttöön kansallisia säännöksiä ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen oikeuksien kunnioittamisen varmistamiseksi. Samassa tarkoituksessa sovelletaan tiettyjä kansainvälisiä yleissopimuksia, joista tärkeimpiä ovat Euroopan ihmisoikeusyleissopimus ja sen tärkeimmät lisäpöytäkirjat. Kyseinen kokonaisuus muodostaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan mukaisesti osan yhteisön säännöstöä: kaikkien Euroopan unioniin liittymistä haluavien valtioiden on ratifioitava kyseiset tekstit ennen liittymistä.

Romania on ollut Euroopan neuvoston jäsen vuoden 1993 lokakuusta ja se on ratifioinut Euroopan ihmisoikeusyleissopimuksen sekä sen lisäpöytäkirjat vuoden 1994 kesäkuussa. Romania myöntää yksityishenkilöille mahdollisuuden saattaa asioita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi jos he katsovat, että heidän kyseisen yleissopimuksen mukaisia oikeuksiaan on loukattu.

Romania on ratifioinut kidutuksen vastaisen yleissopimuksen ja vähemmistöjä koskevan puiteyleissopimuksen. Sen sijaan se on allekirjoittanut Euroopan sosiaalisen peruskirjan, mutta ei ole ratifioinut sitä. Romania on myös ratifioinut Yhdistyneiden Kansakuntien tärkeimmät ihmisoikeuksia koskevat yleissopimukset.

Parlamentin ratifioimat kansainväliset yleissopimukset ovat osa Romanian sisäistä oikeutta (perustuslain 11 artikla), ja perusoikeuksia koskevat sopimukset ovat ensisijaisia suhteessa sisäisen oikeuden normeihin (perustuslain 20 artiklan 2 kohta).

Poliittiset oikeudet ja kansalaisoikeudet

Romanian perustuslaissa tunnustetaan jokaisen henkilön oikeus oikeussuojan saamiseen. Suhteellisen kehittynyt oikeusapujärjestelmä tukee tätä periaatetta. Poliisitoiminnan

oikeudellinen valvonta on kuitenkin vielä riittämätöntä jotta henkilö, joka katsoo, että hänen oikeuksiaan on loukattu, voisi viedä asian oikeuteen; tämä johtuu lähinnä siitä, että poliisien vastuuseen saattamista koskevat säännökset ovat hyvin rajoittavia. Poliisivoimien henkilöstöä koskevien sääntöjen uusi luonnos ei sisällä oleellisia parannuksia tähän tilanteeseen, jossa poliisit ovat lähes rankaisemattomia.

Kuolemanrangaistus poistettiin kaikissa olosuhteissa vuonna 1989.

Oikeuteen olla joutumatta pidätetyksi mielivaltaisesti liittyy tiettyjä soveltamisvaikeuksia. Pidätyksen kesto ilman syyttäjän tai tuomarin antamaa lupaa on enintään 24 tuntia. Tähän sääntöön on kuitenkin poikkeuksia, erityisesti kaivostyöläisten osalta. Tuomarit voivat lisäksi päättää pidätysajan jatkamisesta 30 päivään. Pidätetty voi sinä aikana pyytää vapauttamistaan tuomioistuimelta. Oikeusviranomaiset käyttävät liian usein turvaamistoimenpiteenä suoritettavan vangitsemisen mahdollisuutta.

Äänestysoikeus on turvattu kaikille yli 18-vuotiaille kansalaisille.

Yhdistymis- ja kokoontumisvapaus on myös turvattu perustuslaissa, ja niitä sovelletaan ilman vaikeuksia. Romaniassa on tällä hetkellä melkein 12 000 valtiosta riippumatonta järjestöä.

Sananvapaus ilmenee Romaniassa tiedotusvälineiden suurena määränä sekä lehdistön että radioasemien tai televisiokanavien osalta (kaksi maanlaajuista televisiokanavaa valtion omistuksessa, 10 yksityistä kanavaa sekä useita kaapeli- ja satelliittikanavia). Sensuuri kielletään perustuslaissa. Väärien tietojen levittämistä ja kunnianloukkausta koskevia rikoslain säännöksiä voidaan käyttää sananvapauden tehokkaana rajoittamiskeinona ottaen huomioon toimittajien joskus saamat ankarat rangaistukset. Uusi hallitus on ilmoittanut aikovansa tarkistaa rikoslakia tältä osalta. Lehdistöön voi myös kohdistua taloudellisia paineita sen vuoksi, että valtion LETEA-yrityksellä on määräävä asema painopaperin jakelussa. Hallitus on joissakin tapauksissa puuttunut julkisten televisiokanavien hallintoon.

Omistusoikeus on nykyisin turvattu; pakkolunastusta voidaan käyttää ainoastaan yleisen edun nimissä ja silloinkin siitä on suoritettava oikeudenmukainen korvaus etukäteen. Ulkomaalaiset saavat omistaa maata Romaniassa, jos sitä käytetään taloudelliseen toimintaan. Henkilöille, joiden omaisuus joutui kommunistisen hallinnon takavarikoimaksi on alettu maksaa korvauksia; asiassa on edistytty vaihtelevasti laadusta riippuen. Juutalaisten omaisuus on palautettu. Vähemmistöjen omaisuuden palauttamisesta on annettu lakiesitys. Kreikkalaiskatolisen kirkon omaisuus palautetaan lähiaikoina ortodoksisen kirkon kanssa neuvoteltavana olevan sopimuksen ansiosta.

Salaisen palvelun laaja toimivalta uhkaa yksityiselämän kunnioittamista; salainen palvelu voi tietyissä tapauksissa suorittaa kotietsintöjä ja puhelinkuuntelua ilman etukäteen annettavaa oikeuslaitoksen lupaa.

Turvapaikanhakijoiden tilanne näyttää huolestuttavalta, koska heidän oikeussuojansa ja majoitusolosuhteensa eivät aina ole tyydyttäviä. Erityisesti turvapaikkahakemuksen jättämiselle asetettu 10 päivän määräaika vaikuttaa liian lyhyeltä.

Useat järjestöt ovat ilmoittaneet tapauksista, joissa poliisivoimat ovat syyllistyneet epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun. Tämä tilanne on erityisen huolestuttava sen vuoksi, että Romaniassa ei ole järjestelmiä kyseisten toimien rankaisemiseksi. Myös vankiloissa vallitseva tilanne on vaikea, vaikka se on viime aikoina parantunut.

Homoseksuaalien oikeutta tasapuoliseen kohteluun lain edessä saatetaan loukata, koska rikoslain 200 artiklassa tarkoitettu julkisen paheksunnan herättämisen käsite on ilmaistu epämääräisesti ja sitä voidaan käyttää homoseksuaalisten tekojen kieltämiseksi.

Lasten oikeuksien tilanne on ollut pitkään huolestuttava. Vuodesta 1970 maassa sovellettiin väestönkasvun edistämiseksi tarkoitettua järjestelmää, jolla käytännössä kannustettiin vanhempia jättämään lapsensa valtion orpokoteihin kammottaviin olosuhteisiin perheiden avustamiseksi ja lasten sijoittamiseksi sijaisperheisiin tarkoitettujen järjestelyiden puuttumisen vuoksi. Näitä lapsia on yli 100 000, ja niiden määrä on kasvanut edelleen viime aikoina. Tämä tilanne rikkoo suoraan tiettyjä Romanian kansainvälisiä sitoumuksia (erityisesti vuonna 1989 lapsen oikeuksista tehty yleissopimus), minkä johdosta Euroopan unioni on toteuttanut toimenpiteitä erityisesti Phare-ohjelman kautta, jolla on annettu rahoitusta tiettyihin toimiin 70 miljoonan ecun arvosta.

Tilanne voi parantua lähiaikoina, kun Romanian hallitus hyväksyi kaksi kiireellistä asetusta, joilla laissa N:o 3/70 säädetty järjestelmä kumotaan ja korvataan uusilla säädöksillä parantaen samalla adoptiojärjestelmää, joka siirtyy judetien alaisuuteen. Perheavustuksia on nostettu ja muita vaikeuksissa olevien perheiden avustamiseksi tarkoitettuja toimenpiteitä on toteutettu.

Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Oikeudesta vähimmäistoimeentuloon ja sosiaaliturvaan säädetään perustuslaissa.

Ammatillinen järjestäytymisvapaus tunnustetaan julkista sektoria lukuun ottamatta. Ammattijärjestöjen toimivalta työehtosopimusneuvotteluissa sekä palkansaajille myönnetty takeet eivät vaikuta riittävästi. Järjestäytymisaste Romaniassa on tällä hetkellä noin 40 prosenttia ja suurin osa ammattiyhdistyksiin kuuluvista kuuluu neljään suureen liittoon.

Lakko-oikeus tunnustetaan kaikilla aloilla paitsi sellaisilla, joita hallitus pitää tärkeinä kansalliselle edulle (julkiset palvelut ja tietyt keskeiset valtion yritykset); hallitus voi myös velvoittaa tiettyjä aloja ylläpitämään vähimmäistason palveluja (kolmasosa tavanomaisesta palvelusta). Käytännössä valtion toimihenkilöt ovat kuitenkin menneet useita kertoja lakkoon ilman, että heitä olisi rangaistu. Muilla aloilla lakko-oikeutta rajoitetaan usein vaatimuksella ottaa yhteyttä sovitteluelimeen ennen lakon aloittamista. Tuomioistuimet ovat lisäksi pitäneet useita lakkoja laittomina.

Romaniassa turvataan oikeus opetukseen sekä uskonnonvapaus.

Yähemmistöjen oikeudet ja suojelu

Vähemmistöt muodostavat 13 - 15 prosenttia Romanian väestöstä; suurimmat ryhmät ovat unkarilaiset (7,8 prosenttia) ja romanit, jotka muodostavat eri arvioiden mukaan 5 - 7 prosenttia väestöstä.

Vähemmistöjen suojelu on turvattu tiettyjen kansainvälisten sopimusten avulla. Romania ratifioi vuoden 1995 Euroopan neuvoston vähemmistöjä koskevan puiteyleissopimuksen. Romania hyväksyi myös Euroopan neuvoston parlamentaarisen edustajakokouksen suosituksen N:o 1201, joka ei ole oikeudellisesti sitova, periaatteet allekirjoittaessaan kahdenvälisen sopimuksen Unkarin kanssa vuoden 1996 syyskuussa; Romanian pyynnöstä sopimukseen lisätyllä huomautuksella suljetaan kuitenkin pois kyseisen suosituksen mukaisten kollektiivisten oikeuksien tunnustamisen mahdollisuus.

Romanian vähemmistöjen edustuksesta parlamentissa on annettu erityisiä sääntöjä (katso edellä) ja uuteen hallitukseen perustettiin vähemmistöjen ministeriö, jota johtaa UDMR:ään (unkarilaisvähemmistön puolue) kuuluva ministeri. Kansallisella tasolla toimivaa vähemmistöjen neuvostoa on vuodesta 1993 kuultu sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa ja se voi tutkia sille osoitettuja valituksia. Sen sijaan rikoslain 236 artiklassa säädettyjä rangaistuksia vieraan maan kansallislautua laulaville tai vieraan maan lippua nostaville on aikaisemmin pidetty vähemmistöjen vastaisina.

Unkarilaisvähemmistön osalta tilanne parani huomattavasti, kun Unkarin kanssa tehty kahdenvälinen sopimus allekirjoitettiin vuoden 1996 joulukuussa sekä uuden hallituksen, johon kuuluu kaksi UDMR:n ministeriä, valtaantulon myötä. Vuoden 1995 kesäkuussa annettu laki, jolla rajoitettiin koulutusmahdollisuuksia vähemmistökielillä ja jolla lujitettiin romaniankielisen koulutuksen asemaa, mutta jota ei kuitenkaan koskaan sovellettu, on tarkoitus korvata lähiaikoina uudella lailla. Näin ollen Romanian vähemmistöt saavat jatkossakin koulutusta omalla kielellä. Vähemmistöihin kuuluvilla on asiasta annetun uuden asetuksen ansiosta myös mahdollisuus käyttää omaa kieltään asioidessaan viranomaisten kanssa ja saada sillä kielellä laadittuja virkatodistuksia paikkakunnilla, joilla he muodostavat yli 20 prosenttia väestöstä. Tämä koskee yhteensä noin 1 624 romanialaista paikkakuntaa, joista 1 379 unkarilaisvähemmistön osalta.

Olisi huomattava, että romaneihin, jotka muodostavat huomattavan osan väestöstä (1 - 1,5 miljoonaa henkilöä eri arvioiden mukaan) kohdistuu eri syrjäntämuotoja arkielämässä ja että he joutuvat erittäin usein poliisivoimien tai yksityishenkilöiden pahoinpitelemiksi ilman, että syyllisiä rangaistaan. Romanit elävät hyvin vaikeissa sosiaalisissa oloissa, jotka tosin johtuvat sekä sosiologisista ja kulttuuriin liittyvistä seikoista että valtaväestön harjoittamasta syrjinnästä. On tärkeää, että hallitus kehittää ilmoittamiaan sopeutumista edistäviä toimenpiteitä, jotta tämän väestöosan kokemat vaikeudet voidaan tosiasiallisesti ottaa huomioon.

Tässä yhteydessä olisi hyödyllistä tuntea tämän vähemmistön tilanne paremmin ja suorittaa luotettava arvio Romaniassa asuvien romanien lukumäärästä ja sosiaalisista oloista (työttömyysaste, terveydenhoitoa koskevat tilastot, koulutustaso), joista ei tällä hetkellä ole tarkkoja lukuja käytettävissä.

1.3 Yleisarvio

Romanian demokraattisten toimielinten vakaus näyttää olevan turvattu. Näitä toimielimiä on vielä lujitettava laillisuusperiaatteen noudattamisen parantamiseksi kaikilla valtiokoneiston tasoilla. Vaalit ovat vapaat ja rehelliset, ja ne johtivat vuoden 1996 marraskuussa vallan todelliseen vaihtumiseen.

Perusoikeuksien kunnioittamisessa on edelleen puutteita, vaikka Romanian viranomaisten vuoden 1996 marraskuusta toteuttamat toimenpiteet ja sitoumukset ovat olleet myönteisiä. Ponnistuksia on myös tehtävä korruption torjunnassa, oikeuslaitoksen toiminnan parantamisessa ja yksilön vapauksien suojelemisessa poliisivoimien ja salaisen palvelun toiminnalta sekä oikeudellisen menettelyn aikana.

Unkarilaisvähemmistö näyttää sopeutuneen hyvin ja sen tilanne onkin parantunut viime vuosina; samaa ei voi kuitenkaan sanoa romaneista, jotka muodostavat tärkeän vähemmistön.

Vaikka orpokodeissa olevien lasten suojelemiseksi aloitetut uudistukset merkitsevät huomattavaa kehitystä, ne eivät ole vielä johtaneet tuloksiin.

Uuden hallituksen valtaantulon myötä tapahtuneista parannuksista johtuen voidaan olettaa, että Romania kykenee täyttämään Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston asettamat poliittiset edellytykset.

2. Taloudelliset arviointiperusteet

Tutkiessaan Romanian taloudellista tilannetta ja taloudellisia näkymiä komissio käytti ohjenuoranaan erityisesti Kööpenhaminassa vuoden 1993 kesäkuussa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmiä, joissa todettiin, että Euroopan unionin jäsenyys edellyttää voimassaolevaa toimivaa markkinataloutta sekä kykyä selviytyä unionissa vallitsevissa markkinavoimien ja kovan kilpailun paineessa.

Romaniaa koskevan maalausunnon tässä luvussa esitetään siksi perusteellinen katsaus maan taloudelliseen tilanteeseen ja sen taustoihin. Sen jälkeen tarkastellaan Romanian edistymistä avainalueilla, jotka koskevat talouden muuttamista markkinatalousjärjestelmäksi (hinta- ja kauppajärjestelmän vapauttaminen, talouden vakauttaminen, rakennemuutos, rahoitusalan uudistaminen) sekä maan taloudellista ja sosiaalista kehittymistä. Luku päättyy yleisarvioon siitä, miten Romania täyttää Eurooppa-neuvoston asettamat arviointiperusteet, sekä lisä uudistuksia koskevista näkymistä ja tärkeysjärjestyksistä ja niiden arvioinnista.

2.1 Taloudellinen tilanne

Tausta

Romaniassa asuu 22,6 miljoonaa ihmistä ja vuonna 1995 sen bruttokansantuote (BKT) oli 93 miljardia ecua (ilmaistuna ostovoimapariteetina). Romanian väkiluku on noin 6,5 % Euroopan unionin väkiluvusta, ja Romanian talous on vain noin 1,5 % unionin taloudesta. Bruttokansantuote henkeä kohti laskettuna on noin 24 % unionin keskiarvosta. Keskimääräisen kuukausipalkan arvioitiin olevan noin 65 ecua maaliskuun lopulla vuonna 1997.

Romania on Maailman kauppajärjestön (WTO) perustajajäsen. Romania liittyi jäseneksi Keski-Euroopan vapaakauppasopimukseen 1. päivänä heinäkuuta 1997.

Edistyminen talouden rakennemuutoksessa

Kun Ceausescun hallintokausi loppui vuoden 1989 lopussa Romaniassa, Romania oli yksi niistä Keski- ja Itä-Euroopan maista, joiden instituutiot sekä talouden yhteiskunnan ja oikeuslaitoksen perusrakenteet olivat kauimpana vastaavista markkinatalouden rakenteista. Romanian talous oli kokenut erittäin vaikean vuosikymmenen. Määrätietoisessa mutta huonoin neuvoin toteutetussa pyrkimyksessä maksaa pois maan ulkoinen velka Romanian viranomaiset olivat ryhtyneet pakkovientiin sekä häikäilemättömään tuonnin kovaan rajoittamiseen, mistä johtui, että maalla ei ollut kipeästi tarvittavia tuotannontekijöitä. Arvovaltahankkeet, joissa oli vain vähän taloudellista tulosta, söivät merkittävän osan bruttokansantuotteesta. 1990-luvun alussa Sev-maiden luhistuminen, Persianlahden sota ja Jugoslavian hajoaminen olivat suuria ulkopuolisia shokkeja, jotka vaikuttivat Romaniaan, kun maa oli poliittisesti hyvinkin sekasortoinen.

Ceausescun hallituksen syrjäyttämisen jälkeen joulukuussa 1989 Romania oli syvässä taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa kriisissä. Usean vuoden ajan Romania ei pystynyt panemaan järjestykseen riittävää poliittista tahtoa, jolla uudistukset olisi menestyksellisesti päätetty ja pantu täytäntöön. Vuonna 1990 Romanialle oli

luonteenomaista sekasorto, joka käsitti akuutin talouden epäjärjestyksen, jota kärjisti yleisen järjestyksen luhistuminen ja huikea työntekijöiden poissaolo työpaikoilta. Vuosien 1991 ja 1992 uudistusohjelmat olivat perusteellisesti suunniteltuja, mutta niitä ei pantu kokonaan täytäntöön, ja ne epäonnistuivat. Vasta vuoden 1993 lopussa käyttöönotetulla ohjelmalla saatiin aikaan huomattavaa edistystä: tiukempi rahapolitiikka, verotuksen suurempi kurinalaisuus, inflaation pieneneminen ja yritysten uudistamisen hienoinen lisääntyminen, mitkä kaikki vaikuttivat kasvun elpymiseen. Uudistustahti hidastui kuitenkin jälleen vuoden 1995 lopussa ja vuoden 1996 alussa.

Romanian viranomaiset itseasiassa ottivat käyttöön jatkuvasti uusia uudistusohjelmia hyljätäkseen ne vain muutaman kuukauden kuluttua kasvavan poliittisen vastustuksen vuoksi. Uudistusten saama julkinen tuki on vaihdellut sen mukaisesti: se oli merkittävää talouden muuttamisen alussa väheten sitten selvästi, kun talouden muuttaminen aiheutti kasvavia kustannuksia, ja vahvistui jälleen kun kävi selväksi, että vuosien 1989 ja 1996 välissä toteutetut osittaiset uudistukset olivat johtamassa umpikujaan.

Kyseisen strategian väistämättömiin vastakohtiin puututtiin todenteolla vuoden 1996 marraskuun kansanedustajien- ja presidentinvaalien jälkeen, kun uusi hallitus kehitti radikaalin ohjelman julkisen talouden vakauttamiseksi ja rakenteellisten uudistusten aikaansaamiseksi sekä aloitti sen täytäntöönpanon.

Tämän tuloksena Romaniassa on omituinen tilanne. Vaikka yksityissektori tuotti 52 % bruttokansantuotteesta vuonna 1996, maan taloutta hallitsee yhä valtion omistuksessa olevat, tappiota tuottavat monopolit ja arvoavähentävät yritykset. Jos kuitenkin vuoden 1997 alussa ilmoitetut toimenpiteet pannaan tehokkaasti täytäntöön, Romanian talous tulee olemaan vuoden 1997 lopussa olennaisesti erilainen.

Ulkomaiset suorat sijoitukset

Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat hyvin alhaiset Romanian kokoiselle maalle: vuoden 1996 lopussa ulkomaisten suorien sijoitusten yhteenlaskettu kanta oli vain 1,1 miljardia ecua (lähde: EBRD). Talouden siirtymisen ensimmäisinä vuosina maassa vallitsi suuri epävarmuus Romanian poliittisesta ja taloudellisesta suunnasta, minkä vuoksi sijoittajat olivat hyvin varovaisia, mihin vaikutti lisäksi tiettyjen johtavien poliittisten voimien vastahakoisuus hyväksyä ulkomaisia sijoituksia. Vasta vuonna 1994 ulkomaisten suorien sijoitusten virta piristyi. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat kuitenkin pysyneet riittämättöminä, jotta niillä olisi talouteen merkittävää vaikutusta. Uusi hallitus on selvästi vaihtanut politiikkaa ja pyrkii aktiivisesti houkuttelemaan ulkomaisia sijoittajia sijoittamaan Romaniaan. Ulkomaiset sijoittajat saavat nyt omistaa maata, ja kesäkuussa 1997 otettiin käyttöön hätäasetus, jolla voittojen kotiutus tehtiin helpommaksi ja selkiytettiin ulkomaisia sijoittajia koskevia tukitoimenpiteitä.

Talouden rakenne

Maatalous on Romaniassa tärkeä talouden toimiala. Vuonna 1996 maatalous muodosti noin 20 prosenttia kokonaisbruttoarvonlisästä, ja osuus on ollut kasvussa vuodesta 1990 lähtien. Kansainvälisten standardien mukaisesti katsottuna maatalous työllistää paljon ihmisiä Romaniassa, yli kolmasosan aktiivisesta kokonaistyövoimasta, ja osuus on vain nousussa talouden muutoksen aikana, kun maatalous imee muiden toimialojen pois

heittämän työvoiman. Maatalouden ja elintarviketeollisuuden tuottavuus on edelleen alhainen. Yksityissektorin osuus maataloustuotannosta oli 87 prosenttia vuonna 1996.

Vuonna 1991 täytäntöön pantu uudistus johti maan lohkomiseen. Omistusoikeudet maahan oli huonosti määritelty ja suurimmalle osalle maanviljelijöistä myönnettiin ainoastaan väliaikainen omistusoikeus. Omistusoikeuden epävarmuuden seurauksena on se, että yksityiset henkilöt eivät voi myydä maata eivätkä käyttää sitä kiinnityksen vakuutena. Uusi hallitus on kuitenkin sitoutunut säätämään uuden maatalousmaata koskevan lain ennen vuoden 1998 kesäkuuta. Lain on määrä selventää omistusoikeuksia ja luoda perusta kilpailukykyisille maata koskeville markkinoille. Maan myyminen on nyt mahdollista.

Uudenaikaistamiseen ja rakennemuutokseen tarvittavat pääomat eivät ole riittävät. Yksityissektorin maatalouden kehityksen esteenä on alhainen koneistamisaste sekä riittävien tukitoimien ja luottojen puute. Kaikkein tehottomimpien valtion omistamien maatilojen sulkeminen, nopea yksityistäminen, ohjattujen luottojen väheneminen sekä hinta- ja kauppajärjestelmien vapauttaminen tullevat olemaan kannustimina tehokkaamman maataloustuotannon aikaansaamiseksi.

Talouden rakenteen tärkeimmät tunnusluvut (kaikki tiedot koskevat vuotta 1996, ellei muuta ilmoiteta)		
Väestö	miljoonaa	22,6
BKT asukasta kohti	PPS* -ecua (1995)	4100
% EU-15:n keskiarvosta	% (1995)	24
Maatalouden osuus:		
bruttoarvonlisästä	% (1995)	19,9
työllisyydestä	% (1995)	34,4
Ulkomainen bruttovelka/BKT	%	25
Tavaroiden ja palveluiden vienti/BKT	% (1995)	27
Ulkomaiset suorat sijoitukset (kanta)*	miljardia ecua ecua/asukas	1,1 50

Lähteet: Komissio, kansalliset lähteet, Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki

* Ulkomaisten suorien sijoitusten kanta vuoden 1996 lopun kurssilla, 1 ecu = 1,25299 USD

Teollisuuden osuus on yli kolmannes kokonaisbruttoarvonlisästä, ja kyseinen prosenttiosuus on pudonnut nopeasti viime vuosina ja on nyttemmin lähentymässä Euroopan yhteisön jäsenmaiden vastaavia tasoja. Teollisuuden palveluksessa olevan työvoiman määrä on suunnilleen samaa luokkaa, mutta sen kokonaisarvo on laskenut. Teollisuuden rakenteet eivät ole kuitenkaan paljon muuttuneet vuoden 1989 jälkeen. Teollisuutta hallitsevat edelleenkin samat hyvin suuret valtion omistamat yritykset, jotka

aikaisemmat hallitukset perustivat pakollisen teollistamisen vuosina ja joille on luonteenomaista erittäin suuri energiavaltaisuus, alhainen tuottavuus ja valtion rahoituksen etuoikeutettu saanti. Halvan energian ja raaka-aineiden suhteellisen helppo saatavuus sekä raskaan teollisuuden kehittämiseksi annettu etusija ovat johtaneet erikoistumiseen sellaisille aloille kuin öljy- ja petrokemian teollisuus, mitkä eivät ole linjassa maan luontaisten edellytysten ja suhteellisten etujen kanssa. Yksityissektorin osuus teollisuustuotannosta on edelleen alhainen (24 prosenttia vuonna 1996) eikä se ole juurikaan noussut viime vuosina (20,7 prosenttia vuonna 1995).

Monet teollisuusalaan hallitsevista suurista yrityksistä ovat edelleen tehottomia ja kannattamattomia ja muodostavat suuren makrotaloudellisen epävakaisuustekijän. Uusi hallitus on kuitenkin päättänyt ryhtyä reippaisiin toimiin, joihin kuuluu joidenkin suurimpien tappiota tekevien tehtaiden sulkeminen, rakennemuutokset, yksityistäminen ja ohjattujen luottojen lopettaminen.

Pienet ja keskisuuret yksityiset yritykset ovat olleet aika dynaamisia etenkin kevyen teollisuuden aloilla kuten elintarvikejalostuksessa ja tekstiili- ja huonekalualalla. Pk-yritysten kasvu ja yksityistäminen ovat vaikuttaneet vain vähäisesti teollisuussektorin työvoimarakenteeseen: vuoden 1994 lopussa yli tuhannen työntekijän yritykset työllistivät yli 60 prosenttia kokonaistyövoimasta, valtionomisteiset yritykset työllistivät yli 84 prosenttia kaikista työntekijöistä huolimatta siitä, että valtion yhtiöt edustivat vain 6,5 prosenttia kaikkien yritysten määrästä. Vaikka tilanne onkin jonkin verran tästä muuttunut, työvoiman keskittyminen muutamaankin suureen tehottomaan yritykseen on yhä melkoinen teollisuuden rakennemuutoksen este. Tähän prosessiin kiistämättä kuuluvia sosiaalisia kustannuksia on usein käytetty perusteena välttämättömien muutosten lykkäämiseksi.

Tuottavuus on jatkuvasti noussut vuodesta 1994. Tällainen kehitys on tapahtunut etupäässä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä.

Romania oli yksi vähiten palveluelinkeinoihin suuntautuneista talouksista Keski- ja Itä-Euroopassa. **Palveluiden** osuus oli alle 20 prosenttia bruttokansantuotteesta 1980-luvulla. Alan nopea kasvu on toteutunut vuoden 1989 jälkeen etenkin kukoistavan yksityisen toiminnan ansiosta jälleenmyynnin ja matkailun alalla. Vuonna 1996 palveluiden osuus oli noin 36 prosenttia bruttokansantuotteesta, ja yksityissektorin osuus oli yli kolme neljännestä kyseisestä prosenttimäärästä.

Romanialaisten arvioiden mukaan **epävirallisen eli harmaan sektorin** koko voi olla noin 20-30 prosenttia bruttokansantuotteesta. Tuloverotuksen korkea marginaaliveroaste ja sosiaaliturvamaksut ovat johtaneet siihen, että merkittävä osuus työntekijöistä on joko hakeutunut pois virallisen talouden kanavista hakeakseen muita tuloveroilmoituksen ulkopuolella olevia tulolähteitä.

Vapauttaminen

Hintajärjestelmä

Astettainen ohjelma hintojen vapauttamiseksi otettiin käyttöön vuoden 1990 lopussa. Useimmat kuluttajien hyödyksi tulevat valtion tuet poistettiin vuonna 1993, jolloin suoran hintavalvonnan alaisia kulutustavaroita vähennettiin myös reippaasti. Vuoden

1995 lopussa hallinnollisesti säänneltyjen hintojen osuus oli 3 prosenttia kulutustavaroiden ja palvelujen osalta, noin 7 prosenttia teollisuustuotteiden hinnoista ja yli 27 prosenttia raaka-aineiden ja perusmateriaalien hinnoista. Uusi hallitus päätti edelleen täydentää hintojen vapauttamista vuoden 1997 alussa rajoittamalla valvottujen hintojen määrän alle kahteenkymmeneen tavaraan (enimmäkseen julkisten peruspalvelujen ja energian hintoja). Eräiden tärkeimpien maataloustuotteiden hinnat vapautettiin maaliskuussa 1997.

Kauppajärjestelmä

Ulkomaankauppajärjestelmän vapauttaminen on ollut melko nopeaa, sillä se saatiin enimmäkseen päätökseen vuoden 1992 loppuun mennessä. Se alkoi vuonna 1990 ulkomaankaupan monopolin poistamisella. Ja vuonna 1991 yritykset ja rajoitetusti myös kansalaiset saivat pitää hallussaan ja käydä kauppaa ulkomaan valuutalla. Suurin osa vienti- ja tuontiluvista poistettiin vuonna 1992, kun uusi tullikoodeksi otettiin käyttöön. Romanian kauppapolitiikan yksi piirre on kuitenkin nopeasti lisääntyvät tariffien harkinnanvaraiset ja väliaikaiset vähennykset etenkin tariffikiintiöiden muodossa (eli tapahtuu tuontitullien "lakisääteisestä" tasosta poikkeamista alempien tullien soveltamisen hyväksi tai kun sovelletaan suorastaan tullittomuutta ennaltamäärätyille tavaramäärille). Itse asiassa vuonna 1995 noin puolet Romanian maahantuonnista oli erityisjärjestelyjen alaista (niiden arvon mukaan laskettuna), minkä vuoksi maan tuontitariffijärjestelmä oli käytännössä merkityksetön. Vuonna 1996 otettiin käyttöön merkittäviä kaupan rajoituksia (mukaanlukien perustulleista poikkeamiset, vientikiellot ja vientikiintiöt), kun pyrittiin leikkaamaan kasvavaa kaupan alijäämää. Eräät näistä toimista eivät olleet Euroopan unionin ja Romanian välisen Eurooppa-sopimuksen määräysten mukaisia.

Uusi hallitus on kuitenkin sitoutunut ottamaan käyttöön uuden tullikoodeksin vuoden 1997 aikana, minkä pitäisi parantaa kauppajärjestelmän avoimuutta. Romanian viranomaiset aikovat erityisesti lopettaa kaikki vientikiellot ja -kiintiöt vuoteen 1998 mennessä. Ne ovat jo merkittävästi vähentäneet maataloustuotteiden ulkoisia tariffeja toukokuussa 1997. Romaniasta tuli Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen CEFTA:n jäsen 1. päivänä heinäkuuta 1997.

Valuuttajärjestelmä

Valuuttajärjestelmää on merkittävästi vapautettu. Vanha, useisiin vaihtokursseihin perustuva järjestelmä poistettiin 1991 lopussa, kun "viralliset" ja "kaupalliset" kurssit yhdistettiin. Sittenkin kuitenkin hallinnon puuttuminen markkinoiden toimintaan oli luonteenominaista. Vuoden 1994 elokuussa perustettiin pankkien väliset valuuttamarkkinat, mutta vuoden 1996 maaliskuussa viranomaiset ottivat käyttöön merkittävästi valvontaa, minkä vuoksi kansainväliset luotonantajat (mukaanlukien Euroopan unioni ja Kansainvälinen valuuttarahasto) keskeyttivät rahoitusapunsa. Virallisen kurssin ja yksityisten valuutanvaihtotoimistojen käyttämän kurssin välille syntyi suuri ero. Valuuttamarkkinoiden säännöstely johti kansallisen valuutan yliarvostumiseen, mikä puolestaan auttoi pitämään suurten energiavaltaitten valtiomisteisten yritysten energiantuonnin kustannukset alhaisina.

Uusi hallitus vapautti jälleen vuonna 1997 valuuttamarkkinat. Kaikki pankit saivat takaisin luvan harjoittaa valuutanvaihtotoimintaa ja muutkin rajoitukset poistettiin.

Virallisten ja epävirallisten kurssien ero hävisi, kansallinen valuutta asettui realistisemmalle tasolle ja pankkien välisillä markkinoilla liiketoimien määrä lisääntyi selvästi.

Nykyisellään Romaniassa valuutan vaihdettavuus on vain rajoitetusti mahdollista vaihtoja pääomataseen erien osalta. Kansainvälisen valuuttarahaston perustamissopimuksen VIII artiklan käyttöönotto ja sen myötä kehittyneempi vaihdettavuus vaatisi, että Romania poistaisi jäljellä olevat hallinnolliset rajoitukset ja varmistaisi suuremman valuuttavaramon.

Vakauttaminen

Sisäiset tekijät

Vuonna 1995 Romanian reaalin bruttokansantuote kasvoi 7,1 prosenttia. Kuitenkin vuonna 1996, huolimatta vähenevästä työttömyydestä, makrotaloudellinen kehitys oli tyydyttävä: kasvu hidastui 4,1 prosenttiin, inflaatio kiihtyi 56,9 prosenttiin joulukuun lopussa ja julkisen talouden budjettialijäämä kasvoi 3,9 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen (ja 8,3 prosenttiin, jos alijäämään lasketaan varsinaisesti budjettitalouden ulkopuolelle kuuluvat piilomenoerät ja Romanian keskuspankin myöntämät valtion tuen luonteiset avustukset). Vuonna 1996 reaalin bruttokansantuote oli 88 prosenttia vuoden 1989 tasosta.

Itse asiassa makrotalouspolitiikka ei ole aina ollut johdonmukaista: tiukan politiikan kausia, jolloin on saatu aikaan suurin osa myönteisistä tuloksista makrotalouden vakauttamisen kannalta, ovat seuranneet kaudet, jolloin politiikka on ollut jonkin verran keveämpää eturyhmien painostuksen vaikutuksesta. Vuoden 1996 marraskuun vaalien edellä sekä raha- että finanssipolitiikkaa kevennettiin merkittävästi. Tästä on ollut seurauksena se että uuden hallituksen on rakenneuudistuksen lisäksi täytynyt ryhtyä rajuihin vakauttamistoimenpiteisiin, joiden oletetaan johtavan väliaikaiseen talouskasvun hidastumiseen vuonna 1997.

Talouden kehitys		1994	1995	1996
BKT	%	3,9	7,1	4,1
Kuluttajahintainflaatio				
vuosikeskiarvo	%	136,7	32,3	38,8
joulukuusta joulukuuhun	%	61,7	27,8	56,9
Työttömyys vuoden lopussa	%	8,1	8,0	6,3*
	<i>ILO:n määritelmä</i>			
Julkisen talouden rahoitusasema	%/BKT	-2,0	-2,6	-3,9
Vaihtotase	%/BKT	-1,4	-4,6	-5,8
Velka/vienti	%	76,6	73,9	85

Ulkomaiset suorat sijoitukset maahan %/BKT	1,1	1,0	1,5
<i>Lähteet: Komissio, kansalliset lähteet, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki</i>			

* Tilastoitu työttömyys

Ulkoiset tekijät

Sekä kauppaa että vaihtotaseet ovat olleet alijäämisiä vuodesta 1990 lähtien. Vaihtotaseen alijäämä oli kaikkien aikojen syvin vuonna 1996, jolloin se oli 1,8 miljardia ecua. Ulkoisen tasapainon heikkeneminen johtuu useista tekijöistä. Se johtuu osin pääomahyödykkeiden tuonnin kasvusta vahvan taloudellisen elpymisen myötä. Tämä ei ole mitenkään kielteinen kehityssuunta, sillä maahantuotu pääoma lisää tuotantokapasiteettia. Heikentyminen on kuitenkin heijastusta vakavista rakenteellisista heikkouksista: kulutustavaroiden tuonnin sekä polttoaineiden ja raaka-aineiden tuonnin selvästä kasvusta; viimeksi mainittuja käyttää etupäässä talouden vielä uudistamattomat toimialat, joille on luonteenomaista vähäinen arvonlisä ja suuri energiavaltaisuus. Vuonna 1996 vienti kärsi valuutan yliarvostuksesta. Vuoden 1997 alussa toteutetuilla vakauttamistoimenpiteillä pitäisi olla suotuisa vaikutus kauppataaseeseen (mikä näkyy jo ensimmäisen vuosineljänneksen luvuissa), mutta kielteinen vaikutus kaupan määrään (varsinkin tuontiin kuten vuoden 1997 ensimmäisten kuukausien aikana havaituista trendeistä voidaan todeta).

Romanian ulkoinen velka on edelleen suhteellisen alhainen, mutta se on kasvanut nopeasti viime aikoina. Vuoden 1996 lopussa keski- ja pitkäaikainen ulkoinen velka oli 5,5 miljardia ecua. Velan hoito (0,9 miljardia ecua vuonna 1996) ei vielä toistaiseksi kuluta suurta osaa budjettimäärärahoista, mutta siitä voi tulla nopeasti ongelma, koska Romanian velat ovat paljolti lyhytaikaisia. Vuonna 1995 Romania onnistui jälleen saamaan rahoitusta kansainvälisiltä yksityisiltä rahoitusmarkkinoilta, jotka myönsivät joukon syndikoituja luottoja. Romania sai myös melko suotuisan luottokelpoisuusluokituksen suurilta kansainvälisiltä luokituslaitoksilta, mitä helpotti kieltämättä Romanian alhainen ulkoinen velkaantumisaste. Vuonna 1996 Romania hankki 1,1 miljardia ecua kansainvälisiltä pääomamarkkinoilta, ja liike- ja investointipankit ovat huomattavan kiinnostuneita olemaan liikesuhteissa Romanian kanssa. Hallitus on asettanut vuoden 1997 osalta 3,2 miljardin dollarin enimmäismäärän ulkoisille kaupallisille luotoille.

Valuuttakurssit ovat ilmentäneet vaihtelevaa talouspolitiikkaa. Vuoden 1993 lopulla alkanutta ja vuoden 1995 puoliväliin kestänyttä suhteellisen vakaata kautta seurasi keinotekoisien yliarvostamisen kausi. Se on nyt loppunut ja kansallisen valuutan arvon on annettu heikentyä nopeasti vuoden 1997 alussa (katso edellä).

Rakennemuutos

Ulkomaankauppa

Ulkomaankauppa on merkittävästi suuntautunut uudelleen pois entisistä Sev-maista Länsi-Euroopan suuntaan. Euroopan unionin jäsenmaiden kanssa käytävä kauppa muodosti noin puolet Romanian ulkomaankaupasta vuonna 1996. Saksan, Ranskan ja

Italian kanssa käytävä kauppa on erityisen dynaamista, vaikka Romanian vienti on vuonna 1996 kärsinyt siitä, että eräissä tärkeimmissä unionin jäsenmaissa kysyntä on ollut alhaista. Venäjä ja vähemmässä määrin tietyt Lähi-Idän ja Aasian kehitysmaat ovat edelleen merkittäviä Romanian kauppakumppaneja.

Kaupan kohteina olevien kauppatavaroiden koostumuksessa tapahtuu samanlaista mukauttamista. Romania on vuodesta 1990 alkaen vähentänyt hitaasti mutta vakaasti perinteisten mineraali- ja kemiantuotteiden sekä koneteollisuustuotteiden vientiä. Edellisten tuotteiden viennin väheneminen johtuu lisääntyvästä tuonnin hidastumisesta. Teollisuusvalmisteiden viennin vähentyminen johtuu sen sijaan suurelta osin Sev-maiden sisäisen kaupan luhistumisesta, kun perinteisten kauppakumppaneiden, entisten sosialistimaiden kysyntä on vähentynyt. Viime vuosina tekstiili- ja nahkateollisuus ja puuteollisuuden tuotteet (paperimassa, paperi ja huonekalut) ovat lisänneet huomattavasti vientiä. Tuonnin osalta mineraalien ja polttoaineiden tuonti on lisääntynyt eniten (niiden osuus oli noin 1/4 vuonna 1996). Tekstiilien ja nahkatuotteiden tuonti on myös merkittävästi lisääntynyt.

On vaikeaa sanoa pysyykö kaupan tavarakoostumus samanlaisena myös keskipitkällä aikavälillä. Sellaisten tuotteiden, joiden valmistuksessa tarvitaan paljon energiaa, viennin vähentyminen luultavasti jatkuu ja tätä on pidettävä myönteisenä kehityksenä. Toisaalta tekstiili- ja nahkatuotteiden kaupan kasvu johtuu paljolti ulkoisen jalostuksen liiketoimista, mikä perustuu alhaisiin yksikkötyökustannuksiin.

Työmarkkinat

Romanian työmarkkinoille on luonteenomaista, että työvoima on jakautunut maataloussektorille. Maataloussektori näyttää imeneen suuren osan siitä työvoimasta, jonka teollisen toiminnan väheneminen on vapauttanut muihin tehtäviin. Itsensä työllistävien määrän selvä nousu on myös vähentänyt taloustaantumien kielteisiä vaikutuksia. Työttömyysaste laski merkittävästi vuoden 1995 alun ja 1996 lopun välillä (vuoden 1996 lopussa työttömyys nousi 6,1 prosenttiin Romanian virallisten tilastojen mukaan, jotka eivät noudata Kansainvälisen työjärjestön ILO:n menetelmää), mutta sen ennustetaan nousevan yli kymmeneen prosenttiin vuoden 1997 lopussa uuden talousohjelman käyttöönoton seurauksena. Korkea työttömyysaste voisi hyvinkin olla tunnusomaista tuleville vuosille, jos suurten valtion omistamien yritysten rakennemuutos jatkuu.

Työn tuottavuus (laskettuna bruttokansantuotteena työllistettyä henkilöä kohti) on noussut tasaisesti vuodesta 1993 lähtien. Tämä on johtunut enemmänkin ylimääräisen työvoiman irtisanomisesta ja poissaolojen vähenemisestä kuin monissa teollisuusyrityksissä tapahtuneesta tuotantomenetelmien tehokkaasta rakennemuutoksesta.

Julkinen talous

Finanssipolitiikassa ja instituutioissa on tehty merkittäviä muutoksia siitä lähtien, kun aloitettiin talouden muuttaminen markkinataloudeksi. Suurilla muutoksilla pyritään sopeuttamaan verotusjärjestelmä uuteen hajautettuun talouteen ja määrittämään menojen tärkeysjärjestys sekä parantamaan budjetin hallintoa. Arvonlisävero otettiin käyttöön heinäkuussa 1993, millä korvattiin silloinen liikevaihtovero. Yritysten palkkarahastoja

koskeva vero korvattiin palkkatuloverolla vuoden 1993 lopussa. Vuoden 1994 elokuussa säädettiin uusi laki voittojen verottamisesta.

Sosiaaliturvassa on tapahtunut selviä parannuksia. Työttömyysrahasto perustettiin vuonna 1990 ja eläkkeet sidottiin osittain indeksiin. Jäljellä oleva suuri ongelma on järjestelmän rahoituksen kestävyys pitkällä aikavälillä.

Romaniassa oli budjettialijäämiä 1980-luvulla, mutta finanssitilanne on huonontunut merkittävästi vuodesta 1991 lähtien. Koko julkisen talouden konsolidoitu budjettialijäämä oli 3,9 prosenttia bruttokansantuotteesta vuonna 1996 (5,7 prosenttia suoriteperusteisesta bruttokansantuotteesta) ja julkisen talouden alijäämä, jos siihen lasketaan budjettitalouden ulkopuolelle kuuluvat piilomenoerät ja keskuspankin myöntämät valtion tuen luenteiset avustukset, nousi 8,3 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Julkisen talouden huonontunut tilanne johtui lisääntyneestä tuesta, jota annettiin talouden tappiota tuottaville ja tehottomille toimialoille (erityisesti maataloudelle ja "régies autonomes'ille"). Vaikka uusi hallitus on sitoutunut vähentämään budjettialijäämän 3,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuonna 1997 (sisältäen aikaisemmin julkisen talouden edellä mainittuja näennäismenoja pidettyjä menoja), parannukset ovat kriittisessä määrin yritys sektorin menestyksellisen rakennemuutoksen sekä keskisuurten ja suurten valtion- omisteisten yritysten yksityistämisen varassa.

Yritystoiminta: yksityistäminen ja rakennemuutos

Yksityissektorin kehitys on ollut hidask, mutta varteenotettava. Vuonna 1996 yksityissektorin osuus oli 52 prosenttia bruttokansantuotteesta. Yksityisen toiminnan laajentuminen johtuu kahdesta ilmiöstä: omaisuuden siirtymisestä valtion omisteisilta aloilta ja uusien yritysten luomisesta. Viitenä viime vuotena on rekisteröity yhteensä noin 750 000 yksityistä yritystä, joista noin kolmannes on pieniä perheyriksii. Yksityistäminen on edennyt melko hyvin pienissä yrityksissä ja maataloudessa. Näin ei ole niinkään asian laita teollisuudessa, etenkin suurissa yrityksissä. Energia- ja televiestintä- aloilla yksityistä toimintaa ei ole oikeastaan ollenkaan. Yksityissektorin osuus oli vuonna 1996 itse asiassa alle 25 prosenttia teollisuustuotannosta. Yksityissektorin edelleen kehittämisen suurimmat esteet ovat yksityistämisen hitaus ja luottojen vähäinen saatavuus, kuten useimmissa siirtymätalouksissa.

Kun otetaan huomioon, että yksityistäminen on pitkälti rajoittunut työntekijöiden tai yrityshallinnon suorittamiin yritysostoihin (buyouts), sen vaikutus keskisuurten ja suurten yritysten suoritukseen on ollut toistaiseksi rajallista. Vuoden 1997 toukokuussa yksityistämiseen vuonna 1991 tarjotuista 3 257 keskisuuresta ja suuresta yrityksestä vain 840 yritystä oli yksityistetty.

Romanian uudet viranomaiset ovat esittäneet kunnianhimoisen yksityistämistä ja yritysten rakennemuutosta koskevan suunnitelman. Viralliset tavoitteet ovat, että 50 keskisuurta ja suurta yhtiötä yksityistetään joka viikko maaliskuun 1 päivästä 1997 alkaen ja että jotkin suurimmista valtionomisteisista tappiontekijäyrityksistä suljetaan nopeasti sekä että suurin osa niin sanotuista "régies autonomes'ta" muutetaan liikeyrityksiksi. Lisäksi huutokaupoissa ei aseteta mitään lähtöhintoja, minkä pitäisi nopeuttaa yksityistämistä.

Rahoitusala

Romaniassa otettiin käyttöön kaksitahoinen pankkijärjestelmä joulukuussa 1990: Romanian keskuspankki otti hoitoonsa perinteiset keskuspankkitoiminnot, ja sen kaupalliset toiminnot siirrettiin neljälle valtion omistuksessa olevalle liikepankille. Siitä lähtien pankkijärjestelmässä on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Vuoden 1996 lopussa Romaniassa toimi 40 pankkia, joista yhdeksän oli ulkomaisten pankkien sivuliikkeitä tai tytäryhtiöitä. Huolimatta pankkien yksityistämisen lisäämissuunnitelmista alaa hallitsevat edelleenkin valtionomisteiset pankit, joista muutamilla on paljon järjestämättömiä luottoja. Jotkin pankit saattavat joutua vaikeuksiin käynnissä olevassa yritysten rakennemuutosprosessissa, kun joidenkin niiden yritysasiakkaiden toiminta lopetetaan.

Pankkialalla jatkuu huomattava segmentointi ja keskittyminen sekä talletusten että luottojen osalta: jokainen suuri pankki palvelee pääasiassa tiettyä markkinoiden osaa, jolloin kilpailua on vähän. Viiden valtionomisteisen pankin osuus on yli 2/3 kokonaisvaroista ja 3/4 kaupallisista luotoista.

Keskuspankin harjoittamaa pankkivalvontaa koskeva lainsäädäntö on melko kehittyntä. Parhailaan pyritään määrittämään uudelleen pankin aluekonttoreiden tehtävä, mitä pidetään oleellisena valvonnan tehostamiseksi. Keskuspankin valvontaosastoa laajennetaan tärkeimpien ulkomaisten keskuspankkien avustuksella. Pankkien maksukyvyttömyyttä koskeva tiukka lainsäädäntö otetaan käyttöön ja toiminnan vakauden valvontaa ja kirjanpitoa koskevat säännöt tehdään kansainvälisten standardien mukaisiksi. Vaikka keskuspankki on muodollisesti riippumaton ja parlamentin valvonnan alainen, aikaisemmin hallitus puuttui jossain määrin keskuspankin toimintaan. Keskuspankkiin on jatkuvasti kohdistunut painostusta sellaisilla aloilla kuten valuuttapolitiikka, valvonta, toimilupien myöntäminen ja kriisien hallinta. Selvin esimerkki tästä oli keskuspankin myöntämät erityisluotot valtionomisteisille tappiota tekeville yrityksille ja maatalousyhtiöille.

Rahapolitiikkaa harjoittavat viranomaiset siirtyivät vähitellen rahapoliittisista suorista ohjauvälineistä (luottojen enimmäismäärät) markkinapohjaisempiin välineisiin. Nykyisin keskuspankin rahapolitiikan välineisiin kuuluvat jälleerahoitusluotot, korot ja vähimmäisvarantovaatimukset. Monenkeskinen selvitysjärjestelmä perustettiin huhtikuussa 1995. Liikepankkeja rohkaistaan aktiivisesti ottamaan käyttöön uusia maksuvälineitä, vaikka muut kuin käteisellä rahalla tapahtuvat maksut ovat hyvin pieniä.

Romaniassa on rekisteröity noin 40 vakuutus- ja jälleenvakuutusyhtiötä. Alaa kuitenkin hallitsee edelleen kolme valtionyritystä. Virallinen pörssi aloitti toimintansa vuoden 1995 lopussa. Vuoden 1996 syyskuussa aloittivat toimintansa yksityiset jälkimarkkinat (RASDAQ), joilla käydään kauppaa osakkeilla, jotka ovat peräisin yleisölle suunnatuista yksityistämishjelmista. Rahoitusmarkkinat ovat kuitenkin yhä lapsenkengissä: pörssiin on listautunut hyvin pieni määrä yhtiöitä, vaihdetut määrät ovat suhteellisen pieniä ja tiedonantovelvoitteet ovat edelleen epäselviä, etenkin yksityisillä jälkimarkkinoilla.

Taloudellinen ja sosiaalinen kehitys

Sosiaaliset tunnusluvut

Romanian väestö on suhteellisen nuorta: vuonna 1995 noin 66 % väestöstä oli alle 44-vuotiaita. Tämä on tulosta edellisen hallituksen vahvasti syntyvyyttä rohkaisevasta politiikasta, johon sisältyi lapsiperheille annettavia runsaita lapsilisiä, tiukka raskauden keskeytykset kieltävä laki, ehkäisyvälineiden täydellinen kieltö sekä kovat rangaistukset näitä lakeja rikkoville. Syntyvyys laski huomattavasti vuoden 1990 jälkeen, kun kyseinen politiikka hylättiin virallisesti. Vuodesta 1991 lähtien väestö on vähentynyt melkein 500 000:lla henkilöllä laskeneen syntyvyyden ja lisääntyneen maastamuuton takia.

Romaniassa on edelleen korkea lapsi- ja äitikuolleisuus, mikä on selvästi enemmän kuin Euroopan unionissa ja Keski- ja Itä-Euroopassa. Tämä on selvä todiste terveydenhuoltojärjestelmän laadun huonontumisesta. Romania on itse asiassa yksi niistä Euroopan maista, joissa käytetään vähiten rahaa terveydenhuoltoon (3,9 % vuonna 1991). Huomattava osa romanialaisista kotitalouksista (erään epävirallisen arvion mukaan 9 %) elää köyhyysrajan alapuolella.

Perusasteen koulutus on yleensä hyvä, mikä tuottaa hyvin korkean lukutaitoisten määrän. Jatkokoulutus on kuitenkin perinteisesti suuntautunut ammattikoulutukseen, ja korkeakouluopiskelijoiden määrä on alhainen. Vuodesta 1989 korkeakoulu- ja yliopistotason opiskelijoiden määrä on selvästi lisääntynyt, luultavasti sen vuoksi, että opiskelijapaikkarajoitukset on poistettu ja nuorisotyöttömyys on lisääntynyt kovasti.

Alueelliset ja alakohtaiset erot

Bukarestiin on keskittynyt 10 % Romanian väestöstä ja sen kehitystaso on selvästi kansallista keskitasoa korkeampi. Bukarestilaisilla on paljon paremmat mahdollisuudet saada terveydenhuolto- ja muita julkisia palveluja, ja työttömyys on alhainen. Tämä johtuu sen talouden suhteellisen monipuolisesta rakenteesta, kasvavan palvelujen alan merkityksestä ja monista ulkomaisista sijoittajista.

Aikaisemmin eräät Romanian alueet (Bukarest, Galati, Transsylvania) olivat teollistuneempia kuin muut alueet. Sodanjälkeisen pakkoteollistamisen kautena viranomaiset päättivät kuitenkin sijoittaa uusia teollisuuskeskuksia kaikille alueille välittämättä useinkaan siitä, oliko alueen taloudella mitään suhteellisia etuja (esim. Calarasin teräskompleksi). Jotkin alueet ovat nykyisin edelleen pelkästään erikoistuneet raskaaseen teollisuuteen ja muutamien kaupunkien toimeentulo riippuu yksinomaan yhdestä teollisuudenalasta tai yhdestä suuresta kombinaatista (esim. Resita).

Vuonna 1994 Romanian oli tunnusomaista suuret työttömyysasteiden erot eri alueiden välillä. Alueisiin, joissa oli keskitasoa korkeampi työttömyys, kuului vanhentuneen raskaan teollisuuden alueita (eli etelässä olevat Caras-Severin, Doljin ja Oltin alueet ja koillisessa olevat Galati, Iasi ja Bacau) tai vähän teollistuneita alueita (koillisessa olevat Tulcean, Vasluin ja Botosanin alueet).

2.2 Talousjäsenyyden näkökulmasta

Johdanto

Kööpenhaminassa vuonna 1993 kokoontunut Eurooppa-neuvosto määritteli liittymistä koskevat edellytykset, jotka Keski- ja Itä-Euroopan assosioituneiden maiden on täytettävä. Taloudelliset edellytykset ovat:

- toimiva markkinatalous;
- kyky selviytyä kilpailupaineesta ja markkinavoimista unionissa.

Nämä edellytykset ovat toisiinsa sidoksissa. Toimiva markkinatalous selviytyy paremmin kilpailupaineesta, ja unionin jäsenyyttä ajatellen toimivat markkinat ovat sisämarkkinat. Ilman yhdentymistä sisämarkkinoihin jäsenyys Euroopan unionissa menettäisi taloudellisen merkityksensä sekä Romanian että sen kumppaneiden kannalta.

Yhteisön säännösten ja erityisesti sisämarkkinoita koskevan säännösten käyttöönotto on tämän vuoksi erittäin tärkeää jäsenyyttä hakeneelle maalle, jonka on sitouduttava pysyvästi jäsenyyteen liittyviin taloudellisiin velvoitteisiin. Tätä peruuttamatonta sitoutumista tarvitaan sen varmistamiseksi, että laajentuneen Euroopan unionin markkinat toimivat edelleen kaikin puolin yhteisten sääntöjen mukaisesti.

Valmiudella ottaa käyttöön yhteisön säännöstö on useita ulottuvuuksia. Toisaalta Romanian on pystyttävä vastaamaan jäsenyyteen liittyvistä taloudellisista velvoitteista siten, että yhtenäismarkkinat toimivat sulavasti ja oikeudenmukaisesti. Toisaalta Romanian kyky hyötyä täysimääräisesti sisämarkkinoiden kilpailupaineesta edellyttää, että taloudellinen ympäristö on pohjimmiltaan suosiollinen ja että Romanian talous on joustava ja sillä on riittävästi inhimillistä ja fyysistä pääomaa, erityisesti riittävä infrastruktuuri. Niiden puuttuessa kilpailupainetta saatetaan pitää liian suurena joillakin yhteiskunnan aloilla, jolloin vaaditaan suojatoimenpiteitä, jotka toteutuessaan heikentäisivät yhtenäismarkkinoita.

Hakijamaan valmius ja vakaa päätös hyväksyä yhteisön säännöstö ja panna se täytäntöön on erittäin tärkeää, koska siitä aiheutuvat kustannukset ja hyödyt saattavat jakaantua epätasaisesti ajallisesti sekä eri toimialojen ja sosiaaliryhmien kesken. Unionin jäsenyyden edellyttämän talouspolitiikan muutosten laatua koskeva laaja-alainen konsensus ja talousuudistusten jatkuva täytäntöönpano eturyhmien painostuksesta huolimatta vähentävät riskiä, että maa ei pysty noudattamaan sitoumustaan täyttää jäsenyyteen liittyvät taloudelliset velvoitteet.

Julkishallinnon tasolla unionin jäsenyys edellyttää hallinnollista ja oikeudellista valmiutta saattaa useita aloja koskeva tekninen lainsäädäntö osaksi kansallista oikeusjärjestystä ja panna se täytäntöön, koska sitä tarvitaan vapaan liikkuvuuden esteiden poistamiseksi unionissa ja koska sillä varmistetaan tällä tavoin yhtenäismarkkinoiden toimivuus. Näitä asioita tarkastellaan jäljempänä olevissa luvuissa. Yksittäisten yritysten tasolla yhteisön säännösten käyttöönoton vaikutus niiden kilpailukykyyn riippuu niiden kyvystä sopeutua uuteen talouden ympäristöön.

Toimiva markkinatalous

Markkinatalous edellyttää, että tarjonnan ja kysynnän välinen tasapaino saavutetaan markkinavoimien vapaan vuorovaikutuksen avulla. Markkinatalous toimii, kun sillä on oikeusjärjestys, mukaan lukien omistusoikeutta koskevat säännökset, ja kun sen lait

voidaan panna täytäntöön. Vakaalla makrotaloudella ja talouspolitiikan olennaisia osia koskevalla tietyn tasoisella konsensuksella helpotetaan ja parannetaan markkinatalouden toimivuutta. Hyvin kehittynyt rahoitusala ja huomattavien markkinoille pääsyn ja niiltä poistumisen esteiden puuttuminen parantavat talouden tehokkuutta.

Romaniassa on tapahtunut valtavasti kehitystä siitä, kun aloitettiin markkinatalouteen siirtyminen, vaikka maata ei voida vielä pitää toimivana markkinataloutena. Suurin osa hinnoista on vapautettu ja kaupan suurimmat esteet on poistettu. Romanialle on kuitenkin edelleen luonteenomaista hallituksen melko laaja puuttuminen talouden toimintaan. Ainakin yhden tuotantokelijän eli maan osalta omistusoikeudet ja niiden siirrettävyys ei ole vielä varmistettu. Sääntelyelimiä perustetaan yhä ja niiden kyvyssä varmistaa, että lainsäädäntöä noudatetaan ja että se pannaan täytäntöön, on kehittämisen varaa.

Talouspolitiikka ei ole aina ollut johdonmukaista. Tämän vuoksi makrotalouden vakauden kehitys ei ole ollut tasaista: viime vuosille on ollut tunnusomaista laajasti vaihteleva kasvun, inflaation ja työttömyyden kehitys. Taloudelliset toimijat eivät välttämättä pidä makrotaloudellista ympäristöään riittävän vakaana edistämään säästöjä ja sijoitustoimintaa (sekä kotimaista että ulkomaista).

Vuoden 1997 alussa viranomaisten ilmoittaman kokonaisvaltaisen makrotaloudellisen vakauttamis- ja rakennemuutosohjelman pitäisi, jos se pannaan kokonaan täytäntöön, muuttaa perusteellisesti Romanian talous ja luoda perusta terveelle kasvulle vuosiksi eteenpäin. Mutta ohjelman perusasioiden, etenkin rakennemuutoksen, täytäntöönpaneminen kestää useita vuosia. Tässä vaiheessa on liian aikaista arvioida sitä, pannaanko ohjelma kokonaisuudessaan ja menestyksekkäästi täytäntöön. Lisäksi viime aikojen toteutunut epätasainen uudistustahti ja makrotaloudellinen epävakaisuus osoittavat, että eräät taloudelliset toimijat eivät näytä vielä olevan täysin sitoutuneita uudistukseen. Eräät voimakkaat eturyhmät, joilla on menetettävää nykyisten uudistusten yhteydessä, vaativat valtiota puuttumaan enemmän talouteen, lisää valvottuja hintoja ja palaamista vanhoihin taloushallinnon menetelmiin. Kaikilla talouden aloilla tapahtuva markkinamekanismien konsolidaatio riippuu paljon siitä, löytävätkö tärkeimmät taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset voimat selvän ja laajapohjaisen konsensuksen keskipitkän strategian aikavälillä.

Romanian täytyy yhä panna täytäntöön monia yksityiskohtaisia ja vaikeita toimenpiteitä, jotta se pystyisi saattamaan menestyksellisesti loppuun talouden muuttamisprosessinsa ja valmistautuakseen Euroopan unionin jäsenyyteen. Eurooppa-sopimuksen täytäntöönpanon hyvä edistyminen on asia, jonka pitäisi olla avuksi saatettaessa loppuun markkinatalouden toimintaa ja sen pitäisi varmistaa, että siirtyminen unionin jäseneksi tapahtuu ilman suurempia vaikeuksia. Tämä edellyttää, että maassa on hallitus ja hallintojärjestelmä, jotka ovat täysin sitoutuneet näihin päämääriin. Lakien avoin, johdonmukainen ja tehokas soveltaminen, ja taloudellisten toimijoiden odotukset, että näin todella tapahtuu, mahdollistavat sen, että markkinatalous toimii tehokkaammin. Romaniassa julkishallinnolla (johon sisältyy tässä päätöksenteko-, säädäntö- ja valvontaelimet) on vielä paljon tehtävää varmistukseksi että lakeja sovelletaan tehokkaasti sen jälkeen kun ne on hyväksytyt. Ulkomaiset sijoittajat ovat aikaisemmin osoittaneet erikseen sen, että oikeusjärjestelmän kehittyminen on arvaamatonta ja että kaksinkertaisen verotuksen estämistä koskevien yleissopimusten erilainen tulkinta ovat Romaniassa kaupankäynnin esteinä.

Rahoitusala, joka on uudenaikaisen markkinatalouden oleellinen tekijä, ei ole tähän mennessä pystynyt tyydyttävästi toimimaan rahoituksen välittäjänä. Rahoitusalan elinkelpoisuutta pitää vahvistaa yksityistämistä lisäämällä ja ottamalla käyttöön tehokas valvonta. Sitten kun pankkiala on asianmukaisesti yksityistetty ja valvottu, se pystyy määräämään yrityksille rahoituskurin. Laki pankkien yksityistämisestä on hyväksytty äskettäin.

Yksityistäminen ja suurempi avautuminen kansainväliselle kaupalle on lisännyt kilpailua. Romaniassa on kuitenkin selviä rajoituksia, jotka koskevat markkinoillepääsyä ja markkinoilta poistumista tiettyjen taloudellisten toimintojen osalta. Energia- ja televiestintäalueilla yksityiset toimijat eivät ole mukana riippumatta siitä, että se toisi selviä etuja tuoreen pääoman ja osaamisen muodossa. Muutoksiin on ryhdytty vasta äskettäin: kaksi GSM-matkapuhelinverkkoa on aloittanut toimintansa, ja viranomaiset ovat päättäneet purkaa Romanian raakaöljy-yhtiön. Suurella osalla maatalousalaa ei ole markkinamekanismeja, mikä on johtanut korkeisiin hintoihin, korkeaan protektionismiin ja tehottomuuteen. Huolimatta radikaaleista uudistuksista, jotka on otettu käyttöön kansainvälisten rahoituslaitosten tuella, huomattava osa rakennemuutoksesta ja sijoituksista on toteutettava monen vuoden aikana, jotta ala saadaan ajan tasalle Euroopassa ja maailmanmarkkinoilla tapahtuvan kehityksen kanssa.

Kyky selviytyä kilpailupaineesta ja markkinavoimista

On vaikea muodostaa lopullista arviota Romanian kyvystä täyttää ylläoleva arviointiperuste, koska mahdollisesti tulevaan jäsenyyteen on vielä joitakin vuosia, ja ennen kuin Romania on hyväksynyt ja pannut täytäntöön suuremman osuuden yhteisön oikeutta. On kuitenkin mahdollista tunnistaa tiettyjä Romaniassa tapahtuneen kehityksen piirteitä, joista saadaan jonkin verran osviittaa Romanian tulevasta kyvystä selviytyä kilpailupaineesta ja markkinavoimista Euroopan unionissa.

Kyseen selviytyminen vaatii vakaiden makrotaloudellisten puitteiden olemassaoloa, joissa yksityiset taloudelliset toimijat voivat tehdä päätöksiä yritysilmastossa jossa vallitsee kohtuullinen ennustettavuus. Tämän taustaksi tarvitaan riittävä määrä inhimillistä ja fyysistä pääomaa sekä perusrakenteita, jotta yksityiset yritykset voivat sopeutua kohtaamaan sisämarkkinoilla lisääntyntä kilpailupainetta. Yritysten on sijoitettava tehokkuutensa parantamiseen, niin että ne voivat kilpailla kotimarkkinoilla ja hyödyntää sisämarkkinoille pääsystä syntyvät suurtuotannon edut. Tällainen sopeutumiskyky on sitä suurempi, mitä enemmän yrityksillä on käytettävissään sijoitusrahoitusta, mitä laadukkaampaa niiden työvoima on ja mitä menestyksellisimpiä ne ovat innovatiivisessa toiminnassa.

Talous on lisäksi kykenevämpi selviytymään unionin jäsenyyden tuomista velvollisuuksista, jos se on ehtinyt saamaan aikaan korkea-asteisen taloudellisen integroitumisen ennen unioniin liittymistä. Mitä enemmän Romania on jo integroitunut Euroopan unioniin, sitä vähemmän jäsenyys tuo mukanaan lisää rakennemuutoksia. Taloudellisen integraation taso liittyy jäsenvaltioiden kanssa käytävän kaupan tavaramäärään ja tavaravalikoimaan. Sisämarkkinoille pääsystä koitua suora hyöty voi olla suurempi aloilla, joilla toimii paljon pieniä yrityksiä, koska kaupan esteet vaikuttavat niihin enemmän.

Romanian kohdalla kilpailukyvyyn arviointi on vaikeampaa, koska suuria uudistuksia on vasta hiljattain otettu käyttöön. Kyky selviytyä kilpailutilanteessa riippuu sekä nykyisistä talouden rakenteista että siitä, millaisiksi ne kehittyvät keskipitkällä aikavälillä. Tässä suhteessa Romaniassa ilmenee vastakkainasettelutilanne: voimassa olevat talouden rakenteet ilmentävät hyvin suuria rakenteellisia heikkouksia, kun taas vuoden 1997 alussa ilmoitetut uudistukset voivat vaikuttaa hyvinkin myönteisesti suhteellisen lyhyellä aikavälillä, etenkin jos yksityistäminen saadaan aikaiseksi nopeasti ja jos ulkomaisia suoria sijoituksia virtaa maahan. Kyetäkseen selviytymään kilpailupaineesta Euroopan unionissa sekä teollisuuden että maatalouden on toteutettava suuri talouden rakenteiden muuttaminen.

Nykyinen teollisuuden tuotantoperusta on paljolti energiavaltaisilla tai maahan tuodusta raaka-aineesta riippuvaisilla aloilla tai aloilla, joilla Euroopan unionissa on jo toteutettu kapasiteetin vähentämistä. Ottaen huomioon Romanian työvoimakustannukset ja ammattitaitoinen työvoima, erikoistuminen näille aloille (metalli- ja kemianteollisuus, laivanrakennus, koneteollisuus) ei ole välttämättä huono strategia, edellyttäen, että tuotteet on sopeutettu länsimarkkinoiden tarpeisiin. Tätä nykyä näiden osalta on saatava aikaan parannusta. Lisäksi monet suuret valtionomisteiset yritykset ovat hyötyneet suorista ja epäsuorista tuista, mikä on hidastanut tai jopa estänyt niiden välttämätöntä markkinoihin mukauttamista ja uudenaikaistamista. Nykyisillä rakenneuudistuksilla pitäisi pyrkiä uudistamaan hyvin suurten valtion omistamien kombinaattien rakenteita, koska nykyisellään kyseiset kombinaatit kohtaavat kovaa kilpailupainetta läntisten kilpailijoittensa taholta.

Teollisuuspuhjan monipuolistamisesta kevyen teollisuuden suuntaan, mikä luo paljon uusia pieniä ja keskisuuria yrityksiä, ja lisääntynyt ulkomaisen pääoman ja osaamisen osallistuminen niihin, auttaa Romaniaa mukautumaan suurten yritysten rakennemuutokseen. Teollisuus on jo hyvin kehittyntä tietyillä aloilla (puuteollisuuden tuotteet, nahka- ja tekstiiliteollisuus) ja se on suoriutunut hyvin vientimarkkinoilla.

Vaikka viime vuosikymmeninä maatalous oli laiminlyöty ala, siitä on potentiaalisesti tärkeää suhteellista etua Romanialle, joka oli ennen toista maailmansotaa merkittävä maataloustuotteiden viejä Euroopan ja maailman markkinoille. Mutta maatalouden uudenaikaistamisprosessi on vasta alkanut ja se vaatii politiikan, jolla pyritään edistämään sekä maanviljelyyn että metsäteollisuuteen suuntautuvia investointeja.

Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat olleet alhaisia Romanian kokoiselle maalle: vuoden 1996 lopussa kumulatiiviset ulkomaiset suorat sijoitukset henkeä kohti laskettuna olivat 50 ecua. Muutamaa selvää poikkeusta lukuunottamatta ulkomaisilla suorilla sijoituksilla ei ole ollut juurikaan merkitystä teollisuuden eikä maatalouden uudenaikaistamisessa. Tämä merkitsee sitä, että monilla aloilla tuotanto perustuu yhä vanhaan ja käytöstä poisjääneeseen tekniikkaan. Vaaditaan paljon enemmän maahan suuntautuvia ulkomaisia suoria sijoituksia, jotta lisättäisiin romanialaisten tuottajien mahdollisuuksia selviytyä kilpailussa korkealaatuisia ja korkealuokkaisia EU-tavaroita vastaan ja jotta parannettaisiin Romanian taloudessa vallitsevaa osaamistasoa.

Ulkomaisten suorien sijoitusten määrä riippuu myös talouden teknologisesta tasosta. Nykyisin liikeyritykset Romaniassa käyttävät hyvin vähän rahaa tutkimukseen ja kehitykseen. Valtion laboratoriot suorittavat edelleenkin suurimman osan perustutkimuksesta ja se tapahtuu usein sotilaallisten ohjelmien yhteydessä. Valtion yritykset suorittavat valtaosan tutkimus- ja teknologisesta kehitystyöstä. Koska julkisia varoja on vain vähän käytettävissä, yhtiöiden on itse rahoitettava yhä kasvava osuus tutkimus- ja kehitystyöstä tai saatava ulkomaisten kumppanien apua. Itse asiassa ulkomaiset suorat sijoitukset on nopeampi keino nostaa teknisen kehityksen tasoa käyttämällä yhdistettyä teknologiaa teollisuusprosesseissa ja tuotanto/hallintotekniikoissa.

Nykyisin teknisen kehityksen suhteellinen alhainen aste viittaa suhteelliseen etuun tuotannonaloilla, joiden tuotannossa on paljon huonolaatuisia tekijöitä. Lisäksi suurin osa Romanian teollisuuslaitoksista ei ole aloittanut uudenaikaistamisprosessia eikä tuotantotekijöidensä laadun parantamista. Näissä olosuhteissa suurin osa taloudesta olisi suurissa vaikeuksissa selviytyä sisämarkkinoiden kilpailupaineissa.

Markkinataloudessa rahoitusala on tärkeä tekijä, kun lisätään maan kilpailukykyä, sillä rahoitusala auttaa erottamaan elinkelpoiset ja elinkelvottomat yritykset sekä luomaan elinkelpoisille yrityksille menestymisolosuhteet. Tässä suhteessa Romanian tilanne ei ole tyydyttävä: rahoitusala on liian heikko, sitä vaivaavat järjestämättömät luotot ja sitä hallitsevat valtion omistamat pankit. Pienten ja keskisuurten yksityisten yritysten riskipääoman saanti on paljon vaikeampaa kuin suurten valtionomisteisten yritysten. Keskipitkän ja pitkän aikavälin luottoja ei ole pahemmin saatavilla eikä myöskään oman pääoman rahoitusta. Vuoden 1997 alussa toteutettujen toimien, kuten valtion omistamien pankkien yksityistämisen aloittaminen ja tärkeimmän lainsäädännön uudenaikaistaminen, pitäisi kuitenkin johtaa siihen, jos ne pannaan kokonaan täytäntöön, että Romanian rahoitusala vahvistuu selvästi.

Taloudellinen kasvu ja uudenaikaistaminen ovat ratkaisevan tärkeitä asianmukaisen liikennettä koskevan infrastruktuurin kehittämiseksi sekä Romanian ihmistyövoiman kohentamiseksi paremmalla terveydenhuollolla ja koulutuksella. Ottaen huomioon heikot lähtöedellytykset näillä kaikilla kolmella alueella nykyiset toimenpiteet eivät todennäköisesti ole riittäviä antamaan Romanialle kunnon perustaa, jotta se voisi kilpailla menestyksellisesti lähivuosina yhtenäismarkkinoilla.

Romaniassa on muutamia tärkeitä etuja: sen maantieteellinen sijainti monien kauppareittien keskuspaikkana ja etenkin asemaporttina mereltäpäin tapahtuvalle Keski-Euroopan markkinoille tulolle, sen väestön määrä houkuttelee suurtuotannon etuja omaavia teollisuuden aloja, sillä on suhteellisen nuori väestö, mikä merkitsee valtavaa kestokulutustavaroiden tarvetta, ja sen alhaiset työkustannukset. Kaikki nämä tekijät voivat tehdä Romaniasta vahvan vientiperustan pyrittäessä pienempien naapurien etenkin kulutustavaroiden markkinoille.

Viime vuosina on havaittu tuottavuuden selvää nousua ja sen odotetaan nousevan edelleenkin tulevaisuudessa. Osana uutta ohjelmaa ammattiliitot ovat hyväksyneet, että nimennäispalkkojen indeksiin sitomista vähennetään, minkä pitäisi varmistaa se, että palkat pysyvät suhteellisen alhaisina. Se, että valuutan todellinen vaihtokurssi

vahvistuu vääjäämättä keskipitkällä aikavälillä, nostaa Romanian työkustannuksia sen kilpailijoihin nähden, mutta tämän ei odoteta tapahtuvan nopeasti, kun otetaan huomioon valuutan äskettäinen vahva arvonlennus.

Romania on suunnannut suuren osan kaupastaan Euroopan unionin markkinoille. Unionin kanssa käyty kauppa oli vuonna 1996 laimeata ja jatkuu luultavasti sellaisena seuraavat pari vuotta, koska Romanian lama vähentää Romanian kaupan määrää. Tästä voidaan päätellä, että taloudellinen integroituminen Euroopan unioniin pysyy suhteellisen alhaisena nykyisin ja että Romanian markkinoiden avautuminen aikaisin yhtenäismarkkinoiden kilpailupaineille aiheuttaisi huomattavan Romanian talouden järkkymisen.

Näkymät ja tärkeimmät tavoitteet

Vuosina 1995 ja 1996 Romanian aikaansaama makrotalouden vakaus ja sen suhteellisen hyvä menestys perustui hyvin heikolle perustalle. Itse asiassa, kun otetaan huomioon rakenneuudistusten hyvin hidaskasvu, kyseisen jakson korkeat kasvuluvut eivät olleet kestäviä eivätkä yhteensopivia siihen tavoitteeseen, jolla pyritään integroimaan Romania Euroopan ja maailman talouteen. Tämä diagnoosi oli marraskuussa 1996 valitun uuden hallituksen taloudellisen ja sosiaalisen ohjelman ytimenä.

Helmikuussa 1997 ilmoitettu makrotalouden vakaus- ja rakenneuudistusohjelma on hyvin kunnanhimoinen ohjelma, jolla pyritään perusteellisesti muuttamaan vanhat talouden rakenteet suhteellisen lyhyellä aikavälillä sekä luomaan perusta täysin toimivalle markkinataloudelle. Tämä on kuitenkin vain ensimmäinen askel oikeaan suuntaan ja paljon on vielä tehtävää.

Vakaat ja ennakoitavissa olevat makrotalouden puitteet ovat ensimmäiset avainehdot, jotta voidaan luoda Romanian mikrotaloudelle kestävä kasvun ja uudenaikaistamisen perustat. Tässä suhteessa on erittäin tärkeää, että hyväksytään tiukka raha- ja veropolitiikka keskipitkälle aikavälille ja tällä pitäisi mm. välttää korkea ja vaihteleva inflaatio. Inflaatio kasvoi vuoden 1997 ensimmäisinä kuukausina (174 prosenttiin vuositasolla laskettuna toukokuussa), mikä on seurausta säännöstelyjen hintojen vapauttamisesta ja suhteellisten hintojen rakenteen mukauttamisesta. Vaikka kuukausittainen inflaatio onkin alkanut selvästi laskea, uuden hallituksen haasteena on alentaa inflaatio paljon alemmaksi tulevina vuosina.

Julkisen talouden tiukka valvonta tuo mukanaan paljon etuja. Vähentämällä inflaatio-odotuksia ja poistamalla käytöstä vanhoja ja tehottomia julkisia ohjelmia valvonnalla vapautetaan kipeästi tarvittavia julkisia varoja investoitavaksi tärkeille aloille (esim. koulutus, terveydenhoito, infrastruktuurit).

Kasvava ulkomaan velka voi keskipitkällä aikavälillä aiheuttaa makrotalouden epävakaisuutta. Kasvava ulkomaan velka ei sinänsä pitäisi olla huonenaiehe, edellyttäen, että Romania ansaitsee riittävästi ulkomaista valuuttaa sen hoitamiseksi etenkin dynaamisen viennin avulla ja että vaihtotaseen vaje rahoitetaan terveellä tavalla, erityisesti siten, että pitkävaikutteisten ulkomaisten sijoitusten säännöllisestä maahantulosta pidetään huolta. Vaikka uuden hallituksen poliitikkojen pitäisi olla avuksi tässä suhteessa, kyseisiä ehtoja ei ole vielä varmasti vahvistettu Romaniassa.

Romanian uudet viranomaiset ovat jo tunnustaneet, että ulkomaisilla sijoittajilla ja kansainvälisillä rahoituslaitoksilla on avaintehtävä kyseisten viranomaisten uudistuspyrkimysten menestymisessä. Jotta voidaan palauttaa kansainvälisten sijoittajien ja luotonantajien luottamus ja varmistaa niiden keskipitkän aikavälin sijoitukset Romaniaan, Romaniassa edellytetään vallitsevan vakaa makrotaloudellinen kehys, kestävä ja uskottava sitoutuminen rakenneuudistuksiin, selvä ja laajapohjainen

yksimielisyys keskipitkän aikavälin strategiasta ja että väestö mieltää uudistusten jatkuvan laillisuuden. Nämä edellytykset ovat välttämättömiä poliittisen ja taloudellisen epävarmuuden vähentämiseksi ja menestyksellisen pohjan luomiseksi suunnitelmille.

Uudessa talousohjelmassa edellytetään hyvin merkittäviä rakenneuudistuksia melkein kaikilla talouden aloilla: rahoitusalan uudistus, yritysten rakennemuutos, maatalous- ja valuuttamarkkinat. Merkittäviä toimenpiteitä on jo pantu täytäntöön: valuuttamarkkinat on jo melkein täysin vapautettu, joukko suuria valtionomisteisia tappioita tekeviä yhtiöitä on suljettu, yksityistäminen on nopeutunut ja useimpien tuotannon tekijöiden hinnat on saatu kansainväliselle tasolle. Mutta lisää uudistuksia tarvitaan maan valmistautumiseksi Euroopan unionin jäsenyyteen, kaikkien niiden uudistusten lisäksi, jotka on mainittu edellä aikaisemmissa luvuissa.

Rahoitusalalle on yhä luonteenomaista valtionomisteisten pankkien suuri määrä. Kyseiset pankit pysyvät herkkinä omaantuntoon vetoavaan taivutteluun eivätkä ne aina toimi täysin avoimesti. Lopullinen tavoite pitäisi olla se, että luodaan asianmukaiset puitteet rahoituksen välitykselle ja että varmistetaan uusien toimijoiden pääsy alalle sekä uusien yritysten että ulkomaisen osaomistuksen muodossa. On välttämätöntä saada aikaan lisää edistystä valtionomisteisten liikepankkien rakenteiden uudistamiseksi ja yksityistämiseksi. Maksujärjestelmän nopeutta ja tehokkuutta pitäisi parantaa.

On tehty toistuvia yrityksiä rahoituskurin määräämiseksi valtionomisteisille yrityksille ja etenkin "régies autonomes'eille", mutta niiden tiellä on ollut esteitä. Yritysten rakennemuutosta ja rahoituksen elpymistä koskevien ohjelmien tehokas täytäntöönpano on kärsinyt tarpeellisen lainsäädännön (hyväksymisen ja täytäntöönpanon) puutteesta. On tarpeen panna täytäntöön myös tehokas yrityshallinto sellaisia valtionyrityksiä varten, joita ei ole määrätty yksityistettäväksi.

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että Romanian on kehitettävä tehokkaampi yrityshallintokulttuuri luomalla johtajia, jotka on koulutettu länsimaisten johtamismenetelmien mukaisesti, ja kehittämällä pankkeja ja rahoitusrahastoja harjoittamaan parempaa valvontaa omien luottojensa ja sijoitustensa suhteen ja kehittämällä rahoitusta koskevien tietojen avoimempaa tiedonantovelvollisuutta ja osakkeenomistajien aktiivisempaa toimintaa. Yksityistämishjelman loppuun saattaminen menestyksellisesti lähivuosina on tässä suhteessa avainasialla, että talous valmistautuu toimimaan markkinatalouden ympäristössä.

Julkisen sektorin kyky toteuttaa rakenneuudistuksia on tarpeen mukauttaa markkinatalouden peruspiirteisiin. Erityisesti yhteisön säännösten sisällyttäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä vaatii uusia taitoja.

Markkinatalouden institutionaalisen ja lainsäädännöllisen kehyksen vahvistaminen on tärkeä osa sellaisen ympäristön luomisessa, jossa viime vuosina perustetut pienyritykset sekä yksityiset yritykset yleensä voivat menestyä. Ei ole yllättävää, että jotkin kypsälle markkinataloudelle tunnusomaiset piirteet ovat Romaniassa jonkin verran alikehittyneitä. Erityisesti on tarpeen vahvistaa sääntelymekanismeja, jotka mahdollistaisivat markkinatalouden tehokkaan toiminnan. Perustekijätasolla tämä tarkoittaa sitä, että varmistetaan omistusoikeuksien ja kaupallisten sopimusten asianmukainen

täytäntöön pantavuus. Edistys tällä alalla on luultavasti asteittain kasvavaa: tehokasta kauppalainsäädäntöä ei luoda hetkessä.

Tämän perustarpeen tyydyttävän mutta tärkeän lainsäädännön kehyksen lisäksi on tarpeen luoda tehokas kilpailupolitiikka. Tarvittavat lait ja mekanismit ovat nyt käytössä: kilpailulaki hyväksyttiin huhtikuussa 1996 ja kilpailuneuvosto on myös perustettu. Sitten kun määräävässä asemassa olevat yritykset on yksityistetty, Romanian on varmistettava, että ne toimivat asianmukaisesti säännellyssä ja/tai kilpaillussa ympäristössä ja että mahdolliset kilpailijat voivat tehokkaasti päästä markkinoille.

Romanian liikennettä ja televiestintää koskevien infrastruktuurien heikko taso on vakavana pullonkaulana talouden keskipitkän aikavälin kasvunäkymille. Parempi infrastruktuuri lisää tuotantotehtävien kokonaistuottavuutta. Infrastruktuurit helpottavat myös lähellä ja kauempana olevien naapureiden kanssa käytävän kaupan laajentamista. Ne myös auttavat Romaniaa saamaan hyötyä ja liikennetuloja sen strategisesta sijainnista monien alueellisten kauppareittien keskuspaikkana.

Lopuksi todettakoon, että ihmisten muodostaman pääoman laadun parantaminen on myös avaintekijä maan talouden keskipitkän aikavälin näkymille. Tässä suhteessa Romaniassa on kolme toisiinsa liittyvää haastetta edessään: terveydenhuollon uudistaminen koko väestöä koskevan terveydenhuollon parantamiseksi, korkeammanasteisen koulutuksen ja teknisen koulutuksen mukauttaminen ja kehittäminen, jolla luodaan ja pannaan täytäntöön aktiivista työmarkkinapolitiikkaa ja jolla autetaan irtisanottuja työntekijöitä hankkimaan nopeasti uudessa talousympäristössä tarvittavia perustaitoja. Viimemainittu tekijä on erityisen oleellinen sellaisilla alueilla, joita hallitsee yksi ainoa teollisuuden ala, joka on määrätty suljettavaksi tai huomattavien rakennemuutosten kohteeksi.

2.3 Yleisarvio

Romania on edistynyt huomattavasti markkinatalouden luomisessa. Uuden hallituksen aikaansaama talouspolitiikan uudelleen suuntautuminen on merkinnyt muutosta parempaan, mutta paljon on vielä tehtävänä. Hinnat on melkein täysin vapautettu, mutta omistusoikeuksia maahan ei ole vielä täysin varmistettu, oikeusjärjestelmä on yhä heikko ja talouspolitiikka ei ole aina ollut johdonmukaista. Tarvitaan lisää työtä oikeudellisen ja hallinnollisen kehyksen vakaannuttamiseksi ja jatkuvan makrotalouden epätasapainon käsittelemiseksi, jotta varmistettaisiin vakaat olosuhteet.

Romania kohdannee suuria vaikeuksia selviytyäkseen kilpailupaineesta ja markkinavoimista Euroopan unionissa keskipitkällä aikavälillä. Se on edistynyt hiljattain taloutensa kilpailukyvyyn parantamisessa käsittelemällä erityisesti isoja vääristymiä kuten epärealistisia energian hintoja, nopeuttamalla yksityistämistä ja aloittamalla suurten, tappiollisten valtionomisteisten yritysten lakkauttamisen. Suuri osa Romanian teollisuudesta on kuitenkin vanhentunutta, ja maataloutta olisi uudenaikaistettava. Tutkimuksen ja kehityksen alhainen taso, ja työvoiman osaamistaso viittaavat siihen, että maan talous tarvitsee kestäviä rakenneuudistuksia useiden vuosien ajan.

3. Edellytykset täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet

Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston liittymistä koskeviin perusteisiin kuuluivat "edellytykset täyttää jäsenyyden velvoitteet, joihin kuuluu poliittisen, taloudellisen ja rahaliiton tavoitteisiin sitoutuminen".

Hakiessaan jäsenyyttä Euroopan yhteisön perustamissopimuksen perusteella Romania hyväksyi varauksetta unionin perustavoitteet, myös sen politiikat ja välineet. Tässä osastossa tarkastellaan Romanian edellytyksiä täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet, eli omaksua oikeudellisesta ja institutionaalisesta kehyksestä muodustuva yhteisön säännöstö, jolla unioni toteuttaa tavoitteitaan.

Unionin kehittyessä yhteisön säännöstöstä on tullut yhä vaativampi, ja se asettaa aiempaa suurempia haasteita tuleville unioniin liittymisille. Romanian edellytykset panna yhteisön säännöstö täytäntöön on keskeistä sen onnistuneelle toiminnalle unionissa.

Seuraavissa jaksoissa tutkitaan Romanian nykyistä tilannetta ja tulevaisuuden näkymiä kullakin unionin päätoiminta-alalla. Kuvauksen ja analyysin alussa on lyhyt kuvaus yhteisön säännöstöstä sekä maininta Eurooppa-sopimuksen määräyksistä ja valkoisen kirjan ohjeista sen ollessa tarkoituksenmukaista. Lopuksi arvioidaan lyhyesti Romanian edellytyksiä täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet kullakin toiminta-alalla keskipitkällä aikavälillä.

3.1 Rajattomat sisämarkkinat

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 7 a artiklassa unionin yhtenäismarkkinat määritellään alueeksi, jolla ei ole sisäisiä rajoja ja jolla tavaroiden, henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus taataan. Yhteisön yhdentymiskehityksessä keskeiset yhtenäismarkkinat perustuvat avoimeen markkinatalouteen, jossa kilpailulla sekä taloudellisella ja sosiaalisella koheesiolla on oltava täysimääräinen rooli.

Euroopan yhteisön perustamissopimukseen kirjattujen vapauksien tosiasiallinen täytäntöönpano edellyttää sellaisten tärkeiden periaatteiden kuten Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä määriteltyjen syrjimättömyyden tai kansallisten sääntöjen vastavuoroista tunnustamista koskevien periaatteiden kunnioittamista ja yhteisön kutakin alaa koskevien erityissäännösten samanaikaista ja tehokasta soveltamista. Näillä erityissäännöksillä pyritään nimenomaan varmistamaan turvallisuus ja kansanterveys, ympäristönsuojelu ja kuluttajansuoja, ihmisten luottamuksen säilyttäminen palveluun sekä tiettyjä erikoistuneita ammatteja harjoittavien henkilöiden tarkoituksenmukaisen kelpoisuuden varmistaminen. Lisäksi se koskee tarvittaessa sääntely- ja valvontamekanismien käyttöönottoa tai koordinoitua, sillä kaikki sääntöjen hyvän soveltamisen varmistamiseksi tarvittavat järjestelmälliset tarkastukset tehdään sisämarkkinoilla eikä ulkorajoilla.

Yhteisön lainsäädännön tehokas saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on tärkeää. Vieläkin tärkeämpää on se, että jäsenvaltioiden hallinnollinen ja oikeudellinen koneisto panee lainsäädännön oikein täytäntöön ja että yritykset noudattavat sitä. Tämä on välttämätöntä sisämarkkinoiden toiminnan kannalta oleellisen keskinäisen luottamuksen syntymiseksi.

Tämä luku olisi luettava yhdessä sosiaalipolitiikkaa, ympäristöä ja kuluttajansuojaa sekä alakohtaisia politiikkoja käsittelevien lukujen kanssa.

Neljä vapautta

Hakijamaiden yhteisön säännösten käyttöönotto tapahtuu asteittain:

- Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Romanian assosiaatiosopimus tuli voimaan vuoden 1995 helmikuussa. Neljän vapauden ja lainsäädäntöjen lähentämisen osalta sopimuksessa määrätään erityisesti tiettyjen vastavuoroisten tai yksipuolisten velvollisuuksien välittömästä tai asteittaisesta soveltamisesta. Velvollisuudet koskevat erityisesti sijoittautumisoikeutta, kansallisuuteen perustuvaa kohtelua ja vapaakauppaa sekä henkisen omaisuuden ja julkisten hankintojen alaa.

- komission vuonna 1995 esittämässä valkoisessa kirjassa KOM (95) 163 lopullinen, jonka ohjeiden tarkoituksena oli auttaa hakijamaita valmistautumaan yhtenäismarkkinoille yhdentymiseen, kyseisiä lainsäädäntöjä käsitellään rajoitetummin. Valkoisessa kirjassa esitetään aiheet ja keskeiset toimenpiteet, jotka suoraan vaikuttavat tavaroiden, palvelujen, pääomien ja ihmisten vapaaseen liikkuvuuteen sekä niiden soveltamiseksi tarvittavat edellytykset, kuten oikeudellinen rakenne ja organisaatio. Siinä käsitellään 23:a yhteisön toiminta-alaa ja jaetaan kyseiset toimenpiteet kahteen vaiheeseen niiden tärkeyden mukaan, eli vahvistetaan toimintaohjelma liittymistä edeltävälle ajalle. Teknisen avun tiedonvaihtotoimisto TAIEX perustettiin antamaan täydentävää ja keskitettyä teknistä apua valkoisessa kirjassa käsitellyillä lainsäädännön aloilla. Toimisto on hiljattain perustanut lainsäädäntötietokannan.

- Euroopan unioniin liittyminen edellyttää hakijamailta koko yhteisön säännösten saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä sen täytäntöönpanoa. Tältä osin on korostettava, että Amsterdamissa kokoontuneelle Eurooppa-neuvostolle jätetyssä toimintasuunnitelmassa sisämarkkinoita varten esitetään tärkeimmät toimet, jotka on toteutettava 15 jäsenen unionin yhtenäismarkkinoiden toiminnan parantamiseksi yhtenäisvaluutan käyttöönoton huomioon ottamiseksi. Tämä tapahtuu yhteisön säännösten kehittämisen avulla.

Yleinen toimintaympäristö

Toimialasta riippumatta yritysten on voitava toimia yhteisten sääntöjen perusteella. Yhteiset säännöt ovat tärkeitä, koska niillä määritellään talouden yleinen toimintaympäristö ja yleiset kilpailuedellytykset. Tähän alaan kuuluvat lausunnon muissa jaksoissa käsiteltyjen kilpailusääntöjen (yritykset ja valtiontuet) ja verosäännösten lisäksi julkisten töiden, hankintojen ja palvelujen markkinoiden avaaminen, henkistä omaisuutta (myös eurooppalaista patenttia) koskevien sääntöjen yhdenmukaistaminen, yhtiöoikeutta ja kirjanpito-oikeutta koskevien sääntöjen yhdenmukaistaminen, henkilötietojen suoja sekä tuomioistuinten päätösten noudattaminen ja tunnustaminen (Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 220 artiklan määräykset).

Yleiskuvaus

Julkisia hankintoja säännellään hallituksen määräyksellä 12/1993, joka koskee tavaroiden hankintaa ja julkisia investointeja, ja jossa kuvataan sovellettavat menettelyt.

Henkisen ja kaupallisen omaisuuden alaa säännellään patenttilailla (1992), puolijohdelaililla (laki 16/1996) tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia koskevalla lailla (laki 8/1996) sekä mallien ja piirustusten suojaa koskevalla lailla (laki 129/1992).

Romania jättää Münchenin yleissopimukseen liittymishakemuksensa vuoden 1997 loppuun mennessä. Kun sen kansallisen lainsäädäntö on tarkoituksenmukaisesti mukautettu, Romania suunnittelee liittyvänsä Maailman henkisen omaisuuden järjestön (WIPO) hallinnoimiin asiaa koskeviin yleissopimuksiin. Romania on liittynyt sopimukseen teollis- ja tekijänoikeuksien kaupan liittyvistä näkökohdista, jota sovelletaan siihen täysimääräisesti 1. tammikuuta 2000.

Yhtiöoikeutta säännellään vuoden 1996 heinäkuussa muutetulla lailla 31/1990. Siinä säädetään useista yhtiötyypeistä: henkilöyhtiö (osuuskunta tai tavallinen kommandiittiyhtiö) ja pääomayhtiöistä (osakejärjestelmään perustuva osake- tai kommandiittiyhtiö). Romaniassa on noin 500 000 yhtiötä. Osakkeet voivat olla haltijaosakkeita tai nimennäisosakkeita. Sama koskee obligaatioiden liikkeellelaskua.

Pääomayhtiöissä osakkeenomistajien vastuu rajoittuu tosiasiallisiin varoihin ja vastuisiin. Laissa säädetään pääomasta ja sen suojasta. Velkojien oikeudet suojataan erityisesti uudelleenjärjestelyä ja oikeudellista selvitystilaan asettamista koskevalla lailla (64/96). Kaikki yhtiöt on rekisteröitävä pakolliseen yhtiörekisteriin, ja siinä on oltava oleelliset tiedot yhtiöistä.

Kirjanpitolainsäädännön alalla yhtiöitä varten on otettu käyttöön standardoitu kirjanpitosuunnitelma. Valtiovarainministeriö on antanut viralliset standardit. Ministeriöt sekä valtion virastot ja laitokset voivat laatia tiettyjä tuotannonaloja koskevia erityisstandardeja valtiovarainministeriön ennakkosuostumuksella. Konsernitilinpäätöstä koskevia standardeja ei ole. Tilintarkastusta säännellään tilintarkastuksen asiantuntijoita koskevalla määräyksellä 65/94.

Romaniassa ei ole henkilötietojen suojaa koskevaa yleistä lainsäädäntöä. Lakiluonnosta valmistellaan parhaillaan.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Julkisia hankintoja koskeva Romanian lainsäädäntö ei ole yhteisön oikeuden periaatteiden mukainen. Lainsäädäntö ei ole riittävän kattava sen arvioimiseksi, noudatetaanko eri direktiivejä täysimääräisesti erityisesti palvelujen osalta. Romanian lainsäädäntö ei kata yhteisön vettä, energiaa, liikennettä eikä televiestintää koskevia säännöksiä. Romania soveltaa yleistä kansallista ensisijaisuutta tavarahankintoihin, joiden arvo on alle 1,5 miljardia leuta ja palveluihin, joiden määrä on alle 7 miljardia leuta. Lainsäädännön täytäntöönpanon ja sen soveltamisen valvonnan rakenne on raskas; siihen osallistuu kuusi ministeriötä. Menettelyjen hitauden ja tehokkuuden puutteen vuoksi valituksentekijöiden oikeuksien kunnioittamista ei voida taata. Vaikka tiettyjä

kansallisen lainsäädännön ja yhteisön direktiivien yhdenmukaistamista koskevia mukautuksia on suunniteltu, aikataulua niiden tekemiseksi ei ole esitetty.

Henkisen omaisuuden alalla on toteutettu merkittävä lainsäädännön yhdenmukaistaminen, ja yhdenmukaisuus Münchenin yleissopimuksen ja yhteisön direktiivien kanssa on kokonaisuudessaan varmistettu.

Mukauttamista edellytetään vielä tavaramerkkien ja rajoilla tapahtuvan tehokkaan täytäntöönpanon osalta (border enforcement) sekä tietyillä aloilla tarvittavan suoja koskevan lisätodistuksen osalta. Ensiksi mainittua kahta kysymystä koskevat lakiluonnokset oli suunniteltu esitettävän vuonna 1996 tai 1997 ja viimeksi mainittua kysymystä koskeva lakiluonnos vuonna 1998.

Yhtiöoikeudesta voidaan todeta, että kansallinen lainsäädäntö on tärkeimmiltä osiltaan ensimmäisen, toisen, kolmannen, yhdenmentoista ja kahdenmentoista direktiivin mukainen. Kun viimeiset ennen vuotta 1998 tehtäväksi suunnitellut muutokset on tehty, Romanian lainsäädäntö on täysin yhdenmukainen yhteisön direktiivien kanssa

Kunnianhimoinen kirjanpito- ja tilintarkastusohjelma on aloitettu. Ohjelmaan kuuluu mukautukset nykyisiin asetuksiin sekä uusien asetusten ja standardien antaminen. Suurin osa muutoksista on tarkoitus toteuttaa vuoden 1997 aikana. Suunnitelluilla muutoksilla on tarkoitus aikaansaada täysi yhdenmukaisuus kirjanpitodirektiivien kanssa, mutta lakiluonnosten tekstejä ei ole vielä saatavilla. Uusien sääntöjen täytäntöönpanoon liittyviä tiettyjä ongelmia, kuten kelpoisuusehdot täyttävien kirjanpitäjien ja tilintarkastajien puute, voidaan havaita, ja näiden ongelmien ratkaiseminen keskipitkällä aikavälillä on epätodennäköistä.

Tietosuojan alalla valmisteilla olevalla lakiluonnoksella pyritään Romanian lainsäädäntö saattamaan yhteisön kehysdirektiivin mukaiseksi. Siinä säädetään erityisesti lain soveltamisen valvomisesta vastaavan riippumattoman valvontaviranomaisen luomisesta. Romania suunnittelee liittyvänsä Euroopan neuvoston yleissopimukseen n:o 108 vuonna 1999.

Siviililainsäädännöstä voidaan todeta, että oikeudellisesta toimivallasta ja siviiliasioita ja kauppaa koskevien päätösten täytäntöönpanosta tehty Luganon yleissopimus ei ole vielä avoinna Romanialle. Sopimukseen liittyminen edellyttää edistymistä siviilioikeuksellisten etujen suojaamisessa.

Päätelmät

Romanian on tehtävä erityisen paljon työtä saattaakseen lainsäädäntönsä vastaamaan yhteisön säännöksiä julkisten hankintojen alalla.

Henkisen omaisuuden alalla toteutettu lainsäädäntötyö osoittaa, että Romania haluaa saattaa lainsäädäntönsä yhteisön lainsäädännön mukaiseksi. Täytäntöönpanoon olisi kuitenkin kiinnitettävä huomiota.

Yhtiöoikeuden alalla ei Romanian osalta ole odotettavissa suuria ongelmia yhteisön säännösten käyttöönotossa. Kirjanpidon ja tilintarkastuksen alalla parhaillaan tehtävästä työstä käytettävissä olevien tietojen perusteella ei voida tehdä yksityiskohtaista arviointia

Romanian lainsäädännön ja yhteisön säännösten vastaavuudesta eikä arvioida Romanian mahdollisuuksia saavuttaa vastaavuus keskipitkällä aikavälillä.

Tietosuojan alalla yhdenmukaisuutta yhteisön lainsäädännön kanssa ei ole toteutettu.

Tavaroiden vapaa liikkuvuus

Tavaroiden vapaa liikkuvuus edellyttää kauppaa rajoittavien toimenpiteiden poistamista. Kauppaan sovellettavien tullien ja määrällisten rajoitusten lisäksi tämä koskee myös kaikkia muita vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä. Nämä ovat toimenpiteitä, joita sovelletaan joko koti- tai ulkomaisiin tuotteisiin tai molempiin ja joilla on protektionistisia vaikutuksia. Jos tekniset vaatimukset eivät ole yhdenmukaistettuja, tavaroiden vapaan liikkuvuuden varmistamiseksi on *Cassis de Dijon* -tuomioon perustuvan oikeuskäytännön mukaisesti välttämätöntä soveltaa kansallisten säännösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta ja hyväksyä periaate, että kansallisten vaatimusten on rajoituttava tavoitteisiin suhteutettuihin vaatimuksiin.

Yhdenmukaistamista varten Euroopan yhteisö on kehittänyt "uuden lähestymistavan". Tässä lähestymistavassa uutta on julkishallinnon ja yksityisten riippumattomien elinten tarkka tasapainottaminen sekä Euroopan yhteisön lainsäädännön ja eurooppalaisten standardien selvästi täydentävä tehtävä. Teknisistä ratkaisuksista määräämisen sijaan Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään ainoastaan yleisistä vaatimuksista, jotka tuotteiden on täytettävä. Eurooppalaisten standardien mukaisesti valmistettujen tuotteiden oletetaan täyttävän tällaiset oleelliset vaatimukset, mutta eurooppalaiset standardit eivät ole ainoa tapa osoittaa vaatimusten mukaisuus. "Uusi lähestymistapa" liittyy tuotteiden varmentamisen "kokonaislähestymistapaan", joka koskee CE-merkin myöntämistä tuotteille. Muiden tuotteiden kuten lääkkeiden, kemikaalien, moottoriajoneuvojen ja elintarvikkeiden osalta Euroopan yhteisön direktiiveissä noudatetaan perinteistä sääntelykäytäntöä, jonka mukaisesti niissä annetaan yksityiskohtaisia sääntöjä.

Tavaroiden vapaa liikkuvuus edellyttää myös joidenkin yhteisön yhdenmukaistamista koskevien toimenpiteiden saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tältä osin erityistä huomiota on kiinnitettävä terveyttä ja turvallisuutta koskevien yhdenmukaistamissääntöjen soveltamiseen. Näissä säännöissä määrätään sekä yrityksiä että viranomaisia koskevien tarkoituksenmukaisten mekanismien ja organisaatioiden käyttöönotosta.

Rajattomien markkinoiden hyvälle toiminnalle välttämättömiä horisontaalisia direktiivejä ovat erityisesti yleistä tuoteturvallisuutta ja tuotevastuuta koskevat direktiivit. Yleiseen tuoteturvallisuuteen liittyviä säännöksiä käsitellään kuluttajansuojaa koskevassa jaksossa.

Maataloustuotteita koskevat erityissäännökset (eläinten ja kasvien terveyttä koskevien standardien noudattaminen) esitetään yksityiskohtaisesti maataloutta käsittelevässä jaksossa.

Yleiskuvaus

Romania ilmoitti vuoden 1997 helmikuussa vapauttavansa kaikki hinnat. Tällä se sanoutui irti entisestä hintajärjestelmästä, ja vapautti tosiasillisesti tavarakaupan.

Tiettyjen perustuotteiden hintoja säännellään edelleen (polttoainejohdannaiset, leipä jne.), mutta ne on tarkoitettu vapauttaa asteittain.

Vienti, johon tietyiltä osin sovelletaan rajoituksia (lisenssijärjestelmä, hallinnolliset luvat, jopa vientikiellot), vapautetaan kokonaan viimeistään vuonna 1998 assosiaatiosopimuksen määräysten mukaisesti.

Lain 21/1996 mukaan toimivalta hintojen sääntelyn suhteen on siirretty valtiovarainministeriön alaiselle kilpailuvirastolle.

Lainsäädännön yhdenmukaistamisesta voidaan todeta, että hallituksen lainsäädäntösuunnitelma määriteltiin vuonna 1995. Romania soveltaa laatusääntöjään tuotuihin tuotteisiin. Periaate CE-merkin automaattisesta tunnustamisesta on hyväksytty hiljattain (vuoden 1997 huhtikuu). Uusien periaatteiden mukaisia varmentamisen alalla sovellettavia soveltamissäännöksiä ei ole kuitenkaan vielä laadittu.

Yhteisön säännösten soveltamisen edellyttämästä rakenteesta voidaan todeta, että Romania perusti uusia virastoja ja laitoksia vuonna 1992, joita ovat Romanian standardointilaitos (IRS) ja Virallisen metrologian toimisto (BRML) IRS on sekä Euroopan standardointikomitean (CEN) että Euroopan sähkötekniikan standardointikomitean (CENELEC) liittännäisjäsen.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian liikevaihtoverojärjestelmässä kotimaista tuotantoa suositaan joiltakin osin (alkoholi, tupakka jne.)

Romania on toistaiseksi edistynyt vain vähän lainsäädännön lähentämisessä. Joitakin Euroopan yhteisön sääntöjen käyttöön ottamisen edellyttämiä perustoja on luotu, vaikka yleinen kehyslainsäädäntö erityisesti standardoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin osalta ei vastaakaan EU:n periaatteita. Vuonna 1995 laadittu hallituksen lainsäädäntösuunnitelma ei kata kaikkea valkoisessa kirjassa lueteltua lainsäädäntöä, ja se ei vaikuta johdonmukaiselta.

Uusilla lainsäädäntöluonnoksilla on tarkoitus saada aikaan tyydyttävä yhdenmukaisuus. Autoalalla asianmukaiset direktiivit pitäisi antaa vuonna 1998. Täytäntöönpano voi kuitenkin kestää kauemmin, ja siirtymäkausia voidaan pyytää EY:n päästödirektiivien suhteen. Elintarvikkeiden, kemikaalien ja lääkkeiden alalla edistyminen on ollut vähäisempää. Kaiken kaikkiaan prosessi tuntuu edistyvän melko hitaasti. Joka tapauksessa on muistettava, että johdettu oikeus on usein tarpeen yleisen lainsäädäntökehyksen täytäntöön panemiseksi. Standardisointi on hidasta, ja sitä vaikeuttaa vapaaehtoisten ja pakollisten standardien välisen selkeän erottelun puute. Joidenkin Romaniassa sovellettavien standardien ilmoitetaan vastaavan eurooppalaisia standardeja.

Romanian on vielä toteutettava sääntelyn, akkreditoinnin, standardoinnin ja tuotteiden varmentamisen välttämätön erottelu. Yksityissektorin pitäisi pääasiallisesti vastata kahdesta viimeksi mainitusta. Esimerkiksi IRS on osa tutkimusministeriötä, ja se hoitaa akkreditointiin, standardointiin ja tuotteiden varmentamiseen liittyviä tehtäviä. Ministeriön olisi vastattava markkinoiden valvonnasta, mutta se kärsii koordinaation,

välineiden ja sopivan työvoiman puutteesta ja vallitseva taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen.

Romanian tuotevastuulainsäädäntö ei ole yhteisön säännösten mukainen. Toistaiseksi ei ole toimitettu mitään tietoja nykyisen lainsäädännön mahdollisesta muuttamisesta.

Yhteisön yhdenmukaistamiseen kuulumattomilla kansallisella tasolla säännellyillä aloilla ei ole tarpeeksi tietoa siitä, kuinka tavaroiden vapaata liikkumista koskevia yhteisön oikeuden periaatteita sovelletaan Romaniassa. Tämä tilanne johtuu erityisesti siitä, että sisämarkkinoiden toimintaan liittyvät avoimuusmekanismit puuttuvat, eikä niitä siis voida sellaisinaan käyttää unioniin liittymistä edeltävissä yhteyksissä. Kyseeseen tulevat erityisesti direktiivi N:o 83/189, jossa säädetään kansallisia teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä, tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatteesta yhteisössä poikkeavia toimenpiteitä koskevan tietojenvaihtomenettelyn luomisesta tehty päätös N:o 3052/95/EY, komissiolle tehtävää menettelyä koskeva valitus tai Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 177 artiklassa määrätty mahdollisuus pyytää tuomioistuimelta ennakkoratkaisua. Samoin arvioinnin tekeminen siitä, soveltaako Romania vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta, edellyttäisi perusteellisempia tietoja kansallisesta lainsäädännöstä sekä kansallisista hallintomenettelyistä, joiden voidaan olettaa vaikuttavan tavaroiden markkinoille saattamiseen.

Päätelmät

Romanian kanssa käytyä kauppaa koetelleiden tiettyjen vaikeuksien värittämän ajanjakson jälkeen viranomaisten vuoden 1997 alussa omaksumat uudet suuntaviivat antavat aihetta odottaa myönteistä kehitystä ja tahtoa noudattaa Eurooppa-sopimuksessa määrättyä aikataulua kahdenvälisen kaupan rajoitusten poistamiseksi. Romanian viranomaisten on myös varmistettava, että kansallinen lainsäädäntö ei ole esteenä kaupalle yhteisön yhdenmukaistamiseen kuulumattomilla aloilla erityisesti tarkastamalla, että toteutettavat toimenpiteet on suhteutettu tavoitteisiin.

On tehtävä paljon työtä, jotta saadaan aikaan riittävän kehittynyt tilanne päätelmän tekemiseksi siitä, että Romania voi panna yhteisön säännösten täysimääräisesti ja tehokkaasti täytäntöön.

Pääomien vapaa liikkuvuus

Eurooppa-sopimuksessa vahvistetaan periaate pääomien vapaasta liikkuvuudesta Romanian ja Euroopan unionin välillä. Romaniaa koskevien velvoitteiden mukaisesti tätä sovelletaan Romaniaan jo sijoittautuneiden yritysten suoriin sijoituksiin sekä yhteisön yritysten sivukonttoreihin ja edustuksiin (ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin) asteittain siirtymäkauden aikana.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään, että sopimuspuolet neuvottelevat yhteisön ja Romanian välisen pääomien liikkuvuuden helpottamiseksi sopimuksen tavoitteiden edistämisen vuoksi.

Valkoisessa kirjassa korostetaan pääomien ja rahoituspalvelujen vapaan liikkuvuuden välistä yhteyttä. Siinä ehdotetaan keskipitkien ja pitkäaikaisten pääomien liikkeiden sekä

lyhytaikaisten pääomien liikkeiden vapauttamisesta alkavaa sarjaa vapauttamistoimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Romaniaan suuntautuneiden ulkomaisten sijoitusten määrä on ollut alueen alhaisimpia. Niiden kokonaismäärä ajanjaksolla 1989—1996 oli 1,4 miljardia dollaria. Toisten lähteiden mukaan määrä oli kuitenkin korkeampi. Kasautunut merkittävän hidas yksityistäminen lähes kaikilla tuotannon- ja palvelualoilla sekä epäsuotuisa oikeudellinen, sääntelyllinen ja hallinnollinen ympäristö selittää alhaista määrää.

Leu on vaihdettava valuutta suurimmassa osassa vaihtotaseeseen liittyviä liiketoimia. Romanian viranomaiset olettavat voivansa omaksua Kansainvälisen valuuttarahaston sopimusten VIII artiklan velvollisuudet vuoden 1997 aikana. Pääomien liikkeet: pääomien siirrot ja ulkoinen lainaaminen edellyttävät yleensä keskuspankin lupaa. Seuraavat edellyttävät yleensä keskuspankin lupaa. Seuraavat maahan suuntautuvat pääomansiirrot eivät poikkeuksellisesti edellytä lupaa:

- muiden kuin maassa asuvien henkilöiden talletukset romanialaisiin luottolaitoksiin,
- asukkaalle myönnettyt valtion takaamat lainat ja luotot, ja
- pankkien omille tileilleen tekemät tai vastaanottamat talletukset.

Uuden ulkomaisia sijoituksia koskevan lain (3.6.1996) mukaan ulkomaisen pääoman osuuteen Romaniassa perustetuissa kaupallisissa yrityksissä ei sovelleta mitään rajoituksia. Ulkomaisia sijoituksia voidaan tehdä kaikille talouden aloille lukuun ottamatta aloja, joita puolustuksellisista tai ympäristönsuojelullisista syistä pidetään kansalliselle edulle tärkeinä aloina. Voitot ja sijoitettu pääoma voidaan kotiuttaa vaihdettavana valuuttana.

Pääomien liikkuvuuteen sovellettava Romanian järjestelmä on yleensä Eurooppa-sopimuksen pääomien liikkuvuutta koskevien määräysten mukainen

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Ulkomaisia sijoituksia säännellään useilla säännöksillä. Ulkomaisia sijoituksia koskevaa lakia n:o 35/1991 täydennettiin vuoden 1997 toukokuussa uudella ulkomaisia sijoituksia koskevalla lailla. Uuden lain tarkoituksena on parantaa sijoitettujen varojen kotiuttamisedellytyksiä. Sen pääasiallinen tarkoitus on verohelpotusten myöntäminen suursijoittajille (yli 4 miljoonaa ecua) ja yksityistettyjen yritysten osakkeiden ostajille. Pakollinen kuuluminen yritysten perustamista jarruttaneeseen Romanian kehitystoimistoon on kumottu. Ulkomaisten yritysten romanialaiset tytäryritykset voivat nyt hankkia kiinteää omaisuutta toimintansa harjoittamista varten; sivukonttoreilla ja yritysten edustuksilla ei ole tätä oikeutta.

Tiettyjä ongelmia esiintyy edelleen tehokkaiden ja varmojen pääomien markkinoiden luomisessa. Ongelmia ovat erityisesti riippumattomiin rekistereihin siirretyt arvoosuudet, yritysten rahoitustietojen avoimuuden järjestäminen ja entisten yksityisomaisuuden rahastojen varojen määrittäminen.

Viime aikoihin asti ulkomaisilla sijoittajilla ei ollut vapaata pääsyä arvopaperimarkkinoille. Tämä puute on korjattu ulkomaisia sijoituksia koskevalla uudella lailla, jossa on erityissäännöksiä "portfoliosijoittajista" eli pörssisijoittajista tai sijoittajista, jotka sijoittavat yksityistettyjen yritysten jälkimarkkinoille (Rasdaq). Arvonlisän ja osinkojen siirtoon sovelletaan kuitenkin edelleen valuuttaan sijoittamisen ennakkotarkastusta.

Päätelmät

Romanian lainsäädäntö avautuu enemmän suorien sijoitusten markkinoille. Sijoitusten erittäin vähäinen määrä johtuu erityisesti hallinnollisista käytännöistä, joista sijoittajat usein ilmoittavat ja joilla rajoitetaan suuresti oikeusturvaa ja liiketapahtumia (koskee muun muassa kaupallista alaa, tullia, verotusta) Hallinnollisen ja oikeudellisen ympäristön merkittävä kehittäminen on oleellisen tärkeää sijoitusten määrän lisäämiselle.

Rahoitusmarkkinoista voidaan todeta, että Romania on edistynyt merkittävästi kahden viimeisen vuoden aikana. Todellisten markkinoiden syntyminen keskipitkällä aikavälillä ei herätä epäilyjä muuten kuin syntyville markkinoille luonteenomaisten riskien ja hyvin uusien valvontaelinten kokemuksen puutteen osalta.

Pääomien vapaa liikkuvuus on nyt toteutettu asiakirjojen tasolla, mutta kilpailuun perustuvien markkinoiden kehittymistä koskevien rajoitusten poistaminen pitäisi näyttää toteen käytännössä. Romania on ottanut käyttöön rajoitetun pääomien vapaan liikkuvuuden. Vapautetut tapahtumat, erityisesti suorat sijoitukset, koskevat ainoastaan maahan suuntautuvia pääomansiirtoja. Jos työ rahoitusjärjestelmän rakenteellisten heikkouksien korjaamiseksi sekä talouden vakauttamiseksi ja uudistamiseksi jatkuu, Romanian olisi voitava ottaa käyttöön pääomien liikkuvuutta koskeva yhteisön säännöstö keskipitkällä aikavälillä.

Palvelujen vapaa liikkuvuus

Palvelujen vapaa liikkuvuus perustuu syrjinnän ja erityisesti kansallisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoon sekä erilaisten kansallisten säännösten yhdenmukaistamista koskeviin sääntöihin. Nämä säännöt koskevat yhtä paljon sekä henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen kuuluvaa sijoittautumisoikeutta että palvelujen vapaata tarjoamista. Niiden täytäntöönpano edellyttää hallintorakenteiden luomista (pankkivalvontakomiteat, audiovisuaalisen toiminnan valvontaviranomaiset, sääntelyviranomaiset) sekä jäsenvaltioiden välisen valvontayhteistyön lujittamista (vastavuoroisen tunnustamisen järjestelyt).

Tärkeä osa palveluiden vapaan liikkuvuuden alalla sovellettavaa lainsäädäntöä liittyy rahoituspalveluihin. Kyseeseen tulevat myös ongelmat, jotka liittyvät kansallisten markkinoiden avaamiseen aloilla, joita monopolit ovat perinteisesti hallinneet. Tällaisia aloja ovat muun muassa televiestintä ja osittain myös energia ja liikenne. Viimeksi mainittuja aiheita käsitellään lausunnon niitä koskevissa jaksoissa.

Yleiskuvaus

Pankkialan nykyaikaistaminen alkoi vuonna 1991, kun Romanian keskuspankille annettiin keskuspankin perinteiset tehtävät.

Erityisesti maantieteellisen kattavuuden suhteen pankkialaa hallitsee yhä julkisen sektorin viisi pankkia, joiden osuus markkinoista on yli 70 prosenttia. Tämän vuoksi yksityiset pankit pysyvät pieninä markkinaosuuksina mitattuna ja niitä syntyy erityismarkkinoilla, kuten kansainvälisen kaupan, sijoituspankkitoiminnan ja osuuspankkitoiminnan aloilla. Lailla n:o 15/1990 perustetut tärkeimmät valtion pankit heijastavat vanhaa rakennetta. Valtion omaisuuden rahastolla on niissä osake-enemmistö (70 prosenttia) ja loput osakkeet ovat viidellä entisellä yksityisomaisuuden rahastolla (jokaisella 6 prosenttia). Lisäksi Romaniassa on edelleen valtiovarainministeriön alainen Säästöpankki (CEC). Tällä pankilla on erityinen oikeudellinen asema kotitalouksiin erikoistuneena pankkina.

Selvistä ennakkovaroituksista huolimatta nykyinen valvontajärjestelmä ei estänyt kahden yksityisen pankin (joiden osuus varoista oli 10 prosenttia) konkurssia, josta koitui valtionkassasta maksettu noin 400 miljoonan ecun suuruinen tappio. Muita pankkeja, kuten valtion omistamaa Banca Agricola, jonka osuus pankkien varoista on 30 prosenttia, valvotaan yhä tiivistä niiden edustamien riskien vuoksi.

Pankeissa on yleensä liikaa henkilöstöä, puutteelliset tietojärjestelmät ja merkittävät määrät järjestämättömiä luottoja (jotka liittyvät pääasiassa tappiota tuottaviin valtion yrityksiin muun muassa terästeollisuuden, koneteollisuuden ja petrokemian alalla).

Vuoden 1996 loppuun asti valtion pankeilla oli tosiasiallinen monopoli valuuttakaupan alalla: keskuspankki oli myöntänyt ainoastaan neljä lupaa, joista kolme valtion pankeille. Vuoden 1997 alussa hallitus päätti valuuttamarkkinoiden täydellisestä vapauttamisesta. Pankit eivät saa vielä harjoittaa pörssitoimintaa.

Romanian keskuspankin yksi osasto vastaa toiminnan vakauden valvonnasta.

Hallitus päätti talletusten takausjärjestelmän käyttöönotosta vuoden 1996 elokuussa (hallituksen määräys 39/1996). Kyseessä on julkisoikeudellinen rahasto joka takaa luonnollisten henkilöiden, asuvatpa nämä maassa tai eivät, talletukset 10 miljoonaan leuhin (1100 ecuun) henkeä kohti minä tahansa valuuttana.

Arvopaperimarkkinat ovat uudet ja ne kehittyvät nopeasti. Bukarestin pörssi avattiin vuoden 1995 kesäkuussa. Pörssiyhtiöiden määrä kasvaa (noin 40 vuoden 1997 toukokuussa). Koska sijoitusrahastot osoittavat suurta kysyntää, noteeraukset tehdään nyt päivittäin. Vuoden 1996 syyskuussa perustettiin arvo-osuuksien kaupankäyntiä varten järjestelmä (Rasdaq), jonka materiaalina on 4000 yksityistetyn yhtiön järjestelmään liitetyt arvo-osuudet. Rasdaq kehittyy nopeasti.

Lailla 52/1994 perustettu kansallinen arvopaperivalvontakomitea valvoo markkinoita. Komitealla on sääntely- ja valvontavalta ja se hyväksyy arvopaperimarkkinoiden toimijat ja instituutioiden (osakkeenomistajien rekisterit ja Rasdaqin kanssa samanaikaisesti perustettu kansallinen sääntely- ja korvausyhdistys.

Vuonna 1991 yksityistämiseen siirtymän välineiksi perustetut viisi yksityisomaisuuden rahastoa muutettiin lailla n:o 133/1996 yksityisiksi sijoitusrahoitusyhtiöiksi 1. marraskuuta 1996 alkaen.

Vakuutusala säännellään vakuutusyhtiöiden sijoittautumista, organisaatiota ja toimintaa koskevalla lailla n:o 47/1991 sekä vakuuttamista ja jälleenvakuuttamista koskevalla lailla n:o 136/1995. Alaa valvoo vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnan valvontatoimisto, joka perustettiin lailla n:o 47/1991 [henkilökunta 14].

Vaikka laillinen monopoli on kumottu, Romaniassa on edelleen tosiasiallinen monopoli. Markkinoilla hallitsevassa asemassa on kahdeksan yritystä, joiden osuus kokonaismaksuista oli 92 prosenttia vuonna 1995. Suurinta osaa markkinoista hallitsee kolme valtion valvonnassa olevaa yhtiötä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Pankkialalla ei ole toteutettu yhtään yksityistämistä vuoden 1989 jälkeen. Parlamentti on joka kerta estänyt useasti aloitetun yksityistämisen prosessin. Parlamentti hyväksyi uuden luonnoksen pankkialan yksityistämiseksi vuoden 1997 huhtikuussa. Luonnoksen mukaan yksityistäminen toteutetaan joko myymällä osakkeita tai laskemalla liikkeelle uusia osakkeita. Romanianlaiset tai ulkomaalaiset yksityishenkilöt tai yksityiset yritykset voivat ostaa niitä. Tekstistä äänestäminen edustaa merkittävää edistystä, mutta tietyt säännökset ovat edelleen ongelmallisia (valtion omaisuuden rahastolla voi olla 10 prosenttia pääomasta; se voi harjoittaa valvontaa, jonka avulla se voi vastustaa "kansallisen edun" vastaisia päätöksiä; hallitus määrittää "parhaimman omistusrakenteen"; enimmäisosakkuuden rajoittaminen; oikeus lykätä ostettujen osakkeiden luovuttamista jne.) Kaikilla näillä rajoituksilla hankaloitetaan alalla tarvittavaa rakenneuudistusta. Ulkomaisten pankkien sijoittautumisoikeutta ei puolestaan rajoiteta.

Toiminnan vakautta koskevat säännöt (pankkilaki n:o 33/1191 ja Romanian keskuspankin antamat säännöt) ovat yhdenmukaisia ensimmäisen pankkidirektiivin sekä pankkien omista varoista ja vakavaraisuudesta annettujen direktiivien kanssa. Tiettyä hitautta voidaan taas todeta toisen pankkidirektiivin sekä i) pääomien pesuun, ii) pankkien kokonaisvaltaiseen valvontaan, iii) luottolaitosten luottoriskien rajoittamiseen ja iv) luottolaitosten markkinariskien valvontaan liittyvien toimenpiteiden käyttöönottossa. Suuria riskejä koskevan direktiivin sekä tilinpäätöstä ja konsolidoitua tilinpäätöstä koskevan direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä valmistellaan. Luottojen periminen konkurssin tehneiltä velallisilta on erittäin vaikeaa konkurssilainsäädännön puutteellisen soveltamisen vuoksi.

Rahoitusjärjestelmän rahanpesuun käytön estämisestä voidaan todeta, että Romanian hallitus on ehdottanut, että vuoden 1997 ensisijainen tavoite olisi tätä koskevan lakiluonnoksen hyväksyminen. Tämä luonnos on laadittu niin, että se vastaa asiaa koskevaa yhteisön lainsäädäntöä.

Arvopaperialan lainsäädäntö on osittain yhdenmukaistettu arvopapereita ja arvopaperipörssiä koskevalla lailla n:o 52/1994. Tämän yhdenmukaistamisen päätökseen saamiseksi hallitus on ehdottanut kyseisen lain muuttamista vuoden 1997 kuluessa; tämä teksti on osa uudistusohjelman toteuttamiseksi tehtävää lainsäädäntöohjelmaa. Sijoitusrahastoja koskeva lainsäädäntö on yhdenmukaistettu

hallituksen määräyksellä n:o 24/1993 (hyväksytty lailla n:o 83/1994), joka koskee rahoitusväittäjänä toimivien sijoitusyhtiöiden avointen sijoitusrahastojen perustamista ja toimintaa.

Romanian toimittamien tietojen perusteella sen edistys yhteisön perussäännöksiä (ensimmäisen vaiheen toimenpiteet) vastaavan vakuutuslainsäädännön laatimisessa on hyvin vähäistä. Romanian viranomaiset määräävät, että henkivakuutusyhtiöihin ja muihin vakuutusyhtiöihin sovelletaan samaa perussolvenssimarginaalia. Tämä käytäntö ei vastaa yhteisön lainsäädäntöä, ja siinä asetetaan henkivakuutusyhtiöt epäedullisempaan asemaan.

Toimintaa vakuutusosalalla säännellään vakuutusosalalla toimivien kaupallisten yhtiöiden perustamista, organisaatiota ja toimintaa koskevalla lailla n:o 47/1991. Tämän lain säännökset vastaavat täysin vihreää korttia koskevan direktiivin N:o 72/166/ETY sekä yhteisössä moottoriajoneuvoa käyttävien matkustajien pakollisessa vakuutuksessa olleet aukot paikkaavan direktiivin N:o 90/232/ETY säännöksiä. Romanian hallitus aikoo esittää luonnoksen vakuutusvalvontalaiksi vuonna 1997.

Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden markkinoillepääsy rajoittuu ulkomaalaisille tarjottuihin vakuutuksiin sekä jälleenvakuutustoimintaan. Ne voivat toimia Romaniassa ainoastaan maan lainsäädännön mukaisen yhteisyrityksen välityksellä, ja yhtiökumppanin on oltava romanialainen. Uutta lakia, jolla tilanne pitäisi korjata, odotetaan.

Päätelmät

Tärkeimmät päätökset on tehty pankkialan rakenteiden tosiasialliseksi uudistamiseksi. Vakavaraisuussääntöjen noudattamista ja erityisesti keskuspankin valvontavoimavaroja on vahvistettava alan vakauden varmistamiseksi.

Keskuspankin riippumattomuutta valtiosta ei ole vielä täysin varmistettu: se toimii edelleen valtionkassana ja osallistuu merkittävässä määrin budjettivajeen rahoittamiseen

Pankkialan tilanne on edelleen erittäin heikko. On välttämätöntä, että parhaillaan laadittavalla säädöksellä mahdollistetaan alan lujittaminen ja tervehdyttäminen ja että valtion pankkien yksityistäminen, jolle ei ole vielä vahvistettu aikataulua, muuttaa alan avoimemmaksi ja kilpailullisemmaksi. Joka tapauksessa kyseessä on pitkän aikavälin prosessi ja Romanian pankkijärjestelmän yhdentymisen sisämarkkinoille keskipitkällä aikavälillä ei ole mahdollinen.

Arvopaperimarkkinat ovat vain vähän kehittyneet. Nykyinen valvontajärjestelmä on riittämätön, ja sen tehokkuutta voidaan epäillä. Yksityistämisohjelman jatkaminen ja nopeuttaminen vaikuttaa kuitenkin näiden markkinoiden kasvuun, minkä vuoksi pörssiä ja arvopapereita koskevan uuden lain antaminen ja nopea soveltaminen on vieläkin tärkeämpää.

On ilmeistä, että Romanian on tehtävä vielä paljon työtä vakuutusosalalla sekä lainsäädännön antamisen että täytäntöönpanon ja sen markkinoille pääsyn esteiden poistamisen osalta.

Henkilöiden vapaa liikkuvuus

Henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen kuuluu kaksi osa-aluetta, jotka liittyvät eri aihepiireihin Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa. Periaatteet esittelevässä sopimuksen ensimmäisessä osassa oleva 7 a artikla kuuluu sisämarkkinoiden toteuttamisen alaan ja koskee liikkumista ilman jäsenvaltioiden sisärajoilla tehtäviä tarkastuksia. Unionin kansalaisuutta koskevassa toisessa osassa olevalla 8 a artiklalla jokaiselle unionin kansalaiselle myönnetään henkilökohtainen oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella tietyin edellytyksin. Rajatarkastusten poistaminen koskee kaikkia henkilöitä kansalaisuudesta riippumatta; muuten 7 a artiklalla ei olisi mitään tosiasiallista vaikutusta. Kaikissa jäsenvaltioissa sovelletaan 8 a artiklasta johtuvia oikeuksia, mutta 7 a artiklasta johtuvia oikeuksia ei ole vielä pantu täysimääräisesti täytäntöön unionin tasolla.

a) Unionin kansalaisten vapaa liikkuvuus, sijoittautumisvapaus sekä tutkintotodistusten ja kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen vastavuoroinen tunnustaminen

Eurooppa-sopimuksessa määrätään laillisten työntekijöiden (ja heidän perheenjäsentensä) syrjimättömästä kohtelusta. Sopimuksessa määrätään myös mahdollisuudesta yhdistää tai siirtää sosiaaliturvaetuksia ja rohkaistaan jäsenvaltioita tekemään Romanian kanssa työmarkkinoille pääsyä koskevia kahdenvälisiä sopimuksia. Siirtymäkauden toisen vaiheen aikana assosiaationeuvosto tutkii muita keinoja parantaa työntekijöiden liikkuvuutta.

Valkoisessa kirjassa käsitellään lainsäädännöllisiä vaatimuksia, jotta voidaan toteuttaa työmarkkinoiden sopusointuinen kehittäminen ja samanaikaisesti ehkäistä kilpailun vääristyminen.

Työntekijöiden vapaa liikkuvuus on yksi Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa tunnustetuista perusvapauksista. Oikeus saada harjoittaa joitakin ammatteja (esimerkiksi oikeuden tai terveydenhuollon alalla) voi kuitenkin riippua joidenkin erityisesti kelpoisuutta koskevien edellytysten täyttämisestä. Kelpoisuusedellytyksiä joko yhteensovitetaan tai niihin sovelletaan vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta. Sopimuksella taataan myös sijoittautumisvapaus, joka koskee sekä itsenäistä ammattia harjoittavia luonnollisia henkilöitä että yrityksiä.

Asuinpaikan vapaaseen valintaan voidaan siten soveltaa vähimmäisvaatimuksia, jotka koskevat varallisuutta ja sairausvakuutusjärjestelmään kuulumista silloin, kun kyseessä ei ole ammatillinen toiminta kyseisessä maassa.

Yleiskuvaus

Vuonna 1996 perustettiin opetusministeriön alainen tutkintotodistusten, muiden kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen ja ammatillisen koulutuksen tunnustamisen toimisto. Tiettyjä lakiluonnoksia on suunniteltu vuodelle 1997.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Käytettävissä olevien opintojen sisältöä ja kestoja koskevien tietojen perusteella ei voida muodostaa kantaa tutkintotodistusten ja ammatillisen pätevyyden vastaavuudesta. Yhteisön säännöstöä ei ole edes muodollisesti saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tilannetta vaikeuttaa edelleen tutkintotodistusten varmentamisesta ja yhteisön säännöstön täytäntöönpanosta vastaavien laitosten ja virastojen puute.

Päätelmät

Jos tällä alalla ei pyritä voimakkaasti lainsäädännön yhdenmukaistamiseen sekä soveltamisrakenteiden luomiseen ja lujittamiseen, romanialaisten tutkintotodistusten ja muiden kelpoisuutta osoittavien asiakirjojen tunnustamista Euroopan yhteisössä ei voida toteuttaa keskipitkällä aikavälillä.

b) Sisärajoilla tehtävien henkilöiden tarkastusten poistaminen

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 7 a artiklan mukainen vapaa liikkuvuus, eli kansalaisuudesta riippumaton sisärajoilla tehtävien henkilöiden tarkastusten poistaminen, ei ole vielä täysin toteutunut Euroopan unionin tasolla. Rajoilla tehtävien henkilöiden tarkastusten poistaminen edellyttää useiden liitännäistoimenpiteiden täytäntöönpanoa. Jäsenvaltiot eivät ole vielä hyväksyneet ja panneet täytäntöön joitakin näistä toimenpiteistä (katso oikeus- ja sisäasioita koskeva erillinen jakso). Tietyt jäsenvaltiot ovat kuitenkin toteuttaneet tämän tavoitteen Schengenin yleissopimuksella (seitsemän jäsenvaltiota jo soveltaa yleissopimusta ja kuusi valmistele sen täytäntöönpanoa).

Tämän tavoitteen toteutumista Euroopan unionissa pyritään helpottamaan luonnoksessa uudeksi perussopimukseksi, jossa esitellään uusi luku "Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue" ja jolla Schengenin säännöstö otetaan käyttöön Euroopan unionissa.

Yleisarvio

1. Yhteenveto Romanian edistymisestä valkoiseen kirjaan liittyvän lainsäädännön täytäntöönpanossa esitetään liitteessä. Taulukosta ilmenee, että 30. kesäkuuta 1997 mennessä Romania arvioi saattaneensa osaksi kansallista lainsäädäntöään 426 valkoisen kirjan 899:stä direktiivistä ja asetuksesta. Nämä tiedot koskevat lainsäädäntöä, jonka Romania katsoo saattaneensa osaksi kansallista lainsäädäntöään tai jonka osalta se katsoo tarkistaneensa sen yhteisön sääntöjen mukaisuuden. Tämän tiedon perusteella ei voida kuitenkaan vahvistaa tekstien vastaavuutta, sillä komissio ei tässä vaiheessa pysty antamaan siitä lausuntoaan.

2. Tärkeiden sisämarkkina-alojen säännöstö on otettu Romanian lainsäädäntöön ainoastaan hyvin pieneltä osin. Poikkeus tästä on henkinen ja teollinen omaisuus. Ongelmia on paljon, ja ne edellyttävät erittäin suuria ja jatkuvia ponnistuksia sekä lainsäädäntöjen lähentämisessä sekä lainsäädännön täytäntöönpanorakenteiden luomisessa. Tärkeimpiä tehtäviä on rahoitusalan rakenteiden täydellinen uudistaminen, jotta ihmisten yleensä ja sijoittajien oleellisen tärkeä luottamus voidaan säilyttää.

3. Romanian julkishallinnon heikkous on vakava ongelma. Se vaikuttaa sekä lainsäädännön lähentämisen vauhtiin että sen laatuun. Sisämarkkinalainsäädännön täytäntöönpanoa varten tarvittavien rakenteiden nykyinen toimintakyky ei ole riittävä.

Sama koskee taloudellisten toimijoiden, erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten, kykyä noudattaa lainsäädäntöä.

4. Unionin sisärajoilla tehtävien tarkastusten poistaminen on mahdollista vasta lainsäädäntöjen riittävän yhdenmukaistamisen jälkeen. Tämä edellyttää erityisesti hyvään hallintoon perustuvaa molemminpuolista luottamusta (esimerkiksi tiettyjä tuotteita koskevat lähtöpaikassa tehtävät turvallisuustarkastukset). Tavaroiden liikkuvuuden osalta sisärajjattoman alueen toteuttaminen 1. tammikuuta 1993 mennessä oli mahdollista ainoastaan poistamalla kaikki unionin jäsenvaltioiden jäsenvaltiosta toiseen liikkumisen osalta noudattamat muodollisuudet ja tekemät tarkastukset. Tämä koski erityisesti teknisiä tarkastuksia (erityisesti tuoteturvallisuustarkastukset), ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä koskevia tarkastuksia, taloudellisia ja kaupallisia tarkastuksia (esimerkiksi väärennösten torjunta), turvallisuustarkastuksia (aseet jne.) sekä ympäristötarkastuksia (jätteet jne.). Suurimmassa osassa tapauksia muodollisuuksien ja tarkastusten poistaminen voitiin toteuttaa ainoastaan hyväksymällä ja toteuttamalla yhteisön toimenpiteitä. Näillä toimenpiteillä voitiin yhdenmukaistaa liikkumista tai markkinoille saattamista koskevat säännöt (erityisesti tuoteturvallisuuden osalta) ja tarvittaessa siirtää jäsenvaltioiden alueella tai markkinoilla tehtävät tarkastukset tai noudatettavat muodollisuudet ulkorajoilla tehtäviksi (erityisesti arvonlisä- ja valmisteveron kantamisen, eläinten ja kasvien terveystarkastusten sekä tilastotietojen keruun osalta).

Osasta Romanian nykyisiä rajoja tulee unionin ulkoraja. Tämä merkitsee rajatarkastusten vahvistamista (katso tullia koskeva erillinen jakso).

Kyseisillä aloilla tehdyn työn edistymistä ja tahtia koskevan kokonaisarvioinnin perusteella on vaikea sanoa, milloin Romania kykenee hyväksymään ja panemaan täytäntöön kaikki ne säädökset, jotka ovat välttämättömiä sisärajoilla tehtävien tarkastusten poistamiseksi ja näiden tarkastusten teon siirtämiseksi unionin ulkorajoilla tehtäviksi.

5. Romania ei ole vielä ottanut käyttöön yhteisön sisämarkkinoita koskevan säännösten tärkeimpiä osia muutoin kuin henkisen ja teollisuuden omaisuuden alalla. Sen on ponnistettava huomattavasti, jotta se voisi antaa yhtenäismarkkinalainsäädännön ja panna sen täytäntöön sekä luoda sen soveltamiseksi tarvittavat mekanismit. Tällä hetkellä ei vaikuta siltä, että Romania voisi osallistua sisämarkkinoille keskipitkällä aikavälillä.

Kilpailu

Euroopan yhteisön kilpailupolitiikan perusta on perustamissopimuksen 3 artiklan g kohta, jossa määrätään, että yhteisössä on oltava järjestelmä, jolla taataan, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy. Pääasialliset soveltamisalat ovat kilpailulainsäädäntö ja valtion tuet.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteisön ja Romanian kauppasuhteisiin sovellettavasta kilpailujärjestelystä, että se perustuu perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklassa (yritysten väliset sopimukset/määräävän aseman väärinkäyttö) ja 92 artiklassa (valtion tuki) määrättyihin arviointiperusteisiin ja että kyseisten alojen soveltamista koskevat yksityiskohtaiset säännöt on hyväksyttävä kolmen vuoden kuluessa Eurooppa-

sopimuksen voimaantulosta. Lisäksi siinä määrätään, että Romania saattaa kilpailulainsäädäntönsä yhdenmukaiseksi yhteisön kilpailulainsäädännön kanssa.

Valkoisessa kirjassa viitataan kyseisten määräysten, sulautumisasetuksen säännösten (4064/89) ja perustamissopimuksen 37 ja 90 artiklan (monopolit ja erityis- ja yksinoikeudet) määräysten asteittaiseen soveltamiseen.

Yleiskuvaus

Uusi kilpailulaki n:o 21/1996, joka perustuu yhteisön kilpailusääntöjen periaatteille, hyväksyttiin parlamentissa helmikuussa 1996 ja se tuli voimaan helmikuussa 1997. Laki sisältää kartelleja, määrävän aseman väärinkäyttöä ja yrityskeskittymiä koskevia säännöksiä.

Laissa edellytetään, että perustetaan **kilpailuneuvosto**, jolla on toimivalta tehdä tutkimuksia ja päätöksiä, ja toisaalta, että perustetaan **kilpailuvirasto** hallituksen valvonnan alaisuuteen. Molemmat elimet perustettiin vuonna 1996 ja ne saivat käyttöönsä edeltäjänsä (MOF) henkilökunnan ja rahoituksen.

Perinteisten monopolialojen vapauttaminen edistyy asteittain erityisesti televiestintäalalla. Edistyminen on ollut vähäisempää lentoliikenne-, postipalvelu- ja energia-aloilla.

Yksinoikeuksien osalta todettakoon, että Romaniassa on voimassa yksinoikeusjärjestelmä, joka koskee kaivostoiminnan harjoittamiseen myönnettäviä toimilupia. Tällainen järjestelmä on tosiasiallisesti voimassa 83 "régies autonomes'ien" osalta, jotka toimivat strategisilla aloilla (aseteollisuus, energia, rautatieliikenne, jne.). Tietyillä teollisuuden aloilla on voimassa tuotantomonopolit (tupakka, savukkeet, väkijuomat, huumausainetta sisältävät lääkkeet, jne.). Tällaiset monopolit kattavat yleensä tuotannon ja kyseisten tuotteiden viennin. Tietyillä aloilla toimilupia voidaan myöntää romanialaisille taloudellisille toimijoille.

Valtiontukien osalta käytettävissä olevat tiedot ovat hyvinkin epätäydellisiä eivätkä ne täytä yhteisön sääntöjen vaatimaa avoimuutta. Lisäksi valtiontukien valvontaa koskevia menettelysääntöjä ei ole vielä olemassa. Lisäksi on todettu vientiä helpottavien tukijärjestelmien voimassaolo ja että vaikeuksissa oleville yrityksille annetaan toimintatukea.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Kilpailulainsäädäntö, joka koskee kartelleja, määrävän aseman väärinkäyttöä ja yrityskeskittymiä, kehittyy yleensä ottaen hyvin yhteisön lainsäädännön mukaisesti. Valvontaviranomaiset ovat periaatteessa riittävän itsenäisiä, jotta niiden toiminta olisi täysin riippumatonta. Niiden välillä on kuitenkin tietty konfliktiriski, koska niiden toimivallat menevät osin päällekkäin.

Romaniassa on voimassa **valtion monopolit**, joita on perusteltu ns. "strategisilla" eduilla tai että valtion etu niin vaatii, aloilla, joilla pitäisi olla yksityistä toimintaa (alkoholi, tupakka, metsien käyttö, jne.). Mahdolliset toimiluvat, joita voidaan myöntää

ainoastaan romanialaisille taloudellisille toimijoille, ovat syrjiviä muunmaalaisia kohtaan ja Eurooppa-sopimuksen säännösten vastaisia.

Kilpailuviraston toimivalta hintojen sääntelyn osalta on erittäin laaja, ja sitä pitäisi rajoittaa kattamaan ainoastaan peruspalvelut ja -tuotteet.

Valtiontukien osalta Romania ei tällä hetkellä täytä valtiontukien uskottavan valvonnan järjestelmää koskevia ehtoja. Asianmukainen lainsäädäntö puuttuu. Tukien myöntämisessä ei noudateta vaadittavaa avoimuutta, ja on välttämätöntä luoda nopeasti voimassa olevia valtiontukia koskeva inventaario, joka sisältää kaikki valtion ja alueellisten tai paikallisviranomaisten myöntämät tukitoimenpiteet ja kaikki julkisista määrärahoista rahoitetut tuet.

Lisäksi on huomattava, että näyttää siltä, että tietyt tukitoimenpiteet on sidottu vientisuoritukseen, mikä on selvästi Eurooppa-sopimuksen vastaista, ja merkittävä osa valtiontuesta on myönnetty välillisen tuen muodossa, kuten verohelpotuksina, velan kuittauksina ja veronmaksun lykkäyksinä. Tällaiset tukitoimenpiteet ovat toimintatukea, mikä on sallittua vain hyvin tiukoin ehdoin. Koska avoimuutta ei vielä ole, on epäselvää, onko noudatettu toimintatuen myöntämisehtoja.

Sen lisäksi, että hyväksytään Euroopan unionin lainsäädäntöä riittävän lähellä oleva lainsäädäntö, kilpailulain **uskottavaan täytäntöönpanoon** tarvitaan hyvintoimivat kilpailuolosuhteita ja valtiontukia valvovat viranomaiset. Lisäksi vaaditaan, että tuomioistuinlaitos, julkishallinto ja taloudelliset toimijat ymmärtävät riittävästi kilpailulakia ja kilpailupolitiikkaa.

Päätelmät

Kilpailulainsäädännön lähentämisessä on saatu aikaan huomattavaa edistystä. Lain täytäntöönpano sekä kahden kilpailuviranomaisen lisäkouluttaminen tehtäviinsä on nyt tärkeää

Valtiontukien osalta ei ole saavutettu toistaiseksi kovin paljon edistystä, ja työtä on vielä paljon tehtävänä valtiontukien valvontaa koskevien vaatimusten täyttämiseksi keskipitkällä aikavälillä, erityisesti avoimuuden luomiseksi yhteisön käytännön mukaisen uskottavan tuki-inventaarion avulla ja hyväksymällä tarpeelliset säännöt valtionavun uskottavaa valvontaa varten.

Yksi kilpailupolitiikan välittömmimpiä haasteita on sen varmistaminen, että kilpailusääntöjä sovelletaan myös niin sanottuihin "régies autonomes'hin", jotka on suljettu kilpailusääntöjen, mukaan lukien valtiontukisääntöjen, tavanomaisen soveltamisen ulkopuolelle.

Lisäksi vaikuttaa siltä, että tietyillä aloilla on voimassa **erityis- tai yksinoikeuksia**, jotka eivät ole yhteisön säännösten mukaisia. Näitä ongelmia pitäisi käsitellä lähitulevaisuudessa.

3.2 Innovaatiot

Tietoyhteiskunta

Nykytilanne

Tietotekniikka ja televiestintä tarjoavat yhdessä valtavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia mahdollisuuksia erityisesti Romaniassa. Ennen vuotta 1989 näitä mahdollisuuksia ei hyödynnetty, vaikka peruskoulutusta arvostettiinkin hyvin paljon. Tämän seurauksena henkilökohtaisten tietokoneiden kysyntä on kehittynyt paljon nopeammin kuin normaalin kasvun seurauksena voitiin odottaa. Jos Internet-liittymien määrä kasvaa samaa vauhtia, nykyisin noin 40 vuotta EU:n keskitasoa jäljessä oleva tietoliikenneinfrastruktuuri tulee jarruttamaan tietoyhteiskunnan kehittymistä. Vuoden 1997 alussa Internet-palvelimia arvioitiin olevan 0,4 tuhatta asukasta kohti. Henkilökohtaisten tietokoneiden kokonaismäärä oli 65 000, ja määrä oli kasvanut noin 17 prosenttia. Toukokuussa 1997 RoEduNet, korkea-asteen koulutuksen yleinen verkko, avasi nopean VSAT-välitteisen yhteyden.

Vuoden 1997 alussa hallitus perusti valtion tietotekniikkatoimikunnan pääsihteeristönsä alaisuuteen. Toimikunta laati Romanian liittymistä Euroopan unioniin valmistelevan strategian tietotekniikan alalla. Strategian tavoitteena on edistää arkkitehtuuria, johon kuuluu:

- kansallinen runkoverkko
- asiakirjojen hallinta hallintoelimissä (tarjouskilpailu on avattu)
- kansallisten järjestelmien runko (rekisterit ja nimikkeistöt)
- tietoa koskeva lainsäädäntö (joka sisältää Euroopan yhteisön lainsäädännön perusteella laaditut lait henkilötietojen ja yksityisyyden suojaamisesta)
- ohjelmistoteollisuuden tukeminen.

Päätelmät

Telealan vapauttaminen on Romaniassa edistynyt toistaiseksi hitaasti, ja maan BKT/asukas on vielä yksi alueen alhaisimpia. Tämän vuoksi tietoyhteiskunnan mahdollisuudet toteutettaneen myöhemmin kuin KIE-maissa keskimäärin, jos merkittäviä parannuksia ei saada aikaan.

Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus sekä nuoriso

EY:n perustamissopimuksen 126 ja 127 artiklassa määrätään, että yhteisö myötävaikuttaa korkealaatuisen koulutuksen kehittämiseen ja toteuttaa ammatillista koulutusta koskevaa politiikkaa, millä toimilla pyritään edistämään eurooppalaista ulottuvuutta koulutuksessa sekä parantamaan teollisiin muutoksiin mukautumista ja työmarkkinoiden joustavuutta ammattikoulutuspolitiikkojen kautta.

Eurooppa-sopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjassa määrätään näiden alojen yhteistyöstä erityisesti puiteohjelmaan osallistumisen kautta. Valkoiseen kirjaan ei sisälly tämän alan toimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Romania käyttää koulutukseen 3,4 prosenttia BKT:sta. Valtion menoista noin 9,9 prosenttia on osoitettu koulutukseen. Opetusministeriön talousarviosta 75 prosenttia

menee palkkoihin, 5 prosenttia välttämättömiin kunnostustöihin ja investointeihin ja loput käyttökustannuksiin ja tärkeimpiin oppikirjoihin.

Romaniassa on 3 600 000 koululaista, 350 000 opiskelijaa ja 280 000 opettajaa (joista 22 600 korkea-asteen koulutuksessa). Romanian yliopistotasoa edeltävään järjestelmään kuuluu 29 000 koulua, joista 1 300 on lukioita, 800 ammattikouluja, täydentäviä kouluja tai harjoittelukouluja ja 1 300 erityisiä lukion jälkeisiä ja teknisiä kouluja. Yliopistojärjestelmään kuuluu 325 yksikköä, joista 63 on julkisia oppilaitoksia ja 262 yksityisiä.

Tällä alalla toimivia laitoksia ovat opetusministeriö, työvoimaministeriö yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa, UNESCO:n kansallinen komitea Romaniassa, kasvatustieteiden instituutti, yliopistot ja muut asianomaiset osapuolet (työmarkkinaosapuolet, yritykset).

Kunnianhimoinen uudistussuunnitelma on laadittu koulutuksen kaikille tasoille (perusasteen, toisen asteen, ammatilliselle ja korkea-asteen koulutukselle). Heinäkuussa 1995 voimaan saatettu koulutusta koskeva laki on edistyksellinen ja yhdenmukainen EU:n vaatimusten kanssa.

Tempus-ohjelma on osaltaan edistänyt korkea-asteen koulutuksen uudistamista koskevien tavoitteiden saavuttamista ja luonut perustan yhteistyölle EU:n korkea-asteen oppilaitosten kanssa.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian hallitus on vakuuttunut koulutusjärjestelmän uudistamisen välttämättömyydestä demokraattisen yhteiskunnan ja markkinatalouden uusien tarpeiden tyydyttämiseksi ja koulutusjärjestelmän laadun kohottamiseksi EU:n vaatimusten mukaiseksi.

Suurin ongelma uudistuksen tiellä on niiden koulutusalueelle osoitettujen valtion varojen vähyys, jotka on tarkoitettu koulutuksen perusrakenteiden kohentamiseen ja ylläpitämiseen, opetusmateriaalien ja -välineiden hankintaan ja kilpailukykyisten palkkojen maksamiseen opetushenkilökunnalle.

Muita tekijöitä, jotka voivat vaarantaa uudistuksen onnistumisen, ovat opetusministeriön heikko hallinnollinen kapasiteetti uudistuksen täytäntöönpanemista ajatellen sekä muutosten kansallisella ja paikallisella tasolla herättämä vastustus.

Romania osallistuu yhteisön Sokrates-, Leonardo da Vinci- ja Nuorten Eurooppa-ohjelmiin vuodesta 1997 alkaen ja tämä edesauttaa Romanian valmistautumista unioniin liittymistä varten.

Päätelmät

Unioniin liittymistä ajatellen näillä aloilla ei ole odotettavissa suuria ongelmia.

Tutkimus ja teknologinen kehittäminen

Perustamissopimuksessa ja puiteohjelmassa määrättyjen tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen yhteisön tason toimien tavoitteena on Euroopan teollisuuden kilpailukyvyyn ja yleisen elämänlaadun parantaminen sekä kestävä kehityksen, ympäristönsuojelun ja muiden yhteisten politiikkojen tukeminen.

Eurooppa-sopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjassa määrätään näiden alojen erityisesti puiteohjelmassa tehtävästä yhteistyöstä. Valkoiseen kirjaan ei sisälly alaa koskevia välittömiä toimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Alan toimintaa harjoittavat tutkimus- ja teknologiaministeriön valvonnassa korkeakoulut, ministeriöiden alaiset tutkimusyksiköt sekä akatemioiden (Romanian akatemia, maatalous- ja metsätieteen akatemia sekä lääketieteen akatemia) alaiset laitokset.

Alan menot ovat tällä hetkellä yhteensä 0,68 prosenttia BKT:sta; vuoden 2000 tavoitteena on 1 prosentti.

Hallituksen ensisijaiset tavoitteet ovat seuraavat:

- alan kansallisten valmiuksien säilyttäminen ottaen huomioon maan todelliset tarpeet,
- järjestelmän rakenneuudistus ja mukauttaminen Euroopan unionin järjestelmään,
- yhteensopivuus markkinatalouteen siirtymisen kanssa.

Säännöllinen yhteistyö Euroopan yhteisön kanssa alkoi vuonna 1992 tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen kolmannessa puiteohjelmassa. Tähän mennessä yhteistyö on keskittynyt pääasiassa COPERNICUS-ohjelmaan (KIE-maiden ja IVY-maiden kanssa harjoitettavan yhteistyön erityisohjelma), ja osallistuminen neljänteen puiteohjelmaan on melko vähäistä. Romania on COST:n (tieteellisen ja teknisen tutkimuksen eurooppalainen yhteistyö) ja EUREKAN (Euroopan tutkimustoiminnan koordinoituvirasto) jäsen.

Äskettäin hyväksyttiin laaja-alainen kansallinen "Horizon 2000" -ohjelma ja perustettiin teollisuudelle ja pk-yrityksille tarkoitettu erityisrahasto, jota hallinnoi valtion teknologian siirron ja innovaation keskus.

Alaa koskevat tilastot eivät vielä ole OECD:n standardien mukaisia.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Tutkimus- ja teknologiaministeriön perustamisesta vuonna 1992 lähtien on pyritty voimakkaasti kaikkien alan rakenteiden rationalisointiin ja nykyaikaistamiseen valtiossa, joka on vielä erittäin keskusjohtoinen ja jossa yksityiset hankkeet ovat edelleen vähäisiä ja epävarmoja. Nämä toimenpiteet, joihin on liittynyt tutkijoiden kokonaismäärän voimakas väheneminen, ovat tuottaneet myönteisiä tuloksia. Romanian järjestelmään

vaikuttaa kuitenkin edelleen voimavarojen voimakas keskittyminen julkiselle sektorille ja tutkimustulosten vähäinen kysyntä sekä yksityisessä että julkisessa teollisuudessa.

Kahden- ja monenvälinen yhteistyö (erityisesti Euroopan unionin kanssa) osoittaa, että maan tutkijat ja tieteelliset rakenteet ovat kykeneviä kansainväliseen kumppanuuteen. Jollei voimakkaisiin taloudellisiin uudistuksiin ryhdytä, alan rakenteet jäävät kuitenkin riippuvaisiksi hallituksen päätöksistä ja taloudellisesta tuesta. Tällöin koko järjestelmän kilpailukyky pysyy heikkona eivätkä Romanian tutkijat voi täysipainoisesti osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Tämän vuoksi on tarpeellista jatkaa sellaisten aloitteiden tukemista, joiden tavoitteena on järjestelmän rationalisointi, infrastruktuurin ja laitteiden kehittäminen ja tutkijoiden aseman parantaminen.

Päätelmät

Romanian tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen järjestelmän muuttuminen tehokkaaksi ja kansainvälisesti kilpailukykyiseksi vaatii lisäponnisteluja. Liittymisen kannalta tällä alalla ei kuitenkaan liene odotettavissa erityisiä ongelmia.

Televiestintä

Euroopan yhteisön televiestintäpolitiikan tavoitteena on poistaa esteet telelaitteiden, -palvelujen ja -verkkojen yhtenäismarkkinoiden tehokkaan toiminnan tieltä, avata ulkomaiset markkinat EU:n yrityksille ja tarjota yleisesti saatavia nykyaikaisia palveluja kaikille EU:n asukkaille ja yrityksille. Nämä tavoitteet saavutetaan yhdenmukaistamalla tarjottavien palvelujen standardit ja edellytykset, vapauttamalla päätelaitteiden, palvelujen ja verkkojen markkinat ja antamalla tarpeellinen lainsäädäntö. Vaikka tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat direktiivit on nyt annettu ja tarvittavat toimintaperiaatteet vahvistettu, julkisen puhelintoiminnan ja siihen liittyvän infrastruktuurin käytön vapauttamista lykätään joissakin jäsenvaltioissa vuodella tai kahdella vuodesta 1998.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteistyöstä, jolla pyritään saamaan standardit ja käytännöt kohti Euroopan yhteisön tasoa televiestintä- ja postipolitiikassa, standardoinnissa, lainsäädäntöperiaatteissa ja infrastruktuurin uudistamisessa. Valkoisessa kirjassa keskitytään tarkastelemaan sääntelyn, verkkojen ja palvelujen lähentämistä, jota täydennetään muilla toimilla, jotka vähitellen vapauttavat telealan.

Yleiskuvaus

1980-luvun lopulla Romanian verkko oli heikosti kehittynyt. Se koostui vanhentuneesta sähkömekaanisesta laitteistosta, ja useimmilla maaseutualueilla oli vain käsivälitteisiä vaihteita. Vuonna 1991 puhelintiheys oli 10,8 prosenttia, ja sittemmin se on noussut 13,9 prosenttiin vuoden 1997 tammikuussa (vuonna 2005 puhelintiheyden odotetaan olevan 30 prosenttia). Puhelinliittymän jonotusaika on keskimäärin 4,8 vuotta. Sääntelyviranomaisena on viestintäministeriö, josta operaattori Rom Telecom on näennäisesti erillään. Vuoden 1996 kesäkuussa annettiin uusi telelaki, jolla täydennetään erillisen sääntelyelimen, yleisen viestintätarkastuslaitoksen, laatimaa institutionaalista järjestelmää. Yleinen viestintätarkastuslaitos vastaa posti- ja telealan säännösten soveltamisesta.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Telealan vapautuminen

Maailman kauppajärjestön WTO:n vuoden 1997 neuvotteluissa tehtyjen sitoumusten mukaan hallitus poistaa Rom Telecomilta kiinteän verkon ja puhelintoiminnan tarjonnan yksinoikeudet 1. tammikuuta 2000. Analogisen matkapuhelinverkon lisäksi kahdelle digitaaliselle matkapuhelinverkolle (GSM) myönnettiin toimilupa vuoden 1996 lopussa. Rom Telecomille myönnettiin kolmannen digitaalisen (DCS 1800-standardia käyttävän) matkapuhelinverkon toimilupa vuoden 1997 kesäkuussa. Toimilupa on myös annettu 25:lle henkilöhakupalvelujen tarjoajalle sekä kahdelle datasiirto-operaattorille. Lisäksi Romaniassa on 8 500 VSAT-verkkoa, joihin on liitetty 160 000 tilaajaa. Toimilupien myöntämistä paikallisten telepalvelujen tarjoajille maaseutualueilla vuoden 2002 jälkeen suunnitellaan. Vuoden 1997 maaliskuusta lähtien datasiirtopalvelujen tarjoaminen kaapelitelevisioverkkojen välityksellä on ollut sallittua.

Vuonna 1997 hallitus on päättänyt joukosta toimenpiteitä, joilla määritellään Rom Telecomin muuttaminen asteittain kaupalliseksi yritykseksi. Osittaisen yksityistämisen strategia julkistettiin aikaisemmin samana vuonna, ja jonkin strategisen kumppanin kanssa aiotaan toteuttaa yhteensiittymä vuonna 1998.

Lainsäädännön lähentäminen Euroopan yhteisön lainsäädäntöön

Ennen vuotta 1996 osa telealan lainsäädännöstä oli jo osittain yhteisön säännösten mukaista, koska ministeriöiden antamalla asetuksilla ja toimiluvilla oli avattu markkinalohkoja esimerkiksi datasiirto-, VSAT- ja analogisten matkapuhelinpalvelujen alalla. Muilla asetuksilla on toteutettu tiettyjä yhdenmukaistamisperiaatteita, kuten avoimen verkon tarjonnan soveltaminen kiinteisiin johtoihin.

Vuoden 1996 kesäkuussa annettiin uusi telelaki, joka laadittiin Euroopan komission toimiessa neuvonantajana Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaiseksi. Uudessa laissa säädetään, että sääntelyviranomaisesta tulee vuonna 1998 täysin toimintakelpoinen kansallinen sääntelyviranomainen.

Rom Telecomin omistussuhteiden valvonta siirretään viestintäministeriöltä valtion omaisuudesta vastaavalle rahastolle, ja näin erotetaan sääntelytehtävät operaattorin tehtävistä, jotka molemmat kuuluvat hallituksen alaisuuteen. Merkittäviä toimenpiteitä on toteutettava lainsäädännön, esimerkiksi toimilupien myöntämis-, yleispalvelu- ja yhdysliikennelainsäädännön täytäntöönpanemiseksi.

Radiotaajuusspektrin käyttöä koskeva lakiluonnos on odotettavissa vuonna 1998. Sillä luotaisiin entistä avoimempia ja syrjimättömämpiä taajuuksien jakamis- ja hallinnoimismenettelyt.

Uuden, yhteisön säännösten mukaisen lainsäädännön antamiseen ja uuden lainsäädännön täytäntöönpanemiseen ja erityisesti oikeudenmukaisen kilpailun seurantaan tarvittava hallintokapasiteetti vaikuttaa riittämättömältä. Uuden sääntelyviranomaisen voidaan kuitenkin odottaa parantavan mahdollisuuksia täyttää lainsäädännön lähentämisvaatimukset.

Infrastruktuuuri

Pitkän aikavälin tavoitteet ovat verkon digitalisoinnin loppuun saattaminen vuoteen 2005 mennessä ja kansallisen valokaapelirunkoverkon loppuun saattaminen. Vuoden 1997 alussa oli asennettu tärkeimmät aluekeskukset yhdistävää valokaapelia 3 000 kilometriä, ja verkon laajentaminen 7 000 kilometrin pituiseksi on meneillään. Vuonna 1998 aiotaan ottaa käyttöön ISDN-palvelut. Digitaalista välityslaitteistoa valmistetaan paikallisesti 200 000 liittymän vuosivauhtia Siemensin ja Alcatelin yhteisyrityksissä.

Vuosina 1991–1997 puhelintiheys kasvoi 10,8 liittymästä 13,9 liittymään sataa asukasta kohti. Sen suunnitellaan olevan 28 liittymää sataa asukasta kohti vuoden 2005 loppuun mennessä (Irlannissa, Portugalissa ja Kreikassa on nykyisin keskimäärin 44 liittymää sataa asukasta kohti). Verkon digitalisointi edistyy kohtalaisen hyvin, ja vuoden 1996 loppuun mennessä 28 prosenttia oli digitalisoitu (Irlannissa, Portugalissa ja Kreikassa luku on keskimäärin 62,4 prosenttia). Hallituksen suunnitelmissa on digitalisoida koko verkko vuoteen 2005 mennessä. Sijoitukset telealalla olivat vähäisiä vuonna 1995 ja 1996: vain 1,1 prosenttia BKT:stä investoitiin televiestintään. Vuonna 1997 asennettavien liittymien määrän odotetaan kolminkertaistuvan, mikä vaatii huomattavia investointeja. Analogisten matkapuhelinpalvelujen tilaajien määrä vuoden 1996 lopussa oli noin 20 000 eli sataa asukasta kohti oli 1,2 liittymää. Digitaaliset matkapuhelinpalvelut (GSM) alkoivat vuoden 1997 huhti–kesäkuussa, ja ne herättivät heti niin suuren kiinnostuksen, että muutamassa viikossa tilaajia oli yli 30 000. Kaapelitelevisioverkkoon on liitetty noin 2 000 000 tilaajaa, operaattoreita on useita satoja ja verkko peittää 80 prosenttia maasta.

Osa Telefonica Romanian analogisesta matkapuhelintoiminnasta on ulkomaalaisomistuksessa (59,9 % Espanjan Telefonicalla ja 19,9 % Rom Telecomilla ja Radio Comunicatiilla kummallakin). Sama pätee datasiirtopalvelujen tarjoajaan Global One Romaniaan (Global One 50,3 %, Rom Telecom 49,5 %) sekä kahteen GSM-verkon operaattoriin MOBILROMiin (France Telecom 51 %, romanialaisyrietykset 41 %) ja MOBILFONiin (kanadalainen Telesystems 39,9 %, Airtouch 10 % ja romanialaisyrietykset 50,1 %).

Alan kilpailukyky

Vuonna 1995 Romanian telealalla oli 17,9 työntekijää tuhatta liittymää kohti (Irlannissa, Portugalissa ja Kreikassa vastaava luku oli 6,2). Vuonna 1996 tyydyttämätöntä puhelinliittymien kysyntää oli paljon, ja odotusaika oli keskimäärin 4,8 vuotta. Infrastruktuuria puuttuu erityisesti joiltakin maaseutualueilta. Yritysviestintään tarkoitettujen perusliittymän hinta (112 ecua) on alueen alhaisimpia. Yhden liittymän tuottamat tulot (noin 90 ecua vuonna 1995) ovat myös alueen alhaisimpia, eivätkä ne riitä siihen, että Rom Telecom saisi lisättyä sijoituksiaan ilman huomattavaa ulkopuolista tukea. Hintojen tasapainottaminen on kuitenkin alkanut vuonna 1997.

Päätelmät

Romania kohdannee joitakin vaikeuksia yhteisön mallin mukaisessa telealan vapauttamisessa, koska ala kehittyy hitaasti ja vapauttamisessa on viiveitä. Jos uusi

lainsäädäntö pannaan täytäntöön lähivuosina, Romanian voidaan odottaa saavan lainsäädäntönsä kokonaan lähennettyä EU:n säännöstöön keskipitkällä aikavälillä. Alan kilpailukyky riippuu ratkaisevasti verkkojen ja palvelujen nykyaikaistamisohjelman nopeutumisesta, ulkomaisten sijoitusten lisääntymisestä sekä yleisten televerkkojen operaattorin markkinalähtöisemmästä ja joustavammasta hallinnosta.

Audiovisuaalinen ala

Audiovisuaalista alaa koskevan *yhteisön säännösten* tavoitteena on sisämarkkinoiden yhteydessä toteutettava audiovisuaalisten palvelujen tukeminen ja vapaa liikkuvuus Euroopan unionissa sekä eurooppalaisen ohjelmateollisuuden edistäminen. *Televsio ilman rajoja* -direktiiviin, jonka soveltamisala koskee kaikkia yleisradiopalvelun harjoittajia lähetystavasta (maanpäällinen, satelliitti-, kaapelilähetystoiminta) tai niiden yksityis- tai julkisoikeudellisesta luonteesta riippumatta, sisältyy *yhteisön säännöstö*, jossa määritellään rajat ylittävän yleisradioinnin perussäännöt. Säännösten pääkohtia ovat: varmistaa televisiolähetysten vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden välillä, edistää eurooppalaisten audiovisuaalisten teosten tuotantoa ja levitystä (säätämällä eurooppalaisiin teoksiin ja itsenäisten tuottajien teoksiin sovellettavista lähetyksaikojen vähimmäisosuuksista), määrittää televisiomainontaa koskevat perusstandardit, luoda alaikäisten suojelua koskevat säännökset ja mahdollistaa vastineoikeus.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteistyöstä audiovisuaalisen teollisuuden edistämiseksi ja nykyaikaistamiseksi sekä audiovisuaalisen alan politiikan lainsäädännölliseksi yhdenmukaistamiseksi.

Televsio ilman rajoja -direktiivi sisältyy valkoiseen kirjaan ensimmäisen vaiheen toimenpiteenä.

Yleiskuvaus

Audiovisuaalisen alan oikeusperusta määritellään radio- ja televisiolähetystoiminnan harjoittamista koskevassa laissa. Riippumattomana sääntelyelimenä toimiva kansallinen audiovisuaalisen alan neuvosto perustettiin heinäkuussa 1992.

Julkisen palvelun yleisradiotoiminnan harjoittaja on 'Romanian televsio', jonka lisäksi 1990-luvulla on perustettu useita yksityisiä yhtiöitä, jotka toimivat kansallisella tasolla tai paikallisesti. Kansallisella tasolla toimiva yksityinen kaupallinen kanava 'ProTV' on tällä hetkellä (vuoden 1997 alkupuolella) johtava televisiolähetystoiminnan harjoittaja. Kaapelitelevisiolla on merkittävä osuus markkinoista.

Elokvatuotannon valtion monopoli lakkautettiin vuonna 1990, jolloin perustettiin riippumaton kansallinen elokuvakeskus (National Film Centre), jonka tehtävänä on elokuvien tuotanto ja levitys. Romaniassa toimii nykyisin joukko yksityisiä elokuvien tuotantoyhtiöitä. Kulttuuriministeriön alainen valtionsektori tuottaa edelleen elokuvia, mutta elokuvien rahoitusta on vähennetty voimakkaasti. Elokvien levitystä hoitaa valtion monopolin asemassa oleva 'RADEF-Romaniafilm' -yhtiö. Ulkomaiset yhtiöt eivät toimi suoraan elokuvien levityssektorilla.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian audiovisuaalinen ala pyrkii uudelleen vakiinnuttamaan asemansa viime vuosien huomattavien muutosten jälkeen. Nopea kasvu ja jatkuvat muutokset ovat sille ominaisia. Sen kyky sopeutua kunnolla *yhteisön säännösten* noudattamiseen edellyttää, että parannetaan ohjelmantuotantoteollisuuden mahdollisuuksia vastata mukautetun sääntelykehysten sille asettamiin huomattaviin haasteisiin.

Romanian audiovisuaalisen alan lainsäädäntö ei ole täysin *Televizio ilman rajoja* -direktiivin mukainen. Se on edelleen useilta osiltaan puutteellinen erityisesti sellaisten keskeisten kysymysten osalta kuin lähetysten vastaanottoa koskeva vapaus, eurooppalaisen tuotannon edistäminen (jota koskeva muutos on valmisteltavana), itsenäiset tuottajat ja mainonnan sisältöä koskevat säännöt.

Audiovisuaalisen alan lainsäädäntöä koskevat muutosehdotukset on valmisteltu, ja parlamentin on määrä käsitellä niitä vuoden 1997 loppupuolella. Muutosehdotukset ovat suurelta osin yhteneviä audiovisuaalista alaa koskevan *yhteisön säännösten* kanssa ja ne arvioidaan hyväksyttävän vuoden 1998 aikana.

Päätelmät

Edellyttäen, että alan teollisuudessa suoritetaan tarvittavat rakenteelliset sopeuttamistoimet, on toteutettava pitkäaikaisia toimia lainsäädännön muuttamiseksi, jotta Romania voisi täyttää keskipitkällä aikavälillä audiovisuaalista alaa koskevat Euroopan unionin vaatimukset.

3.3 Taloutta ja verotusta koskevat kysymykset

Talous- ja rahaliitto

Romanian liittyessä Euroopan unioniin EMUn kolmas vaihe on jo alkanut. EMUn kolmas vaihe merkitsee suuria muutoksia kaikille jäsenvaltioille, myös niille, jotka eivät osallistu euro-alueeseen. Kaikki jäsenvaltiot, uudet mukaan lukien, osallistuvat täysin talous- ja rahaliittoon ja jokaisen jäsenvaltion talouspolitiikka koskee muita jäsenvaltioita. Jäsenvaltiot osallistuvat talouspolitiikan koordinointiin (kansalliset lähentymishjelmat, laajat talouden suuntaviivat, monenvälinen valvonta, liiallista alijäämää koskeva menettely). Jäsenvaltioita vaaditaan noudattamaan kasvua ja vakautta koskevaa sopimusta, luopumaan kaikesta suorasta keskuspankkirahoituksesta julkisen sektorin alijäämän poistamiseksi ja julkisten viranomaisten rahoituslaitoksilta saamista suosituimmuusluotoista sekä saattamaan päätökseen pääomaliikkeiden vapauttaminen.

Liittyminen unionin jäseneksi merkitsee läheisempää raha- ja valuuttapoliittista yhteistyötä Euroopan unionin kanssa. Tämä vaatii raha- ja valuuttapoliittikan alueella rakenteellisten uudistusten vahvistamista. Jäsenvaltiot, jotka eivät osallistu euro-alueeseen, voivat harjoittaa itsenäistä rahapolitiikkaa ja osallistua rajoitetusti keskuspankkien eurooppalaiseen järjestelmään. Kyseisten valtioiden keskuspankkien on oltava riippumattomia ja hintojen vakauden on oltava niiden ensisijainen tavoite. Rahapolitiikkaa täytyy harjoittaa markkinoihin perustuvien välinein ja sen on "tehokkaasti" välitettävä suuntaukset reaalityönteeseen. Tämän vuoksi uudistuksia on jatkettava rahapolitiikan tehokkuutta estävien tekijöiden poistamiseksi. Näitä esteitä ovat

muun muassa kilpailun puute pankkialalla, rahoitusmarkkinoiden heikko kehitys ja pankkialan järjestämättömät luotot. Jokaisen jäsenvaltion valuuttapolitiikka koskee kaikkia jäsenvaltioita ja jokaisen jäsenvaltion on kyettävä vakauttamaan valuuttansa myöhemmin päätettävissä mekanismeissa.

Koska Euroopan unionin jäsenyys merkitsee EMUn tavoitteiden hyväksymistä, Romanian on täytettävä lähentymisperusteet, vaikka sen ei tarvitse välttämättä tapahtua liittymisajankohtana. Vaikka lähentymisperusteiden täyttäminen ei olekaan Euroopan unionin jäsenyyden ehtona, perusteet ovat tärkeä vertailukohta vakauteen pyrkiville makrotalouspolitiikoille, ja uusien jäsenvaltioiden on aikanaan täytettävä ne pysyvästi. Tämän vuoksi järjestelmällisen talouden siirtymän ja markkinatalouteen suuntautuneiden rakenneuudistusten menestyksellinen päätökseen saattaminen on olennaisen tärkeää. Romanian taloudellista tilannetta ja sen edistymistä on jo analysoitu tämän maalausunnon aikaisemmissa luvuissa.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian keskuspankki on muodollisesti suhteellisen riippumaton hallituksesta pääjohtajan nimittämismenettelyn ja rahapolitiikan harjoittamisen suhteen. Keskuspankin sääntöjen mukainen tavoite on varmistaa Romanian valuutan vakaus. Tavoitetta ei kuitenkaan aina ole tulkittu hintojen vakaudeksi. Keskuspankkia koskevan lain säännökset eivät ole vielä yhteensopivia budjettialijäämän rahoituksen kieltämistä koskevan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen määräyksen kanssa. Romanian keskuspankki ei ole myöskään aiemmin noudattanut laissa säädettyjä budjettialijäämän rahoitusta koskevia rajoituksia. Vuoden 1996 marraskuussa valittu hallitus on sitoutunut tukemaan rahapolitiikan tiukentamista. Tämä merkitsee sitä, että keskuspankin ei pitäisi nyt rahoittaa budjettialijäämää.

Rahapolitiikalla ei ole aina pyritty hintavakauteen. Kolmen laskevan inflaation vuoden jälkeen inflaatio lisääntyi jälleen vuonna 1996. Tämä johtui huomattavasta budjettialijäämän rahoittamisesta (marraskuun vaalien motivoimasta) ja keskuspankin harjoittamasta liikepankkien jälleerahoittamisesta. Lisäksi keskuspankki on "erikoispankkien" välityksellä myöntänyt edullisia luottoja kokonaisille tehostomille taloussektoreille. Uusi hallitus näyttää omaksuneen tiukemman raha- ja finanssipoliittisen strategian. Kaikki hitaasti uudistuville talouksille yhteiset tekijät estävät kuitenkin rahapolitiikan tehokkuutta. Valtion pankit hallitsevat edelleen pankkialaa, joka on erittäin jakautunut. Rahoitusmarkkinat ovat vasta lapsenkengissään, ja keskuspankillla ei ole merkityksellistä kokemusta markkinoihin perustuvien rahapolitiikan välineiden käytöstä. Hiljattain annetun konkurssilain täytäntöönpano tuottaa edelleen vaikeuksia, ja järjestämättömät lainat ovat huomattava ongelma.

Vuodesta 1991 Romanian valuuttakurssijärjestelmä on muodollisesti ollut vapaa kellutus. Vuoden 1994 alusta Romanian keskuspankki on toiminut aktiivisesti valuuttamarkkinoilla: valuuttakurssijärjestelmä on käytännössä ollut askeltava devalvaatio. Silloin kun on esiintynyt kaupallisen valuuttakurssin heikentymispaineita, keskuspankki on ottanut käyttöön hallinnollisia rajoituksia pankkienvälisillä valuuttamarkkinoilla. Näin tapahtui erityisesti vuonna 1996, kun keskuspankki peruutti kaikkien yksityisten pankkien valuuttatoimiluvat välttääkseen kevyestä politiikasta johtuvan kaupallisen valuuttakurssin heikentymisen. Uusi hallitus on suosinut

“virallisen” ja “kaupallisen” kurssin yhdentämistä. Kurssi on nyt vakaa tiukan raha- ja finanssipolitiikan ansiosta.

Päätelmät

On ennenaikaista arvioida, pystyykö Romania osallistumaan euro-alueeseen liittymisajankohtana. Se riippuu rakenneuudistuksessa saavutetusta menestyksestä, joka mahdollistaa lähentymisperusteiden täyttämisen ja niiden jatkuvan noudattamisen. Lähentymisperusteet eivät kuitenkaan ole ehto liittymiselle.

Romanian osallistuminen EMUn kolmanteen vaiheeseen euro-alueeseen kuulumattomana jäsenvaltiona aiheuttaa yhä ongelmia keskipitkällä aikavälillä. Keskuspankkia koskeva lainsäädäntö ei ole täysin Euroopan yhteisön sääntöjen mukainen ja raha- ja valuuttakurssipolitiikkojen vakauteen suuntautuvan tuloksen on parannuttava merkittävästi.

Verotus

Välittömän verotuksen alalla yhteisön säännöstö koskee pääasiassa yritys- ja pääomaverojen tiettyjä näkökohtia. EY:n perustamissopimuksen neljällä vapaudella on laajempi vaikutus kansallisiin verojärjestelmiin.

Välillistä verotusta koskeva säännöstö koostuu ensisijaisesti yhdenmukaistetusta lainsäädännöstä arvonlisäveron ja valmisteverojen alalla. Siihen sisältyy kasautumaton yleinen kulutusvero (ALV), jota kannetaan kaikissa tavaroiden ja palveluiden tuottamisen ja jakelun vaiheissa. Tämä merkitsee kotimaisten ja ei-kotimaisten (tuonnin) liiketapahtumien yhtäläistä verotuskohtelua. ALV-säännöstöön sisältyy myös Euroopan unionin sisällä verovelvollisten välillä toteutettavien liiketapahtumien verotusta koskevia siirtymäsääntöjä. Valmisteverojen osalta säännöstö sisältää yhdenmukaista verotusrakennetta ja verojen vähimmäiskantaa koskevat säännöt sekä yhteiset säännöt valmisteveron alaisten tuotteiden hallussapidosta ja liikkumisesta (mukaan lukien verottomia varastoja koskevat säännöt). Yhtenäismarkkinoiden toteuttamisen johdosta yhteisön sisärajoilta poistettiin kaikki verotarkastukset tammikuussa 1993.

Jäsenvaltioiden veroviranomaisten keskinäinen avunanto on tärkeä sisämarkkinoiden hallinnollisen yhteistyön piirre. Asiasta annettu direktiivi koskee sekä välitöntä että välillistä verotusta.

Eurooppa-sopimuksessa on määräykset lainsäädännön lähentämisestä välillisen verotuksen alalla.

Valkoisessa kirjassa esitetään ensimmäisenä vaiheena toimenpiteitä, jotka ovat välillistä verotusta koskevan yhteisön säännöstön päävaatimusten mukaisia (lähinnä yhteisössä vuoteen 1993 sovellettuja toimenpiteitä), ja toisena vaiheena toimenpiteitä, jotka edellä mainittujen lisäksi ovat välttämättömiä koko välillistä verotusta koskevan säännöstön täytäntöönpanemiseksi.

Yleiskuvaus

Välitön verotus

Kahdessa yhtiöverotusta koskevassa direktiivissä sekä välimiesmenettelyä koskevassa direktiivissä säädetään vastavuoroisuuden periaatteella toimivasta mekanismista. Vastaavia kansallisia säännöksiä ei siis voida olettaa olevan olemassa ennen jäseneksi liittymistä.

Välillinen verotus

Arvonlisäveron osuus Romanian valtion tuloista oli noin 27 prosenttia ja valmisteveron osuus noin 6 prosenttia vuonna 1995. Tällä hetkellä ei ole saatavilla tuoreempia tilastoja, joista näkyisi näiden lukujen kehitys.

Arvonlisävero

Romanian nykyinen ALV-järjestelmä otettiin käyttöön 1. heinäkuuta 1993, ja se korvasi entisen tavarankäytön liikkumisesta kannettavan veron. Romaniassa sovelletaan kaksijakoista ALV-järjestelmää: standardiverokanta on 18 prosenttia ja alennettu verokanta 9 prosenttia. Standardiverokantaa sovelletaan kaikkiin tavaroihin ja palveluihin, myös tuontiin, joille ei nimenomaisesti ole määrätty alennettua ALV-kantaa.

Tietyt tavarat ja palvelut ovat vapautettuja ALV:stä, eikä niiden johdosta voida pyytää palautusta. Romanian ALV-laissa ei eroteta toisistaan tavaroiden ja palvelujen tuottamista.

Verovelvolliset ovat periaatteessa oikeutettuja vähentämään liiketoimintaansa varten suorittamiensa tavaroiden ja palvelujen ostojen arvonlisäveron. On epävarmaa, sisältääkö Romanian ALV-lainsäädäntö säännöksiä palautusten maksamisesta verovelvollisille, joiden kotipaikka ei ole Romania.

Valmistevero

Romanian nykyinen valmisteverolainsäädäntö otettiin käyttöön samanaikaisesti kuin ALV-järjestelmä. Valmisteveroa kannetaan hyvin monenlaisista tuotteista, ja niiden joukossa on myös tuotteita, joista yhteisössä ei kanneta valmisteveroa (kivennäisöljyt, alkoholi ja alkoholijuomat sekä valmistettu tupakka). Savukkeita lukuun ottamatta kaikkien tuoteryhmien valmistevero on arvoon perustuva.

Keskinäinen avunanto

Verohallinnon ei vielä ole tarvinnut kehittää valmiuksiaan harjoittaa jäsenvaltioiden veroviranomaisten välistä keskinäistä avunantoa, sillä se tulisi ajankohtaiseksi vasta jäseneksi liittymisen yhteydessä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Arvonlisävero

Romanian nykyinen ALV-järjestelmä perustuu yhteisön ALV-säännösten peruseriaalle. Se on kuitenkin suhteellisen suurpiirteinen, eikä sen soveltaminen ole johdonmukaista.

Liiketahtumien verovapauden soveltamisala on Romanian ALV-lain mukaan huomattavasti laajempi kuin yhteisössä sallittu. Rekisteröimättömille ulkomaisille verovelvollisille suoritettavia ALV-palautuksia koskevien järjestelyjen puuttuessa ALV merkitsee lisäkustannuksia tällaisille kaupan harjoittajille.

Romanian jäsenyys Euroopan unionissa vaatisi huomattavaa sopeuttamista, jotta maan ALV-lainsäädäntö saataisiin yhteisön säännösten asettamien vaatimusten mukaiseksi sekä yhteisön ALV-lainsäädännön yleisten säännösten osalta että sen verojärjestelmän osalta, joka on välttämätön yhteisön sisärajoilla tapahtuvien tarkastusten loputtua.

Romanian kansallisessa strategiasuunnitelmassa valkoisen kirjan arvonlisäveroa koskevien suositusten toteuttamiseksi ei ole tulevaa yhteisön säännösten mukaiseksi saattamista koskevia yksityiskohtia. Romania odottaa kuitenkin ALV-lainsäädäntönsä olevan yhteisön säännösten mukainen vuoden 1997 loppuun mennessä, jos ei oteta lukuun yhteisön siirtymäkauden ALV-säännöksiä.

Valmistevero

Romanian valmisteverojärjestelmä poikkeaa huomattavasti EU:n vaatimuksista.

Ensimmäisenä Romaniassa ei ole väliaikaisen valmisteverottomuuden järjestelmää, jonka mukaan tavarat voivat liikkua verottomasta varastosta toiseen ilman veroa.

Toiseksi alkoholijuomien ja savukkeiden verotuksessa on eroja, joiden johdosta tuontitavaroiden verotus on korkeampaa kuin vastaavien kotimaisten tuotteiden.

Mahdollisen liittymisen yhteydessä edellä mainittuihin ryhmiin kuulumattomien tuotteiden valmisteverot voisivat jäädä voimaan, jos ne eivät aiheuta rajamuodollisuuksia jäsenvaltioiden välisessä kaupassa ja jos ne ovat kansallisten tuotteiden ja muista jäsenvaltioista peräisin olevien tuotteiden välisen syrjimättömyyden periaatteiden mukaisia.

Yhteisön valmisteverolainsäädännön oikean soveltamisen varmistamiseksi on tärkeää, että Romania luo mahdollisimman pian yhteisön mallin mukaisen varastojärjestelmän, vahvistaa valvontamenettelyjään sekä sopeuttaa valmisteverokantansa rakenteen ja tason yhteisön sen periaatteen mukaiseksi, jonka nojalla kansallisten ja muista jäsenvaltioista peräisin olevien tuotteiden välillä ei harjoiteta syrjintää.

Romanian kansallinen strategiasuunnitelma valkoisen kirjan suositusten täytäntöönpanemiseksi ei sisällä selkeää aikataulua Romanian valmisteverolainsäädännön tulevalle tarkistamiselle. Alkoholijuomien veromerkinnän toteuttamista koskeva lainsäädäntö on olemassa (tämä ei kuitenkaan kuulu yhteisön säännösten soveltamisalaan). Muita tavoitteita ovat tupakkatuotteiden valmisteverokantojen vähittäinen lähentäminen, siirtyminen pois alkoholijuomien arvoon perustuvasta

verotusjärjestelmästä sekä valmisteveron alaisten tuoteryhmien supistaminen. Lainsäädännön täydellistä yhdenmukaistamista ei kuitenkaan ole suunnitteilla.

Keskinäinen avunanto

Jäseneksi liittymisen yhteydessä olisi myös tarpeen toteuttaa jäsenvaltioiden välisen hallinnollisen yhteistyön ja keskinäisen avunannon mahdollistavat järjestelyt. Ne ovat oleellisia sisämarkkinoiden toiminnan kannalta.

Päätelmät

Välitöntä verotusta koskeva säännöstö ei tuottane merkittäviä vaikeuksia.

Vaikka välillisen verotuksen uudistaminen onkin saatu alkuun, vaaditaan huomattavia ponnistuksia, jotta Romanian lainsäädäntö voitaisiin mukauttaa arvonlisäveroa ja valmisteveroja koskevaan yhteisön säännöstöön keskipitkällä aikavälillä.

Keskinäiseen avunantoon osallistuminen lienee mahdollista aloittaa verohallinnon kehittäessä tämän alan asiantuntemustaan.

Tilastointi

Yhteisön säännöstön keskeiset periaatteet liittyvät virallisten tilastojen puolueettomuuteen, luotettavuuteen, avoimuuteen, (yksittäisten tietojen) luottamuksellisuuteen ja tilastotietojen levittämiseen. Lisäksi on olemassa joukko periaatteita ja käytäntöjä, jotka koskevat eurooppalaisten ja kansainvälisten luokitteluiden, kansantalouden tilinpitojärjestelmien, yritysrekistereiden ja erilaisten tilastoluokkien käyttöä.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteistyöstä tehokkaan ja luotettavan tilastoinnin kehittämiseksi kansainvälisten standardien ja luokitteluiden mukaisesti.

Valkoisessa kirjassa ei käsitellä alaa.

Yleiskuvaus

Romanian tilastolaitos (COMISIA NATIONALA PENTRU STATISTICA) on Romanian virallisten tilastotietojen tuottamisesta ja levittämisestä vastaava elin, joka on itsenäinen valtion virasto.

Romanian virallisen tilastoinnin oikeusperustana on Romanian hallituksen asetus n:o 9/1992 ja laki n:o 11/1994.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian lainsäädäntö on muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta yhteensopiva Euroopan unionissa nykyisin sovellettavien standardien kanssa.

Viralliset tilastotiedot ovat yleensä korkealaatuisia, mutta puutteita esiintyy muun muassa alueellisissa sekä kotitalouksia ja ympäristöä koskevissa tilastoissa sekä valtion

neljännesvuosi- ja rahoituskirjanpidossa. Yritysrekisterin laatua ja kattavuutta on parannettava.

Päätelmät

Romania pystynee noudattamaan Euroopan unionin virallista tilastointia koskevia vaatimuksia lähivuosina edellyttäen, että kehitys on jatkuvaa.

3.4 Poliitikat eri aloilla

Teollisuus

Euroopan yhteisön teollisuuspolitiikalla pyritään parantamaan EY:n teollisuuden kilpailukykyä ja näin parantamaan elintasoja ja työllisyyttä. Sen tavoitteena on vauhdittaa teollisuuden mukautumista rakennemuutoksiin ja luoda aloitteellisuutta, yritysten kehittämistä ja teollista yhteistyötä suosiva ilmapiiri kaikkialla yhteisössä. Lisäksi pyritään paremmin hyödyntämään innovaatioita, tutkimusta ja teknologista kehittämistä koskevien politiikan alojen mahdollisuudet teollisuudessa. EY:n teollisuuspolitiikka on luonteeltaan horisontaalista. Alakohtaisten tiedonantojen avulla pyritään saamaan horisontaaliset toimintamallit käyttöön yksittäisillä aloilla. EY:n teollisuuspolitiikassa nivelletään yhteen useiden yhteisön eri politiikkojen tarjoamia välineitä, ja se käsittää sekä markkinoiden toimintaan liittyviä välineitä (tuotemäärittelyt, markkinoille pääsy, kauppapolitiikka, valtiontuet ja kilpailupolitiikka) että toimia, jotka liittyvät teollisuuden kykyyn mukautua muutoksiin (muun muassa vakaa makrotaloudellinen ympäristö, teknologia ja koulutus).

Jotta hakijamaiden teollisuus selviytyisi kilpailun ja markkinavoimien paineesta unionissa, sen kilpailukyky on oltava tietyllä tasolla liittymiseen mennessä. On voitava todeta hakijamaiden noudattavan avoimiin markkinoihin ja kilpailumarkkinoihin tähtäväää politiikkaa perustamissopimuksen 130 artiklan (Teollisuus) määräysten mukaisesti. Eurooppa-sopimusten mukaiset EU:n ja hakijamaiden yhteiset toimet tuotannonalojen välisen yhteistyön, investointien, teollisuuden standardoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin alalla ovat tärkeä osoitus oikeanlaisesta kehityksestä.

Yleiskuvaus

Romanian teollisuustuotannon arvo oli vuonna 1995 noin 11,6 mrd ecua, mikä on hieman vähemmän kuin Irlannin teollisuustuotanto. Vuosina 1990–1995 teollisuuden osuus BKT:sta laski 46 prosentista 42 prosenttiin. Teollisuus työllistää yhteensä noin 2,7 miljoonaa henkeä. Teollisuusyritysten kokonaismääräksi arvioidaan noin 34 000, joista 96 % on alle 500 työntekijän yrityksiä. Pk-yritykset tuottavat kuitenkin vain 18 % teollisuustuotannosta. Vuonna 1994 noin viidennes tuotannosta meni vientiin.

Ennen kuin siirtyminen kohti markkinataloutta alkoi vuonna 1989, Romanian teollisuus oli hallituksen johdossa ja tarkassa valvonnassa. Teollisuus oli hyvin keskittynyttä, ja raskaan teollisuuden osuus oli huomattava. Nykyään useita toimialoja leimaavat vanhentuneet tuotantotekniikat, markkinatilanteeseen soveltumattomat tuotteet, alhainen

kapasiteetin käyttöaste, heikot johtamistaidot ja erittäin suuret tappiot. Teollisuuden investoinnit ovat vähentyneet vuodesta 1990. Romanian tuottajat toimivat kuitenkin yhä aktiivisemmin vientimarkkinoilla, koska jotkin alat ovat muuttumassa kilpailukykyisemmiksi.

Romanian teollisuus: tärkeimmät tuotannonalat vuonna 1995

	Osuus teollisuus- tuotannosta (%)	Osuus teollisuuden työpaikoista (%)
Elintarviketeollisuus	15	9
Koneenrakennus ja sähkötekniikka	12	21
Terästeollisuus, metalliteollisuus, muiden kuin rautametallien valmistus	14	6
Kemianteollisuus	10	4
Tekstiili- ja vaatetusteollisuus, nahkateollisuus	8	4
Raaka-aineiden jalostus (sis. sementti, lasi, keramiikka, paperi, puu)	6	8
Autoteollisuus	6	7
Huonekalut	2	4
Lääketeollisuus	1	1
Tietotekniikka	1	1
Muut tuotannonalat	16	5
Yhteensä	91	84
Rakennusteollisuus	9	16
YHTEENSÄ	100	100
<i>Teollisuustuotannon osuus BKT:sta (%)</i>	36	

Elintarviketeollisuus: Ala on yksi teollisuuden tärkeimpiä. Suurin osa yrityksistä on valtion omistuksessa. Huono tuottavuus, tuotantokapasiteetin vajaakäyttö ja sopeuttamisen puute ovat alan suurimpia heikkouksia. Hallitus on harjoittanut protektionistista politiikkaa nostamalla tuontitulleja. Myös syrjiviä maksuja on otettu käyttöön. Koska tuotteiden laatu ei ole korkea, vienti on vähäistä ja suuntautuu lähinnä muihin Keski- ja Itä-Euroopan maihin.

Koneenrakennus on toiseksi suurin teollisuuden toimiala. Sen kapasiteetin, erikoistumisasteen, työn tuottavuuden ja teknologian ei katsota läheskään riittävän kansainväliseen kilpailuun. Suuri osa tuotantokapasiteetista (jonka käyttöaste on nykyään alle 50 prosenttia) on purettava tulevina vuosina. Toisaalta koneenrakennusala voi toivoa pelastavansa alhaisten palkkakustannustensa avulla osan sellaisten yksinkertaisten koneiden ja komponenttien tuotannosta ja viennistä, joiden valmistuksessa työvoiman osuus on erityisen suuri.

Metallituotteiden valmistus on vakavassa kriisissä, ja mahdollisuudet sen kilpailukyvyyn parantamiseen ovat rajalliset. Tuotanto on hajanaista ja työvoiman tuottavuus huono. Romaniaalaisten valmistajien ongelmia ovat ylikapasiteetti ja kotimarkkinoiden lama. Joillakin aloilla vienti jatkuu tasaisena, mutta kaiken kaikkiaan se on määrältään pientä. Suurin osa tuotantokapasiteetista on purettava tulevina vuosina. Kolmansista maista tapahtuvaan tuontiin sovellettavien tullien alentaminen EY:n tasolle johtaisi siihen, että tuonti Itä-Aasiasta Romaniaan kasvaisi nopeasti. Yhteydet EY:n teollisuuteen (erityisesti Italian työkaluteollisuuteen) kuitenkin lisääntyvät jalostusarvoltaan alhaisten komponenttien osalta.

Kemianteollisuus on Romanian kolmanneksi suurin teollisuuden toimiala. Tuotantokapasiteetin käyttöaste on matala ja useimmat tuotantolaitokset vanhentuneita. Perusteellista järjeistämistä ja uudelleenjärjestelyjä tarvitaan, eikä yksityistäminen ole vielä päässyt kunnolla vauhtiin.

Terästeollisuuden erityispiirteitä ovat sen laajuus (raakateräksen tuotantokapasiteetti oli vuonna 1995 vain vähän pienempi kuin Puolassa) ja tuotantolaitosten vanhanaikaisuus. Ala on keskittynyt selvästi jalostusarvoltaan alhaisiin tuotteisiin, joiden markkinat ovat hyvin herkäät. Tarvittava rakenneuudistus ei ole vielä alkanut, vaikka virallinen rakenneuudistusstrategia onkin laadittu. Sen toteuttamista on viivästyttänyt lähinnä yhteisen päätöksentekoaikojen ja rahoituksen puute.

Tekstiili- ja vaatetusalalla toimii suuri määrä pieniä yrityksiä ja niiden lisäksi muutama suuryritys, jotka ovat lähinnä valtion omistamia ja joilla on vakavia ongelmia ja raskaat tappiot. Ulkomaisten suorien sijoitusten määrä kasvaa nopeasti, ja niiden ansiosta koko tuotantoketju on nykyaikaistumassa. Suurin osa kaupasta tapahtuu EU:n kanssa, ja 1.1.1998 alkaen EU:hun suuntautuvaan Romanian tekstiili- ja vaatetusalan vientiin ei enää sovelleta tulleja eikä määrällisiä rajoituksia.

Nahka- ja jalkineala on perinteisesti tärkeä sektori, jolla työvoima on erityisen halpaa. Vuotien ja nahkatuotteiden tuonti sekä nahkan ja nahkatuotteiden vienti on vapautettu. Kuitenkin joidenkin raakavuotien ja -nahkojen vientiä rajoitettiin vuonna 1996 kiintiöillä ja väliaikaisella vientikiellolla. Tilanne antaa Romanian parkitusosalalle kilpailuetua, mutta järjestelyn on määrä päättyä vuonna 1998.

Romanian **huonekaluteollisuus** on yksi Itä-Euroopan merkittävimmistä. Huonoa tuottavuutta pyritään parantamaan sijoitusten ja viennin edistämiseen tähtäävällä politiikalla.

Autoteollisuus: Henkilöautonvalmistajia on kolme, ja lisäksi on kaksi pakettiautojen valmistajaa. Henkilöautojen valmistuksessa kapasiteetin käyttöaste on alhainen. Noin yksi kolmannes tuotannosta menee vientiin, lähinnä sellaisille markkinoille, joilla hinta

ratkaisee, sekä muille Itä-Euroopan markkinoille. Korealaisen valmistajan ja Romanian hallituksen perustama yhteisyritys on ensimmäinen laaja ulkomainen investointi. Mutta koska kasvun mahdollisuudet ovat nykyisellään rajoitetut, alueella on ylikapasiteetin syntymisen vaara. EU:sta tuotaviin autoihin sovellettavia tuontitulleja madallettiin mutta nostettiin sitten uudelleen.

Tietotekniikan teollisuus käynnistettiin 1970-luvun alussa tuontilisenssien varassa, ja alan kasvu oli enimmäkseen t&k-verkoston laajan toiminnan ansiota. Alalla tuotetaan erilaisia automatisoituihin teollisuusprosesseihin tarkoitettuja komponentteja, mutta se ei ole vielä muuttunut tärkeäksi tuotannonalaksi.

Lääketeollisuus on Romaniassa pientä, ja sen tuotanto on tarkoitettu lähinnä paikalliseen käyttöön. Alan romanialaisyritykset ovat sitä paitsi erittäin riippuvaisia tuoduista raaka-aineista, ja niiden t&k-edellytykset ovat vaatimattomat.

Romaniassa on myös pienehkö **ilmailuteollisuus**. Sektori toimi ennen vuotta 1991 Neuvostoliiton teollisuuden alihankkijana, ja se on nyt menettänyt tärkeimmän vientimarkkinansa. Yhteisyritykset eurooppalaisyritysten kanssa ja/tai alihankintatyö eurooppalaisyrityksille ovat yksi mahdollisuus hyödyntää alan ammattitaitoista työvoimaa. Romaniassa on lisäksi jonkin verran valmiuksia **avaruusteknologiassa**, sillä se kuului vuoden 1967 Intercosmos-sopimuksen osapuoliin. Sopimuksen perusteella se toimitti laitteita ja muuta tukea Neuvostoliiton johtamia tutkimuslentoja varten. Ala tarjoaa Euroopan teollisuudelle joitakin mahdollisuuksia kasvavilla satelliittivälitteisen tietoliikenteen segmenteillä kuten yritysverkoissa, yleisradiotoiminnassa, henkilöviestinnässä ja laajakaistapalveluissa.

Laivanrakennuksella on Romaniassa pitkät perinteet. Kaikki alan yritykset ovat vielä ainakin osittain valtion omistuksessa. Sijoitukset ovat viivästyneet viime vuosina.

Valtion omistus on edelleen vallitseva piirre Romanian teollisuusyrityksissä. Teollisuuden 2,7 miljoonasta työpaikasta 2 miljoonaa on julkisella sektorilla. Vain viidesosa teollisuustuotannosta syntyy yksityissektorilla. Yksityistäminen on edennyt hitaasti huolimatta vuonna 1995 hyväksytystä laajasta joukkoyksityistämissuunnitelmasta. Vuonna 1991 perustettu valtionomistusrahoitus on vastuussa valtion omistamista kaupallisista yrityksistä ja yksityistämistä mahdollisesti edeltävistä rakenneuudistuksista.

Kärsittyään kolme vuotta talouden taantumasta siirtymäkauden alussa Romanian talouselämä alkoi elpyä vuonna 1993, ja kasvua on jatkunut neljä vuotta. Tuotanto on kasvanut kotimaisen ja kansainvälisen kysynnän kasvun johdosta. Vuonna 1994 viidesosa kaikesta tuotannosta meni vientiin, ja osuus oli erityisen merkittävä kevyessä teollisuudessa. Teollisuuden investoinnit ovat vähentyneet vuodesta 1990, ja Romaniaan suuntautuvat sijoitukset ovat edelleen vähäisiä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian teollisuus ei ole vielä pitkälle edistynyt sopeutumisessaan markkinatalouteen. Käytössä on yhä laajalta vanhentunutta tuotantotekniikkaa, tuotteet ovat usein sopimattomia markkinatilanteeseen, kapasiteetin käyttöaste on yleensä hyvin alhainen ja johtamistaitoja tarvittavien muutosten tekemiseen ei juuri ole, varsinkaan valtion

omistamissa yrityksissä. Yritysten erääntyneet maksettavat toisilleen ovat vielä Romaniassa ongelmana etenkin teollisuudessa. Tänä vuona tilannetta yritetään taas kerran vakauttaa, mutta tulokset tuskin ovat pysyviä, ellei perustavampiin ongelmiin (valtionyrityksille tarkoitettuihin edullisiin luottoihin ja samojen yritysten tuottamiin suuriin tappioihin) puututa. Raskas teollisuus, joka on rakennettu maan omien energialähteiden ja raaka-aineiden varaan, tuhlaa energiaa vähemmän kuin joidenkin muiden hakijamaiden teollisuus, koska Romania ei aikaisemmin voinut turvautua Neuvostoliitolta saataviin edullisiin toimituksiin. Teollisuuden tulevaisuus ei kuitenkaan vaikuta lupaavalta, sillä raaka-aineiden hankkiminen kotimaasta kallistuu, kun Romanian omat luonnonvarat vähenevät. Öljyalan keskittyminen ei lupaa nopeaa rakenneuudistusta. Jos nykyinen hallitus ajaa läpi mittavat uudistukset, teollisuustuotanto saattaa aluksi laskea tukien avulla saavutetulta viimevuotiselta tasoltaan.

Perusteellista rakenneuudistusta tarvitaan erityisesti elintarviketeollisuudessa, terästeollisuudessa ja muussa raskaassa teollisuudessa sekä kaivostoiminnassa.

Toisaalta monet tekijät jarruttavat Romanian teollisuuden mahdollisuuksia tehdä tarvittavat muutokset. Näitä ovat mm. infrastruktuurin puutteellisuus, tietotekniikan kehityksen jälkeenjääneisyys, yritysten heikko johtaminen, rahoituksen puute ja inflaatiopaineet. Lisäksi yksityistämistä ei toteuteta tehokkaasti, eikä valtion osallisuus yrityksissä vähene toivotulla tavalla.

Romaniassa ovat öljyn etsinnässä ja tuotannossa käytössä yksinoikeudet ja yksinoikeudelliset toimiluvat. Sama pätee malmin louhintaan. 83:lle *Regies Autonomes* -yhtiölle, jotka ovat valtiolle strategisesti merkittäviä, on luotu yksinoikeusjärjestelmä. Valtion monopolit ovat vielä voimassa joillakin tuotannonaloilla, esimerkiksi tupakka-, alkoholi- ja lääketeollisuudessa. Järjestelmää on muutettava sopivaksi EU:n lainsäädäntöön.

Marraskuussa 1996 valittu uusi hallitus on sitoutunut toteuttamaan tiukkaan budjettiin perustuvaa talouspolitiikkaa, ja tämän vaikutukset teollisuuteen tulevat olemaan merkittävät. Vuoden 1997 alussa ilmoitettiin, että kymmenen suurimpia tappioita tuottavaa yritystä on tarkoitus lakkauttaa, mutta tällä on niin monenlaisia poliittisia ja oikeudellisia seurauksia, että tuloksia tuskin voi odottaa kovin pian. Hallitus on muun muassa päättänyt Romanian terästeollisuuden rakenneuudistusstrategiasta, joka olisi nyt toteutettava. Romanian hallituksen harjoittama politiikka suojelee vielä nykyään joitakin yksittäisiä tuotannonaloja, erityisesti elintarvike-, nahka- ja jalkine- sekä autoteollisuutta mm. tariffimääräyksillä ja käytettyjen ajoneuvojen tuontirajoituksilla, ja tätä käytäntöä olisi muutettava.

Päätelmät teollisuuden kilpailukyvystä

Romania ei ole vielä luonut edellytyksiä, jotka johtaisivat dynaamisen ja kilpailukykyisen yksityissektorin syntymiseen. Tämän vuoksi sen teollisuus pystyy selviytymään yhtenäismarkkinoiden kilpailupaineista vasta pitkällä aikavälillä. Tuleva unioniin liittyminen edellyttää kattavaa rakenneuudistusta. Yksityissektorin kasvua vielä haittaavien esteiden poistaminen edellyttää vakavaa poliittista sitoutumista ja hallinnollisia taitoja. Teollisuuden uudistamisessa on edistytty paikoin huomattavasti,

mutta vielä on paljon tehtävää erityisesti suurimpien tappiota tuottavien valtionyritysten rakenneuudistuksessa.

Teollisuustuotteiden vapaata liikkuvuutta koskevaa säännöstöä arvioidaan erikseen sisämarkkinoita käsittelevässä jaksossa.

Maatalous

Yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteena on ylläpitää ja kehittää nykyaikaista maatalousjärjestelmää, jolla varmistetaan maatalousväestön kohtuullinen elintaso sekä kuluttajien kohtuuhintaisten elintarvikkeiden saanti ja taataan tavaroiden vapaa liikkuvuus Euroopan yhteisössä. Erityistä huomiota kiinnitetään ympäristöön ja maaseudun kehittämiseen. Yhteistä maatalouspolitiikkaa (YMP) hallinnoidaan yhteisillä markkinajärjestelyillä, joita täydennetään eläinlääkintää, kasvien terveyttä ja eläinten ruokintaa koskevilla säädöksillä sekä elintarvikehygieniää koskevilla säädöksillä. Myös rakennepolitiikan alalla on lainsäädäntöä, joka kehitettiin alunperin ensisijaisesti maatalouden nykyaikaistamiseksi ja monipuolistamiseksi, mutta jossa on viime aikoina korostunut yhä enemmän ympäristö ja rakennepolitiikan alueellinen eriyttäminen. Vuoden 1992 uudistusten jälkeen maatilojen tukeen tarkoitettu rahoitus on tullut yhä enemmän suorista tukimaksuista, joilla korvataan pienentyneitä maatalouden tukihintoja.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään Romanian ja Euroopan yhteisön välisen maatalouskaupan perustasta, ja sillä pyritään Romanian maatalousalan sekä maataloustuotteita jalostavan teollisuuden ja kasvinsuojeluvaatimusten nykyaikaistamista, rakenteellista uudistamista ja yksityistämistä koskevan yhteistyön edistämiseen. Valkoinen kirja kattaa eläinlääkinnän, kasvinsuojelun ja eläinten ruokinnan tarkastukset sekä yksittäisten hyödykkeiden kaupan pitämisen vaatimukset. Tällaisen lainsäädännön tarkoituksena on suojella kuluttajia, kansanterveyttä sekä eläinten ja kasvien terveyttä.

Yleiskuvaus

Maatalouden tilanne

Maataloustuotannon arvo oli vuonna 1995 noin 4,93 prosenttia unionin tuotannon arvosta.

Maatalouden osuus Romanian BKT:sta vuonna 1995 oli 20 prosenttia, ja maatalousalalla työskentelee 34,4 prosenttia aktiiviväestöstä.

Siirtymäkauden alussa taantuminen maataloussektorilla ei ollut yhtä merkittävää kuin muilla elinkeinoelämän aloilla, ja maataloustuotanto ylsi vuoden 1989 tasolle taas vuonna 1994. Erityisesti lannoitteiden käytön ja kastelun vähentymisen vuoksi tuotanto on kuitenkin edelleen epävakaata, ja sen taso vaihtelee vuodesta toiseen; vuonna 1996 kasvintuotanto, erityisesti viljantuotanto, romahti erityisesti epäsuotuisten ilmastolosuhteiden vuoksi. Tilanne karjantuotannossa näyttäisi olevan vakaampi.

Maatalousala (metsiä lukuun ottamatta) on 14,8 miljoonaa hehtaaria (62 % maan kokonaispinta-alasta). Kokonaisalasta 30 prosenttia on vuoristoa.

Romanian alueesta 6,69 miljoonaa hehtaaria eli 28 prosenttia on metsää; puutavarantuotanto, joka oli vuonna 1994 14 miljoonaa kuutiometriä, on laskenut kolmanneksella siirtymäkauden alusta, mutta se on edelleen yksi Romanian tärkeimmistä vientialoista.

Suuri osa Romanian maatalousmaasta edellyttää kastelua. Romanian 3,1 miljoonan hehtaarin kasteltava alue on toiseksi suurin koko Euroopassa, mutta siitä kastellaan tällä hetkellä ainoastaan 800 000 hehtaarin suuruista aluetta (syynä tehottomat laitteet, pirstoutuneet maat ja varojen puute).

Alaa hallitsi vuoteen 1989 asti 511 valtiontilaa (14 % käytetystä maatalousmaasta, KMM:sta) ja 3 776 maatalousosuuskuntaa (61 % KMM:sta) yksityisen sektorin maa-alueen osuuden ollessa 25 prosenttia. Maatalousosuuskunnat hajotettiin 1990-91, ja vuonna 1991 otettiin käyttöön uudenlainen maanomistusjärjestelmä, johon kuuluu useita tilatyyppejä: keskimäärin 2 002 hehtaarin suuruiset yksityistämättömät kaupalliset yritykset (entiset valtiontilat; 12 % KMM:sta), yhdistystyyppiset tilat (13 % KMM:sta; keskimäärin 366 hehtaaria), perheyhtymät (14 % KMM:sta; keskimäärin 113,6 hehtaaria), yksittäiset tilat (38 % KMM:sta; keskimäärin 1,8 hehtaaria) ja muut rakenteet (tutkimuskeskukset, kunnalliset maat: 23 % KMM:sta). Tämä tarkoittaa, että palstat ja maatilat ovat pirstoutuneita. Yksityisen sektorin osuus peltoviljelystä ja karjan alkutuotannosta vuonna 1996 oli yli 85 prosenttia maatalouden bruttotuotosta, mutta kokonaisu-myynnin ja hyödykkeiden ostojen osalta sen osuus oli huomattavasti pienempi kuin valtiontilojen osuus yksityisen sektorin laajan omavaraistalouden vuoksi.

Kaudella 1989-1993 maanviljelijät lisäsivät vilja-aloja ja vähensivät muuta viljelyä (erityisesti sokerijuurikkaan) maatilojen koon pienentymisen ja varojen riittämättömyyden vuoksi. Samanaikaisesti voidaan havaita viljamaissin tuotannon kasvu vehnän kustannuksella; kaiken kaikkiaan viljantuotanto oli kuitenkin ainoastaan 14,25 miljoonaa tonnia vuonna 1996, mikä on selkeästi vähemmän kuin vuonna 1995 (19,9 miljoonaa tonnia).

Vuosi 1996 oli vuoteen 1995 verrattuna hyvä tuotantovuosi hedelmien (+70 %), perunoiden (+20 %) ja auringonkukan (+17 %) osalta. Viiniköynnöksille istutetut alat ovat myös tasaisesti lisääntyneet (10 %) 90-luvulla, ja tuotantotaso ylittää nykyisin 80-luvun puolivälin tason.

Karjakanta väheni vähitellen vuosina 1989-1995, mutta vuonna 1996 Romanian sikakanta kasvoi 2 prosentilla ja nautakanta 5 prosentilla. Lampaiden ja vuohien määrä väheni edelleen. Maidontuotanto (3,9 miljoonaa tonnia) ja naudanlihan tuotanto (240 000 tonnia) oli vuonna 1995 vuoden 1989 vastaavia tasoja korkeampi, kun taas sianlihan (647 000 tonnia) ja siipikarjanlihan (274 000 tonnia) tuotantotasot olivat selkeästi alhaisemmat. Lihan kokonaistuotanto kuitenkin lisääntyi hieman vuonna 1996. Munien tuotanto kasvoi 2 prosenttia ja maidontuotanto 3 prosenttia vuonna 1995. Suurin osa tuotannon kasvusta oli peräisin yksityisiltä tiloilta, vaikka valtiontilat hallitsevatkin edelleen sianliha- ja siipikarjanliha-alaa.

Maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden osuus maan teollisuuden kokonaistuotannosta on 20-25 prosenttia. Sen rakenteellisia puutteita (tuotantoyksiköiden perustaminen 70-luvulla poliittisten päätösten eikä taloudellisten kriteerien perusteella) pahentaa käytetyn teknologian ja taitotiedon vanhanaikaisuus, sillä yksiköihin ei ole tehty suuria investointeja niiden perustamisen jälkeen ja inhimillisten voimavarojen hallinto on riittämätöntä.

Näin ollen yrityksistä on yksityistetty alle kolmannes, ja ulkomaiset investoinnit ovat erittäin vähäisiä.

Maatalouden kauppataase on selkeästi heikentynyt vuodesta 1989; vuonna 1995 Romanian tuonti maatalousalalla (8,4 % kokonaistuonnista) oli 835 miljoonaa ecua (josta 267 miljoonaa ecua EU:sta) ja vienti maatalousalalla oli 460 miljoonaa ecua, josta 117 miljoonaa ecua Euroopan unioniin.

Maatalouspolitiikka

Seuraavassa kuvataan yhteisen maatalouspolitiikan pääasiallisia osatekijöitä siirtymäkauden alusta vuoden 1996 loppuun. Vuoden 1997 alusta aloitettuja uudistuksia käsitellään osassa 'Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi'.

Siirtymäkauden ensimmäisinä vuosina Romanian hallitus pyrki yhteiskunnallista konsensusta ja inflaation vastaista taistelua korostavan strategian perusteella säilyttämään järjestelyn, jossa tuottajat ovat pakotettuja myymään tuotteensa halpaan hintaan valtion hankintajärjestelmän osana.

Hintajärjestelmää on sittemmin vähitellen vapautettu ja siitä on tullut joustavampi; tuottaja- ja kuluttajahinnat paikallismarkkinoilla on vapautettu, mikä on johtanut niiden reaaliarvon nopeaan nousuun. Hallitus voi kuitenkin lain numero 83/1993 (marraskuu 1993) perusteella vahvistaa kunkin vuoden maaliskuun alussa "kansallisesti merkittävien" tuotteiden "taatut vähimmäisostohinnat", jotka ovat 80 prosenttia edellisen vuoden maailmanmarkkinahintojen keskiarvosta. Laki kattaa suuren määrän kasvinviljelytuotteita (muun muassa viljat, öljykasvit, vihannekset, sokerijuurikkaat ja perunat) sekä maidon, sianlihan ja siipikarjanlihan, mutta vuonna 1995 järjestelmään otettavia "kansallisesti merkittäviä" tuotteita katsottiin olevan ainoastaan vehnä, maito, sianliha ja siipikarjanliha. "Taattu vähimmäishinta" on itse asiassa valtion elinten (tai valtion valtuuttamien elinten) tuottajille tarjoama hinta.

Tämä johtaa kaksinkertaisen hintajärjestelmän syntymiseen näiden neljän tuotteen osalta (yhdessä tuotantotukia rajoittavien järjestelmien kanssa), kun muiden maataloustuotteiden hinnat taas ovat Romanian sisämarkkinoilla täysin vapaat.

Politiikassa on vuodesta 1993 keskitytty tuotantopanosten tukemiseen; useimmiten tuet on varattu tuottajille, joiden tilan tuotanto toimitetaan kokonaan tai osittain valtion elimille vapaiden markkinoiden hintaa alhaisemmalla hinnalla, tai niistä pääsevät osallisiksi ensisijaisesti tällaiset tuottajat.

Tuotteitaan vapaille markkinoilla kaupan pitävät tuottajat näyttävät näin ollen saavan ainoastaan alennettua tukea.

Lisäksi valtionyhtiöt saavat verohelpotuksia, valtion korkotuettuja lainoja ja tietyissä tapauksissa suoraa tukea.

Romanian maataloushinnat vaihtelevat maailmanmarkkinahintojen mukaan. Tämän vuoksi vehnän hinnat Romaniassa ovat vuodesta 1993 käytännössä tulleet yhteisön hintojen tasolle yhteisön ja kansainvälisten hintojen kehityksen mukaisesti. Sianlihan ja siipikarjanlihan ecuina ilmaistut hallinnolliset hinnat ja markkinahinnat ovat pysyneet suhteellisen vakaina, lähellä yhteisön markkinahintojen tasoa. Kananlihan hinta vapailla markkinoilla on pysynyt 40 prosenttia korkeampana kuin taattu vähimmäishinta, mikä kuvastaa Romanian asemaa nettotuojana.

Maidon osalta vertailu yhteisön hintoihin on erityisen vaikeaa; vapaiden markkinoiden hintoja näyttää määrittävän yhteisön jauheesta tehdyn erityyppisen maidon kilpailu, sillä valtion meijereille myönnettyjen palkkioiden vuoksi "valvotun" maidon todelliset ostokustannukset ovat ainoastaan kolmasosa vapaiden markkinoiden hinnasta.

Elintarvike- ja maatalousministeriön osuus valtion vuoden 1994 talousarviosta oli 9,5 prosenttia. Kulutustuet poistettiin vuonna 1993, mutta neljän tärkeimmän maataloustuotannonalan palkkioiden maksuun kului vuonna 1995 lähes puolet maatalousbudjetista, eli lähes viisi prosenttia talousarvion kokonaismenoista. Valtion varojen siirrot maatalouteen olivat vuonna 1996 yhteensä neljä prosenttia BKT:sta. Noin puolet näistä siirroista oli suoria budjettisiirtoja (korkotuet ja tuottajapalkkiot), ja loput kansallisen keskuspankin rahoittamien kohdelainojen avulla tehtyjä julkisen talouden näennäissiirtoja. Julkisen talouden näennäissiirtojen lisääntyminen erityisesti vuonna 1996 johti vaikeuksiin ja vaikutti osaltaan merkittävästi siihen, että kansallinen talouspolitiikka ei ollut tarpeeksi tiukkaa ja inflaatio kasvoi. Maatalouden tuloveron osuus valtion tuloista oli noin yksi prosentti verrattuna edellä mainittuihin menoihin.

Romania teki Uruguay'n kierroksen sopimusta koskevat sitoumuksensa kansallisessa valuutassa mutta reaaliarvoisena. Se haki myös kehitysmaa-asemaa, mikä takaa sille pidemmän siirtymäkauden (10 vuotta). Romania ei eritellyt sisäistä tukea koskevia sitoumuksiaan, ja tämän vuoksi sen menot kehitysmaana on rajattu 10 prosenttiin sen tuotannon arvosta.

Tariffien käyttöönotto tuonnissa heinäkuun 1995 alusta on johtanut maataloustuotteiden ja maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden tuotteiden suojan merkittävään lisäämiseen Romanian sisämarkkinoilla. Useimpien tuotteiden tuontitullit ylittävät EU:n käyttämät tullit. Romanian vientitukia koskeva sitoumus rajoittaa vientiin liittyvät menot 2,2 miljardiin leihin (alle miljoona ecua) vuoteen 2004.

Romanian kanssa tehtyä Eurooppa-sopimusta on sovellettu vuodesta 1995.

Hallitus soveltaa lisäksi suhdanteista riippuen väliaikaisia tuontikieltoja maailmanmarkkinahintoja halvempien hankintojen varmistamiseksi sisämarkkinoilla. Vaikuttaa siltä, että Romaniassa ei tällä hetkellä myönnetä vientitukia.

Eläinlääkintää ja kasvinsuojelua koskevaa lainsäädäntöä yhdenmukaistetaan parhaillaan Valkoisessa kirjassa mainittujen yhteisön säännösten kanssa, ja neuvottelut vastaavuussopimuksesta on aloitettu.

Maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta vastaa maatalousministeriö. Romaniassa ei ole Euroopan unionin 15 jäsenvaltiossa käytössä olevia interventioelimiä vastaavia elimiä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian maatalouselinkeinoa yksityistettäessä maan viranomaiset ovat vuoden 1997 alkuun asti pyrkineet minimoimaan välittömät vaikutukset maataloustuotannossa sekä alku- ja lopputuotannossa viivästyttämällä täten täysin vapaaseen talouteen siirtymiseen tarvittavia rakennemuutoksia.

Kasvinviljelytuotanto on elpynyt jonkin verran, koska lainoja tarjotaan melko halpaan hintaan ja tuottajatuki koostuu siementen ja lannoitteiden hankkimiseen myönnettävästä tuesta. Romaniasta tuleekin luultavasti keskipitkällä aikavälillä jälleen viljan viejää.

Tällaista politiikkaa ei kuitenkaan voida jatkaa, sillä se johtaa julkistalouden alijäämään ja vahvistaa valtiollisia jakelu- ja markkinointirakenteita. Maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden yksityistäminen on viivästynyt huomattavasti, koska valtionyritykset saavat edelleen suoria tai välillisiä tukia. Rakenteellisten muutosten ja investointien puuttuessa niiden taloudellinen tulos heikkenee entisestään, eikä yksityisten elinkeinoelämän toimijoiden toiminta pääse todella vauhtiin.

Taatun vähimmäishintajärjestelmän vaikutukset eivät vastaa YMP:aan kuuluvien järjestelmien vaikutuksia kyseisten tuotteiden osalta. Taatut vähimmäishinnat vahvistetaan itse asiassa vapaiden markkinoiden hintojen perusteella sellaiselle tasolle, joka houkuttaa toimittamaan tuotteet julkisille ostajille ja jalostajille. Hinnat ovat nousseet kolmen viimeisen vuoden aikana kansainvälisten hintojen nousun ja paikallisen inflaation seurauksena, mutta ne laskevat jälleen, jos maailmanmarkkinahinnat laskevat.

Romaniassa ei siis tällä hetkellä ole hallinnollisia hintoja, joita voitaisiin sellaisenaan verrata yhteisön hallinnollisiin hintoihin.

Romanian pääministerin Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailmanpankin kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen helmikuussa esittämä "valtion talouden pelastamisohjelma" poikkeaa kuitenkin täysin Romanian viranomaisten tähän asti omaksumasta lähestymistavasta, vaikka siihenkään ei sisälly yhteisiä markkinajärjestelyjä vastaavien järjestelyjen käyttöönottoa. Kaikkien maataloustuotteiden hinnat on vapautettu täysin helmikuun 18 päivästä, ja merkittävien toimenpiteiden toteuttamisesta on ilmoitettu (maareformin nopeuttaminen, yksityistäminen, maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden suorien tukien vähentäminen ja maataloustuottajien tukien uudistaminen, viennin esteiden vähentäminen ja tuonnissa sovellettavien tullien alentaminen). Ulkomaankauppaa koskevat toimenpiteet toteutettiin maaliskuussa ja tietyt tuotantopanosuudet on poistettu.

On erittäin vaikea ennustaa, miten hinnat kehittyvät Romaniassa ennen liittymistä. Tämä riippuu monista tekijöistä kuten kansantaloudesta, vientimarkkinoiden tilanteesta ja hintatukitason kehittämisestä unionissa.

Yhteisön kaupan pitämistä koskevat vaatimukset ja luokitusjärjestelmät olisi myös otettava käyttöön. Romaniassa ei ole markkinoiden hallintaan ja maatalouden tukemiseen

yhteisössä käytettäviä pääasiallisia välineitä (muun muassa maitokiintiöt, tasausmaksut ja palkkiot karjatalousalalla) eikä myöskään maaseudun kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Näiden toimenpiteiden hallinnointi ja valvonta edellyttäisi kohtuullisen kehittyneitä hallintojärjestelmiä, joiden käyttöönotto olisi suuri haaste Romanian hallintoviranomaisille, mikäli tällaisia toimenpiteitä haluttaisiin toteuttaa Romaniassa.

Romania soveltaa moitteettomasti unionin kanssa käytävää maataloustuotteiden kauppaa koskevia Eurooppa-sopimuksen määräyksiä.

Romania on edistynyt lainsäädäntönsä mukauttamisessa Valkoisen kirjan mukaisesti. Eläinlääkintälainsäädäntö on osittain yhdenmukaistettu, mutta eläinten hyvinvointia koskeva lainsäädäntö ei täytä yhteisön vaatimuksia. Yhdenmukaistamistyölle on asetettu tavoitteet vuodeksi 1997, mutta varsinaiselle täytäntöönpanolle ei ole aikataulua. Rajatarkastusta koskevat säännökset eivät vastaa yhteisön vaatimuksia. Niihin ei erityisesti sisälly elävien eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tarkastusta koskevia säännöksiä, ja useimmat fyysiset tarkastukset tehdäänkin vasta määräpaikassa; rajoilla tarkastetaan yleensä vain todistukset ja muut asiakirjat. Romanian viranomaisten on pystyttävä takaamaan sisäisenä toimenpiteenä Romanian eläinten terveystilanne tiettyjen unionin vaatimusten osalta ja toteutettava tarvittavat muutokset eläinten rekisteröinti- ja tunnistusjärjestelmän osalta. Klassista sikaruttoa vastaan annettavasta rokotuksesta olisi yhteisön lainsäädännön noudattamiseksi luovuttava, vaikka se onkin vaikeata. Jalostusta harjoittavat laitokset olisi myös saatettava yhteisön vaatimusten mukaiseen kuntoon.

Romanian sääntelyssä mainitaan kansallisen valvontayksikön perustaminen, mutta taloudelliset vaikeudet näyttävät hidastavan sen varsinaista käyttöönottoa, mistä syystä tällä hetkellä ei voida antaa riittäviä takeita sisämarkkinoiden toteuttamiseksi.

Kasvinsuojelua koskeva lainsäädäntö on määrä yhdenmukaistaa vuonna 1997. Tarvitaan lisätietoja sen arvioimiseksi, miten hyvin uudelleenjärjestelyn kohteena olevat asianomaiset elimet kykenevät soveltamaan näitä säännöksiä.

Siemeniä ja kasvullista lisäysaineistoa koskeva lainsäädäntö on tarkoitus yhdenmukaistaa vuoden 1997 puolivälissä. Useille lajeille on myönnetty vastaavuus, mutta varmennusyksiköt tarvitsevat lisävaroja. Yhdenmukaistaminen on saatu pitkälti valmiiksi torjunta-ainejäämien osalta, mutta eläinten ruokinnan osalta yhdenmukaistaminen on ollut erittäin vähäistä, ja kasvinsuojelutuotteiden sekä luonnonmukaisen viljelyn osalta sitä ei ole tehty juuri lainkaan.

Päätelmät

Yhteisön säännöstöön mukautumisessa on edistytty varsin rajoitetusti. Maatalouden ja maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden rakenteiden uudelleenjärjestely sekä maatalouspolitiikan uudistaminen edellyttää jatkuvia ponnisteluja yhteisön säännöstön soveltamisen valmistelemiseksi Romaniassa.

Erityisesti seuraaviin seikkoihin on kiinnitettävä huomiota:

- eläinlääkintä- ja kasvinsuojeluvaatimusten hyväksyminen, täytäntöönpano ja voimaan saattaminen sekä laitosten kunnostaminen yhteisön vaatimusten noudattamiseksi;

tämä on erityisen tärkeää tarkastus- ja valvontamenettelyjen osalta unionin ulkorajojen suojelemiseksi,

- hallintorakenteiden vahvistaminen, jotta taataan YMP:n välineiden täytäntöönpanoa ja voimaan saattamista varten tarvittava kapasiteetti,
- maatalouden ja maataloustuotteita jalostavan elintarviketeollisuuden rakenteiden muutokset kilpailukyvyn lisäämiseksi.

Jäsenyysohjeiden täyttäminen edellyttää perustavanlaatuisia uudistuksia Romaniassa.

Kalastus

Yhteinen kalastuspolitiikka käsittää yhteiset markkinajärjestelyt, rakennepolitiikan, sopimukset kolmansien maiden kanssa, kalavarojen hoidon ja säilyttämisen sekä tutkimuksen tämän toiminnan tueksi.

Eurooppa-sopimuksessa on määräyksiä yhteisön kanssa käytävästä kalastustuotteiden kaupasta sekä yhteistyöstä. Valkoiseen kirjaan ei kuulu alan toimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Vuonna 1995 Romanian kalastusalalla oli töissä 6000 henkeä. Kalaa ja kalastustuotteita tuotettiin noin 69 000 tonnia 232 miljoonan ecun arvosta. Tämä vastaa 2,8 prosenttia EU:n tuotannon arvosta.

Laivastoon kuului vuonna 1995 34 alusta, joista 19 (1300 henkeä) oli rekisteröity avomerikalastukseen ja 15 (109 henkeä) Mustanmeren rannikkovesille. Aktiivisesti toimivista kalastusaluksista tarvitaan lisätietoja, sillä ikää, uppoamaa ja pituutta koskevien rakennetietojen mukaan laskettuna määrät ovat huomattavasti pienempiä ja vaihtelevat 14 ja 21 aluksen välillä.

Kokonaissaalis oli 39 000 tonnia (kasvua vuodesta 1993, jolloin Mustaltamereltä saatiin 1400 tonnia ja syvänmerenkalastuksesta 1300 tonnia). Vuoden 1995 saaliista 95 % (36 500 tonnia) saatiin Koillis-Atlantilta ja loput 1500 tonnia Mustaltamereltä (suurimmaksi osaksi kilohailia).

Vuonna 1995 kalaa saatiin myös makeanveden vesiviljelystä, enimmäkseen karpia (28 000 tonnia), ja EU:n jäsenvaltioista tulevasta tuonnista (46 300 tonnia)

Jalostussektorilla toimii 14 yritystä, jotka työllistävät 1700 henkeä ja jotka ovat ryhmittyneet neljäksi suuryritykseksi. Vuonna 1995 tuotantoa oli 69 105 tonnia (kaksi kertaa niin paljon kuin vuonna 1993), josta 30 prosenttia tuli yksityissektorilta.

Romania toi vuonna 1995 46 300 tonnia ja vei 5099 tonnia kalaa ja kalastustuotteita. Vuoden 1996 ensimmäisten yhdeksän kuukauden aikana kalaa tuotiin 13 000 tonnia ja vietiin 230 tonnia - huomattavaa vähentymistä vuodesta 1995. Romania on yhteisön kauppakumppani ja sieltä tuodaan 0,02 prosenttia yhteisön kalastustuotteiden kokonaistuonnista (alkuperästä riippumatta) ja 0,8 prosenttia hakijamaiden kalastustuotteiden tuonnista yhteisöön. Romaniaan viedään 0,39 prosenttia yhteisön

kalastustuotteiden kokonaisviennistä ja 4,7 prosenttia yhteisön näiden tuotteiden viennistä hakijamaihin (arvon mukaan laskettuna).

Romaniassa ei ole kapasiteettia eikä rakenteita kiintiöiden valvomiseen tai lisäämiseen avomerellä, Mustallamerellä tai sisävesillä, vaikka useilla elimillä on lakien toimeenpanovalta.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian tuotanto- ja ulkomaankauppaluvut ovat varsin pieniä verrattuna yhteisön vastaaviin lukuihin, ja suuntaus vaikuttaa olevan laskeva. Tämän vuoksi niillä ei todennäköisesti ole suurta vaikutusta koko yhteisöön.

Romania aikoo nykyaikaistaa avomerilaivastonsa ja lisätä vuotuisia saalismääriä 80 000 - 100 000 tonniin vuoteen 2000 mennessä, kun valtiollisten syvänmeren yritysten ja Mustallamerellä toimivien yritysten rakenteet on muutettu yksityistämisen nopeuttamiseksi. Näiden kunnianhimoisten tavoitteiden toteuttamiskelpoisuuden ja uuden hallituksen myötämielisyyden arvioiminen edellyttää lisää tietoa siitä, mistä lähteistä lisäsaalis saadaan ja miten rakenteiden muutokset etenevät.

Kalastusala on vanhentunut ja vaatii nykyaikaistamista. Romanian olisi perustettava kalastushallinto, joka pystyy panemaan täytäntöön yhteistä kalastuspolitiikkaa - erityisesti kalavarojen hoidon, kalastusalusrekisterin pidon, alan rakennepolitiikan soveltamisen, markkinajärjestelyn hallinnon ja tilastotietojen kokoamisen osalta - sekä yhteisön terveys-, hygienia- ja ympäristöpolitiikkaa.

Myös muiden maiden kanssa tehtyjen kalastussopimusten tilanteen arvioimiseksi tarvitaan lisätietoja.

Päätelmät

Alan mukauttaminen liittymistä varten vaatii huomattavia ponnistuksia. Romanian kalastusalan liittäminen yhteiseen kalastuspolitiikkaan ei aiheuta suuria ongelmia.

Energia

Euroopan unionin energiapolitiikan tärkeimpiä tavoitteita ovat komission valkoisen kirjan *Euroopan unionin energiapolitiikka* mukaisesti kilpailukyvyyn vahvistaminen, energian saannin varmuus ja ympäristönsuojelu. Yhteisön energiasäännösten tärkeimpiä osia ovat perustamissopimusten määräykset sekä johdettu oikeus, joka koskee erityisesti kilpailua ja valtion tukea, energian sisämarkkinoita (esim. direktiivit sähköstä, hintojen avoimuudesta, kaasun- ja sähkönsiirrosta, hiilivedyistä, luvista ja suunnitelmista hätätilanteiden varalle, kuten varmuusvarastointivelvoitteista), ydinenergiaa sekä energiatehokkuus- ja ympäristömääräyksiä. Muita tärkeitä energiapolitiikan osa-alueita ovat Euroopan laajuisten energiaverkkojen kehittäminen ja energia-alan tutkimuksen ja kehittämisen tukeminen. Parhaillaan ollaan vapauttamassa kaasualaa, kehittämässä energiatehokkuuteen liittyvää yhteisön säännöstöä ja toteuttamassa Auto Oil -ohjelmaa.

Yhteisön ydinenergiasäännöstö on kehittynyt alkuperäisestä Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksesta laajaksi oikeudellisten ja poliittisten keinojen järjestelmäksi, johon kuuluvat myös kansainväliset sopimukset. Nykyään

säännöstö koskee terveys- ja turvallisuuskysymyksiä (esim. säteilysuojelua), ydinlaitosten turvallisuutta, radioaktiivisen jätteen käsittelyä, investointeja (esim. Euratomin rahoitusinstrumentteja), tutkimuksen edistämistä, ydinenergian yhteismarkkinoita, toimituksia, turvavalvontaa ja kansainvälisiä yhteyksiä.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteistyöstä Euroopan energiamarkkinoiden yhtenäistämiseksi asteittain, ja se sisältää määräyksiä avunannosta asiaan liittyvillä politiikan aloilla. Valkoisessa kirjassa, jolla valmistellaan KIE-maiden liittymistä energian sisämarkkinoihin, painotetaan, että tärkeimpiä sisämarkkinadirektiivejä on sovellettava kaikilta osin yhdessä Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön kanssa. Ydinalan osalta valkoisessa kirjassa käsitellään ydinenergiatoimituksia, turvavalvontaa ja ydinjättekuljetuksia.

Yleiskuvaus

Romania on Kaakkois-Euroopan maista energiavaroiltaan rikkain erityisesti (sekä maalla että merellä porattavan) öljyn ja kaasun mutta myös ligniitin, kivihiilen, uraanin ja vesivoiman ansiosta. Se on yli 70-prosenttisesti omavarainen. Kaasun osuus on yli 40 % energiataaseesta, ja puolet siitä tuodaan Venäjältä.

Öllyteollisuuteen kuuluvat kapasiteetiltaan suuret jalostamot (34 miljoonaa tonnia vuodessa) sekä niihin liittyvät laitteistot, kuten öljyputket ja Mustanmeren vienti- ja tuontiterminaalit.

Raakaöljyä tuodaan (Venäjän lisäksi myös Lähi-idästä) Constantan kautta. Kaasu tulee Romaniaan Venäjältä, Ukrainasta ja Moldovasta.

Romania toimii myös venäläisen kaasun strategisesti tärkeänä käytävänä Balkanille ja Kreikkaan. Romania aikoo tulevaisuudessa liittää sähköverkkonsa Länsi-Euroopan UCPTE-verkkoon, mikä vahvistaisi maan asemaa kauttakulkumaana ja auttaisi sitä yhdentymään Euroopan laajuisiin energiaverkkoihin. Romanian, Bulgarian, Kreikan, Serbian ja Albanian sähköverkkojen äskettäin toteutettu synkroninen koeyhteys on ensimmäinen askel kohti tulevaa UCPTE-liittymää.

Hallitus tukee kiinteiden polttoaineiden alaa (joka tuottaa pääasiassa ligniittiä ja työllistää 115 000 henkilöä). Alalla tarvitaan perusteellinen rakenneuudistus.

Energia-alan osuus maan tuotannosta on suurempi kuin minkään muun Romanian talouden alan. Maan energia-ala on kolme kertaa Euroopan unionin keskiarvoa tehottomampi, mikä johtuu muun muassa alhaisten hintojen perinteestä, energiatehokkuuteen tähtäävän politiikan puuttumisesta ja vanhentuneesta teknologiasta. Tehottomuuden lisäksi energiantuotannon, kiinteiden polttoaineiden alan ja öljyalan päästöt saavat aikaan ympäristön pilaantumista.

Cernavodassa sijaitseva Romanian ensimmäinen ydinvoimalaitos (joka on rakennettu yhteistyössä Kanadan ja Italian kanssa ja joka edustaa kanadalaista CANDU-tyyppiä) on nyt käytössä. Sen osuus sähköntuotannosta oli jo kahdeksan prosenttia vuonna 1996. Hallitus pitää tärkeänä tavoitteena kakkosyksikön rakentamista seuraavien viiden vuoden aikana. Pidemmällä aikavälillä aiotaan rakentaa myös muita yksiköitä, jotka ovat Euroopan unionissa yleisesti hyväksytyjen standardien mukaisia, mutta rahoitus on vielä

auki. Reaktorin polttoaineena käytettävää luonnonuraa louhitaan (ja polttoainetta valmistetaan) Romaniassa ja Kanadassa.

Lisäksi Romaniassa on kaksi tutkimusreaktoria. Voimakkaasti rikastettu uraanipolttoaine on tuotu joko Venäjältä tai Yhdysvalloista. Käytetyn polttoaineen palautuksesta Yhdysvaltoihin on sovittu, mutta Venäjän osalta tilanne on vielä epäselvä. Parhailaan määritetään sähkötariffia, jossa otetaan huomioon ydinvoiman tuotantoon liittyvät eri kustannukset.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian laaja energiasektori kärsii pahoin investointivarojen puutteesta, ja rakenneuudistusta haittaa lisäksi selkeän ja kokonaisvaltaisen energiapolitiikan puuttuminen. Täytäntöön on pantu pelkästään politiikan osa-alueita ja välttämätön lainsäädäntö (esimerkiksi öljylaki). Useat muut säädösluonnokset odottavat kuitenkin parlamentin käsittelyä tai täytäntöönpanoa (esim. tuleva sähkö- ja lämpöenergiaa koskeva laki).

Energia-alan kilpailulainsäädäntö ei vielä vastaa energian sisämarkkinoista annettuja direktiivejä, joita sovelletaan yhdessä Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön kanssa. Suurilla vertikaalisesti yhdenmetyillä valtion energiayhtiöillä on tuotanto-, siirto- ja jakelumonopoli. Ulkomaisia yhtiötä toimii jo kuitenkin esimerkiksi öljyalalla (öljyn hyödyntämisessä ja öljytuotteiden vähittäiskaupassa). Energian hintoja (lukuun ottamatta öljyn hintaa, joka on lähes yleismaailmallisella tasolla) tuetaan muiden toiminta-alueiden voitoilla, joten hinnoissa on vääristymiä. Varsinkin kotitalouksien energian hintataso on vielä sosiaalisista syistä liian alhainen.

Romania ei täytä hätätilanteisiin varautumista koskevia yhteisön säännösten vaatimuksia, kuten velvoitetta ylläpitää 90 päivän öljyvarastoa. Nykyisten varastojen arvioidaan riittävän noin 30 päivän kulutukseen, mutta arviossa on otettava huomioon myös kotimainen öljyntuotanto, joka vähentää maan varastointivelvoitteita enimmillään 15 prosenttia. Yhteisön säännösten mukautuminen edellyttää lainsäädäntöä ja huomattavia investointeja säiliöihin ja varastoihin.

Valtion tuki kiinteiden polttoaineiden alalla on arvioitava Euroopan yhteisön määräysten ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön erityisen valtioneuvoston lainsäädännön perusteella.

Energiatehokkuutta (mm. merkintöjä ja vähimmäistehokkuusvaatimuksia) ja ympäristöasioita (mm. polttoaineen laatua) koskevien yhteisön sääntöjen noudattamista vaikeuttaa esimerkiksi investointivarojen puute, vaikkakin energiatehokkuusmerkintöjä koskeva työ on jo aloitettu. Tehtävää on edelleen paljon.

Tässä yhteydessä on huomattava, että öljyteollisuuden ja erityisesti jalostamoiden on mukauduttava Euroopan yhteisön standardeihin. Lisäksi jalostamot joutuvat kilpailemaan Euroopan markkinoilla, joilla on jo saavutettu kyllästymisaste.

Jos Romania tyydyttää jatkossakin uraanitarpeensa kotimaisella tuotannolla, uraanin saannin varmuus laajentuneessa Euroopan unionissa paranisi pitkällä aikavälillä. Unioniin liittymisen jälkeen tehtäviin toimitussopimukseen sovellettaisiin yhteistä ydinmateriaalien hankintapolitiikkaa, jonka mukaan saannin varmuus saavutetaan

monipuolistamalla lähteitä. Cernavodan ydinvoimalaitoksen käytetty polttoaine varastoidaan ensimmäisinä toimintavuosina itse voimala-alueelle. Tätä pitkäaikaisempia ratkaisuja ei vielä ole löydetty.

Unioniin liittyessään Romanian on noudatettava erityisesti niitä Euratomin perustamissopimuksen määräyksiä, jotka koskevat ydinmateriaalien hankintaa, ydinenergian yhteismarkkinoita, turvavalvontaa, terveyttä ja turvallisuutta sekä kansainvälisiä sopimuksia. Vaikeuksia voi aiheuttaa epäselvyys siitä, onko Romania saattanut joitain kyseisten alojen kansainvälisiä sopimuksia (kuten ydinvahinkoja koskevasta siviilioikeudellisesta vastuusta tehtyä Wienin yleissopimusta, ydinaineiden turvajärjestelyjä koskevaa kansainvälistä sopimusta tai ydinmateriaalien toimittajien ohjeistoa (Nuclear Suppliers Guideline)) kokonaan osaksi kansallista oikeusjärjestelmäänsä. Romaniassa on täysimittainen turvavalvontasopimus Kansainvälisen atomienergiajärjestön (IAEA) kanssa, joten yhteisön lainsäädännön soveltamisessa ei liene suuria vaikeuksia tällä alalla. Länsivalmisteen ydinvoimalaitos ei aiheuta ongelmia, mutta sen toiminnan turvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Turvallisuusviranomaisen riippumattomuutta olisi tuettava.

Päätelmät

Yhdentymisen valmistelu vaatii Romaniasta energia-alan toimien huomattavaa tehostamista.

Perusteellista huomiota vaativat erityisesti monopolien (mm. tuonti- ja vientimonopolien) uudelleenjärjestely, energian hinnoittelu, hätätilanteisiin varautuminen (mm. pakollisten öljyvarastojen kokoaminen), kiinteiden polttoaineiden alan valtiontuki sekä energiatehokkuutta ja polttoaineiden laatua koskevien standardien kehittäminen.

Euratomin perustamissopimuksen määräyksiä voitaneen noudattaa suuremmilla vaikeuksilla, mutta Romanian olisi pantava täytäntöön joitakin ydinvoimalan kansainvälisiä sopimuksia. Ydinturvallisuusstandardeja (pääasiassa laitosten toimintaan liittyviä) olisi kehitettävä asianmukaisella tavalla, ja ydinjättekäselyyn on löydettävä pidemmän aikavälin ratkaisuja.

Liikenne

Yhteisön liikennepolitiikka koostuu seuraavien kolmen pääalueen politiikoista ja aloitteista:

- laadun parantaminen kehittämällä kilpailukykyisiä liikennejärjestelmiä ja liikennejärjestelmäkokonaisuuksia, jotka perustuvat kehittyneisiin tekniikoihin ja jotka vaikuttavat osaltaan myös ympäristöä ja turvallisuutta koskeviin tavoitteisiin;
- yhtenäismarkkinoiden toiminnan parantaminen tehokkaiden, vaihtoehtoisten ja helppokäyttöisten liikennepalvelujen tarjonnan edistämiseksi alentamalla työehtoja alalla;
- yhteisön ulkopuolisten suhteiden laajentaminen parantamalla liikenneyhteyksiä kolmansiiin maihin ja edistämällä Euroopan unionin liikenteenharjoittajien pääsyä

muille liikenteen markkinoille (*Yhteinen liikennepolitiikka - Toimintaohjelma 1995–2000*).

Eurooppa-sopimuksessa määrätään lainsäädännön lähentämisestä yhteisön lainsäädäntöön ja liikenteen rakenteen muuttamiseen ja sen uudenaikaistamiseen tähtäävästä yhteistyöstä, liikennemarkkinoille pääsyn parantamisesta, kauttakulkuliikenteen helpottamisesta ja yhteisön liikenteen standardeja vastaavan tason saavuttamisesta. Valkoisessa kirjassa tarkastellaan toimia, joilla toteutetaan sisämarkkinoiden edellytykset liikenteen alalla, ja näihin kuuluu muun muassa kilpailu, lainsäädännön yhdenmukaistaminen ja standardit.

Yleiskuvaus

Romaniassa ja Euroopan unionilla ei ole yhteistä rajaa, mutta entisessä Jugoslaviassa käydyn sodan vuoksi kauttakulkuliikenne lisääntyi huomattavasti, koska entisen Jugoslavian kiertämiseksi liikenne kulki Romanian alueen kautta suurimmaksi osaksi maanteilla, joita ei ole rakennettu niin suurta liikennettä ajatellen. Romaniassa on ilmennyt tarve investoida pikaisesti toteutettaviin merkittäviin maantieverkon parannuksiin, jotka ovat suurimmaksi osaksi vielä kesken, ja kehittää aikaisemmin hyvin vähäistä rajanylityksen infrastruktuuria. Kolme yleiseurooppalaisessa liikennekokouksessa Kreetalla määriteltyä yleiseurooppalaista liikennekäytävää kulkee Romanian halki.

Vuoden 1990 poliittisten muutosten jälkeen Romanian avauduttua ajat ovat maassa olleet hankalat, ja vaikea talouslama on aiheuttanut jyrkän laskun liikenteen alalla. Liikenteen kysyntä ei ole vielä palautunut entiselleen lukuun ottamatta sisävesi- ja lentoliikennettä. Merkittävin muutos liikennemuotojen käytössä tapahtui rahtiliikenteessä: maantieliikenteen osuus kasvoi enemmän kuin muut liikennemuodot ja erityisesti rautatieliikenne, jonka osuutta lisättiin aikaisemmin keinotekoisesti, menetti markkinaosuuttaan.

Romanian on selviydyttävä monista hankaluuksista liikenteen alalla. Ennen Romanian yksinvallan aikana vaadittiin ulkomaisten velkojen täyttä takaisinmaksua, jonka seurauksena liikenneinfrastruktuuriin ja -kalustoon ei investoitu, varsinkin kun suurin osa joukkoliikennekalustosta tuotiin muualta. Melkein koko joukkoliikennekalusto on peräisin entisestä Neuvostoliitosta, mikä pahentaa ongelmaa, koska Romanian on tehtävä huomattavia sijoituksia liikenteeseen pelkästään standardeista poikkeavan ja vanhentuneen kaluston uusimiseksi aikana, jolloin tällaisiin tarpeisiin ei ole taloudellisia varoja. Siksi unioniin liittymistä edeltävänä aikana on seurattava tarkasti liikenteen kysynnän tulevaa kehitystä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Sisämarkkinoiden toteuttamista ajatellen Romania on tehnyt paljon työtä yhteisön säännösten mukaisen lainsäädännön antamisessa. Kansainvälisen liikenteen alalla Romaniassa jo suurimmaksi osaksi sovelletaan yhteisön sääntöjen kaltaisia sääntöjä erityisesti sisävesiliikenteessä ja yhdistetyissä kuljetuksissa. Lentoliikenteessä Romanian on kuitenkin jatkettava yhdenmukaistamista ja annettava nopeasti suunniteltu lainsäädäntö ja erityisesti uudet siviili-ilmailua koskevat säännöt. Kaluston uusimistarve voi aiheuttaa ylittämättömiä rahoitusongelmia. Meriliikenteessä ollaan jäljessä yhteisön

säännöstöstä erityisesti turvallisuuden kannalta, jossa Romania on vielä kaukana unionin normeista.

Maanteiden tavaraliikenne ei Romaniassa ole nykyisen yhteisön lainsäädännön mukaista. Ennen unioniin liittymistä olisi varmistettava, että Romanian tavaraliikennettä koskeva lainsäädäntö on yhteisön säännösten mukaista ja että sitä noudatetaan myös käytännön täytäntöönpanossa. Tieliikenneturvallisuudessa sekä painojen ja mittojen ja käyttäjämaksujen kannalta on seurattava näitä asioita liittymistä edeltävänä aikana. Painoja ja mittoja koskevien yhteisön sääntöjen mukaista lainsäädäntöä ei ehkä saada annettua ennen liittymistä, mikä rajoittaa Romanian tieverkon kykyä vastaanottaa EU:n ajoneuvoja.

Rautatieliikenteessä ja maanteiden henkilöliikenteessä yhteisön mukaisen lainsäädännön antaminen ei aiheuta niin suuria ongelmia kuin kolmella edellä mainitulla alalla, vaikka selvennykset ovatkin tarpeen ja rautatieliikenteen alalla on vielä toteutettava monia toimia. Sen sijaan juuri näiden kahden alan markkinoiden toimivuus näyttää epävarmalta, koska rakennemuutokset (yksityisyritysten mallin mukainen johtaminen, kilpailun aloittaminen jne.) ovat vasta alullaan. Molemmilla aloilla voi seuraavina vuosina olla odotettavissa suuria mullistuksia.

Romanian viranomaiset pitävät yhtenä tavoitteenaan yhtenäisen ja kilpailukykyisen liikennejärjestelmän kehittämistä. Tämän tavoitteen saavuttamisessa suurimmat haasteet ovat lähinnä liikenneturvallisuuden saaminen oikealle tasolle ja liikennejärjestelmän optimaalinen käyttö. Romaniassa on edistytty ilahduttavasti liikenneturvallisuuden alalla, vaikka se onkin vielä kaukana yhteisön normeista erityisesti lento-, meri- ja tieliikenteessä. Liikennejärjestelmän yhtenäisyyden tavoitetta ajatellen liikenne Romanian maanteilla kasvaa luultavasti jatkuvasti, ja Bulgarian on panostettava rautatieliikenteen ja vesiväylien käyttöön, koska sen tieverkko on heikompi kuin rautatieverkot ja sisävesiliikenteen verkot.

Romania aikoo sijoittaa omasta talousarviostaan 1,6 miljardia ecua vuosina 1995–1999 kansainvälisen liikenteen käyttämään infrastruktuuriin ja lähinnä yleiseurooppalaisiin liikennekäytäviin parantaakseen yhteyksiään unionin jäsenvaltioiden ja naapurimaidensa kanssa. Määrä on lähes 1,3 prosenttia bruttokansantulosta, mikä voi vaikuttaa jo melko hyvältä, mutta ei selvästikään riitä. Jos määrää leikataan talousarvion rajoitusten vuoksi, huono tilanne voi heikentyä entisestään, ja Romanian yhdentymisen unioniin vaikeutuu.

Päätelmät

Romania on edistynyt yhteisön säännösten mukaisen liikennelainsäädännön antamisessa. Sen pääsy liikenteen sisämarkkinoille edellyttää kuitenkin yhteisön säännösten mukaisen lainsäädännön antamista nopeasti. Erityisesti meriliikenteessä ja maanteiden tavaraliikenteessä voi ilmetä ongelmia, varsinkin turvallisuusongelmia, mutta rautatieliikennettäkin on vielä kehitettävä.

On myös valvottava, että käytettävissä on tarvittavat keinot tulevan, unionin jäsenyyttä hakeviin maihin ulottuvan Euroopan laajuisen liikenneverkon perustan toteuttamiseksi ja että tieverkoston nykyiset puutteet korvataan. Lisäksi on välttämätöntä lujittaa pian ja

johdonmukaisesti Romanian hallintorakenteita, joihin kuuluvat valvonnasta ja esimerkiksi turvallisuudesta vastaavat viranomaiset.

Pienet ja keskisuuret yritykset

Euroopan unionin yrityspolitiikan tavoitteena on edistää pk-yritysten kehitykselle suotuisan toimintaympäristön syntymistä kaikkialla unionissa, parantaa yritysten kilpailukykyä ja rohkaista niitä toimimaan myös Euroopan ja koko maailman tasolla. Poliitikalle on luonteenomaista toissijaisuusperiaatteen vahva noudattaminen. Yhteisön täydentävät tehtävät määritellään ja toteutetaan Euroopan unionin monivuotisen pk-yritysohjelman avulla. Ohjelma muodostaa oikeus- ja rahoitusperustan yhteisön pk-yrityspolitiikan yksittäisille toimille. Yhteisön säännöstö sisältää toistaiseksi vain alakohtaisia suosituksia, mutta myös muiden alojen lainsäädäntö (esim. kilpailu-, ympäristö- ja yhtiölainsäädäntö) vaikuttaa pk-yrityksiin.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään yhteistyöstä pk-yritysten kehittämiseksi ja vahvistamiseksi erityisesti yksityisellä sektorilla. Yhteistyö koskee muun muassa tiedonsaantia sekä avunantoa oikeudellisissa, hallinnollisissa ja verotukseen liittyvissä kysymyksissä. Valkoinen kirja ei sisällä erityisesti pk-yrityksiä koskevia toimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Romanian tuotantoteollisuuden osuus bruttokansantuotteesta oli vuonna 1995 arviolta 34,6 % ja palvelualan 37,9 %. Yksityisen sektorin kokonaisosuus bruttokansantuotteesta oli noin 45 % (noin 29 % jalostusarvosta). Noin 98 % kaikista yrityksistä voidaan luokitella pk-yrityksiksi (eli Romanian hallituksen määritelmän mukaisesti enintään 500 työntekijän yrityksiksi). Näistä suurin osa toimii vähittäis- tai tukkukaupassa (70 %) ja teollisuudessa (11 %).

Hallitus tunnustaa pk-yritysten tärkeän osuuden maan taloudessa, mutta pk-yrityspolitiikka ja pk-yritysten tukitoimenpiteet eivät ole olleet riittävän johdonmukaisia. Pk-yritysten tukemiseen tähtäviä hallituksen toimia haittaa myös verovarojen puute. Pk-yritysten tärkeimmät nykyiset tukijärjestelyt on luotu ja niitä tuetaan lahjoitusvaroin.

Hallitus on toteuttanut suppeita tilapäistoimia pk-yritysten tukemiseksi. Lainsäädännössä on keskitytty tukijärjestelyiden ja rahoitusinstrumenttien luomiseen sekä verojärjestelmän yksinkertaistamiseen. Tammikuun 1. päivästä 1996 lähtien on toiminut kansallinen yksityistämismisvirasto, joka on päävastuussa pk-yrityspolitiikan kehittämisestä ja pk-yritysten erityistukitoimenpiteiden hallinnosta. Myös työntekijä- ja työnantajajärjestöjen määrä on kasvussa. Lisäksi pk-yritysten kehittämisessä ovat mukana muun muassa teollisuus- ja kauppakamari, lahjoitusvaroin tuettavat pk-yritysten kehittämisskeskukset ja osuustoiminnalliset järjestöt.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Pk-yritykset edistävät jo nyt voimakkaasti Romanian taloudellista elpymistä. Tulevaisuudessa niillä voi olla kasvun ja työllisyyden kannalta yhä tärkeämpi tehtävä. Pk-yritysten nykyiset tukijärjestelyt tarjoavat perustiedon ja tärkeimmät yrityspalvelut. Poliittinen sitoutuminen pk-yrityssektorin kannustamiseen ja kehittämiseen on kuitenkin ollut jossain määrin empivää, ja tulevina vuosina pk-yrityspolitiikkaan olisikin

sitouduttava entistä ponnekkaammin ja itse politiikkaa johdonmukaistettava. On myös tärkeää parantaa nykyisiä tukijärjestelyitä ja ryhtyä toimiin pk-yritysten oikeudellisen ja hallinnollisen ympäristön yksinkertaistamiseksi, jotta se olisi entistä suotuisampi pk-yrityksille. Yhtä olennaista on edistää pk-yritysten rahoituksen saantia.

Näistä syistä olisi edelleen jatkettava nykyisiä toimia, jotka tähtäävät pk-yritysten vahvistamiseen liittymistä edeltävänä aikana.

Päätelmät

Pk-yrityspolitiikkaa on selvästi tarpeen johdonmukaistaa, mutta Romanian liittymisessä unioniin ei liene pk-yrityssektorin kannalta suuria ongelmia.

3.5 Taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus

Työllisyys ja sosiaaliset kysymykset

Yhteisön sosiaalipolitiikkaa on kehitetty eri tavoilla, esimerkiksi lakisäännöksillä, Euroopan sosiaalirahaston avulla ja erityisaloihin, mm. kansanterveyteen, köyhyyden vastustamiseen ja vammaisiin kohdistetuilla toimilla. Yhteisön säännöstö kattaa työterveyden ja työturvallisuuden, työoikeuden ja työolot, naisten ja miesten tasa-arvoiset mahdollisuudet, siirtotyöläisten sosiaaliturvan yhteensovittamisen, ja tupakkatuotteet. Unionin sosiaalilainsäädännössä asetetaan vähimmäisvaatimukset. Lisäksi työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu eurooppalaisella tasolla on sisällytetty sopimukseen Euroopan unionista (118 b artikla), ja pöytäkirjassa sosiaalipolitiikasta viitataan työmarkkinaosapuolten kuulemiseen ja yhteiskunnallista vuoropuhelua helpottaviin toimenpiteisiin.

Eurooppa-sopimuksessa edellytetään kansallisen lainsäädännön lähentämistä yhteisön oikeuteen ja yhteistyötä työterveyden ja työturvallisuuden tason parantamisessa, työmarkkinapolitiikassa ja sosiaaliturvajärjestelmän uudenaikaistamisessa. Siinä edellytetään myös Romaniassa laillisesti työllistettyjen yhteisön työntekijöiden kohtelua ilman kansallisuuteen perustuvaa syrjintää suhteessa heidän työoloihinsa. Valkoisessa kirjassa edellytetään lainsäädäntöä lähentäviä toimenpiteitä yhteisön säännöstön kaikilla aloilla.

Yleiskuvaus

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu kehittyi Romaniassa, vaikka työmarkkinaosapuolten autonomiasta piittaamattoman hallituksen edustajien väliintulon entisiä tapoja on vaikea hävittää. Työmarkkinaosapuolten, erityisesti yksityissektorin työnantajien, on itse vahvistettava rakenteitaan ja varmistettava työehtosopimusten tuntemuksensa toimiakseen täysin osansa mukaisesti. Kasvava yksityistäminen saattaa helpottaa tätä kehitystä. Työntekijäpuolen neljä tärkeintä järjestöä ovat Euroopan ammatillisen yhteistyöjärjestön EAY:n jäseniä. Työnantajat ovat edustettuina kansainvälisellä tasolla kattojärjestelmän kautta, joka kattaa viisi suurta työnantajajärjestelmää.

Vuonna 1995 virallinen työttömyysaste oli 8 prosenttia. Huomattava piilotyöttömyys on syytä ottaa huomioon, ja Romaniassa on edessään vakava pitkäaikaistyöttömyyden ongelma. Joillakin seuduilla, joilla perinteisten elinkeinoalojen työpaikkoja on menetetty runsaasti, tähän ryhmään kuuluu 50 prosenttia työttömistä.

Romania on aloittanut nykyaikaisen työmarkkinapolitiikan, -säännösten ja -laitosten kehittämisen. Tätä kehitystä on jatkettava huomattavan kauan.

Romanian sosiaaliturvajärjestelmää uhkaavat vakavat rahoitusongelmat, jotka johtuvat osittain maksujen keräämisvaikeuksista. Vaikka sosiaalipalveluja vaaditaan yhä enemmän, sosiaaliturvaan käytetty osuus BKT:stä on suhteellisen alhainen, 9 prosenttia (vuoden 1994 luku). Vaikka sosiaaliturvajärjestelmä kattaa suurimman osan sosiaalisista uhkatekijöistä, tämänhetkinen korvausten taso ei ole riittävä suojaamaan köyhyydeltä. Tämänhetkinen järjestelmä mahdollistaa merkittävän eri väestöryhmien välisen eriarvoisuuden. Sosiaaliturvajärjestelmän yleishallintoa ja järjestelyjä on parannettava. Jatkuvat ponnistelut ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että sosiaaliturvan toimenpiteitä kehitetään edelleen.

Terveydenhuoltojärjestelmä on huomattavasti alempi kuin EU:ssa. Tarttuvat taudit muodostavat erityisongelman. Taloudelliset ja sosiaaliset olosuhteet ovat johtaneet terveydenhuoltojärjestelmän hajoamiseen niin, että se ei selviä ongelmista.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romania on lähentänyt lainsäädäntönsä yhteisön säännöstöön työterveyden ja -turvallisuuden osalta. Useita EY:n direktiivejä on jo saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Syyskuussa 1996 Romania hyväksyi uuden EU:n kehysdirektiivin mukaisesti laaditun työterveys- ja työturvallisuuslain, joka sisältää työterveyden ja -turvallisuuden peruseriaatteet. Työtarkastusstandardeja koskeva lainsäädäntö on vähäistä. Odotettavissa on kuitenkin, että uusi EY:n ja ILO:n standardien mukainen työtarkastuslaki valmistuu ennen vuoden 1997 loppua.

Työlainsäädännön alalla Romanian työlainsäädäntö ei ole vielä yhdenmukainen EU:n säännösten kanssa sellaisilla aloilla kuten työntekijöiden oikeuksien suojaaminen yrityksen luovuttamisen ja työntekijöiden joukkovähentämisen ollessa kyseessä sekä työntekijöiden suojeleminen työnantajan maksukyvyttömyystapauksissa. Olemassa olevaa työlainsäädäntöä on mukautettava niiltä osin, kun on kyse työnantajan velvollisuudesta tiedottaa työntekijöille heidän työolosuhteistaan, ja työajasta. Tiedottamista työntekijöille ja heidän kuulemistaan yritystasolla joidenkin EY-direktiivien vaatimusten mukaisesti on vahvistettava.

Tasa-arvoisten mahdollisuuksien osalta Romanian lainsäädäntö kattaa naisten ja miesten välisen syrjinnän kieltävän EY:n lainsäädännön perussäännökset. Naisia suosivia lakeja ei aina noudateta käytännössä ja naisten aineelliset olosuhteet näyttävät huonontuneen. Lainsäädäntöä on mukautettava raskaana olevien naisten suojelemisen ja vanhempainloman osalta.

Työvoiman vapaan liikkumisoikeuden ollessa kyseessä Romaniassa ei näytä olevan mitään esteitä tämän alan säännösten toimeenpanossa. Oikeus työvoiman vapaaseen

liikkuvuuteen edellyttää kuitenkin muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön, erityisesti työnsaannin ja kansallisuuteen perustuvan syrjivän kohtelun poistamisen osalta.

Siirtotyöläisten sosiaaliturvan osalta unioniin liittyminen ei periaatteessa aiheuta suurempia ongelmia, vaikkakin tietyt tekniset mukautukset ovat tarpeen. Tärkeämpää on hallinnon kyky soveltaa yksityiskohtaisia yhteensovittamissääntöjä yhteistyössä muiden maiden kanssa. Ei ole selvää, onko Romaniassa näiden yhteensovittamistehtävien suorittamiseen vaadittavat hallinnolliset rakenteet.

Kahta direktiiviä savukepakkausten varoitusmerkinnöistä ja enimmäistervapitoisuudesta ei vielä ole siirretty osaksi Romanian kansallista lainsäädäntöä.

Päätelmät

Romanian on tulevina vuosina edistytävä hyvin huomattavasti kaikilla sosiaalipolitiikan aloilla, ja erityisesti työterveydessä ja -turvallisuudessa, terveydenhuoltojärjestelmässä ja työvoima- ja työllistämispolitiikassa. Ennen kuin Romania kykenee ottamaan vastaan EU-jäsenyyden velvoitteet sosiaalipolitiikan alalla, on tehtävä vielä paljon lakien lähentämiseksi ja julkishallinnon sekä tehokkaiden toimeenpanorakenteiden vahvistamiseksi.

Aluepolitiikka ja koheesio

Perustamissopimuksen XIV osaston määräysten mukaisesti yhteisö tukee koheesio- ja aluekehityksen lujittamista pääasiassa rakennerahastojen välityksellä. Romanian edellytetään käyttävän näitä välineitä tehokkaasti, ja noudattavan samalla sen liittymisen aikaan voimassa olevia periaatteita, tavoitteita ja menettelyjä.

Eurooppa-sopimuksessa edellytetään yhteistyön harjoittamista aluekehityksen ja alueiden käytön suunnittelun aloilla erityisesti paikallisten, alueellisten ja kansallisten viranomaisten välisen tiedonvaihdon sekä virkamies- ja asiantuntijavaihdon avulla. Valkoisessa kirjassa ei ole erityisedellytyksiä.

Yleiskuvaus

Romanian BKT henkeä kohti oli vuonna 1995 noin 23 prosenttia EU:n keskiarvosta. Tilastotietojen mukaan alueiden väliset erot vaihtelevat Bukarestin 116 prosentista kansallisesta keskiarvosta pääkaupunkiseudun eteläisten osien 54 prosenttiin. Vastaava arvio alueellisesta työttömyydestä osoittaa, että alueiden väliset erot eivät ole aivan yhtä suuria, mutta niiden uskotaan kasvavan taloudellisen rakennemuutoksen syventyessä.

Romanian perustuslaissa (1991) ja vuonna 1996 tarkistetussa paikallisesta julkishallinnosta annetussa laissa on annettu laaja toimivalta 41:lle valitulle judet-neuvostolle (sekä Bukarestin kaupunginhallitukselle). Ne valmistelevat aluekehityssuunnitelmaa ja vastaavat talouskehityssuunnitelmasta ja investointiohjelmista. Alemmalla tasolla laissa paikallisesta julkishallinnosta säädetään itsehallinnollisista kunnanvaltuustoista. Romaniassa on 2 767 itsehallinnollista paikallisviranomaista (80 kaupunkia ja 2 686 kuntaa, joihin kuuluu 13 000 kylää).

Romaniassa ei ole erityistä aluekehityspolitiikkaa. Sen alueiden käytön suunnitteluun, joka kuuluu julkisten töiden ja aluesuunnittelun ministeriön toimialaan, sisältyy kuitenkin laaja oikeudellinen, hallinnollinen ja toiminnallinen viitekehys.

Aluekehitys on yksi aluesuunnitteluohjelman päätavoitteista. Sen ensisijainen tehtävä vähentää alueellisia eroja sisältäen sekä takapajuisten aluekehityssuunnitelmien että alueiden käytön suunnitelmien sosioekonomisen kehittämisen. Siinä määritellään myös julkiset investointiohjelmat (talouden infrastruktuuri) ja kansallisella tasolla erityisille alueille, kuten Länsi-Karpatian ylängölle, laaditut erityisohjelmat pääasiallisiksi välineiksi alueellisen koheesion saavuttamiseksi.

Alueellisen tason kehitysstrategiat hyväksyttiin judet-tasolla vuonna 1995. Niihin sisältyy sekä alueellinen talouskehitys että alueiden käytön suunnittelu ja niissä on yleiset suuntaviivat, suunnitelmat ja ohjelmat. Uusi laki kaupunkien ja alueiden käytön suunnittelusta on parlamentin hyväksyttävänä.

Aluekehitysaloitteiden käytössä olevat rahoitusvälineet Romaniassa ovat rajallisia. Euroopan yhteisön rakennepolitiikan rahoitukseen käytettäviä mahdollisia kansallisia rahoitusosuuksia kehitykseen liittyvistä menoista ei ole vielä mahdollista määrittää. Tämän vuoksi Romanian osarahoituskykyä ei voida vielä arvioida riittävän luotettavasti.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Aluekehityspolitiikka on Romaniassa edelleen kehittämätöntä ja epätäydellistä, mutta alueiden käytön suunnittelun viitekehysten laatimisessa on edistytty huomattavasti. Tämä voi olla hyödyksi Romanian laatiessa aluekehityspolitiikkaansa erityisesti lainsäädännön ja toimielinten perustamisen aloihin liittyvän yhteisvaikutuksen osalta.

Nykyisessä politiikassa on rakennerahastojen toimintaa ohjaavien periaatteiden ja tavoitteiden kanssa yhteneväisiä osia. Aluekehityksen yhdentämispolitiikalle, lainsäädännölle ja välineille ei kuitenkaan ole olemassa kattavaa viitekehystä. Periaatteiden ja tavoitteiden toteuttaminen on vaikeaa, koska julkishallinto niin kansallisella kuin paikallisella tasolla toimii heikosti.

Päätelmät

Romaniassa ollaan poliittisella tasolla yhä enemmän tietoisia aluepolitiikan tarpeellisuudesta. Romanian hallinnollista kykyä Euroopan yhteisön varojen hoitoon ja integroidun aluekehityspolitiikan harjoittamiseen on kuitenkin parannettava. Olemassa olevien viranomaisten aseman ja vastuualueiden oikeusperustan määrittäminen, tunnistaminen ja selkiyttäminen sekä asianmukaisen hallintorakenteen vahvistaminen edellyttää vielä huomattavia lisätoimia ennen kuin Romania voi soveltaa yhteisön sääntöjä ja kanavoida Euroopan yhteisön rakennepoliittista tukea tehokkaasti.

3.6 Elämänlaatu ja ympäristö

Ympäristö

Euroopan yhteisön perustamissopimuksien mukaisen ympäristöpolitiikan tavoitteena on kestävä kehitys, joka perustuu EU:n politiikan eri aloihin sisällytettyyn ympäristön suojeluun, ennaltaehkäisyyn, aiheuttamisperiaatteeseen, ympäristövahinkojen torjumiseen niiden synty paikassa ja vastuun jakamiseen. Yhteisön säännöstyössä on noin 200 säädöstä, jotka koskevat muun muassa veden ja ilman pilaantumista, jätteiden ja kemikaalien käsittelyä, bioteknologiaa, säteilysuojaa ja luonnonsuojelua. Jäsenvaltioiden on valvottava, että ympäristövaikutukset arvioidaan ennen kuin tietynlaisille valtion tai yksityisille hankkeille annetaan toteuttamislupa.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään, että Romanian maankäyttöpolitiikan on oltava kestävä kehityksen periaatteen mukaista, ja siinä on otettava aina huomioon ympäristönäkökohdat. Sopimuksessa määrätään myös, että ympäristö kuuluu kahdenvälisen yhteistyön alaan, ja sitä koskeva lainsäädäntö on lähennettävä yhteisön vastaavaan lainsäädäntöön.

Valkoisessa kirjassa käsitellään vain pientä osaa yhteisön ympäristöalan säännöstöstä, nimittäin tuotelainsäädäntöä, joka liittyy suoraan tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen.

Yleiskuvaus

Romaniassa on hyvin vakavia ympäristöongelmia ja erityisiä haasteita kaikilla tärkeimmillä aloilla: veden laadun, jätehuollon sekä ilman ja maaperän pilaantumisen aloilla.

Vesivarojen tila aiheuttaa monenlaista huolta: juomaveden laatu on hyvin huono, jätevedenkäsittelylaitosten piiriin kuuluvat hyvin harvat, käsittelyn laatu on huonoa ja pohjavesi on laajalti saastunut. Vesien saastuminen Romaniassa johtuu suureksi osaksi tehomaanviljelystä peräisin olevista nitraateista. Tonavan vakavat saastumisongelmat ovat suuressa määrin peräisin Romaniasta. Jätteet ovat myös suuri huolen aihe: jätehuoltolakeja ei käytännöllisesti katsoen ole lainkaan, vaarallisia jätteitä ei ole määritelty ja jätteitä poltetaan vain satunnaisesti. Ilman pilaantuminen on vakava ongelma. Tärkeimmät päästölähteet ovat voimalaitokset ja muut erityisesti raskaita metalleja käyttävät teollisuuslaitokset sekä moottoriajoneuvot ja kotitalouksien lämmitys. Happosateista on myös tullut vakava ongelma. Vuoden 1989 jälkeen tapahtunut saastepäästöjen vähentyminen johtuu etupäässä talouselämän taantumuksesta, mutta myös yrityksistä korjata pahimmin saastuneita kohteita. Romaniassa on kuitenkin vielä arvokkaita alueita, joiden luonto ei ole vaurioitunut, kuten Karpaattien vuoristo ja Tonavan suisto (joista jälkimmäinen on määritelty biologisen monimuotoisuutensa johdosta yhdeksi maailman arvokkaimmista alueista).

Tähän mennessä Romaniassa ei ole tehokkaasti käsitelty ympäristökysymyksiä. Investoinnit ovat vähäisiä verrattuna EY:n tasoon, ja tilannetta pahentaa ympäristöongelmiin tarkoitettujen rahoitusinstrumenttien puute.

Ympäristöalan puitelaki säädettiin vuonna 1995, ja siinä asetetaan jätehuolto etusijalle. Suurin osa ympäristölainsäädännöstä on kuitenkin varsin vanhaa. Lisäksi täytäntöönpanotaso on alhainen, mikä johtuu muun muassa kannustimien puutteesta, vanhoista ja energiaa tuhlaavista teknologioista, rahoituksen ja henkilöstön puutteesta ja vähäisestä julkisesta panoksesta. Uudessa yksityistämislaisissa edellytetään, että sijoittajilla on joko rahoitustakuu tai he sitoutuvat noudattamaan ympäristövaatimuksia.

Kansallinen ympäristörahasa, joka rahoitettaisiin saasteveroilla ja valtion talousarviosta, saataneen perustetuksi vuoden 1997 loppuun mennessä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Yleisesti ottaen on tehty hyvin vähän ympäristölainsäädännön lähentämiseksi Euroopan yhteisön lainsäädäntöön. Vuosina 1996 ja 1997 on tarkoitettu valmistella tiettyjä ympäristöalan välineitä, jotka liittyvät erityisesti valkoiseen kirjaan sisältyvään lainsäädäntöön. Erityisiä suunnitelmia muiden ympäristöalaa koskevien yhteisön säännösten saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä ja niiden täytäntöönpanemiseksi ei kuitenkaan ole. Tilanne on erityisen vakava kiinteiden ja vaarallisten jätteiden alalla, jossa lainsäädäntöä ei käytännöllisesti katsoen ole, vaikka lakiluonnos onkin suunnitteilla. Paljon tehtävää on vielä myös säteilysuojauksessa ja radioaktiivisten jätteiden huollossa. Nämä ovat aloja, joilla ei ole turvallisuuskulttuuria. Erityistä huomiota pitäisi kiinnittää ilmaa, jätteitä ja vettä koskevien puitedirektiivien sekä ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi annetun direktiivin (IPPC-direktiivi) nopeaan saattamiseen osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä rahoitusstrategioiden vahvistamiseen suuria investointia vaativien vesi-, ilma- ja jätealan lainsäädäntöä varten.

Tilannetta vaikeuttaa vielä hyvin huono tietoisuus ympäristöasioista, vaikka kansalaisjärjestöt osallistuvat nykyisin entistä enemmän ympäristöpolitiikan kehittämiseen. Romaniassa onkin vielä pitkä matka EU:n vaatimusten muodolliseen täyttämiseen. Tosiasialliseen EU:n säännösten täytäntöönpanoon on vielä pitempi matka, ja siihen tarvittaisiin sekä hallituksen että yritysten suuria investointeja samoin kuin asianmukaisten täytäntöönpanorakenteiden kehittämistä. Unioniin liittymistä koskevaan Romanian ympäristöalan strategiaan pitäisi kuulua täytäntöönpanoaikataulut EU:n ympäristöalan säännösten voimaan saattamiseksi. Se aloitettaisiin muun muassa edellä mainittujen puitedirektiivien ja IPPC-direktiivin täytäntöönpanolla.

Päätelmät

Jotta Romania pääsisi alkuun mukautumisessa EU:n säännöksiin, sen pitäisi kiinnittää enemmän huomiota ympäristökysymyksiin, panna täytäntöön kohdennettuja ympäristöstrategioita ja työohjelmia unioniin liittymistä silmällä pitäen, lisätä merkittävästi rahoitus- ja muita varoja tälle alalle sekä kehittää hallintokapasiteettiaan. Jos tällaista strategiaa noudatetaan, Romania pystyy saattamaan yhteisön ympäristösäännökset kokonaan osaksi kansallista lainsäädäntöään keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä. Kuitenkin monien pitkäkestoisia ja määrältään huomattavia investointeja sekä huomattavaa hallinnollista työtä vaativien säännösten (esim. kaupunkien jäteveden käsittely, juomavesi, jotkut jätehuolto ja ilman pilaantumista koskevan lainsäädännön näkökohdat) tosiasialliseen voimaan saattamiseen päästään vasta hyvin pitkällä aikavälillä.

Kuluttajansuoja

Yhteisön säännöstö kattaa kuluttajien taloudellisten etujen suojaamisen (johon sisältyy harhaanjohtavan mainonnan, hintojen ilmoittamisen, kulutusluottojen, kohtuuttomien sopimusehtojen, etämyynnin, matkapakettien, muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tapahtuvan myynnin ja kiinteistöjen osa-aikaisen käyttöoikeuden valvonta)

ja tavaroiden yleisen turvallisuuden sekä kosmetiikka-alan, tekstiilien nimitysten ja lelujen erityisalat.

Eurooppa-sopimuksessa määrätään lainsäädännön lähentämisestä yhteisön oikeuden kanssa sekä yhteistyöstä, jonka päämääränä on Romanian ja Euroopan yhteisön kuluttajansuojajärjestelmien täydellinen vastaavuus. Valkoisen kirjan ensimmäisen vaiheen toimenpiteissä keskitytään tuoteturvallisuuden parantamiseen, mukaan lukien kosmetiikka, tekstiilit ja lelut, sekä kuluttajan taloudellisten etujen suojaamiseen, erityisesti harhaanjohtavaa mainontaa, kulutusluottoja, kohtuuttomia sopimusehtoja ja hintojen ilmoittamista koskevilla toimenpiteillä. Toisen vaiheen toimenpiteet liittyvät matkapaketteihin, muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tapahtuvaan myyntiin ja kiinteistöjen osa-aikaiseen käyttöoikeuteen. Euroopan yhteisön uusi lainsäädäntö, joka on otettu käyttöön äskettäin (etämyynti) tai otetaan pian käyttöön (vertaileva mainonta, hintojen ilmoittaminen), on myös otettava huomioon.

Yleiskuvaus

Romania on kehittänyt vuodesta 1992 alkaen laajan kuluttajansuojaa käsittelevien toimielinten verkoston. YK:n antamien tämän alan suuntaviivojen innoittamana kuluttajansuojalain säädetään tärkeimmistä säännöistä ja perustetaan kuluttajansuojavirasto (OPC). Se on valtionlaitos, joka ei ole riippumaton, ja sillä on 14 kuluttajapolitiikan koordinoinnista ja toteuttamisesta vastaavaa aluetoimistoa. Lisäksi OPC järjestää kuluttajien neuvoo-antavia kokouksia, joihin osallistuu edustajia valtionlaitoksista, kuluttajaryhmistä ja teollisuudesta sekä kansallisella, maakunnallisella että paikallisella tasolla.

OPC:n ruohonjuuritason kuluttajaryhmiä rohkaisevan työn tuloksena Romanian kuluttajaliikkeeseen kuuluu useita valtiosta riippumattomia järjestöjä, mukaan lukien kuluttajansuojaliitto. Kuluttajaryhmien ja OPC:n välillä on ajoittain jännitteitä, koska OPC valitsee neuvontaprosessiin osallistumaan oikeutetut ryhmät. Suurin osa noin sadasta kuluttajajärjestöstä on pieniä, paikallisia ryhmiä, jotka kuuluvat usein johonkin 16:sta alueryhmittymästä. Romaniassa on yksi kansallinen yhteenliittymä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Kuluttajansuojalain voimassaolo aiheuttaa sen, että useimmat kuluttajansuojan alat ovat osittain säänneltyjä. Mutta koska laissa säädetään vain puitteista, yhteisön vaatimusten täyttämiseksi tarvitaan vielä erityislainsäädäntöä.

Kuluttajien taloudellisten etujen suojaamiseksi tietyillä aloilla tarvitaan täydentävää lainsäädäntöä, esimerkiksi hintojen ilmoittamisen, muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa tapahtuvan myynnin, etämyynnin, kiinteistöjen osa-aikaisen käyttöoikeuden, kohtuuttomien sopimusehtojen ja kulutusluottojen alalla. Joissakin tapauksissa Romanian yhdenmukaistamisohjelmassa on jo suunnitteilla luonnoksia, kun taas toisilla aloilla, kuten etämyynti, ei näytä olevan suunnitteilla aloitteita. Matkapaketeista on todennäköisesti valmisteilla lainsäädäntöä, ja käsiteltävänä on

lakiluonnoksia, jotka yhdenmukaistaisivat harhaanjohtavaa mainontaa koskevia sääntöjä Romaniassa yhteisön standardien kanssa.

Yleistä tuoteturvallisuutta koskeva Romanian lainsäädäntö näyttää vastaavan melko hyvin alan tärkeintä yhteisön direktiiviä. Romanian yhdenmukaistamisohjelmaan kuuluu yhteisön kuluttajansuojalainsäädännön tärkeimmät alat kattavien useiden lakiluonnosten käsittely.

Yhteisön säännösten käyttöönottamiseen on liityttävä tehokkaan ja riippumattoman, viranomaisten tukeman kuluttajaliikkeen kehittäminen.

Päätelmät

Romania on edennyt lainsäädännön lähentämisessä melko pitkälle. Vaikka hallituksen on vielä hyväksyttävä useita muutoksia tai uusia lakiluonnoksia, romanialaiset ovat lähellä yhteisön kuluttajanstandardien noudattamista. Mutta yhteisön säännösten tehokas soveltaminen aiheuttaa todennäköisesti ongelmia, erityisesti koska Romanian on voimavarojen puuttuessa vaikea saattaa voimaan nykyistä lainsäädäntöä.

3.7 Oikeus- ja sisäasiat

Nykyiset säännökset

Oikeus- ja sisäasioita (YOS) koskeva yhteisön säännöstö perustuu pääasiassa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) VI osastossa (sen K artiklassa) määrättyyn yhteistyöhön, ns. "kolmanteen pilariin", mutta siihen liittyvät läheisesti myös eräät "ensimmäisen pilarin" (Euroopan yhteisön perustamissopimuksen) määräykset ja lainsäädäntötoimenpiteet.

Yhteisön säännösten soveltamisalaan kuuluvat oikeus- ja sisäasioiden alalla ensisijaisesti turvapaikkakysymykset, yhteisön ulkorajojen valvonta, maahanmuuttoasiat, tulli- ja poliisiyhteistyö vakavien rikosten, mm. huumekaupan, torjumiseksi sekä oikeudellinen yhteistyö rikos- ja yksityisoikeuden alalla. Sopimuksessa Euroopan unionista määritellään tällaisessa yhteistyössä noudatettavat pääperiaatteet, joita ovat erityisesti Euroopan yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi sekä vuonna 1951 tehty pakolaisten oikeusasemaa koskeva Geneven yleissopimus. Lisäksi yhteistyön perustana käytetään tähän alaan liittyviä kansainvälisiä sopimuksia, joita on tehty mm. Euroopan neuvoston, Yhdistyneiden kansakuntien ja Haagin konferenssin piirissä. Kolmanteen pilariin liittyvän yhteisön säännösten lainsäädännöllinen sisältö on erilainen kuin ensimmäisessä pilarissa, sillä sen muodostavat sopimukset, yhteiset toiminnat, yhteiset kannat ja päätöslauselmat (mukaan lukien vielä neuvoteltavina olevien luonnosten hyväksytyt osat). Neuvosto on hyväksynyt useita yhteisön sopimuksia (mm. vuonna 1990 tehdyn Dublinin sopimuksen sekä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista, petoksia ja Europolia koskevat sopimukset), ja ne ovat parhaillaan kansallisten kansanedustuslaitosten ratifioitavina; eräät muut sopimukset, mm. ulkorajoja koskeva sopimus, ovat edelleen neuvoston käsiteltävinä eri vaiheissa. Oikeus- ja

sisäasioita koskeva yhteisön säännöstö sisältää itse lainsäädännön ja sen täytäntöönpanotoimenpiteet ja edellyttää runsaasti käytännön yhteistyötä.

Uusi sopimus

Kun Amsterdamissa hallitusten välisen konferenssin työn tuloksena laadittu uusi sopimus tulee voimaan, yhteistyökehys useilla edellä mainituilla aloilla muuttuu kokonaan.

Uudessa sopimuksessa vahvistetaan pyrkimys tehdä unionista "vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue", ja siksi kyseiset alat ja erityisesti henkilöiden vapaa liikkumisoikeus sekä turvapaikka- ja maahanmuuttokysymykset sisällytetään yhteisön toimialaan.

Erityisesti henkilöiden vapaan liikkumisoikeuden osalta uudessa sopimuksessa määrätään, että Schengenin säännöstö sisällytetään Euroopan unioniin, ja edellytetään, että kukin yhteisön jäsenyyttä hakeva maa hyväksyy kyseisen säännöstön kokonaisuudessaan.

Rikosoikeudelliset ja poliisiasiat jäävät edelleen hallitusten välisen yhteistyön piiriin, mutta uudessa sopimuksessa vahvistetaan niihin liittyviä yhteistyömenettelyjä.

Eurooppa-sopimus ja Valkoinen kirja

Eurooppa-sopimus sisältää määräyksiä yhteistyöstä huumeiden väärinkäytön ja rahanpesun torjumiseksi.

Valkoisessa kirjassa ei suoranaisesti käsitellä kolmanteen pilariin liittyviä asioita, mutta siinä viitataan sellaisiin ensimmäiseen pilariin kuuluviin asioihin kuin rahanpesu ja henkilöiden vapaa liikkumisoikeus, jotka liittyvät läheisesti oikeus- ja sisäasioihin. Lisäksi viitataan Brysselin ja Rooman sopimuksiin.

Yleiskuvaus

Yleiset edellytykset yhteistyölle oikeus- ja sisäasioissa

Romania liittyi Euroopan neuvostoon vuonna 1993, ja se on ratifioinut keskeiset ihmisoikeussopimukset. Maan perustuslaissa säädetään tuomiovallan riippumattomuudesta oikeusvaltion periaatteiden mukaisesti.

Hallintoelinten uudistus on saatava vakiintumaan. Useimmissa oikeus- ja sisäasioista vastaavissa elimissä on luotava uusi hallintokulttuuri. Romanian koko ja sijainti aiheuttavat sille erityisiä haasteita. Romanian tietosuojalainsäädäntö on kehittymätön, eikä se ole ratifioinut tietosuojasopimusta. (Ks. myös erillinen jakso sisämarkkinoista).

Turvapaikkakysymykset

Romania ratifioi Geneven yleissopimuksen ja siihen liittyvän pöytäkirjan vuonna 1991; vuonna 1996 se pani täytäntöön niiden soveltamista koskevan kansallisen lainsäädännön, joka täyttää sopimusmääräyksistä monet mutta ei välttämättä kaikkia. Laki sisältää säännökset väliaikaisesta suojelusta. Tärkeimmät hallintomenettelyt pakolaisten ja

turvapaikanhakijoiden asioiden käsittelemiseksi ovat kunnossa, ja tätä varten on perustettu erityinen yksikkö. Sen voimavarat ovat kuitenkin puutteelliset, ja henkilökunta kaipaa lisää kokemusta turvapaikkakysymysten ja -hakemusten käsittelystä. Kahden viime vuoden aikana on tehty 400–500 turvapaikkahakemusta; niiden tekijät ovat lähtöisin pääasiallisesti Aasiasta.

Maahanmuuttokysymykset/Rajavalvonta

Romania arvioi maassa olevan noin 18 000–20 000 Aasiasta ja Afrikasta tullutta laitonta maahanmuuttajaa. Järjestäytynyt rikollisuus harjoittaa ihmiskauppaa. Puutteellisen viisumi-, maahanpääsy- ja rajavalvontapolitiikan vuoksi Euroopan unioni lisäsi 1990-luvun alkupuolella Romanian luetteloon niistä yhteisön ulkopuolisista maista, joiden kansalaisilta vaaditaan viisumi. Romania on nyt ottanut itse käyttöön tämän luettelon jäädytettyään viisumivapautta koskevan sopimuksen 17 maan kanssa. Viranomaiset ovat ryhtyneet uudistamaan viisumin myöntämiseen liittyviä menettelyjä, tarkistamaan kutsukirjeitä ja tiukentamaan passinmyöntämismenettelyjä. Valmisteilla on uusi ulkomaalaislaki, jonka avulla pyritään puuttamaan laittomaan maahanmuuttoon, pimeään työvoimaan ja laittomien maahanmuuttajien karkottamiseen sekä tiukentamaan oleskelulupajärjestelyjä. Takaisinottoa koskeva sopimus on tehty 15 maan kanssa. Romania pyrkii parantamaan myös rajahallintojärjestelmäänsä; tietoverkot ovat puutteellisia eikä rajavartiostossa ole vielä suoritettu juuri mitään uudistuksia.

Poliisiyhteistyö

Järjestäytynyttä rikollisuutta esiintyy laajalti, etenkin talous- ja rahoitusalailla. Siihen kuuluvat myös naisten, aseiden ja radioaktiivisten aineiden kauppa, huumekauppa, väärennökset, autovarkaudet, laitton liiketoiminta ja ihmiskauppa. Romaniassa toimivilla rikollisilla on vahvat yhteydet ulkomaisiin ryhmiin. Romania pyrkii saattamaan järjestäytynyttä rikollisuutta koskevat lakinsa yhdenmukaisiksi Euroopan unionin säännösten kanssa mm. tarkistamalla rikos- ja siviilioikeudellista lainsäädäntöään; samalla yritetään karsia julkishallinnossa esiintyvää korruptiota. Poliisivoimien ammattitaidon kohentaminen vaatii runsaasti työtä. Lainvalvontaa johtaa järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi perustettu poliisiosasto, johon kuuluu talousrikoksia tutkiva erikoisyksikkö. Myös valtiovarainministeriö (tulli- ja valtiovarainhallinto) kehittää erityisosaamista. Romania ei ole allekirjoittanut rahanpesua koskevia kansainvälisiä sopimuksia. Asiaa koskeva lakiehdotus on harkittavana. Tiedot rahanpesun luonteesta ja laajuudesta sekä keinoista puuttua siihen tehokkaasti ovat rajalliset. (Ks. myös erillinen jakso sisämarkkinoista). Romaniassa ei ole sisäisen terrorismin uhkaa, mutta huolestusta herättää se, että kansainvälinen terrorismi pitää maata jalansijanaan. Romania on allekirjoittanut tärkeimmät terrorismia koskevat sopimukset ja ottanut käyttöön asianmukaiset lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet sen torjumiseksi.

Huumeet

Romania on huomattava huumeiden jakelukeskus ja kauttakulkumaa Balkanin pohjoispuolisella reitillä. Etupäässä Aasiasta, mutta myös Afrikasta peräisin olevat huumeet tulevat Romaniaan lähinnä Tonavan satamien kautta ja turistibussien mukana. Paikallinen huumeiden väärinkäyttö on vielä vähäistä, mutta lisääntymään päin (myös

synteettisten huumeiden). Huumeiden väärinkäytön torjuntamenetelmät ja niiden saatavuuden vähentämiseen tähtäävät toimet ovat vielä alkeellisella tasolla. Hallitus aikoo perustaa ministeriöiden välisen komitean käsittelemään huumeiden väärinkäytön torjuntaa. Se aikoo luoda koordinoitun kansallisen strategian huumeista riippuvuuden ja huumeikaupan torjumiseksi. Romania on ratifioinut tärkeimmät huumeiden väärinkäyttöä koskevat sopimukset (lukuun ottamatta rahanpesua koskevaa sopimusta). Suunnitteilla on huumeita koskevan lain keskeisten osien yhdenmukaistaminen EUn vaatimusten kanssa (esim. huumeiden esiasteet ja rahanpesu). Poliisivoimien ja tullilaitoksen yhteydessä toimii erityisiä huumeyksiköitä. Romania on ratifioinut Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1961 ja 1971 tehdyt huumeita koskevat sopimukset.

Oikeudellinen yhteistyö

Romania on allekirjoittanut tärkeimmät kansainväliset rikosoikeudelliset sopimukset, mutta ei ole ratifioinut niitä. Kokemus oikeudellisesta yhteistyöstä Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden kanssa yhteisön lainsäädännön parissa on rajoittunutta. Rikoslainsäädäntö mahdollistaa oikeudellisen yhteistyön, mutta Romanian kansalaisia ei voida luovuttaa (kuten eräissä unionin jäsenvaltioissa). Yksityisoikeudellinen lainsäädäntö mahdollistaa oikeudellisen yhteistyön. Romania aikoo liittyä Luganon sopimukseen, ja maa hyväksyikin vuonna 1992 lain, joka laajalti noudattelee tätä sopimusta. Romania on hyväksynyt myös vuonna 1980 tehdyn yleissopimuksen kansainvälisestä lapsikaappauksesta. Oikeuslaitos on raskaasti ylikuormitettu, ja sen toimintaa on parannettava, jotta tapauksia voidaan käsitellä tehokkaasti perustuslain edellyttämällä tavalla.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romaniassa on tapahtunut jonkin verran edistystä turvapaikka-asioita koskevan Euroopan unionin säännösten toteuttamisessa, mutta muilla aloilla edistys on vähäistä. Oikeus- ja sisäasioista vastaavat viranomaiset ovat muodollisesti luotettavia, mutta julkisen valvonnan taso on käytännössä alhainen ja väärinkäytöksistä vastuuseen joutuminen harvinaista. Oikeus- ja sisäasioista vastaavien hallintoelinten ja oikeuslaitoksen uudistaminen on alkuvaiheessa. Virkamiehillä on niukasti kokemusta oikeus- ja sisäasioiden alalla tehtävästä yhteistyöstä Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa.

Maahanmuuton, viisumipolitiikan ja rajavalvonnan alalla esiintyy pitkään jatkuneita ongelmia, joita on ryhdytty selvittämään vasta nyt. Erityinen ongelma on järjestäytynyt rikollisuus, jonka torjumiseen tarkoitettujen mekanismien ja välineiden kehittäminen on vielä alkuvaiheessa. Myös huumekauppa on vakava ongelma, jota ei ole saatu tehokkaaseen viranomaisvalvontaan.

Päätelmät

Romaniassa on oikeus- ja sisäasioiden alalla vastassaan erityisen suuria haasteita. Tähän mennessä maassa on tapahtunut vain vähäistä edistystä oikeus- ja sisäasioita koskevan yhteisön säännösten täytäntöönpanossa. Säännösten (sekä nykyisen että tulevan) toteuttaminen keskipitkällä aikavälillä näyttää vaikealta. Kehitys tällä alalla riippuu

laajemmasta institutionaalista uudistuksesta, joka puolestaan on riippuvainen poliittisesta kehityksestä.

3.8 Ulkosuhteisiin liittyvä politiikka

Kauppa ja kansainväliset taloussuhteet

Yhteisön monenväliset ja kahdenväliset kauppapoliittiset sitoumukset ja niiden autonomiset kauppapoliittiset puolustusvälineet muodostavat pääosin tällä alalla yhteisön säännöstön.

Eurooppa-sopimuksessa on monilla aloilla määräyksiä, jotka vaativat sopimuspuolia toimimaan Maailman kauppajärjestön/GATTin periaatteiden mukaisesti tai muiden asian kannalta oleellisten kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.

Valkoisessa kirjassa ei ole tätä alaa koskevia määräyksiä.

Yleiskuvaus

Romania on Maailman kauppajärjestön jäsen ja sopimuspuolena GATT:n siviililentokoneita koskevassa sopimuksessa. Liittyttyään unioniin sen olisi noudatettava WTO:n sellaisten monenvälisten sopimusten määräyksiä, joissa yhteisö on sopimuspuolena.

Romanialla ei ole nykyisin käytössä määrällisiä rajoituksia tekstiili- ja vaatetuotteille. Kun Romania liittyy unioniin, yhteisön tekstiilituotteita koskeva politiikka ulotettaisiin koskemaan sitä. Kaikkia yhteisön rajoituksia, jotka ovat yhä voimassa sinä päivänä kun Romania liittyy unioniin, olisi mukautettava sopivin määrin Romanian unioniin liittymisen huomioon ottamiseksi.

Romanialla on käytössä maksutasetta koskevia rajoituksia, jotka on poistettava ennen unioniin liittymistä.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Liittyttyään unioniin Romanian pitäisi soveltaa yhteisön yhteistä tullitariffia ja yhteisön maatalouspolitiikan määräyksiä ulkoisesta kaupasta. Uruguayn kierroksen jälkeinen painotettu keskimääräinen suosituimmuustulli teollisuustuotteille on Romanian osalta 33,9 prosenttia ja yhteisön osalta 3,6 prosenttia, vaikka käytännössä Romanian keskimääräisesti soveltama tulli on 20 prosenttia. Vapaakaupan asteittainen soveltaminen Romanian ja yhteisön välillä liittymiseen mennessä vähentää kuitenkin alemman yhteisön yhteisen tullitariffin soveltamisen vaikutusta kotimaiseen teollisuuteen.

Suhteissaan kansainvälisten järjestöjen kanssa Romanian pitäisi varmistaa se, että sen toimet ja sitoumukset noudattavat Eurooppa-sopimusta ja varmistaa tulevien velvollisuuksiensa yhdenmukainen täytäntöönpano yhteisön jäsenenä.

Liittyttyään unioniin Romaniasta tulisi yhteisön useiden suosituimmuuskohtelua koskevien sopimusten sopimuspuoli. Romanian ja kolmansien maiden väliset sopimukset suosituimmuuskohtelusta olisi yleensä lakkautettava liittymisajankohtana.

Romanian rautaromua koskevat vientirajoitukset on määrä poistaa vuoden 1997 loppuun mennessä.

Palvelujen kaupan ja sijoittautumisen alalla Romania on pyrkinyt varmistamaan, että sen monenväliset palvelukaupan yleissopimukseen perustuvat sitoumukset ovat mahdollisimman samanlaiset vastaavien yhteisön sitoumusten kanssa. On tärkeää, että mahdolliset jäljellä olevat mahdolliset eroavaisuudet Romanian ja yhteisön sitoumuksissa ratkaistaan.

Liittyttyään unioniin Romanian pitäisi kumota kansallinen kauppapolitiikan puolustusvälineitä koskeva lainsäädäntönsä, ja yhteisön vastaavaa lainsäädäntöä sovellettaisiin sen sijaan.

Kokemus aikaisemmista unioniin liittymisistä on osoittanut, että olemassaolevien polkumyynnin vastaisten toimenpiteiden automaattinen ulottaminen koskemaan uusia jäsenvaltioita aiheuttaa sen, että kolmannet maat aiheuttavat ongelmia asettamalla kyseenalaiseksi tällaisen lähestymistavan asian kannalta oleellisten WTO-määräysten kanssa. On myös nähty, että unioniin liittyminen mahdollistaa sellaisten toimenpiteiden kiertämisen, jotka komissio on ottanut käyttöön kauppapolitiikan puolustusvälineinä. Näin tapahtuu kun ennen liittymistä huomattavat määrät toimenpiteen alaisia tuotteita viedään tulevan jäsenvaltion alueelle ja liittymisen tapahduttua ne lasketaan automaattisesti vapaaseen liikkeeseen laajentuneella tullialueella. Nämä kaksi ongelmaa pitäisi käsitellä Romanian unioniin liittymistä valmisteleavan vaiheen aikana.

Romania on jäsen kolmessa neljästä voimassaolevasta joukkotuhooaseita koskevassa ydinsulkujärjestelyssä, se on hakenut jäsenyyttä neljanteen. Romania ei ole vielä ottanut käyttöön yhteisön valvontaluetteloa siviili- ja sotilaskäyttöön tarkoitetuista tavaroista. Aseiden vienti on myös valvottua. On vaikea arvioida, missä määrin viennin valvonta pannaan tehokkaasti täytäntöön ja ovatko tietyt varaukset perusteltuja, mutta Romanialla ei näytä olevan mitään suurempia vaikeuksia soveltaa tällä alueella yhteisön lainsäädäntöä.

Päätelmä

Romanian pitäisi pystyä vastaamaan yhteisön vaatimuksiin tällä alalla keskipitkällä aikavälillä, edellyttäen, että se lisää työtä voimassa olevien kaupan esteiden poistamiseksi, jotta sen kauppajärjestelmä olisi lähempänä yhteisön kauppajärjestelmää.

Kehitysyhteistyö

Yhteisön säännöstö kehitysyhteistyön alalla koostuu pääasiallisesti Lomé'n yleissopimuksesta, joka on voimassa vuoden 2000 alkuun.

Eurooppa-sopimus ja valkoinen kirja eivät sisällä tätä alaa koskevia määräyksiä.

Yleiskuvaus

Romanialla on etuuskohteluun perustuvia kauppasopimuksia tiettyjen AKT-valtioihin kuulumattomien kehitysmaiden kanssa, mutta sillä ei ole tällaisia järjestelmiä AKT-valtioiden kanssa. Yleisiä tullietuusjärjestelmiä ei sovelleta eikä tavaroille myönnetä tuontitullittomuutta.

Romanian talousarvio ei sisällä kehitysyhteistyömäärärahoja, vaikka maa on osallistunut Yhdistyneiden Kansakuntien tiettyjen järjestöjen kehitysohjelmien rahoittamiseen.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Unioniin liittymisen jälkeen Romanian olisi sovellettava etuuskohteluun perustuvaa kauppajärjestelmäänsä AKT-valtioihin ja rahoitettava muiden jäsenvaltioiden kanssa Euroopan kehitysrahastoa (EKR), joka antaa rahoitusapua Lomén yleissopimuksen mukaisesti.

Romanialla voisi olla vaikeuksia soveltaa Lomén nykyistä kauppajärjestelmää kokonaisuudessaan unioniin liittymispäivästä.

Tavanomaisesti uudet jäsenvaltiot liittyvät Lomén yleissopimuksen sopimuspuoliksi unioniin liittymispäivänä erillisellä pöytäkirjalla.

Päätelmä

Romanian on edistyttävä lisää, jotta se voi täyttää Euroopan unionin vaatimukset tällä alalla lähivuosina.

Tulli

Tullialan säännöstö on yhteisön tullikoodeksi ja sen soveltamista koskevat säännökset, EY:n yhdistetty nimikkeistö, yhteinen tullitariffi mukaan luettuna kauppaa koskevat etuudet, tariffikiintiöt ja tariffisuspensiot, sekä muu tullia koskeva lainsäädäntö, johon ei sovelleta tullikoodeksia.

Eurooppa-sopimus koskee vapaakauppa-alueen perustamista yhteisön kanssa ja tullien asteittaista poistamista monilta tuotteilta sopimuksen voimaantulopäivästä aikataulun mukaisesti.

Valkoiseen kirjaan sisältyvät ensimmäinen vaihe, toimenpiteet Eurooppa-sopimuksen perusteella vahvistetun vapaakaupan lujittamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi, mukaan luettuna muun muassa tullikoodeksin ja yhdistetyn nimikkeistön mukainen lainsäädäntö. Toinen vaihe koskee koko yhteisön lainsäädännön käyttöönottoa maan liittämiseksi tulliliittoon jäsenyyden toteutuessa.

Yleiskuvaus

Euroopan unioniin liittyessään Romanian tulliviranomaisia vaaditaan ottamaan kaikki vastuu unionin ulkorajan suojelemisesta ja valvomisesta. Välillistä verotusta koskevien säästöjen soveltamisen lisäksi tulliviranomaiset vastaavat muun muassa yhteisön yhteisen kauppapolitiikan, yhteisen maatalouspolitiikan ja yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpanosta ja toteuttamisesta yhteisön ulkorajalla.

Romanian kyky soveltaa täysin yhteisön säännöstöä edellyttää mahdollisuutta hyväksyä ja panna täytäntöön yhteisön lainsäädäntö sekä riittävää perusrakenteiden sekä välineiden ja laitteiden tasoa, erityisesti kun on kyse tietokoneistamisesta ja tutkimusvälineistä ja sellaisen tehokkaan tulliorganisaation perustamista, jossa on riittävä määrä pätevää ja motivoitunutta henkilökuntaa, jolla on korkea moraalinen viranhoidossaan.

Tulliohjelmissa annetun teknisen avun turvin Romania on laatinut ehdotuksen yhteisön tullikoodeksin mukaiseksi tullilaiksi, jota ei ole vielä esitetty parlamentille. Lisäksi Romania on laatinut ehdotuksen tullihelpotuksia ja väärennettyjä ja laittomasti valmistettuja tavaroita koskevaiksi lainsäädännöksi, joka perustuu yhteisön lainsäädäntöön. Eräillä aloilla se kuitenkin on vielä erilainen.

Romania on yhdenmukaistanut kansallisen tavaranimikkeistönsä yhteisön yhdistetyn nimikkeistön kanssa vuonna 1996. Romanian tullihallinnolla ei vielä ole yhdenmukaistettua tariffia. Tämän vuoksi Romanian tullitariffin tullien vertaaminen yhteisen tullitariffin tulleihin on vaikeaa. Romaniassa ei vielä tunneta Euroopan unionin käyttämää sitovaa tariffitietojärjestelmää.

Romania otti käyttöön 31 tammikuuta 1997 Euroopan maiden välisen alkuperäkumulaatiota koskevan uuden järjestelmän.

Romania on esittänyt hakemuksen päästä EY:n ja EFTA:n yhteistä passitusmenettelyä koskevan yleissopimuksen sopimuspuoleksi sekä sopimuspuoleksi yleissopimukseen yhtenäisestä hallinnollisesta asiakirjasta. Yhteisön erityistyöryhmä auttaa Romaniaa tällä alalla, mutta kehityksen esteenä ovat olleet vakuuksiin liittyvät vaikeudet. Liittyminen passitusmenettelyä koskevaan yleissopimukseen edellyttää huomattavia lisävalmisteluja.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian on tarpeellista mukauttaa kansalliset menettelynsä vastaamaan yhteisön lainsäädäntöä suspensiojärjestelyistä ja taloudellisesti vaikuttavista tullimenettelyistä. Romanian liittyessä unioniin eräitä teknisiä siirtymäjärjestelyjä olisi toteutettava erityisesti sellaisten toimintojen osalta, jotka alkavat ennen liittymispäivää, mutta saatetaan päätökseen sen jälkeen.

Kauppasuhteissaan Euroopan yhteisöön Romanian olisi poistettava jäljellä olevat tulleja vastaavat maksut kuten tullilaitoksen uudenaikaistamismaksu, jota edelleen kannetaan. Romania on sitoutunut poistamaan maksun asteittain viimeistään 1 tammikuuta 1998.

On tärkeätä, että Romanian tulliviranomaiset voivat osallistua asianmukaisesti erilaisiin tietokoneistettuihin järjestelmiin, jotka ovat välttämättömiä järjestelmien hoitamiseksi tulliliitossa ja sisämarkkinoilla, sovellettaessa tullia ja välillistä verotusta koskevia säännöksiä sekä hoidettaessa tietokoneistettuja järjestelmiä keskinäisen hallinnollisen avun antamiseksi tullia, maataloutta ja välillistä verotusta koskevissa asioissa.

Unioniin liittyessään Romanian olisi poistettava tullivalvonta Euroopan unionin jäsenvaltioihin ja muihin unioniin liittyneisiin maihin rajoittuvilta rajoiltaan. Rajanylityspaikkojen vahvistamiseksi tarvittavat varat Romanian ja unioniin

kuulumattomien maiden välisillä rajoilla olisi otettava huomioon strategisessa suunnittelussa.

Päätelmä

Romanian tullihallinnon organisaatiota ollaan muuttamassa. On tarpeen saattaa organisaatio vastaamaan niitä vaatimuksia, jotka nykyaikaisen tullihallinnon on täytettävä. Alhaiset palkat vaikeuttavat henkilöstön hankkimista.

Vaikuttaa epätodennäköiseltä, että Romania olisi valmis täyttämään Euroopan unionin tullihallinnon vaatimukset lähivuosina.

Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Romania on vuodesta 1989 muuttanut ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa suunnan eurooppalaista ja euroatlanttista yhdentymistä kohti. Romania on osallistunut aktiivisesti Euroopan unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mukaisiin järjestelyihin ja on pyydettyä tukenut Euroopan unionin toimintaa tässä yhteydessä. Romania on Yhdistyneiden Kansakuntien, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ), Euroopan neuvoston ja monien muiden kansainvälisten järjestöjen jäsen. Se on Länsi-Euroopan unionin (WEU) liitännäiskumppani, se osallistuu Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvoston (NACC) ja rauhankumppanuusohjelman toimintaan ja on selvästi ilmaissut halunsa liittyä Länsi-Euroopan unionin ja NATO:n jäseneksi mahdollisimman pian. Se on myös osallistunut IFOR/SFOR-rauhanturvajoukkojen toimintaan. Romania tukee useita alueellisia järjestöjä, mukaan lukien Mustanmeren taloudellinen yhteistyö, Bulgarian ja Kreikan kanssa tehdyt kolmikantaiset järjestelyt sekä Keskieurooppalainen aloite, ja osallistuu niiden toimintaan. Se myös liittyi Keski-Euroopan vapaakauppasopimuksen CEFTAn sopimuspuoleksi 1 päivänä heinäkuuta 1997.

Romanialla ei ole aluekiistoja Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa. Sillä ei ole myöskään aluekiistoja unioniin assosioituneiden naapurimaiden kanssa. Romania ja Unkari ovat tehneet sopimuksen toistensa rajojen loukkaamattomuudesta sekä pyrkimyksistään noudattaa vähemmistöjä koskevia kansainvälisiä sääntöjä. Romanian unkarilaisvähemmistön kohtelua koskevat erimielisyydet vaikuttivat menneisyydessä kielteisesti maiden suhteisiin, jotka ovat kuitenkin parantuneet huomattavasti.

Suhteet Jugoslavian liittotasavallan kanssa eivät edistyneet entisen Jugoslavian alueella esiintyneiden aseellisten selkkausten aikana, kun Romania liittyi Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston käyttöön ottamaan pakotejärjestelmään, kunnes vuonna 1996 allekirjoitettiin ystävyyttä ja hyviä naapuruussuhteita koskeva sopimus.

Romania ja Ukraina parafoivat vuoden 1997 toukokuussa hyviä naapuruussuhteita koskevan sopimuksen, jolla ratkaistiin tiettyjä kahdenvälisiä kysymyksiä, ja sopivat kirjeenvaihdolla sopimuksen soveltamisalaan kuulumattomien kysymysten ratkaisemista koskevista edellytyksistä. Niihin kuuluu muun muassa näiden maiden välinen

rajajärjestelmä, kauttakulkujärjestelmä Tonavan suistolla, mannerlaatan rajojen määrittäminen ja Zmejnijn saarta ympäröivä yksinomainen talousvyöhyke.

Romanian ja Moldovan suhteet ovat säännönmukaiset, mutta tietyt kulttuuriseikat voivat vielä monimutkaistaa sopimuksen tekemistä.

Romanialla on mittava ulkoasiainhallinto, jonka avulla se kykenee vaikuttamaan Euroopan unionin jäsenenä täysipainoisesti ja tehokkaasti. Sillä on 96 ulkomaanedustustoa ja sen diplomaattisen henkilöstön määrä on 765.

Romania tukee ydinaseiden sekä biologisten ja kemiallisten aseiden leviämisen estämistä ja on allekirjoittanut kaikki tärkeimmät asevalvonnasta tehdyt kansainväliset sopimukset. Tärkeimpien viennin valvontajärjestelmien jäsenenä tai jäsenehdokkaana se valvoo tarkasti teknologian kaksikäyttötuotteita. Romanian asevoimat ovat demokraattisessa valvonnassa ja niiden rakennetta ollaan uudistamassa NATO:n vaatimusten täyttämiseksi. Puolustusteollisuuden perusta on kärsinyt useista vakavista ongelmista ja myös sen rakennetta ollaan uudistamassa.

Romania vahvisti jäsenyyshakemuksensa liitteenä olevassa muistiossa olevansa valmis ja kykenevä osallistumaan täysipainoisesti ja aktiivisesti yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Romanian tähänastista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevan arvion perusteella on odotettavissa, että Euroopan unionin jäsenenä se pystyy tehokkaasti täyttämään velvollisuutensa tällä alalla.

3.9 Varainhoitoa koskevat kysymykset

Varainhoidon valvonta

Yhteisön politiikkojen täytäntöönpano edellyttää erityisesti maatalouden ja rakennerahastojen alalla julkisten menojen tehokkaita hallinnointi- ja valvontajärjestelmiä, joihin sisältyvät petostentorjuntaa koskevat säännökset. Lainsäädäntöjen lähentäminen on lisäksi tarpeen, jotta omien varojen järjestelmä ja siihen liittyvät riittävät kirjanpitoa koskevat säännökset voitaisiin ottaa käyttöön.

Eurooppa-sopimukseen ei sisälly erityisiä määräyksiä varainhoidon valvonnasta. Siinä kuitenkin määrätään yhteistyöstä tilintarkastuksen alalla. Valkoiseen kirjaan ei sisälly alaa koskevia toimenpiteitä.

Yleiskuvaus

Vuonna 1992 perustettu Romanian tilintarkastusvirasto suorittaa pääasiassa ulkoisia tarkastuksia. Tilintarkastukset koskevat valtion varoihin ja julkiseen omaisuuteen liittyviä järjestelyjä, hallintoa ja varainhoitoa. Tilintarkastusvirasto antaa parlamentille kutakin varainhoitovuotta koskevan kertomuksen.

Vuonna 1991 valtiovarainministeriön yhteyteen perustetut varainhoidon valvontavirasto (Financial Control, FC; henkilöstömäärä 980) ja valtiovarainhallinnon tarkastuselin (State Finance Guard, SFG; henkilöstömäärä 1497) suorittavat sisäisiä tarkastuksia.

Kaikki taloudelliset yksiköt (julkiset ja yksityiset) ovat näiden tarkastusten kohteena. Varainhoidon valvontavirasto suorittaa sekä ennaltaehkäisevää että jälkikäteistä varainhoidon valvontaa. Siinä voidaan tarkastella myös varainhoidon moitteettomuutta. Suunnitelmien mukaan yhteisön varoihin sovelletaan tulevaisuudessa samaa varainhoidon valvontajärjestelmää kuin kansallisiin budjettivaroihin.

Tullihallinto vastaa tuontitullien ja -verojen määräämisestä ja kannosta. Sen hallinto muodostuu valtiovarainministeriön yhteydessä toimivasta pääosastosta ja kymmenestä osastosta, joihin kuuluu myös varainhoidon valvontayksikkö. Lisäksi tullihallintoon kuuluu kymmenen alueosastoa ja 101 tullitoimipaikkaa.

Petosten osalta määrätään laissa N:o 12/1990 ja 87/1994 valtion taloudellisten etujen vastaisia menettelyjä koskevasta rangaistusjärjestelmästä. Petoksia koskevat säädökset sisältyvät rikoslakiin ja rangaistusmenettelylakiin.

Varainhoidon valvontavirasto (FC) ja valtiovarainhallinnon tarkastuselin (SFG) osallistuvat lisäksi rahanpesutoiminnan torjuntaa käsittelevien kansainvälisten elinten toimintaan ja tiedonvaihtoon ja vaihtavat kokemuksia muiden maiden vastaavien hallintoelinten kanssa.

Vaikka Romaniassa ei ole hallintoelintä, joka vastaisi keskitetysti petostentorjunnasta, se kuuluu mm. seuraavien hallintoelinten tehtäviin: oikeusministeriö, syyttäjälaitos, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, Romanian keskuspankki sekä valtion omaisuuden arviointikomitea.

Nykytilanteen ja tulevaisuuden arviointi

Romanian tilintarkastusvirasto suorittaa ennakkovalvontaa eikä se ole tosiasiallisesti ulkoinen valvontaelin. Muun muassa tästä johtuen Romanian valvontarakenteet vastaavat ainoastaan rajallisesti yhteisön mallia, jossa on kaksi erillistä valvonnan haaraa.

Romanian tullilainsäädäntö muistuttaa jossakin määrin yhteisön lainsäädäntöä tullivelan syntymistä koskevien sääntöjen osalta, mutta se ei ole täysin yhtenevä Euroopan yhteisön lainsäädännön kanssa.

Kirjanpitomääräysten olisi oltava nykyistä yksityiskohtaisempia, jotta asetuksen 1552/89 vaatimukset täyttyisivät. Lisää yhteistyötä komission kanssa tarvitaan useilta kohdin sen määrittämiseksi, kuinka pitkälle Romania noudattaa yhteisön säännöstöä, mutta se näyttää täyttävän yleiset periaatteet maataloustukien ja rakennerahastojen osalta perustettuaan valvontajärjestelmän, joka soveltuu tarvittavien muutosten toteuttamiseen.

Romanian nykyisen lainsäädännön soveltamisesta tällä alalla on kuitenkin vähän kokemusta. Samoin tarvitaan riittävän luotettavien hallinnollisten rakenteiden perustamista.

Päätelmä

Tarvitaan huomattavia ponnistuksia, jotta sisäisen varainhoidon valvonnan toimintaa voitaisiin vahvistaa.

Vaikutukset yhteisön talousarvioon

Tiedonannossa *Agenda 2000* esitetään kokonaisrahoitusta koskeva kehys, johon sen mukaan pitäisi sisältyä tulevien laajentumisten vaikutus talousarvioon keskipitkällä aikavälillä siten, että varmistetaan sen yhdenmukaisuus yhteisön politiikkojen ehdotettujen suuntalinjojen kanssa järkevissä budjettirajoissa.

Tässä vaiheessa olisi vaikeata, ja varmasti ennen aikaista, arvioida tarkasti ja maakohtaisesti niitä vaikutuksia, jotka ehdokasmaiden liittymisellä on talousarvioon. Vaikutus talousarvioon riippuu suurelta osin monesta eri tekijästä:

- ajankohdasta, jolloin ehdokasmaan liittymisen toteutuu
- yhteisön politiikkojen tulevasta kehityksestä, erityisesti yhteisen maatalouspolitiikan uudistamisen jatkamisen ja rakennetoimien alalla asetettavien uusien suuntaviivojen osalta tehtävistä päätöksistä
- ehdokasmaissa tapahtuvasta kehityksestä kasvun, niiden kilpailu- ja tuotantokyvyn lujittamisen sekä säännösten omaksumiskyvyn osalta
- siirtymätoimenpiteistä, joista neuvotteluissa voidaan päättää.

Tässä voidaan ainoastaan esimerkinomaisesti esittää joihinkin talousarvion osa-alueisiin kohdistuvien vaikutusten suuruusluokkaa koskevia arvioita sekä kokonaisarvio.

Menot

Olettaen, että yhteistä maatalouspolitiikkaa uudistetaan komission esittämien suuntaviivojen mukaisesti, Romanian liittymisen merkitsisi kyseistä uudistusta täysin sovellettaessa ja ainoastaan markkinoihin kohdistuvien interventioimenpiteiden osalta menojen lisääntymistä 2 - 3 prosentilla nykyisten 15 jäsenvaltion ennustettavissa olevista vastaavista menoista.

Rakennetoimien yhteydessä Romanian osalle tulevat määrärahat saattaisivat asteittaisen nousun jälkeen olla noin 4 prosenttia maan BKT:sta.

Muiden yhteisön sisäisten politiikkojen soveltaminen unioniin vasta liittyneisiin maihin merkitsisi varmastikin suurempaa lisämenoa kuin mitä niiden suhteellinen painoarvo unionin BKT:ssa on, koska joidenkin politiikkojen toteuttamisesta aiheutuvat lisämenot riippuvat osittain asianomaisen väestön koosta, maantieteellisestä soveltamisalasta tai niiden jäsenvaltioiden lukumäärästä, joiden kanssa yhteensovittamista ja yhdenmukaistamista koskevia toimia toteutetaan. Mainittakoon esimerkinomaisesti, että Romanian BKT on nykyisin 0,3 prosenttia unionin BKT:sta.

Romanian liittymisen ei sitä vastoin pitäisi aiheuttaa merkittäviä lisämenoja unionin ulkoisten toimien osalta.

Toisaalta on otettava huomioon, että jokaisen ehdokasmaan liittymisen merkitsee niiden menojen päättymistä, jotka sille on saatettu osoittaa yhteisön talousarviosta liittymistä edeltävien ohjelmien mukaisesti esimerkiksi Phare-ohjelman kautta.

Romanian liittymisestä kolmella edellä mainitulla alalla aiheutuvien vuotuisten menojen voidaan edellä mainittujen seikkojen perusteella arvioida sijoittuvan vuosittain 2,1 ja 2,5 miljardin ecun välille vuosina 2005 - 2006 (vuoden 1997 hintoina).

Tulot

Olettaen, että omien varojen järjestelmää sovelletaan täysin, unioniin vasta liittyneiden maiden yhteisön talousarviosta maksettavaksi tulevan osuuden olisi oltava BKT- ja ALV-tulojen osalta - ottaen huomioon jälkimmäisten osalta tasoitussäännöt - likimain sama kuin niiden osuus unionin BKT:sta. Romanian tapauksessa se on noin 0,3 prosenttia. Romanian osuus perinteisistä omista varoista riippuu sen kauppavirtojen rakenteesta liittymisajankohtana.

Romanian nykyistä tullijärjestelmää on tarpeen mukauttaa perinteisten omien varojen toteamisen, valvonnan ja käyttöönasettamisen varmistamiseksi yhteisön säännösten mukaisesti. BKT-tulon asianmukainen laskeminen merkitsee huomattavia parannuksia kansallisten tilien luotettavuuteen, yhdenmukaisuuteen ja kattavuuteen. Kyseiset tilastolliset parannukset ovat välttämättömiä ALV:a koskevan omien varojen määräytymisperusteen vahvistamiseksi, joka edellyttää Romanian ALV-järjestelmän täydellistä mukauttamista yhteisön direktiiveihin.

4. Hallintojärjestelmän kyky soveltaa yhteisön säännöstöä

Madridin Eurooppa-neuvoston päätelmissä joulukuussa 1995 todettiin yhtenäisen integroitumisen Euroopan unioniin edellyttävän Keski- ja Itä-Euroopan mailta muun muassa hallinnon rakenteiden mukauttamista. Tässä osastossa tarkastellaan Romanian julkista hallintoa oikeusjärjestelmän keskeisiä piirteitä sivuuttamatta ja arvioidaan maan tämänhetkisiä ja näköpiirissä olevia edellytyksiä suoriutua nykyaikaisen demokraattisen valtion sille asettamista tehtävistä, etenkin yhteisön säännösten soveltamiseen liittyvien asioiden hallinnoinnista.

4.1 Hallinnon rakenteet

Osastossa 1 on esitetty Romanian valtiosäännön mukaiset toimielimet, niiden valtaoikeudet ja tehtävät, myös paikallisen ja alueellisen tason elinten osalta.

Keskushallintoon kuuluu 15 ministeriötä sekä pääministerin kanslia, valtion omaisuusrahasto ja erilaisia tarkastuselimiä. Pääministerin kanslian osana toimii Euroopan integraation osasto.

Julkisen hallinnon virkamiesten asemaa koskeva laki on valmisteilla. Sen suunnitellaan tulevan voimaan vuonna 1998.

Nykyinen hallitus on ilmoittanut sitoutuvansa julkisen hallinnon poliittisen riippumattomuuden periaatteeseen; edellinen hallitus politisoi sen asemaa jossakin määrin – nyt tätä kehitystä käännetään päinvastaiseen suuntaan. Uuden lain suunnitellaan kattavan myös riippumattomuuskysymyksen.

Vuonna 1996 keskushallinnon palveluksessa oli noin 12 000 virkamiestä. Koko maassa paikallishallinnon tase mukaan luetuina työntekijöitä oli lisäksi 114 000. Yksityisen sektorin palkkataso on huomattavasti julkista hallintoa korkeampi.

Nykyinen hallitus otti julkisen hallinnon uudistamisen ripeästi erääksi painopistealueekseen. Kaikkien ministeriöiden on laadittava sisäinen uudelleenjärjestelysuunnitelma. Lisäksi hallituksen vaalijulistukseen sisältyi olennaisena osana paikallishallinnon uudistaminen.

Euroopan integraation osasto hoitaa keskuselimenä EU-asioiden yhteensovittamista. Sen johdossa on ministeri pääministerin alaisuudessa. Toiminnassa on myös ministeriöiden välinen Euroopan integraation komitea, jonka puheenjohtajuutta hoitaa pääministeri. Jokaisessa ministeriössä on erityisesti Euroopan integraatiokysymyksistä vastaava erikoisyksikkö. (Ks. myös johdannosta Euroopan unionin ja Romanian suhteita käsittelevä jakso).

4.2 Hallinnon ja oikeuslaitoksen toimintakyky

Kommunistikaudella Romaniaa hallittiin keskitetyn suunnitelmallisuuden avulla. Kommunistinen järjestelmä kumosi oikeusvaltion koskemattomuuden ja alisti sekä oikeuden että hallinnon puolueen politiikan välikappaleeksi. Tässä tilanteessa yleinen mielipide alkoi pitää hallintoa ja lainkäyttöä yhä enenevässä määrin poliittisen valvonnan välineinä.

Romanian julkisen hallinnon yleisrakennetta ei vielä ole muokattu tarpeeksi siltä edellytettäviä tehtäviä varten, mutta käynnistetyt uudistukset saattavat muuttaa tilannetta melko nopeastikin.

Koko järjestelmän laajuisena ongelmana on voimassa olevien lakien ja asetusten täytäntöönpanon puutteellisuus. Toinen erityisen heikko ala on strateginen suunnittelu ja analysointi.

Lisäksi ongelmana on julkisen hallinnon oikeusperustan puute, sekä sen poliittisen riippumattomuuden kannalta että laajemminkin. Jos uusi julkista hallintoa koskeva laki saadaan hyväksytyä suunnitellussa aikataulussa, ongelma voi kuitenkin ratketa vuoden 1998 alkupuolella.

Keskushallinnossa on liikaa henkilökuntaa. Joissakin ministeriöissä vallitsee kuitenkin henkilöstöpula, erityisesti pätevän henkilöstön osalta. Yksityisen sektorin palkat ovat paljon julkista sektoria korkeammat. Seurauksena on ollut "aivovuoto" yksityisen sektorin suuntaan, vaikka tällä hetkellä sen merkittävin vaikutus on rekrytoinnin estyminen pikemminkin kuin henkilöstön palveluksessa pitämisen ongelma.

Kansalaisten julkista hallintoa kohtaan tuntema luottamus on keho. On melko selvää, että suurelta osin epäluulo johtuu julkisessa hallinnossa laajalle levinneestä lahjonnasta. Presidentin korruptionvastainen kampanja on saanut laajaa suosiota.

Nykyisen hallituksen uudistusten painottamista voidaan pitää myönteisenä. On kuitenkin liian aikaista sanoa, saadaanko kunnianhimoiset suunnitelmat toteutettua käytännössä. Julkisen hallinnon ammattien käsite on vielä kehittymässä. Hyvien hallintotapojen alalla

annettava koulutus on rajallista ja hajanaista. Henkilöstöhallinnon rakenteet puuttuvat kokonaan tai ovat riittämättömiä. Julkisen hallinnon tehokkuutta laskee myös haluttomuus ottaa henkilökohtaista vastuuta päätöksistä, mistä seuraa päätöksenteon siirtäminen tarpeettoman korkealle virkahierarkiassa ja näin ylemmän henkilöstön ylikuormitusta ja viivästyksiä.

EU-asioita koskeva lähestymistapa on järkevä, esimerkkeinä Euroopan integraation osasto ja siihen liittyvät rakenteet. Tämän yleisasenteen jatkuva kehittäminen ja vahvistaminen ovat tarpeen.

Yhteisön säännösten täytäntöönpanon avainalueet

Yhteisön oikeuden yhtenäinen soveltaminen: Yhteisön säännösten soveltaminen käytäntöön edellyttää sitä, että jäsenvaltioiden oikeusviranomaiset pystyvät soveltamaan perustamissopimuksen määräyksiä säännösten yhtenäisyydestä ja sen soveltamisesta sekä turvaamaan yleisesti yhtenäismarkkinoiden ja yhteisön eri politiikkojen toimivuuden. Tarvitaan korkeatasoisia ja hyvin koulutettuja oikeusviranomaisia, jotta tuomioistuimet noudattavat yhteisön oikeutta myös suoraan sovellettavan lainsäädännön osalta ja tapauksissa, joissa yhteisöjen tuomioistuimeen voidaan vedota EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla.

Romanian oikeusjärjestelmässä on merkittäviä heikkouksia, erityisesti henkilöstön ja sen asiantuntemuksen osalta. Tässä tilanteessa komissio epäilee suuresti yhteisön säännösten käytännön soveltamisen onnistumista.

Yhtenäismarkkinat: Romanian kyky toteuttaa moitteettomasti yhteisön vaatimukset yhtenäismarkkinoiden osalta, etenkin tavaroiden ja palveluiden vapaan liikkuvuuden osalta, edellyttää sellaisten korkeasti kehittyneiden ja toimivien sääntely-, standardointi-, sertifiointi- ja valvontaviranomaisten löytymistä, jotka osaavat toimia EY:n säännösten mukaisesti. Tätä on tarkasteltu luvussa 3.1 (jaksossa "Neljä vapautta").

Tavaroiden vapaan liikkuvuuden toteuttamisedellytysten tilanne Romaniassa on hallinnon osalta epätydyttävä. Romaniasta on toteuttamatta sääntely-, standardointi- ja sertifiointitoimintojen erottelu. Se kärsii yhteensovittamisen, välineistön ja sopivan henkilöstön puuttumisesta. Palvelujen vapaan liikkuvuuden osalta tilanne ei ole vielä tyydyttävä, mutta edistystä on tapahtunut muun muassa pankkitoiminnan osalta. Keskuspankin tarkastusosaston (70 henkilöä) oikeuskeinoihin kuuluu turvautuminen oikeusviranomaisten suorittamaan täytäntöönpanoon. Vakuutus toiminnan tarkastusvirastossa työskentelee 14 henkilöä. Sillä ei ole edellytyksiä valvoa nopeasti kasvavaa vakuutussektoria tehokkaasti. Arvopapereiden osalta tarkastuskomission henkilöstötilanne on sen sijaan parempi (70 henkilöä).

Euroopan yhteisön vaatimusten täyttämiseksi tarvitaan vielä panostamista eri tarkastus- ja sääntelytoimintoihin.

Kilpailu: Kuten luvussa 3.1. (jaksossa "Kilpailu") on todettu, kilpailulakien täytäntöönpano edellyttää yrityskeskittymiä ja valtiontukia valvovan elimen perustamista sekä oikeuslaitoksen, julkisen hallinnon ja taloudellisten toimijoiden riittävää kilpailulain ja kilpailupolitiikan ymmärtämystä.

Keskeinen viranomainen alalla on Romanian kilpailuneuvosto, jolla on riittävät 63 työntekijää. Asiantuntemus on hyväksyttävää tasoa. Euroopan yhteisön vaatimusten täyttäminen tehokkaasti edellyttää henkilöstön kehittämiseen panostamista (jo tehdyn huomattavan panostuksen täydennykseksi), avoimuuden lisäämistä sekä valtion kilpailuviraston (365 työntekijää) tehtävien selkeää määrittelemistä.

Televiestintä: Yhteisön säännösten markkinoiden vapauttamista koskevien asetusten täytäntöönpanemiseksi tarvitaan televiestintäsääntelyä ja -politiikkaa toteuttava elin, jonka on oltava tosiasiallisesti riippumaton alalla toimivista yrityksistä.

Uuden kansallisen sääntelyviraston on tarkoitus olla täydessä toiminnassa vuonna 1998, mikä parantane hallinnon nykyisin riittämättömiä edellytyksiä.

Välillinen verotus: Välillistä verotusta koskevan yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää, että siitä vastaava elin kykenee panemaan EY:n lainsäädännön täytäntöön arvonlisäveron ja valmisteverojen yhtenäistämisen osalta sellaisessa toimintaympäristössä, jossa unionin sisäraajat on kumottu ja jossa valmisteverot perustuvat verottomiin varastoihin ja sen jäsenvaltion tasoon, jossa tavara luovutetaan kulutukseen. Tästä suoriutumiseen tarvitaan korkeatasoista, hyvin koulutettua, hyvin varustettua ja ehdottoman rehellisesti toimivaa yksikköä.

Asianomainen viranomainen Romaniassa on valtiovarainministeriö, jolla on (keskusministeriössä ja 41 aluetoimistossa) 20 000 työntekijää (tulli- ja valmisteverovirkailijoita). Työntekijöitä tarvittaisiin noin 50 000, mutta henkilöstöä on vaikea saada. Tullilaitos (4 500 työntekijää) vastaa tuontia koskevan arvonlisäveron kannosta ja valtiovarainvalvonta (1 100 työntekijää) valmisteveron kannosta. Koulutetun henkilöstön yksityiselle sektorille siirtymisestä osittain johtuvan henkilöstön suuren vaihtuvuuden takia on vaikea arvioida nykyisen henkilöstön pätevyyttä. Alaa koskevan yhteisön säännösten hallinnoinnin käytännön toteutumisen vuoksi on tarpeen vahvistaa henkilöstön ammatillista pätevyyttä eri toimien avulla, joihin sisältyvät mm. koulutus ja palkkatason korottaminen.

Maatalous: Maatalouden osalta hallintoa koskevat vaatimukset liittyvät ennen kaikkea eläinlääkinnän ja kasvinsuojelun tarkastuksiin, kansanterveyden suojeluun ja maataloustuotteiden vapaaseen liikkuvuuteen ja edellytyksiin hallinnoida YMP:n erilaisia mekanismeja ja vaatimuksia, joihin kuuluu mm. korkealaatuinen varainhoidon valvonta ja tilastointi. Näitä näkökohtia käsitellään luvussa 3.4 (jaksossa "Maatalous") ja tilastoinnin yleisiä normeja luvussa 3.3 ("Tilastointi").

Eläinlääkinnän ja kasvinsuojelun tarkastusten hallinnolliset edellytykset eivät Romaniassa vastaa Euroopan yhteisön vaatimuksia, varsinkaan elävien eläinten ja eläintuotteiden tarkastusten suhteen. Eläinlääkinnän tarkastajia on 5 000. Komissiolla ei ole tällä hetkellä käytettävissään tietoja elintarvikealan tarkastuksen parissa työskentelevän henkilöstön määrästä. YMP:n yleisten vaatimusten täyttämiseksi nykyisiä hallinnollisia rakenteita on parannettava.

Euroopan yhteisön alalle asettamien vaatimusten täyttämiseksi tarvitaan varsin suuria parannuksia.

Liikenne: EU:n sisämarkkinoiden ja kilpailua koskevien vaatimusten soveltaminen liikenteen alalla, tarvittavien infrastruktuuriin liittyvien säännösten kehittäminen sekä muut yhteisön säännösten näkökohdat asettavat haasteita uusien jäsenvaltioiden hallinnolle.

Romaniassa vastaava viranomaisena on liikenneministeriö, jolla on 347 työntekijää. Pätevästä henkilöstöstä on pulaa. Turvatarkastusten täytäntöönpanoon on näin kiinnitettävä erityistä huomiota, kun turvallisuuskysymykset ovat muutenkin ratkaisematta.

Työllisyys ja sosiaalipolitiikka: Keskeinen yhteisön säännösten hallinnolle asettama vaatimus koskee riittävää tarkastuskapasiteettia, erityisesti työsuojelun osalta.

Romaniassa työsuojelutarkastuksessa toimii noin 300 työntekijää; henkilöstön määrää ja sen asiantuntemusta on lisättävä huomattavasti.

Aluepolitiikka ja koheesio: Keskeiset vaatimukset hallinnolle ovat asianmukaiset ja toimivat hallinnolliset yksiköt sekä henkilöstön pätevyys ja rehellisyys yhteisön varojen hallinnoinnissa.

Romaniassa ei ole erityistä aluepolitiikkaa. Varainhoidon valvonnan osalta tilanne ei ole vielä tyydyttävä (ks. jäljempänä "Varainhoidon valvonta"). Alaa koskevan yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää suurta työpanosta muun muassa tarvittavan hallinnon rakenteen luomiseksi.

Ympäristö: Koska Euroopan yhteisön ympäristöpolitiikassa ympäristönsuojelu on sisällytetty yhteisön eri politiikkoihin, hallinnolle asetetaan laaja-alaisia vaatimuksia monen sellaisenkin elimen osalta, joka tavallisesti ei ole tekemisissä ympäristönsuojelun kanssa. Päävastuu kuitenkin kuuluu ympäristöministeriölle ja sen alaisille eri elimille.

Romanian ympäristöministeriön henkilöstövahvuus on 200. Valvontaa suorittaa tutkimus- ja ympäristöinstituutti, täytäntöönpanosta vastaa ministeriö yhdessä valtion tarkastuskeskuksen ja 41 alueviraston kanssa. Nämä järjestelyt eivät ole vielä riittävät, sillä ympäristötietoisuus on erittäin heikkoa ja nykyiset rakenteet tehottomia. Yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää suurisuuntaista panostamista yhdessä hallinnollisten vastuusuhteiden uudelleen määrittämisen ja tavoitteellisen koulutuksen kanssa.

Kuluttajansuoja: Alaa koskevan yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää vastuun keskittämistä erityiselle valtion virastolle, joka laatii ja pance täytäntöön kuluttajapolitiikkaa ja kuluttajansuojaa koskevan lainsäädännön.

Romaniassa on perustettu erillinen kuluttajansuojatoimisto (688 työntekijää), joka raportoi suoraan pääministerille. Valtiosta riippumattomat kuluttajaelimet ovat edelleen liian heikkoja. Kuluttajapolitiikan tarkasta alasta ja päämääristä on epäselvyyttä. Tämä selittää osaltaan kuluttajalakien täytäntöönpanossa kohdatut vaikeudet, ja muita mainittavia syitä ovat asiantuntevan henkilöstön puuttuminen, organisaatioiden puutteet ja oikeusviranomaisten riittämätön tietoisuus kuluttajakysymysten merkityksestä.

Oikeus- ja sisäasiat: Oikeus- ja sisäasioiden hoito kuuluu oikeus- ja sisäasiainministeriöille. Hallintoelinten on hoidettava turvapaikka- ja maahanmuuttoasioita, rajahallintoa sekä poliisialan ja oikeudellista yhteistyötä. Tarvitaan ensisijaisesti riittävän suurta ja riittävästi koulutettua henkilöstöä, joka on ehdottoman rehellistä.

Romanian oikeus- ja sisäasiainministeriöillä on tarpeeksi henkilöstöä. Turvapaikka- ja maahanmuuttopolitikkaa ei vielä kyetä varmasti hoitamaan; pakolaisia koskevat hallintomenettelyt ovat olemassa, mutta järjestelmältä puuttuu varoja ja henkilöstöä. Rajahallinnon järjestelmät ovat tehottomia, mutta uudistuksia valmistellaan. Poliisihallintoa on muutettava järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi. Oikeudellinen yhteistyö on rajoittunutta eikä oikeuslaitos toimi tällä hetkellä kunnolla. Alaa koskevan yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää lisäpanostamista teknisiin voimavaroihin ja henkilöstöön (etenkin koulutukseen), yhteisön oikeus- ja sisäasioiden yhteistyössä toimivien vastualueiden selventämistä sekä lahjonnan torjunnan osalta kiireellisiä toimia.

Tulli: Alaa koskevan yhteisön säännösten soveltaminen edellyttää riittävää infrastruktuuria ja välineistöä, mukaan lukien tietokoneistaminen ja tutkimuspanostus, ja tehokkaan tulliorganisaation luomista sekä riittävän suurta, riittävästi koulutettua ja motivoitunutta henkilöstöä, joka on ehdottoman rehellistä.

Romanian tullihallintoon kuuluu 4 600 henkilöä. Suuri vaihtuvuus vaikeuttaa henkilöstön tehokkuuden ja määrän riittävyyden arvioimista. Yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää panostamista (erityisesti koulutukseen ja nykyaikaiseen johtamiseen) sekä kiireellisten toimien käynnistämistä lahjonnan torjumiseksi.

Varainhoidon valvonta: Yhteisön taloudellisten etujen suojaaminen edellyttää petostentorjuntayksiköiden kehittämistä, erikoistuneen henkilöstön kouluttamista (tutkimuksista vastaavat virkamiehet, tuomarit) ja tiettyjen yhteistyöjärjestelmien vahvistamista. Yhteisöpolitiikkojen toteuttaminen edellyttää etenkin maatalouden ja rakennerahastojen osalta tehokkaita julkisten varojen käytön hallinnointi- ja valvontajärjestelmiä petostentorjuntasäännöksineen. On olennaista pitää sisäinen ja ulkoinen tarkastus hallinnollisesti selvästi erillisinä. Poliisi- ja oikeusviranomaisten on kyettävä käsittelemään tehokkaasti yhteisön taloudellisiin etuihin vaikuttavaa monimuotoista kansainvälistä talousrikollisuutta (petolliset menettelyt, lahjonta ja rahanpesutoiminta mukaan lukien).

Romanian pääasiallinen ulkoista tarkastusta suorittava virasto on tilintarkastusvirasto: Sen henkilöstömäärä ei ole komission tiedossa. Alaa koskevan yhteisön säännösten käytännön hallinnointi edellyttää laajoja ponnisteluja sen varmistamiseksi, että toiminnassa ovat tehokkaat, riittävillä voimavaroilla varustetut hallinnolliset järjestelmät.

4.3 Yleisarviointi

Romanian hallintorakenteiden osalta tarvitaan huomattavia, yhteisvoimin toteutettuja ja pitkäaikaisia uudistusponnistuksia, jotta niiden kapasiteetti riittäisi yhteisön säännösten tehokkaaseen hallinnointiin keskipitkällä aikavälillä.

Tässä vaiheessa on vaikea arvioida lopullisesti oikeuslaitoksen edellytyksiä soveltaa yhteisön oikeutta.

C TIIVISTELMÄ JA PÄÄTELMÄT

Romania jätti Euroopan unioniin liittymistä koskevan hakemuksensa 22. kesäkuuta 1995. Hakemuksen jättäminen on osa historiallista kehitysvaihetta, jossa Euroopan jakautuminen päättyy ja joka osoittaa demokratian juurtumisen Romaniaan.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen O artiklan mukaisesti komissio on Euroopan unionin neuvoston pyynnöstä laatinut Romanian jäsenyyshakemusta koskevan lausunnon.

Romania on valmistautunut liittymiseen pääasiassa vuoden 1995 helmikuussa voimaan tulleen **Eurooppa-sopimuksen** määräysten perusteella. Romanian viranomaiset pitävät tärkeänä liittymistä valmistelevalle strategian toisen oleellisen osan eli vuoden 1995 toukokuussa annetun sisämarkkinoita koskevan **valkoisen kirjan** toimenpidesuosituksia. Uusi hallitus on juuri tarkastanut vastaavan lainsäädännön yhdenmukaistamista koskevan ohjelman. Hallitus on myös perustanut Euroopan yhdentymispolitiikan täytäntöönpanossa tarvittavat kansalliset koordinaattorirakenteet.

Jäsenyyshakemusta on arvioitu **Kööpenhaminassa** vuoden 1993 kesäkuussa **kokoontuneen Eurooppa-neuvoston määrittelemien arviointiperusteiden** mukaisesti. Päätelmien lopussa todetaan, että seuraavat edellytykset täyttävät Keski- ja Itä-Euroopan maat voivat liittyä Euroopan unioniin:

- demokratian, laillisuusperiaatteen noudattamisen, ihmisoikeudet sekä vähemmistöjen oikeuksien kunnioittamisen ja niiden suojan takaavat vakaat toimielimet,
- toimiva markkinatalous sekä edellytykset selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista Euroopan unionissa,
- edellytykset täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet, joista tärkeimpiä ovat sitoutuminen poliittisiin, taloudellisiin ja rahaliiton tavoitteisiin.

Näiden kolmen arviointiperusteen - poliittiset perusteet ja taloudelliset perusteet sekä edellytykset ottaa käyttöön yhteisön säännöstö - arviointi perustuu myös julkishallinnon ja oikeuslaitoksen edellytyksiin panna täytäntöön demokratian ja markkinatalouden periaatteet sekä soveltaa yhteisön säännöstöä ja varmistaa sen noudattaminen.

Noudatetun **menetelmän** mukaisesti jokaisesta hakijamaasta on tehty keskipitkän aikavälin tulevaisuutta koskeva arviointi, jossa on otettu huomioon tähänastinen edistyminen ja jo aloitetut uudistukset. Poliittisten edellytysten osalta komissio on tarkastellut nykytilannetta toimielinrakenteen kuvaamisesta demokratian todelliseen toimintaan.

*

*   *

1) Poliittiset arviointiperusteet

Romanian demokraattisten toimielinten vakaus näyttää olevan nyt turvattu. Näitä toimielimiä on vielä lujitettava laillisuusperiaatteen noudattamisen parantamiseksi kaikilla valtiokoneiston tasoilla. Vaalit ovat vapaat ja rehelliset, ja ne johtivat vuoden 1996 marraskuussa vallan todelliseen vaihtumiseen.

Perusoikeuksien kunnioittamisessa on edelleen puutteita, vaikka Romanian viranomaisten vuoden 1996 marraskuusta toteuttamat toimenpiteet ja sitoumukset ovat olleet myönteisiä. Ponnistuksia on myös tehtävä korruption torjunnassa, oikeuslaitoksen toiminnan parantamisessa ja yksilön vapauksien suojelemisessa poliisivoimien ja salaisen palvelun toiminnalta sekä oikeudellisen menettelyn aikana.

Unkarilaisvähemmistö näyttää sopeutuneen hyvin ja sen tilanne onkin parantunut viime vuosina; samaa ei voi kuitenkaan sanoa romaneista, jotka muodostavat tärkeän vähemmistön.

Vaikka orpokodeissa olevien lasten suojelemiseksi aloitetut uudistukset merkitsevät huomattavaa kehitystä, ne eivät ole vielä johtaneet tuloksiin.

Uuden hallituksen valtaantulon myötä tapahtuneista parannuksista voidaan olettaa, että Romania kykenee täyttämään Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston asettamat poliittiset edellytykset.

2) Taloudelliset arviointiperusteet

Aikaisempien tuloksettomien Romanian talouden uudistusyritysten jälkeen vuoden 1996 marraskuussa pidettyjen vaalien tuloksena valtaan tullut uusi hallitus on pannut täytäntöön radikaalin makrotalouden vakauttamista ja rakennemuutosta koskevan ohjelman. Kyseinen politiikka pannaan täytäntöön tilanteessa, jossa talous on kääntynyt laskuun (kasvu oli +7,1 prosenttia vuonna 1995 ja +4,1 prosenttia vuonna 1996), inflaatiövauhti on kiihtynyt (56,9 prosenttia vuonna 1996) ja julkisen talouden ja maksutaseen alijäämät ovat kasvaneet.

Romanian asukasluku on 22,6 miljoonaa ja sen asukasta kohti laskettu BKT on 24 prosenttia Euroopan unionin keskiarvosta. Maatalousalalla työskentelee yli kolmannes aktiiviväestöstä ja sen osuus on 20 prosenttia arvonlisästä; maatalousalalla on vielä huomattavia vaikeuksia huolimatta äsken suoritetusta yksityistämisestä. Unionin kanssa käytävä kauppa on 55 prosenttia Romanian viennistä ja 52 prosenttia tuonnista.

Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston asettamien **taloudellisten arviointiperusteiden osalta tilanne Romaniassa** on seuraava:

Romaniassa on tapahtunut huomattavaa edistystä markkinatalouden luomisessa. Uuden hallituksen tekemä talouspolitiikan suunnanmuutos on parantanut taloutta, mutta vielä on paljon tehtävää. Hinnat on melkein kokonaan vapautettu, mutta maanomistusoikeutta ei ole vielä täydellisesti taattu, oikeusjärjestelmä on heikko ja taloutta koskevat poliittiset päätöksentekomenettelyt eivät aina ole olleet johdonmukaisia. Hallinto- ja

oikeusjärjestelmän vahvistamista sekä jatkuvan makrotaloudellisen epätasapainon kuriin saamista koskevia lisäponnisteluja tarvitaan vakaan toimintaympäristön varmistamiseksi.

Romanialla tulee olemaan suuria vaikeuksia selviytyä kilpailun ja markkinavoimien paineista unionissa keskipitkällä aikavälillä. Romanian taloudellinen kilpailukyky on äskettäin parantunut erityisesti sen tuloksena, että huomattavimmat vääristymät, kuten energian alhainen hintataso, on saatu kuriin, yksityistämistä on nopeutettu ja suuria tappioita tuottavia valtionyrityksiä on lopetettu. Suurin osa Romanian teollisuudesta on kuitenkin vanhentunutta ja maataloutta on nykyaikaistettava. Tutkimuksen ja kehityksen alhainen taso sekä työvoiman epäpätevyys osoittavat myös, että taloudessa tarvitaan useita vuosia jatkuvaa rakennemuutosta.

3) Edellytykset täyttää jäsenyyteen liittyvät velvoitteet

Yhteisön säännösten käyttöönottoa on arvioitu eri tekijöiden perusteella:

- Eurooppa-sopimus, jossa määrätään erityisesti sijoittautumisoikeuteen, kansalaisuuden perusteella tapahtuvaan kohteluun, vapaakauppaan, henkiseen omaisuuteen ja julkisiin hankintoihin liittyvistä velvoitteista,
- yhtenäismarkkinoiden luomiseksi tarvittavien valkoisessa kirjassa lueteltujen toimenpiteiden toteuttaminen,
- yhteisön muun säännösten asteittainen saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Romania on tehnyt huomattavia ponnisteluja pannaan täytäntöön Eurooppa-sopimuksen mukaiset velvoitteensa ja valkoisen kirjan mukaiset suositukset, mutta niiden ottaminen osaksi Romanian kansallista oikeusjärjestystä ei ole ollut tarpeeksi nopeaa.

Romania on ottanut yhtenäismarkkinoita koskevan peruslainsäädännön, mukaan lukien kilpailulainsäädäntö, osaksi kansallista oikeusjärjestystä ainoastaan vähäisiltä osin, paitsi teollisen ja henkisen omaisuuden osalta. Tarvittavan kehityksen laajuus huomioon ottaen lainsäädäntöjen yhdenmukaistamisessa sekä niiden täytäntöönpanossa tarvittavien rakenteiden luomisessa tarvitaan erittäin merkittäviä ja kestäviä ponnisteluja. Tärkeimpiä toimenpiteitä on rahoitusalan täydellinen rakennemuutos yleisön ja sijoittajien luottamuksen palauttamiseksi.

Yleisesti ottaen julkishallinnon heikkoudet ovat merkittävä ongelma, joka vaikuttaa kielteisesti lainsäädäntöjen yhdenmukaistamisen nopeuteen ja sen laatuun. Yhtenäismarkkinoita koskevan lainsäädännön täytäntöönpanossa välttämättömät erilaiset rakenteet eivät kykene tällä hetkellä toimimaan.

Jos Romania jatkaa ponnisteluja yhteisön säännösten ottamiseksi osaksi sen kansallista oikeusjärjestystä, sillä ei pitäisi olla erityisiä vaikeuksia yhteisön muun säännösten täytäntöönpanemisessa keskipitkällä aikavälillä erityisesti seuraavilla aloilla: koulutus, nuoriso ja ammatillinen koulutus, tutkimus ja teknologinen kehittäminen, kalastus, pienet ja keskisuuret yritykset, kuluttajansuoja, ulkomaan kauppa ja kehitysyhteistyö.

Sen sijaan Romanian olisi vielä edistyttävä huomattavasti televiestintäalalla, audiovisuaalisella alalla sekä verotus- ja tulliasioissa.

Romania ei ole vielä luonut olosuhteita, jotka mahdollistaisivat dynaamisen ja kilpailukykyisen yksityissektorin. Romanian **teollisuus** kykenee sen vuoksi selviytymään ainoastaan pitkällä aikavälillä kilpailupaineista yhtenäismarkkinoilla.

Ympäristön osalta on toteutettava erittäin merkittäviä toimenpiteitä, joihin kuuluu laajoja investointeja ja hallinnon vahvistaminen lainsäädännön tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi. Yhteisön koko säännösten käyttöönotto voi tapahtua vasta erittäin pitkällä aikavälillä, ja se edellyttää julkisten menojen lisäämistä.

Romania on tietyiltä osin edistynyt **liikenteen alalla** yhteisön säännösten käyttöön ottamisessa. Sen on vahvistettava ponnistelujaan erityisesti tavaroiden maantie-, meri- ja rautatiekuljetusten osalta. Romanian olisi myös suunnattava investointeja Euroopan laajuisten verkkojen luomiseen, jotka ovat tärkeitä yhtenäismarkkinoiden toimivuuden kannalta.

Romanian on tehtävä vielä merkittäviä ponnisteluja **työllisyyttä ja sosiaaliasioita** koskevan lainsäädännön yhdenmukaistamiseksi Euroopan unionin lainsäädännön kanssa. Edistystä on tapahduttava erityisesti työntekijöiden suojelun ja työterveyden- ja turvallisuuden osalta. Todellinen työolojen tarkastus on myös otettava käyttöön.

Aluepolitiikan ja koheesion osalta Romania on juuri aloittanut määrittämään hallinnollista kehystä, joka mahdollistaisi unionin rakennerahastojen käyttämisen. Romaniaan on myös perustettava todellinen rahoituksen valvonnan järjestelmä.

Romanian on pantava täytäntöön **maatalousalan** täydellinen rakennemuutos ennen kuin se voi täyttää unioniin liittymistä koskevat velvoitteet. Erityistoimia tarvitaan maatalouden, elintarviketeollisuuden, maatalouspolitiikan, eläinten terveyden valvonnan ja laadunvalvonnan rakenteiden osalta. Yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta vastuussa olevia hallinnollisia rakenteita on myös vahvistettava.

Energia-alalla on jatkettava pyrkimyksiä, jotka koskevat monopolioiden toimintaa, hintojen määrittelyä ja valtion osallistumista kiinteiden polttoaineiden ja uraanin aloilla. Romaniassa on Cernavodassa länsimaisen teknologian mukaisesti rakennettu ydinvoimala, joka tuottaa noin 8 prosenttia maan sähköstä. Ydinjäteongelmaan olisi löydettävä ratkaisu.

Ottaen huomioon kyseisten alojen kokonaisarvio, on vaikeaa arvioida milloin Romania pystyisi ottamaan käyttöön ja panemaan täytäntöön tarvittavat toimenpiteet **sisärajoilla** tehtävien tarkastusten poistamiseksi ja niiden siirtämiseksi unionin ulkorajoille.

Romania ei ole valmis osallistumaan **talous- ja rahaliiton** kolmanteen vaiheeseen, joka edellyttää talouspolitiikkojen yhteensovittamista ja pääomanliikkeiden täydellistä vapauttamista. Sen sijaan on liian varhaista arvioida, pystyykö se osallistumaan liittymisajankohtana euroalueeseen: lähentymisedellytysten täytyminen riippuu meneillään olevien rakenteellisten uudistusten onnistumisesta. Tämä ei ole kuitenkaan jäsenyyden edellytys.

Romaniassa on **oikeus- ja sisäasioissa** suuria haasteita. Yhteisön säännösten saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä tällä alalla on edistynyt varsin hitaasti. Uusi hallitus on kuitenkin toteuttamassa erittäin laajaa ohjelmaa tarvittavien institutionaalisten uudistusten loppuun saattamiseksi.

Romanian pitäisi kyetä mukautumaan vaikeuksitta **yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan** velvoitteisiin.

Romanian suhteet naapurimaihin, erityisesti Unkariin ja Ukrainaan ovat parantuneet, ja se on pystynyt ratkaisemaan suurimman osan mahdollisista riidanaiheista näiden maiden kanssa.

4) Hallinnon ja oikeuslaitoksen toimintakyky

Romanian hallintoa on uudistettava laajasti ja kestäväällä tavalla, jotta maa pystyisi soveltamaan yhteisön säännöstöä tehokkaasti.

Oikeuslaitoksen kyky varmistaa yhteisön lainsäädännön yhdenmukainen soveltaminen on erittäin tärkeä seikka erityisesti yhteismarkkinoiden toteuttamiselle. Kyseistä alaa on vaikeaa arvioida tässä vaiheessa.

PÄÄTELMÄT

Tekemänsä arvioinnin perusteella komissio esittää seuraavat päätelmät:

- tilanteen nykyinen paraneminen uuden hallituksen tultua valtaan antaa olettaa, että Romania kykenee täyttämään poliittiset arviointiperusteet,
- Romania on edistynyt huomattavasti markkinatalouden luomisessa, mutta sillä tulee olemaan huomattavia vaikeuksia selviytyä kilpailupaineesta ja markkinavoimista unionissa keskipitkällä aikavälillä,
- edellä mainitusta edistyksestä huolimatta Romania ei ole ottanut osaksi kansallista oikeusjärjestystään eikä pannut täytäntöön yhteisön säännösten olennaisia osia, erityisesti yhtenäismarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä; voidaan myös epäillä, pystyykö Romania täyttämään liittymistä koskevat velvoitteet keskipitkällä aikavälillä; lisäksi erityisiä toimenpiteitä on kohdistettava ympäristöön, liikenteeseen, työllisyyteen ja sosiaaliasioihin, sisäasioihin, oikeusjärjestykseen ja maatalouteen; yleisesti ottaen merkittävät uudistukset ovat välttämättömiä yhteisön säännösten käytännön täytäntöönpanoon kykenevien rakenteiden luomisessa.

Näiden päätelmien mukaisesti komissio suosittelee, että jäsenyysneuvottelut Euroopan unioniin liittymisestä aloitetaan Romanian kanssa heti, kun se on edistynyt riittävästi Kööpenhaminan Eurooppa-neuvoston määrittelemien jäsenyyden edellytysten täyttämiseksi.

Vahvistetulla liittymistä valmistelevalle strategialla Romaniaa autetaan valmistautumaan mahdollisimman nopeasti liittymistä koskevien velvoitteiden täyttämiseen ja korjaamaan lausunnossa yksilöityjä puutteita. Komissio antaa kertomuksen Romanian edistymisestä viimeistään vuoden 1998 lopussa.

Parlamentin kokoonpano

Viime parlamenttivaalien tulokset (vuoden 1996 marraskuu)

<u>Liitot</u>	EDUSTAJIEN KOKOUS		SENAATTI
	<u>Lyhenne</u>	<u>Paikat</u>	<u>Paikat</u>
Romanian demokraattinen konventio	DCR	122	53
Romanian sosiaalisen demokratian puolue	PSDR	91	41
Sosiaalidemokraattinen liitto	USD	53	23
Romanian unkarilaisten demokraattinen liitto 11	UDMR	25	
Suur-Romanian puolue	PRM	19	8
Romanian kansallisen yhtenäisyyden puolue	PUNR	18	7

Single Market: White Paper measures
--

This table is based on information provided by the Romanian authorities and confirmed by them as correct as at the end of June 1997. It does not indicate the Commission's agreement with their analysis. The table includes directives and regulations cited in the White Paper which total 899. These have been listed in accordance with the categorization used in the White Paper and in relation to the policy areas covered. The table shows the number of measures for which the Romanian authorities have notified the existence of adopted legislation having some degree of compatibility with the corresponding White Paper measures.

White Paper chapters		Directives		Regulations		Total
		Stage I	Stage II/III	Stage I	Stage II/III	
1.Free Movement of Capital	Romania	0	0	0	0	0
	Number of White Paper measures	3	1	0	0	4
2.FM and Safety of Industrial Products	Romania	34	63	1	2	100
	Number of White Paper measures	56	104	4	1	165
3.Competition	Romania	3	0	1	0	4
	Number of White Paper measures	3	0	1	0	4
4.Social policy and action	Romania	10	15	0	0	25
	Number of White Paper measures	12	15	0	2	29
5.Agriculture	Romania	69	25	7	0	101
	Number of White Paper measures	93	46	62	2	203
6.Transport	Romania	17	11	3	9	40
	Number of White Paper measures	19	15	8	13	55
7.Audiovisual	Romania	1	0	0	0	1
	Number of White Paper measures	1	0	0	0	1
8.Environment	Romania	26	7	5	0	38
	Number of White Paper measures	31	7	7	0	45
9.Telecommunication	Romania	8	3	0	0	11
	Number of White Paper measures	9	7	0	0	16
10.Direct Taxation	Romania	1	1	0	0	2
	Number of White Paper measures	2	2	0	0	4
11.Free movement of goods	Romania	0	0	0	0	0
	Number of White Paper measures	0	0	0	0	0
12.Public Procurement	Romania	4	0	0	0	4
	Number of White Paper measures	5	1	0	0	6
13.Financial services	Romania	12	7	0	0	19
	Number of White Paper measures	13	8	0	0	21
14.Protection of personal data	Romania	0	0	0	0	0
	Number of White Paper measures	0	2	0	0	2
15.Company Law	Romania	2	3	0	0	5
	Number of White Paper measures	2	3	0	1	6
16.Accountancy	Romania	3	1	0	0	4
	Number of White Paper measures	3	2	0	0	5
17.Civil law	Romania	0	1	0	0	1
	Number of White Paper measures	1	1	0	0	2
18.Mutual rec. of prof. Qual.	Romania	0	10	0	0	10
	Number of White Paper measures	2	16	0	0	18
19.Intellectual property	Romania	5	3	0	0	8
	Number of White Paper measures	5	3	0	3	11
20.Energy	Romania	8	0	1	0	9
	Number of White Paper measures	10	2	3	0	15
21.Customs law	Romania	2	1	12	14	29
	Number of White Paper measures	2	1	14	184	201
22.Indirect Taxation	Romania	7	3	0	0	10
	Number of White Paper measures	15	54	0	6	75
23.Consumer Protection	Romania	5	0	0	0	5
	Number of White Paper measures	8	3	0	0	11
Total	Romania	217	154	30	25	426
	Number of White Paper measures	295	293	99	212	899

124

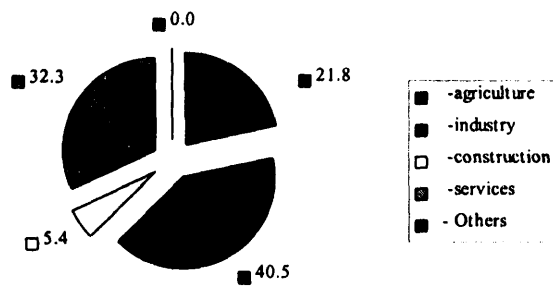
Tilastotiedot

Jollei muuta ole mainittu, tämän liitteen tiedot on kerätty Romanian tilastolaitokselta (COMISIA NATIONALA PENTRU STATISTICA), jonka kanssa Eurostat ja jäsenvaltioiden tilastolaitokset ovat jo useiden vuosien ajan tehneet yhteistyötä Phare-ohjelmassa. Yhteistyöhön kuuluu säännöllinen tietojen keruu ja levittäminen, jolla pyritään yhteisön säännösten ja toimintamallien soveltamiseen tilastoalalla. Jäljempänä olevien tietojen laadinnassa on mahdollisuuksien mukaan noudatettu EU:n määritelmiä ja normeja, jotka joissain tapauksissa poikkeavat kansallisesta käytännöstä. Nämä tiedot saattavat tämän vuoksi toisinaan poiketa muihin raportin osiin sisältyvistä tiedoista, jotka yleensä perustuvat hakijamaiden kyselylomakkeessa ilmoittamiin tarkistettuihin tietoihin. Kyselylomake toimitettiin hakijamaille huhtikuussa 1996. Tietojen yhdenmukaisuutta yhteisön tilastollisten normien kanssa ei kuitenkaan vielä voida taata, joten luvut eivät välttämättä ole vertailukelpoisia yhteisön tilastojen lukujen kanssa, erityisesti niiden tilastotietojen osalta, joita ei ole toimitettu Eurostatin kautta vaan jotka on saatu suoraan hakijamailta. Lukuja on täydennetty tilastotietojen sisältöä ja ominaisuuksia koskevilla metodologisilla selityksillä aina, kun se on ollut mahdollista. Tilastot perustuvat toukokuusta 1997 lähtien saatavilla olleisiin tietoihin.

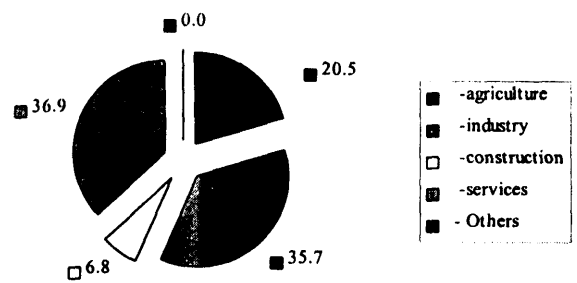
PERUSTIEDOT

	1990	1993	1994	1995	1996
	1 000 ha				
Kokonaispinta-ala		23839.0	23839.0	23839.0	23839.0
	1 000				
Väkiluku (viitejakson lopussa)					
- yhteensä		22748.0	22712.0	22656.0	22608.0
- naisia		11579.0	11569.0	11548.0	11527.0
- mihiä		11169.0	11143.0	11108.0	11081.0
	1 km ² :ä kohti				
Väestötiheys	97.7			95.1	94.8
	osuus koko väestöstä, %				
Kaupunkiväestö	54.3			54.9	54.9
	1 000 henkeä kohti				
Kuolleisuus		11.6	11.7	12.0	12.6
Syntyvyys		11.0	10.9	10.4	10.2
Tulot ja BKT asukasta kohti	ecuina				
-kuukausikeskiansio palkansaajaa kohti	118			79	
-BKT asukasta kohti	1294			1203	
Tuotantorakenne: toimialan osuus bruttoarvonlisäyksestä (BAL:stä)	osuus bruttoarvonlisäyksestä, %				
-maatalous	21.8			20.5	
-teollisuus	40.5			35.7	
-rakentaminen	5.4			6.8	
-palvelut	32.3			36.9	

share of branch GVA in 1990

share of branch GVA in 1995

share of branch GVA in 1990 = Toimialan osuus BAL:stä vuonna 1990

- agriculture = maatalous

- industry = teollisuus

- construction = rakentaminen

- services = palvelut

- others = muut

share of branch GVA in 1995 = Toimialan osuus BAL:stä vuonna 1995

- agriculture = maatalous

- industry = teollisuus

- construction = rakentaminen

- services = palvelut

- others = muut

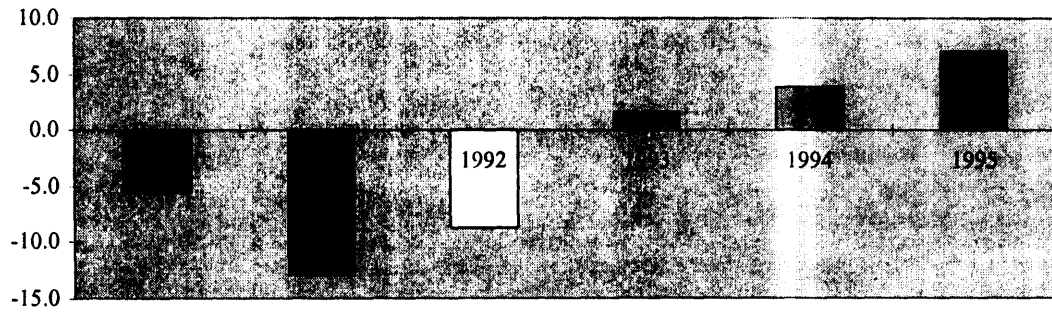
Väkiluku (jakson lopussa), väestötiheys ja kaupunkiväestö: Vuoden 1996 tiedot heinäkuun 1. päivän tietoja.

Tuotantorakenne: toimialan osuus bruttoarvonlisäyksestä: palveluita koskevat tiedot sisältävät tilastolliset poikkeamat.

KANSANTALouden TILINPITO

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
	1 000 000, kansallisena valuuttana					
Bruttokansantuote (käypiin hintoihin)	857851	2203912	6029168	20035719	49773186	72559700
	1 000 000 000 ecua					
Bruttokansantuote (käypiin hintoihin)	30.0	23.3	15.1	22.5	25.1	27.3
	ostovoimakorjattu, asukasta kohti					
Bruttokansantuote	3414			3633.0	3780.0	4055.0
	muutos edelliseen vuoteen verrattuna, %					
Bruttokansantuote	-5.6	-12.9	-8.8	1.5	3.9	7.1
Kulutusmenot	8.9	-11.8	-5.6	1.2	3.8	14.3
- kotitaloudet ja kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	7.9	-16.3	-7.5	0.9	2.4	19.0
- julkisyhteisöt	8.1	10.6	2.2	2.7	11.0	-7.6
Kiinteän pääoman bruttomuodostus	-35.6	-31.6	11.0	8.3	20.7	8.6
Tavaroiden ja palveluiden vienti	-39.4	-17.9	2.9	11.1	19.0	32.6
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	18.4	-29.6	7.5	4.4	2.8	44.8
	osuus BKT:sta, %					
Kulutusmenot	79.2	75.9	77.0	76.0	77.3	80.8
- kotitaloudet ja kotitalouksia palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	65.9	60.7	62.7	63.7	63.5	68.6
- julkisyhteisöt	13.3	15.2	14.3	12.3	13.8	12.2
Kiinteän pääoman bruttomuodostus	19.8	14.4	19.2	17.9	20.3	21.9
Tavaroiden ja palveluiden vienti	16.7	17.6	27.8	23.0	24.9	27.8
Tavaroiden ja palveluiden tuonti	26.2	21.5	36.2	28.0	27.0	33.0

BKT (muutos ed. vuoteen verrattuna, %)

TÄRKEIMMÄT TALOUDEN INDIKAATTORIT

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	muutos edelliseen vuoteen verrattuna, %						
Inflaatioaste	5.1	170.2	210.4	256.1	136.7	32.3	38.8
	edeltävä vuosi = 100						
Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi				101.1	103.3	109.4	109.9
Maatalouden kokonaistuotannon volyyymi-indeksi				110.2	100.2	104.5	101.8
Työttömyysaste (ILO:n menetelmän mukainen)	osuus työvoimasta, %						
- yhteensä					8.1	8	
- alle 25-vuotiaita					22.6	20.8	
- 25-					5.3	5.4	
	USD 1 000 000 000						
Ulkomaan bruttovelka	2.169	3.549	3.708	4.327	5.481		
Maksutase	USD 1 000 000						
-tavaroiden vienti	5775	4266	4364	4892	6151	7910	8239
-tavaroiden tuonti	-9202	-5372	-5784	-6020	-6562	-9487	-10368
-kauppataase	-3427	-1106	-1420	-1128	-411	-1577	-2130
-palvelut, netto	-177	-139	-168	-115	-171	-190	-271
-tulot, netto	161	15	-87	-145	-129	-241	-314
-vaihtotase	-3337	-1012	-1564	-1174	-428	-1639	-2336
-pääoma- ja rahoitustase (pl. valuuttavaranto)	1606	1059	1054	968	952	847	2935
-valuuttavaranto	1843	-187	113	54	-618	257	-217

Inflaatioaste: Vuosikeskiarvon prosentuaalinen muutos edelliseen vuoteen verrattuna - kokonaisindeksi (tiedot perustuvat kansallisiin KHI:hin, jotka eivät ole täysin vertailukelpoisia)

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi: Teollisuustuotantoon kuuluu kaivostoiminta ja louhinta, teollisuus sekä sähkö-, kaas- ja vesihuolto (NACE:n pääluokat C,D ja E) Teollisuustuotannon indeksien laskenta perustuu 600 edustavan teollisuuden tuotteen ja tuoteryhmän aineelliseen tuotokseen, ja indeksit painotetaan vuoden 1991 tuotannontekijähintaisten arvonlisäysten perusteella.

Maatalouden kokonaistuotannon volyyymi-indeksi: Maatalouden kokonaistuotannon indeksit perustuvat edeltävän vuoden tietoihin.

Työttömyysaste (ILO:n menetelmän mukainen): Työttömyysaste on johdettu työvoimatutkimuksen tuloksista ja sitä määritettäessä on noudatettu seuraavia ILO:n määritelmiä ja suosituksia:

Työvoima jäljempänä esitettyjen ILO:n määritelmien mukaiset työlliset ja työttömät henkilöt.

Työlliset kaikki 15 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka viitejakson aikana työskentelivät vähintään tunnin ajan palkkaa tai muuta korvausta vastaan työntekijöinä, yrittäjinä, osuuskuntien jäseninä tai yrittäjäperheenjäseninä. Työllisiin kuuluvat myös asevoimien palveluksessa olevat henkilöt ja hoitovapaalla olevat naiset.

Työttömät kaikki 15 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka täyttävät samanaikaisesti kaikki kolme ILO:n käyttämään työttömän henkilön määritelmään sisältyvää ehtoa, eli henkilöt, (i) jotka ovat ilman työtä, (ii) hakevat työtä aktiivisesti ja (iii) voivat ottaa työpaikan vastaan kahden viikon kuluessa.

Ulkomaan bruttovelka: luku perustuu OECD:n laatimiin ulkomaanvelkatilastoihin.

Maksutase: Tiedot on saatu Kansainvälisen valuuttarahaston tietokannasta, eikä niiden ja yhteisön tilastotietojen välistä vertailukelpoisuutta voida taata, koska maksutase perustuu pääosin valuuttarahaston laatimiskäytäntöön. Tavaroiden kauppataase sisältyy tulot suorista sijoituksista, portfoliosijoituksista ja muista sijoituksista sekä työntekijöille maksetuista korvauksista. Vaihtotase on Kansainvälisen valuuttarahaston viidenteen käsikirjaan sisältyvän määritelmän mukainen, eikä se sisällä pääoman siirtoja. Valuuttavaranto: kohdassa on ilmoitettu valuuttavarannon muutos vuoden aikana, (+) merkitsee lisäystä ja (-) vähennystä.

ULKOMAANKAUPPA

	1993	1994	1995	1996
Tuonti ja vienti (käypiin hintoihin)	USD 1 000 000			
- tuonti	6693.5	7201.5	10413.5	10226.2
- vienti	4968	6206.8	7974.3	7778.2
- kauppataase	-1725.5	-994.7	-2439.2	-2447.9
Ulkomaankaupan volyyymi-indeksit	edeltävä vuosi = 100			
- tuonti				
- vienti				
Tuonti SITC:n mukaan (käypiin hintoihin)	osuus koko tuonnista, %			
- (0+1) elintarvikkeet ja elävät eläimet, juomat ja tupakka	13.8	8.5	8.2	6.7
- 2 raaka-aineet, ravinnoksi kelpaamattomat	6.2	5.8	5.3	5.6
- 3 poltto- ja voiteluaineet	25.8	23.6	21.4	21.1
- 4 eläin- ja kasviöljyt, jne.	0.2	0.3	0.2	0.2
- 5 kemialliset aineet ja tuotteet	9.1	9.1	10.5	9.9
-6 valmistetut tavarat pääasiassa valmistusmateriaalin mukaan luokiteltuina	15.7	18.5	19.8	21.9
- 7 koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	22.3	25.3	24.8	25
- 8 erinäiset valmiit tavarat	6.6	8	8.9	8.7
Vienti SITC:n mukaan (käypiin hintoihin)	osuus koko viennistä, %			
- (0+1) elintarvikkeet ja elävät eläimet, juomat ja tupakka	5.1	5.4	5.5	7.7
- 2 raaka-aineet, ravinnoksi kelpaamattomat	4	4.5	3.8	3.9
- 3 poltto- ja voiteluaineet	10	10	7.9	7.8
- 4 eläin- ja kasviöljyt, jne.	1.3	0.8	1	0.9
- 5 kemialliset aineet ja tuotteet	8	9.6	10.8	10.1
-6 valmistetut tavarat pääasiassa valmistusmateriaalin mukaan luokiteltuina	27.4	24.3	25.9	23.2
- 7 koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	17.1	14.3	13.1	13.5
- 8 erinäiset valmiit tavarat	27	30.6	31.7	32.7
Ulkomaankaupan hintaindeksit	edeltävä vuosi = 100			
- tuonti				
- vienti				

Tuonti ja vienti (käypiin hintoihin): Kauppaa koskeviin tietoihin ei sisälly suora jälleenvienti, palveluiden kauppa, kauppa tullivapaiden alueiden kanssa eikä lisenssien, taitotiedon ja patenttien kauppa. Tiedot perustuvat erityiseen kaupan järjestelmään. *Kaupan luokitukset:* Romania käyttää tavaroiden luokittelussa *yhdistettyä nimikkeistöä* (CN). *Tuonti ja vienti:* *Viennin* arvo perustuu fob-hintoihin ja *tuonnin* arvo cif-hintoihin. Cif-hintainen tuonti on muunnettu fob-hintaiseksi cif/fob -korjauskertoimen avulla, joka oli vuosina 1995 ja 1996 arvoltaan 1,0834; arvo perustuu merkittävimpien kaupallisten yhteisöjen tekemään tutkimukseen. Tullitilastoja käytetään ulkomaankaupan tietojen seurannassa. Eurostat on muuntanut kansalliset valuutat USA:n dollareiksi käyttämällä Kansainvälisen valuuttarahaston vuosikeskikursseja.

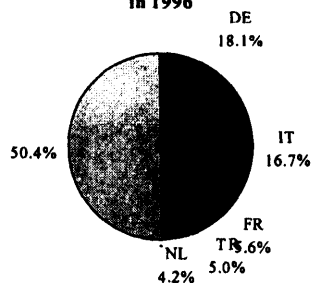
Ulkomaankauppa SITC:n mukaan (käypiin hintoihin): Kauppaa koskeviin tietoihin ei sisälly suora jälleenvienti, palveluiden kauppa, kauppa tullivapaiden alueiden kanssa eikä lisenssien, taitotiedon ja patenttien kauppa. Tiedot perustuvat erityiseen kaupan järjestelmään. *Kaupan luokitukset:* Romania käyttää tavaroiden luokittelussa *yhdistettyä nimikkeistöä* (CN). *Tuonti ja vienti:* *Viennin* arvo perustuu fob-hintoihin ja *tuonnin* arvo cif-hintoihin. Cif-hintainen tuonti on muunnettu fob-hintaiseksi cif/fob -korjauskertoimen avulla, joka oli vuosina 1995 ja 1996 arvoltaan 1,0834; arvo perustuu merkittävimpien kaupallisten yhteisöjen tekemään tutkimukseen. Vienti- ja tuontitavaroiden luokittelussa käytetään yhdistettyä nimikkeistöä (CN), jonka perusteella määräytyvät myös tullimaksut.

ULKOMAANKAUPPA

		1993		1994		1995		1996	
Tuonti tärkeimpien tuontimaiden mukaan (käypliin hintoihin)		osuus koko tuonnista, %							
1.	DE	15.8	DE	18	DE	17.5	DE	17.1	
2.	RU	11.7	RU	13.8	IT	13.3	IT	15.6	
3.	IT	9.4	IT	11.8	RU	12	RU	12.6	
4.	IR	9.3	US	6.5	FR	5.2	FR	5	
5.	FR	7.8	IR	6.2	US	4.1	KR	3.8	
	muut maat	46		43.7		47.9		45.9	
Vienti tärkeimpien vientimaiden mukaan (käypliin hintoihin)		osuus koko viennistä, %							
1.	DE	14.3	DE	16.1	DE	18.1	DE	18.1	
2.	CN	8.6	IT	12.9	IT	15.7	IT	16.7	
3.	IT	8.3	FR	5.1	FR	5.8	FR	5.6	
4.	TR	5.7	CN	4.5	TR	4.4	TR	5	
5.	RU	4.5	TR	4.1	NL	3	NL	4.2	
	muut maat	58.6		57.3		53		50.4	

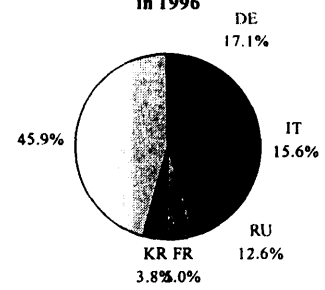
Tärkeimmät vientimaat vuonna 1996

Structure of export by main partners
in 1996

Tärkeimmät tuontimaat vuonna 1996

Structure of import by main partners
in 1996

CN	Kiina	KR	Korean tasavalta
DE	Saksa	NL	Alankomaat
FR	Ranska	RU	Venäjä
IR	Iranin islamilainen tasavalta	TR	Turkki
IT	Italia	US	Yhdysvallat

SOSIAALISET INDIKAATTORIT

	1991	1992	1993	1994	1995
Väkiluku 1. tammikuuta	1 000				
	23192.27	22811.39	22778.53	22748.03	22712
Väestön ikäjakauma (1.1.1995)	osuus koko väestöstä, %				
0-14					20.8
15-24					16.7
25-44					28.3
45-64					22.4
65-					11.8
	kokonaismäärä				
Elävänä syntyneet	275275	260393	249994	246736	
Kuolleet	251760	263855	263323	266101	
Vuotta nuorempana kuolleet					
- vuotta nuorempana kuolleet	6258	6080	5822	5894	
- kuolleena syntyneet	1910	1700	1582	1623	
Avioliitot	183388	174593	161595	154221	
Avioerot	37031	29290	31193	39633	
	1 000 henkeä kohti				
Yleinen avioltuvuusluku	7.91	7.66	7.10	6.78	6.8
Yleinen eronneisuusluku	1.6	1.29	1.37	1.74	1.5
Luonnollinen väestönkasvu	1.01	-0.15	-0.59	-0.8	
Nettomuuttoluku	-17.44	-1.29	-0.86	-0.72	
Väestönkasvu	-16.43	-1.44	-1.44	-1.57	
Kokonaishedelmällisyysluku	1.56	1.51	1.44	1.41	
Imeväiskuolleisuus	22.73	23.35	23.29	23.89	21.2
Sikiökuolleisuus	6.89	6.49	6.29	6.53	
	syntymästä				
Elinajanodote					
- miehet					65.7
- naiset					73.4
	65-vuotiaana				
Elinajanodote					
- miehet					12.8
- naiset					15.3

Väkiluku 1. tammikuuta: Vuoden 1991 nettomuuttoa sekä väestönlisäystä ja vähentymistä koskeviin tuloksiin ovat vaikuttaneet tilastolliset erot väestölaskentojen väliin jäävällä jaksolla muodostettujen estimaattien ja vuoden 1992 tammikuun väestölaskennan tulosten välillä.

Nettomuuttoluku: Vuoden 1991 nettomuuttolukuun ovat vaikuttaneet tilastolliset erot väestölaskentojen väliin jäävällä jaksolla muodostettujen estimaattien ja vuoden 1992 tammikuun väestölaskennan tulosten välillä.

Väestönkasvu: Vuoden 1991 väestönlisäystä ja vähentymistä koskeviin tuloksiin ovat vaikuttaneet tilastolliset erot väestölaskentojen väliin jäävällä jaksolla muodostettujen estimaattien ja vuoden 1992 tammikuun väestölaskennan tulosten välillä.

TYÖMARKKINAT

	1993	1994	1995	1996
Työvoimaosuus (ILO:n menetelmän mukainen)	osuus 15 vuotta täyttäneistä, %			
		64.9	67.2	
	1 000			
	10062	10011	9493	
Työllisten vuosikeskiarvo	osuus työvoimasta, %			
- yhteensä		8.1	8	
- alle 25-vuotiaita		22.6	20.8	
- 25-		5.3	5.4	
Työttömiksi ilmoittautuneet (viitejakson lopussa)	osuus taloudellisesti aktiivisesta väestöstä, %			
	10.4	10.9	9.5	6.3

	1993	1994	1995	1996
Keskimääräinen palkansaajia kuvaava indeksi toimialoittain (NACE)	edeltävä vuosi = 100			
- maa-, riista-, metsä- ja kalatalous	99.2	88.7	87.4	
- kaivostoiminta ja louhinta	96.9	99.1	97.1	
- teollisuus	92.2	93.6	90.4	
- sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	100.2	103.9	100.1	
- rakentaminen	116.8	96	86.1	
- kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	94.3	94.5	95.5	
Kuukausiansioindeksit				
- reaalin	83.2	100.1	111.9	107.5
- nimellinen	296.5	237.7	148.9	149.3

Työvoimaosuus (ILO:n menetelmän mukainen) - työvoiman osuus 15 vuotta täyttäneistä. Työvoimaosuus on johdettu työvoimatutkimuksen tuloksista ja sitä määritettäessä on noudatettu seuraavia ILO:n määritelmiä ja suosituksia:

Työvoima jäljempänä esitettyjen ILO:n määritelmien mukaiset työlliset ja työttömät henkilöt.

Työlliset kaikki 15 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka viitejakson aikana työskentelivät vähintään tunnin ajan palkkaa tai muuta korvausta vastaan työntekijöinä, yrittäjinä, osuuskuntien jäseninä tai yrittäjäperheenjäseninä. Työllisiin kuuluvat myös asevoimien palveluksessa olevat henkilöt ja hoitovapaalla olevat naiset.

Työttömät kaikki 15 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka täyttävät samanaikaisesti kaikki kolme ILO:n käyttämään työttömän henkilön määritelmään sisältyvää ehtoa, eli henkilöt, (i) jotka ovat ilman työtä, (ii) hakevat työtä aktiivisesti ja (iii) voivat ottaa työpaikan vastaan kahden viikon kuluessa.

Työttömyysaste (ILO:n menetelmän mukainen): Työttömyysaste on johdettu työvoimatutkimuksen tuloksista ja sitä määritettäessä on noudatettu ILO:n määritelmiä ja suosituksia (katso edellä).

Työllisten vuosikeskiarvo: Vuosien 1993, 1994 ja 1995 tiedot koskevat siviiliväestön työllisyyttä ja perustuvat:

* yritystutkimukseen, joka kattaa:

- kaikki yritykset, joissa on vähintään 200 työntekijää
- edustavan otoksen alle 200 työntekijän yrityksistä.

* hallinnolliset tiedonlähteet.

Vuoden 1995 alusta lähtien tiedot koskevat kokonaistyöllisyyttä (asevoimat mukaan luettuna) ja perustuvat neljännesvuosittaiseen kotitaloustiedusteluna tehtävään työvoimatutkimukseen.

Vuoden 1996 työllisten vuosikeskiarvoa ei ole saatavilla. Vuoden 1996 kunkin vuosineljänneksen tiedot ovat:

1996 I	9 896
1996 II	11 410
1996 III	11 543
1996 IV	11 592

Keskimääräinen palkansaajia kuvaava indeksi toimialoittain (NACE): Yrityssectoria koskevat tiedot kattavat kaikki yritykset, joiden palveluksessa on vähintään 200 työntekijää, sekä edustavan otoksen alle 200 työntekijän yrityksistä.

Työttömiksi ilmoittautuneet (jakson lopussa): Työttömiksi ilmoittautuneiden prosentuaalinen osuus: työttömiksi ilmoittautuneiden prosentuaalinen osuus taloudellisesti aktiivisesta siviiliväestöstä, jota koskevat tiedot on saatu otantaan perustuvasta työvoimatutkimuksesta. Työttömyysasteen laskennassa on käytetty taloudellisesti aktiivisen siviiliväestön määrää.

Kuukausiansioindeksit: *Reaaliset* kuukausiansioindeksit on saatu jakamalla *nettomääräisten* nimellisansioiden indeksit palkansaajat kattavalla kuluttajahintaindeksillä. Yrityssectoria koskevat tiedot kattavat kaikki yritykset, joiden palveluksessa on vähintään 200 työntekijää, sekä edustavan otoksen alle 200 työntekijän yrityksistä.

JULKINEN TALOUS

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Valtion talousarvio	1 000 000 000, kans. valuuttana					
-valtion sulautetut tulot	297.91	822.81	2200.47	6389.17	14884.3	
-avustukset						
- valtion sulautetut menot	289.87	779.98	2406.03	6311.76	15913.1	
- julkisyhteisöjen sulautetut menot	332.46	826.82	2479.2	6686.95	16927	
- valtion sulautettu ali/ylijäämä	8.04	42.83	-205.56	77.41	-1028.8	
- julkisyhteisöjen ali/ylijäämä	8.72	44.82	-198.95	97.89	-971.33	
Valtion talousarvio	osuus BKT:sta, %					
- valtion sulautetut menot	33.8	35.4	39.9	31.5	32.0	
- julkisyhteisöjen sulautetut menot	38.8	37.5	41.1	33.3	34.0	
- valtion sulautettu ali/ylijäämä	0.9	1.9	-3.4	0.4	-2.1	
- julkisyhteisöjen ali/ylijäämä	1.0	2.0	-3.3	0.5	-2.0	

Valtion talousarvio: Valtion ja julkisyhteisöjen taloutta koskevat tiedot perustuvat Kansainvälisen valuuttarahaston julkaisemaan valtioiden taloutta käsittelevään tilastolliseen vuosikirjaan (*Government Finance Statistics Yearbook 1996, GFSY*). Mukaan on otettu myös vuosikirjaan sisältyvät Romaniaa koskevat tiedot.

Koska tilastollinen vuosikirja ei sisällä julkisyhteisöjen tilastoja, vaan tilastot on laadittu erikseen kullekin hallinnon tasolle, tässä esitetyt sulautetut tiedot perustuvat valtion- ja paikallishallinnon tietoihin, jotka on mukautettu sulauttamalla julkisen sektorin sisäiset siirrot.

Vaikka tilastot kattavat vuosikirjassa julkaistut valtion- ja paikallishallinnon tiedot, täydellistä kattavuutta ei välttämättä saavuteta, sillä tietyt valtion- tai paikallishallinnon yksiköiden tiedot voivat puuttua tilastoista. Kattavuutta voidaan arvioida vertaamalla tilastolliseen vuosikirjaan sisältyvää valtiokohtaista kattavuutta koskevaa huomautusta valtion- ja paikallishallinnon yksiköiden luetteloon.

Tässä ilmoitettu ali/ylijäämä on saatu vähentämällä tuloista ja avustuksista menot. Laskennassa ei ole otettu huomioon antolainauksia, josta on vähennetty takaisinmaksut (katso jäljempänä).

Taulukkoja laadittaessa tehty julkisen sektorin sisäisten siirtojen nettouttaminen koskee ainoastaan tulo- ja pääomansiirtoja, jotka koostuvat yksilöidyistä avustuksista sekä hallinnon eri tasojen välisistä tulo- ja pääomansiirtojen muotoisista tukipalkkioista. Muita hallinnon eri tasojen välisiä taloustoimia, kuten verojen ja työnantajan sosiaaliturvamaksujen maksua tai vastavuroista tavaroiden ja palveluiden hankintaa, ei yleensä luokitella julkisen sektorin sisäisiksi siirroiksi, joten niitä ei ole sulautettu. Aina ei ole selvää, johtuuko tulo- tai pääomansiirtoja koskevien tietojen puuttuminen siitä, ettei siirtoja ole tehty, vai siitä, ettei tehdyistä siirroista ole saatu tietoa. Tietojen puuttuminen tulkitaan kuitenkin kaikissa tapauksissa osoitukseksi siitä, ettei siirtoa ole tapahtunut.

a. Valtion menot koostuvat julkisyhteisöjen rahamääräisistä, tavaroiden ja palveluiden hankinnasta aiheutuneista kulutus- ja investointimenoista, korkomenoista sekä tulo- ja pääomansiirroista: Niihin eivät kuulu muut kuin rahamääräiset taloustoimet.

b. Ali/ylijäämä on laskettu vähentämällä rahamääräisistä tuloista ja avustuksista rahamääräiset menot. Tämä ali/ylijäämän laskentamenetelmä eroaa edellä mainitussa tilastollisessa vuosikirjassa käytetystä menetelmästä, jossa ali/ylijäämä saadaan vähentämällä rahamääräisistä tuloista ja avustuksista rahamääräiset menot ja **nettoluotonanto**. Kun yhtälöstä jätetään pois nettoluotonanto (joka koostuu tilastollisessa vuosikirjassa sovellettavan menetelmän mukaan rahoitusvaroja ja -velkoja koskevista toimista, jotka eivät liity vakavaraisuuteen vaan tietyn poliittisen tarkoituksen toteuttamiseen), saadaan ali/ylijäämä lähemmäs kansantalouden tilinpidon nettoluotonotto/nettoluotonanto -käsitteitä. Nettoluotonannon pois jättäminen aiheuttaa myös sen, etteivät yksityistämisenä saadut tulot (jotka tilastollisessa vuosikirjan menetelmän mukaan luokitellaan takaisinmaksuiksi) vaikuta taulukossa ilmoitetun ali/ylijäämän määrääntymiseen (eivät näin vähennä alijäämää).

RAHOITUSSEKTORI

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Raha-aggregaatit	USD 1 000 000 000 (10 ⁹)						
- Raha (M1)				1.75	2.57	2.75	2.77
- Quasi money				1.76	3.46	4.34	4.75
Koko valuuttavaranto (lukuun ottamatta kultaa, jakson lopussa)	USD 1 000 000 (10 ⁶)						
				995	2086	1579	2103
Lyhytalkaiset keskikorot	% vuodessa						
- antolainaus							
- talletus							
Virallinen diskonttokorko (jakson lopussa)				70	58	35	35
USA:n dollarin kurssi	USD 1 = ROL...						
viitejakson keskikurssi			307.95	760.05	1655.09	2033.28	3085.39
kurssi viitejakson lopussa			460	1276	1767	2578	4035
ecun kurssi	ECU 1 = ROL...						
viitejakson keskikurssi	28.563	94.659	399.751	890.018	1980.655	2659.551	4740.472
kurssi viitejakson lopussa	47.320	253.436	557.014	1423.598	2173.478	3388.111	5055.815

Raha-aggregaatit (jakson lopussa): *Raha (M1)* sisältää avistalletukset ja yleisön hallussa olevan rahan. *Quasi money* sisältää aikatalletukset, säästötalletukset ja ulkomaanvaluutan määräiset talletukset. Eurostat on muuntanut kansalliset valuutat USA:n dollareiksi käyttämällä Kansainvälisen valuuttarahaston vuosittaisia viitejakson lopun kurseja.

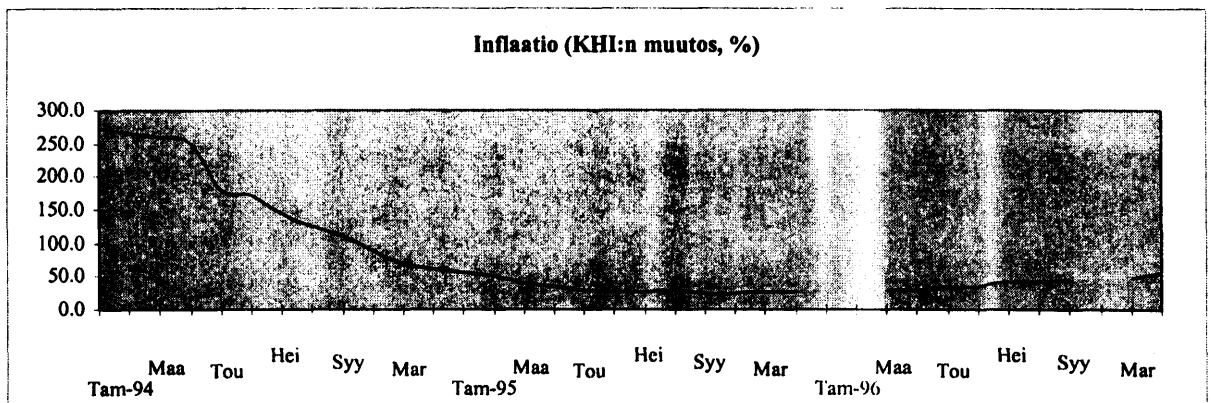
Koko valuuttavaranto (lukuun ottamatta kultaa, jakson lopussa): Virallista valuuttavarantoa koskevat tiedot on otettu Kansainvälisen valuuttarahaston kuukausittaisista kansainvälisistä rahoitustilastoista (International Financial Statistics, IFS). Valuuttavaranto (lukuun ottamatta kultaa) muodostuu keskuspankin ulkomaanvaluutan määräisistä varoista ja muista ulkomaisista saamisista (brutto). Valuuttavarantoon eivät tämän määritelmän mukaan kuulu kotimaiset ulkomaanvaluutan määräiset saamiset. Virallinen valuuttavaranto arvostetaan kunkin viitejakson lopussa voimassa olevien markkinakurssien ja -hintojen mukaan. Koko valuuttavarantoa (lukuun ottamatta kultaa) koskevat kansainvälisissä rahoitustilastoissa julkaistut tiedot voivat poiketa kansallisten viranomaisten julkaisemista tiedoista. Eroja voivat aiheuttaa Kansainvälisen valuuttarahaston varannon arvostamisessa käytämät menetelmät sekä sidotun valuutan määräisten saamisten käsittelyssä esiintyvät erot.

USA:n dollarin kurssi: Kansainvälisen valuuttarahaston valuuttakurssit julkaisusta: "Statistiques Financieres Internationales".

INFLAATION KEHITYS (12 kk)

Kuluttajahintaindeksin prosentuaalinen muutos edeltävän vuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna (t/t-12)

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu
1993												
1994	272.0	264.1	260.9	248.1	180.2	172.5	144.5	124.6	110.4	88.8	70.1	61.7
1995	57.3	50.6	40.5	34.6	29.6	28.0	26.0	28.2	25.3	24.3	25.8	27.8
1996			28.3	28.7	34.2	33.8	43.9	44.2	45.3		47.4	56.9

Inflaation kehitys (12 kk): Inflaatioaste (12 kk) ilmoittaa KHI:n prosentuaalisen muutoksen edeltävän vuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna. Inflaatioaste perustuu kansallisiin KHI:hin, eivätkä hakijamaiden indekset ole keskenään täysin vertailukelpoisia. Ne eivät myöskään ole täysin vertailukelpoisia yhteisön YKHI:en kanssa (indeksien laatimisessa käytetään erilaisia menetelmiä, käsitteitä ja menettelytapoja). Inflaation kehitys (12 kk:n jaksolla) perustuu ILO:n tietoihin.

TEOLLISUUS

	1993	1994	1995	1996
BKT:n jakautuminen toimialoittain (NACE, käypliin hintoihin)	osuus BKT:sta, %			
- kaivostoiminta ja louhinta	32.8	33		
- teollisuus	26.6	28.7	34.6	36
- sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	3.9	4.2		
Teollisuustuotannon volyyymi-indeksit toimialoittain (NACE)	edeltävä vuosi = 100			
- yhteensä	101.1	103.3	109.4	109.9
- kaivostoiminta ja louhinta	98.6	101.8	99.4	99.3
- teollisuus	100.7	103.8	112.1	112.5
- sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	106.9	99.9	103.3	101.7

BKT:n jakautuminen toimialoittain (NACE, käypliin hintoihin): laskennassa on käytetty perushintoja. Vuodesta 1995 teollisuuden tietoihin sisältyvät kaivostoiminta ja louhinta, teollisuus sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (pääluokat C+D+E=koko teollisuus).

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksit toimialoittain (NACE): Teollisuustuotantoon kuuluu kaivostoiminta ja louhinta, teollisuus sekä sähkö-, kaasu- ja vesihuolto (NACE:n pääluokat C,D ja E). Teollisuustuotannon indeksien laskenta perustuu 600 edustavan teollisuuden tuotteen ja tuoteryhmän aineelliseen tuotokseen, ja indeksit painotetaan vuoden 1991 tuotannontekijähintaisten arvonlisäysten perusteella.

INFRASTRUKTUURI

	1985	1990	1995	1996
Rautateiden rataverkko	km/1 000 km ²			
	47.4	47.6	47.7	
Moottoritien pituus	km			
	72799	72816	72859	
Asukkaiden lukumäärä henkilöautoa kohti	asukkaita			
		18	10	

Asukkaiden lukumäärä henkilöautoa kohti Tietoihin eivät sisälly minibussit.

MAATALOUS

	1992	1993	1994	1995	1996
Maa-ala maankäyttölajeittain	1 000 ha				
- yhteensä	23839	23839	23839	23839	23839
- maatalousmaata	14790	14793	14798	14797	14743
- metsää	6682	6681	6680	6680	
- peltoa	9357	9341	9338	9337	9336
- pysyvää luonnonniittyä ja laidunta	4830	4852	4872	4890	4869
Maatalousmaa oikeudellisen aseman mukaan	osuus maatalousmaasta, %				
- valtion yrityksiä		30	30	28	
- osuuskuntia		12	12	12	
- muita		58	58	60	

	1992	1993	1994	1995	1996
Osuus BKT:sta	osuus BKT:sta, %				
- maa-, riista-, metsä- ja kalatalous (NACE:n pääluokat A+B)		21	19.9	19.9	19.3
	edeltävä vuosi = 100				
		110.2	100.2	104.5	101.8
Maatalouden kokonaistuotannon volyyymi-indeksi	1 000 ha				
Tärkeimpien viljelykasvien pinta-alat	1 000 ha				
- viljakasveja	5757.5	6383	6553	6438.6	5847.2
- joista: vehnää	1460.8	2281.6	2412.2	2480.8	1780.6
- perunaa	219	249	249	244	257
- sokerijuurikasta	180	97	130	133	136
- rehujuurikasta	47	42	39	40	39
Tärkeimpien viljelykasvien sadot	100 kg/ha				
- viljakasveja	21.3	24.2	27.7	30.8	24.3
- joista: vehnää	22.0	23.3	25.4	30.9	17.66
- perunaa	118.9	149.0	118.5	123.6	139.5
- sokerijuurikasta	161	182.8	212.6	199.3	209.6
- rehujuurikasta	268.7	326.3	309.2	270.6	

	1992	1993	1994	1995	1996
Teuraaksi myydyt tai hankitut eläimet	elopaino 1 000 t				
- sikoja		646	618	561	594
- karjaa		330	340	298	303
- siipikarjaa		163	123	152	159
Karjankasvatuksen osuus (jakson lopussa)	kpl/1 000 ha maatalousmaata				
- karjaa		243	235	236	250
- josta: lehmiä		121	121	122	133
- lampaita		773	736	702	663
	kpl/1 000 ha peltoa				
- sikoja		991	830	853	

BKT:n jakautuminen toimialoittain (NACE, käypiin hintoihin): laskennassa on käytetty perushintoja.

Maatalouden kokonaistuotannon volyyymi-indeksi: Indeksit perustuvat edeltävän vuoden tietoihin.

Teuraaksi myydyt tai hankitut eläimet: Luvut koskevat muiden kuin kaksinumeroiselle 01 (maatalous) luokiteltavien maataloustuotteiden *myyntiä*. Maatalous

Romania

1994

Legend:

- Country boundary
- Region boundary

COUNTRY NAME

REGION NAME

CITY NAME

Selected major settlements:

(1 000 inhabitants)

- 200 - 250
- 250 - 500
- 500 - 1 000
- > 1 000

General information about the country:

Age groups (in years):

Living standard (in 1993): ECU 975

(GDP per capita)

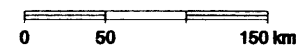
Area: 238 391 km²

Administrative regions: 41

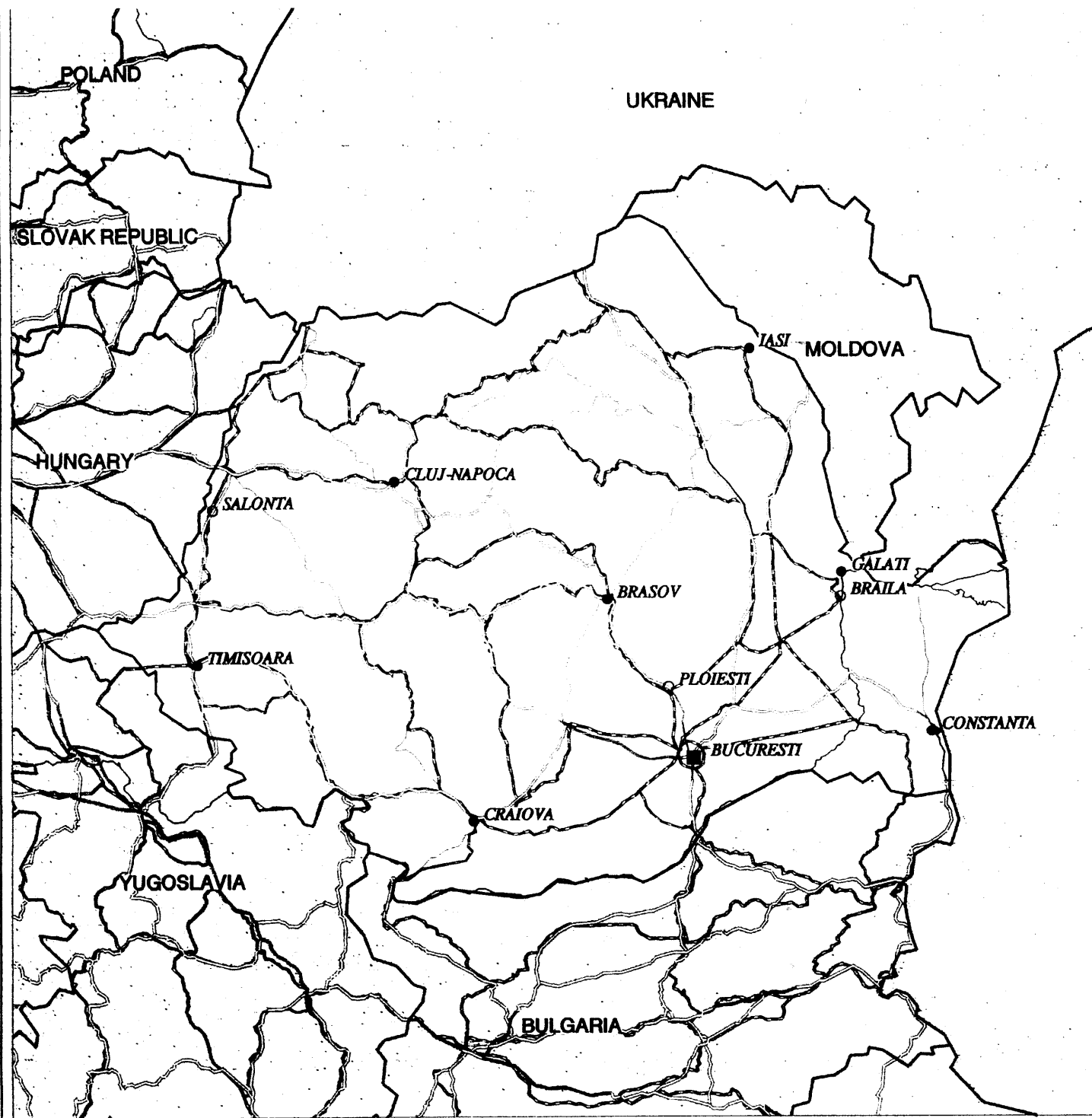
Population: 22 730 600

Source: National Commission for Statistics

Cartography and geographic information management: GISCO

Romania

1994

- Country boundary
- Main railway line
- Ferry connection
- Motorway
- National road, Double lane
- National road
- Principal road
- Main navigable waterway

Infrastructure data not available for UA and MD

Selected major settlements:

(1 000 inhabitants)

- 200 - 250
- 250 - 500
- 500 - 1 000
- > 1 000

General information about the country:

Age groups (in years):

- < 15
- 15 - 65
- > 65

Living standard (in 1993): ECU 975

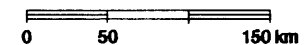
(GDP per capita)

Area: 238 391 km²

Administrative regions: 41

Population: 22 730 600

Source: National Commission for Statistics
Cartography and geographic information management: GISCO

ISSN 1024-4492

KOM(97) 2003 lopullinen

ASIAKIRJAT

FI

11 01 06

Luettelonumero : CB-CO-97-383-FI-C

ISBN 92-78-22966-0

Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto

L-2985 Luxemburg

145